

Α.Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα
Τουριστικών Επιχειρήσεων

Πτυχιακή Εργασία

Θέμα : Προοπτικές Ανάπτυξης του Κρητικού τουρισμού

Σπουδαστές : Κουκάκης Μάνος – Καπετάνιος Γιάννης

Επόπτης καθηγητής : Γιαννουλίδου Παρασκευή

Ηράκλειο Μάιος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες

Πρόλογος – Οι λόγοι για τους οποίους ασχολείται κανείς με τον τουρισμό στην Κρήτη

Ενότητα 1.....

1.0 Γενικά

1.1 Η σπουδαιότητα του τουρισμού στην Κρήτη

1.2 Επιπτώσεις του τουρισμού σε κοινωνικό πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο

1.3 Σύγκριση με άλλους αναπτυξιακούς τομείς

1.3.1 Αγροτικός-Κτηνοτροφικός τομέας

1.3.2 Βιομηχανικός τομέας

1.3.3 Τομέας εμπορίου

1.3.4 Τομέας εκπαίδευσης

Ενότητα 2.....

Ανάλυση της τουριστικής προσφοράς

2.0 Τουριστική υποδομή (Infrastructure)

2.0.1 Συγκοινωνίες - Δρόμοι

2.0.2 Λιμάνια

2.0.3 Αεροδρόμια

2.0.4 Τηλεπικοινωνίες

2.0.5 Ενέργεια

2.0.6 Τα κυριότερα τουριστικά θέλγητρα του νησιού

2.1 Τουριστική ανωδομή (Superstructure)

2.1.1 Ξενοδοχειακές μονάδες

2.1.2 Τουριστικά γραφεία

2.1.3 Αεροπορικές εταιρείες

2.1.4 Ναυτιλιακές εταιρείες

2.1.5 Rentals (αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες)

Ενότητα 3.....

Ανάλυση της τουριστικής ζήτησης

3.0 Αφίξεις-Διανυκτερεύσεις-Διάρκεια ανά νομό-Παραμονή-Εποχικότητα

3.1 Επικοινωνιακή Πολιτική-Προβολή

- 3.1.1 Marketing Plan που έχουν εκπονηθεί στην Περιφέρεια Κρήτης
- 3.1.2 Μέσα προώθησης που έχουν χρησιμοποιηθεί
- 3.1.3 Αποτελέσματα δράσεων προβολής

Ενότητα 4.....

4.0 Προτάσεις για αναβάθμιση του τουρισμού

- A) Περιβάλλον
- B) Προϊόν
- Γ) Συγκοινωνίες

- 4.0.1 Καθορισμός στρατηγικής για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας
- 4.0.2 Στρατηγικοί στόχοι
- 4.0.3 Άξονες Δράσης
- 4.0.4 Μέτρα Πολιτικής
- 4.0.5 Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων και των αξόνων παρέμβασης των δημόσιων φορέων

4.1 Πρόταση για τους άξονες και τις μορφές κινητοποίησης των δημόσιων φορέων

- 4.1.1 Πρόγραμμα Δράσης
- 4.1.2 Επενδυτικά προγράμματα - Νέες τεχνολογίες - Νέο περιβάλλον
- 4.1.3 Πρόταση δημιουργίας συστήματος στατιστικής ανάλυσης πρωτογενών και δευτερογενών τουριστικών στοιχείων ζήτησης και προσφοράς
- 4.1.4 Δράσεις του Π.Ε.Π Κρήτης του Γ' ΚΠΣ
  - 4.1.4.0 Οδικοί άξονες
    - 4.1.4.1 Έργα και εγκαταστάσεις λιμένων /τουριστικών λιμένων αλιευτικών καταφυγίων
    - 4.1.4.2 Ανάπλαση -ανάδειξη - αποκατάσταση αρχαιολογικών χωρών και μνημείων
    - 4.1.4.3 Έργα υποδομής/ προμήθεια- εγκατάσταση εξοπλισμού/ παροχή υπηρεσιών για την προστασία & αναβάθμιση του περιβάλλοντος
    - 4.1.4.4 Μονοπάτια/Ορειβατικά καταφύγια
    - 4.1.4.5 Δασικά έργα
    - 4.1.4.6 Προγράμματα ιδιωτικών επενδύσεων στον τουρισμό
    - 4.1.4.7 Υποδομές κοινωνίας της πληροφορίας στον πολιτισμό – τουρισμό

Ενότητα 5.....

5.0 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

- 5.0.1 Θαλάσσιος Τουρισμός
- 5.0.2 Αγροτουρισμός
- 5.0.3 Χειμερινός Τουρισμός
- 5.0.4 Επιχειρηματικός Τουρισμός - Τιμή
- 5.0.5 Συνεδριακός Τουρισμός
- 5.0.6 Θεραπευτικός Τουρισμός
- 5.0.7 Περιηγητικός- Φυσιολατρικός (Οικοτουρισμός)
- 5.0.8 Πολιτισμικός - Θρησκευτικός Τουρισμός
- 5.0.9 Αθλητικός Τουρισμός
- 5.0.10 Άλλες μορφές Τουρισμού

5.1 Συμπεράσματα – Εισηγήσεις

- 5.1.1 Αξιολόγηση των υφιστάμενων τουριστικών πόρων
- 5.1.2 Αξιολόγηση της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
- 5.1.3 Εκτίμηση της « φέρουσας ικανότητας» συγκεκριμένων περιοχών της περιφέρειας ως προς τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.
- 5.1.4 Ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης
- 5.1.5 Διερεύνηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της περιφέρειας
- 5.1.6 Εξέταση των απειλών και εντοπισμός προβληματικών ζωνών και τομέων
- 5.1.7 Διερεύνηση της δυνητικής ζήτησης τόσο στις ξένες αγορές όσο και στο εσωτερικό
- 5.1.8 Στρατηγική Marketing και επικοινωνιακή πολιτική
- 5.1.9 Η προβολή της Κρήτης ως ενιαίου τουριστικού προορισμού μέσα από την ενίσχυση της σημερινής δυναμικής και τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της
- 5.1.10 Επιλογή επιμέρους στρατηγικών

Ενότητα 6.....

Γενικά συμπεράσματα και προσωπικές απόψεις

Πηγές

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καταρχήν θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την καθηγήτρια μας κα. Γιαννουλίδου Παρασκευή για την καθοδήγηση και τη συμπαράσταση της. Ιδιαίτερα την ευγνωμονούμε για την κατανόηση που έδειξε στις δυσκολίες που βιώσαμε.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Νίγλο όπως και τα κορίτσια από το γραφείο πληροφοριών του Ε.Ο.Τ. Ηρακλείου για την πολύτιμη βοήθεια τους.

Τους κκ Παπαδάκη Βασίλη, Πετράκη Λεωνίδα και Τερζάκη Ηλία για τις διαφωτιστικές τους πληροφορίες.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

- 1^η Ενότητα :** Αναλύεται η σπουδαιότητα του τουρισμού για την οικονομία της Κρήτης, αλλά και οι συνέπειες της ανάπτυξης του σε διάφορους τομείς. Γίνεται επίσης μια προσπάθεια σύγκρισης του τουρισμού με τους άλλους τομείς ανάπτυξης όπως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία, τη βιομηχανία, το εμπόριο και την εκπαίδευση.
- 2^η Ενότητα :** Εδώ αναλυτικά παρουσιάζεται η υποδομή του νησιού σε εγκαταστάσεις όπως αεροδρόμια, λιμάνια, οδικό δίκτυο κτλ (infrastructure), αλλά και η τουριστική ανωδομή όπως πχ. τα γραφεία τουρισμού, οι αεροπορικές και ναυτιλιακές εταιρείες, (superstructure). Γίνεται επίσης αναφορά στους χώρους - θέληγητρα του νησιού
- 3^η Ενότητα :** Καταγράφονται εδώ οι αφίξεις των τουριστών, η μέση διαμονή τους στο νησί και η εποχικότητα της τουριστικής περιόδου. Επίσης γίνεται αναφορά στους τρόπους προβολής του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης από τους διάφορους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς του νησιού.
- 4^η Ενότητα :** Αναλύονται οι τρόποι βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος καθώς και της προβολής του, μέσω της βελτίωσης των συγκοινωνιών, της διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά και της αναβάθμισης του ίδιου του τουριστικού προϊόντος. Επίσης παρατίθενται όλες οι δράσεις του ΠΕΠ Κρήτης που έχουν έμμεση ή άμεση σχέση με τη βελτίωση της ποιότητας του κρητικού τουριστικού προϊόντος.
- 5^η Ενότητα :** Παρουσιάζονται οι διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού και προβάλλονται στρατηγικές επίλυσης των προβλημάτων του τουρισμού. Γίνεται μια προσέγγιση της τουριστικής προσφοράς της Κρήτης και προτάσεις αναβάθμισης του τουριστικού της προϊόντος .
- 6^η Ενότητα :** Παρατίθενται γενικά συμπεράσματα και προσωπικές απόψεις για την υφιστάμενη κατάσταση του τουρισμού στην Κρήτη, αλλά και για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού.

Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΚΟΥΚΑΚΗΣ ΜΑΝΟΣ – ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κρήτη είναι ένα πανέμορφο νησί στα νότια του Αιγαίου Πελάγους, σχεδόν στη μέση της Μεσογείου, ανάμεσα σε τρεις ηπείρους-νοτιανατολικά της Ευρώπης, νοτιοδυτικά της Ασίας και βόρεια της Αφρικής. Αποτελούσε ανέκαθεν προσφιλή προορισμό για τους λαούς της Μεσογειακής λεκάνης. Εδώ αναπτύχθηκε ένας από τους λαμπρότερους πολιτισμούς του αρχαίου κόσμου, ο Μινωικός Πολιτισμός. Στην πορεία της ιστορίας αποδώ πέρασαν Αρχαίοι Έλληνες, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Σαρακηνοί και Γενοβέζοι, Βενετσιάνοι, Αιγύπτιοι, Τούρκοι, μέχρι και οι Γερμανοί τον περασμένο αιώνα. Όλοι τούτοι άφησαν το σημάδι τους στον τόπο, τις παραδόσεις και τις μνήμες αυτού του ευλογημένου κομματιού γης, μιας γης που κουβαλάει ιστορία τουλάχιστον 8000 ετών. Εδώ θα βρούμε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία, απομεινάρια μιας ιστορίας που εκτείνεται από τους προϊστορικούς χρόνους ως τις μέρες μας.

Όλους αυτούς τους αιώνες, η Κρήτη ήταν ένα μέρος που μπορούσε να προσεγγιστεί κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και τους υπόλοιπους όταν οι συνθήκες το επέτρεπαν. Έτσι το νησί για ένα μεγάλο διάστημα του έτους ήταν αποκομμένο, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένας ιδιαίτερος πολιτισμός, επηρεασμένος φυσικά από τους εκάστοτε κατακτητές, με ήθη, έθιμα, παραδόσεις αλλά και διάλεκτο ξεχωριστή από την υπόλοιπη Ελλάδα. Ο ιδιαίτερος αυτός πολιτισμός επιβιώνει ακόμα και σήμερα στην Κρήτη σε ένα μεγάλο βαθμό, ιδιαίτέρως στις ορεινές περιοχές.

Η τοποθεσία της στην υφήλιο, στη μέση της Μεσογειακής λεκάνης, σε συνδυασμό με τα ψηλά βουνά της, την έχουν προικίσει μ' ένα θαυμάσιο κλίμα δημιουργώντας ένα περιβάλλον μοναδικό. Εδώ θα συναντήσουμε περίπου 184 ενδημικά φυτά (π.χ. τον περίφημο Δίκταμο) ή ακόμα και ζώα, όπως το περίφημο Κρι-

Κρι (Κρητικός Αίγαγρος). Οι ψηλές οροσειρές της με κορυφές που αγγίζουν τα 2500 μ. και κατεύθυνση Ανατολή-Δύση, χωρίζουν το νησί σε βόρειο και νότιο, με το βόρειο να έχει περισσότερες βροχοπτώσεις, πιο υγρό κλίμα, περισσότερο πράσινο και χρυσές αμμουδιές, ενώ το νότιο να είναι πιο ξηρό με μεγαλύτερη ηλιοφάνεια, χωρίς ιδιαίτερο πράσινο και παραλίες με γκριζωπή άμμο. Οι μεγάλοι αυτοί ορεινοί όγκοι δημιουργούν αμέτρητα μικροκλίματα από περιοχή σε περιοχή, σε τέτοιο βαθμό ώστε το τοπίο να αλλάζει συνεχώς από τόπο σε τόπο. Μεγάλες διαφορές παρατηρεί κανείς επίσης, ταξιδεύοντας από τα δυτικά στα ανατολικά. Το δυτικό μέρος του νησιού είναι κατάφυτο από δέντρα και έχει περισσότερη υγρασία, εξ' αιτίας των υψηλών επιπέδων βροχόπτωσης, ενώ όσο πιο ανατολικά μετακινείται κανείς γίνεται πιο ξηρό με θαμνώδη βλάστηση.

Στη γη αυτή μπορούν να καλλιεργηθούν σχεδόν τα πάντα, φυτά που ευδοκιμούν σε παραθαλάσσιες, πεδινές ή και ημιορεινές περιοχές. Η Κρήτη είναι πασίγνωστη για το ελαιόλαδο, τη σταφίδα και τα κρασιά της, τα λαχανικά, τα φρούτα και τα βότανα της, βασικά συστατικά της λεγόμενης Κρητικής Διατροφής, της υγιεινότερης διατροφής παγκοσμίως σύμφωνα με τελευταίες έρευνες.

Όλα τα παραπάνω καθιστούν την Κρήτη ως ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον τουριστικό προορισμό που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του μέσου αλλά και εξειδικευμένου τουρίστα. Έτσι από την δεκαετία του 1960 άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της προοπτικής ανάπτυξης του τουρισμού στο νησί. Τις επόμενες δεκαετίες ολοένα και περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονταν το νησί, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν χιλιάδες εγκαταστάσεις για να καλύψουν την ολοένα και περισσότερο αυξανόμενη ζήτηση, χωρίς ενιαίο προγραμματισμό δυστυχώς. Σήμερα η Κρήτη δέχεται το 20-25% των τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα, γεγονός που αποτελεί ισχυρότατο κίνητρο για τον σημερινό επιχειρηματία να επενδύσει σε αυτό τον τομέα της οικονομίας.

Είναι όμως λυπηρό ένας τέτοιος τόπος που περικλείει τόσες φυσικές ομορφιές, έχοντας τόσο θαυμάσιο κλίμα και τόση ιστορία, να μην μπορεί να προσφέρει ένα τουριστικό προϊόν ανωτέρου επιπέδου. Αιτία είναι η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί, σε συνδυασμό με την έλλειψη σωστού σχεδιασμού και προγραμματισμού, κατάλληλων υποδομών, επαγγελματικής συνείδησης και εξειδικευμένης εκπαίδευσης.

ΜΕΡΟΣ Ι

1.0 – ΓΕΝΙΚΑ

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και το πέμπτο σε μέγεθος (με έκταση 8.331 μτχ. και συνολικό μήκος ακτών 1046 χμ.), μετά τα: Κορσική, Κύπρο, Σαρδηνία και Σικελία. Παρά το γεγονός ότι περίπου το 50% της έκτασης της καταλαμβάνεται από ορεινούς όγκους, το έδαφος του νησιού είναι ιδιαίτερα γόνιμο. Η γεωγραφική της θέση, της προσφέρει θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, συγκεντρώνοντας ταυτόχρονα ιδιαίτερο εμπορικό ενδιαφέρον. Κατοικήθηκε ήδη από το 6000 π.Χ. ενώ στο έδαφος του αναπτύχθηκε ο πρώτος σπουδαίος πολιτισμός του Δυτικού Κόσμου, ο Μινωικός Πολιτισμός.

Οι παραπάνω λόγοι οδήγησαν στην ανάπτυξη της γεωργίας, της αλιείας, της κτηνοτροφίας αλλά και μικρού μεγέθους βιομηχανίας που στοχεύει κυρίως στην μηχανική και υλική υποστήριξη της Πρωτογενούς Παραγωγής. Ιδιαίτερη ανάπτυξη όμως είχε ο τουρισμός τις τελευταίες δεκαετίες, αφού οι ομορφιές και ο πολιτισμός του, προσελκύουν εκατομμύρια τουρίστες κάθε χρόνο απ' όλα τα μέρη του κόσμου. Τα τελευταία 30 χρόνια δε, ο τουρισμός αποτελεί βασικό μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας του νησιού

1.1 – Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Η Κρήτη είναι αυτός ο ευλογημένος τόπος, στον οποίο «τρέχει μέλι και γάλα από τις πηγές της», πολύ εύφορος. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα πάντα σχεδόν μπορούν να ευδοκιμήσουν σ' αυτόν τον τόπο. Ως νησί, όμως στη μέση της Μεσογείου με μεγάλη απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσκολίες να διοχετεύσει τα αγροτικά προϊόντα της στην υπόλοιπη Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Ευρώπη, κυρίως λόγω του αυξημένου κόστους αλλά και του χρόνου μεταφοράς τους. Εκτός τούτου, μην ξεχνάμε ότι συνεχώς περισσότεροι ανταγωνιστές εμφανίζονται στην ευρωπαϊκή αγορά, ανταγωνιστές με ιδιαίτερα χαμηλότερο κόστος παραγωγής και φυσικά τιμές λιανικής.

Ακριβώς το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζει και ο τομέας της κτηνοτροφίας στην Κρήτη αφού το κόστος εκτροφής των ζώων αυξάνεται ραγδαία, ενώ οι τιμές πώλησης κρέατος και γάλακτος παραμένουν σταθερές. Ο ανταγωνισμός και σ αυτόν τον τομέα είναι τεράστιος αφού γίνεται εισαγωγή ζώων και κρέατος από φθηνότερες βαλκανικές κυρίως χώρες.

Αλλά και ο τομέας της αλιείας έχει δεχτεί σοβαρό πλήγμα από την υπεραλίευση και τη μόλυνση των θαλασσών.

Ο τουριστικός τομέας απ' ότι φαίνεται είναι αυτός που « σηκώνει » το βάρος της οικονομίας του νησιού. Περίπου ο μισός πληθυσμός της Κρήτης εργάζεται άμεσα στον τουριστικό τομέα. Αν υπολογίσουμε όμως ότι έμμεσα ωφελούνται όλοι οι τομείς της οικονομίας, όπως η παραγωγή τροφίμων, ποτών, ρουχισμού κτλ , αφού τα εισοδήματα των άμεσα εργαζόμενων στον τουρισμό καταναλώνονται σε πάσης φύσεως αγαθά.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί οδήγησε στην παράλληλη και αναγκαστική ανάπτυξη επενδύσεων, τόσο ιδιωτικών αλλά και δημοσίων, ώστε να μπορέσει το νησί να δεχθεί χωρίς πρόβλημα αυτόν τον όγκο τουριστών που δέχεται σήμερα. Επενδύσεων όπως η κατασκευή οδικών αρτηριών, αεροδρομίων, λιμανιών, τουριστικών καταλυμάτων, χώρων εστίασης κτλ. Επενδύσεων που είναι αμφίβολο αν θα είχαν γίνει χωρίς την ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί. Όλες αυτές οι επενδύσεις σαφώς βελτιώνουν την ζωή των μόνιμων κατοίκων του νησιού.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε βέβαια τη συνεισφορά του τουρισμού στο πρόβλημα της ερήμωσης της περιφέρειας. Σε επίπεδο Κρήτης ο τουρισμός δημιουργώντας τόσες χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας, όχι μόνο έχει κρατήσει τον ντόπιο πληθυσμό στον τόπο καταγωγής του, αλλά έχει προσφέρει τη δυνατότητα σε άτομα που απομακρύνθηκαν, να επιστρέψουν.

Σε παγκόσμιο επίπεδο όμως ο τουρισμός προσφέρει ένα είδος επιμόρφωσης, αφού η ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων μεταξύ των τουριστών και του ντόπιου

πληθυσμού είναι δεδομένη, δίνοντας μας τη δυνατότητα να έρθουμε πιο κοντά σε αυτό που ονομάζεται παγκόσμια κοινότητα.

1.2 – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Κρήτη τις τελευταίες δεκαετίες παρουσίασε ραγδαία ανάπτυξη στον τουριστικό τομέα, ανάπτυξη που έγινε με γοργούς ρυθμούς και πρόχειρους σχεδιασμούς τις περισσότερες φορές. Οι κυριότεροι λόγοι που συντέλεσαν σ' αυτό είναι οι εξής:

- i) Η γεωγραφική θέση του νησιού, που προσφέρει φανταστικές κλιματικές συνθήκες διακοπών σε συνδυασμό με την πολύ μεγάλη περίοδο καλοκαιρίας και ηλιοφάνειας.
- ii) Η ύπαρξη της μακρόχρονης ιστορίας, της ανάπτυξης του σπουδαίου πολιτισμού των Μινωϊτών, των πλούσιων αρχαιολογικών ευρημάτων στους διάφορους αρχαιολογικούς χώρους, αναμφίβολα αποτέλεσε και αποτελεί πόλο έλξης τουριστών σ παγκόσμιο επίπεδο.
- iii) Η εθνική πολιτική ιδιαίτερα των δεκαετιών 70 και 80 που ενίσχυσε σημαντικά την οικοδόμηση καταλυμάτων στο νησί χωρίς δυστυχώς τον απαραίτητο σχεδιασμό του τουριστικού προϊόντος και τις απαραίτητες περιβαλλοντικές, οικιστικές και αισθητικές μελέτες.
- iv) Το ενδιαφέρον των μεγάλων Tour Operators του εξωτερικού, οι οποίοι βρήκαν στο νησί ένα πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού, αφού το νησί με τις αμέτρητες πανέμορφες παραλίες του, την πολύ μακρά καλοκαιρινή περίοδο, τη μακρόχρονη ιστορία του, το φυσικό του πλούτο και τη μικρή του απόσταση από όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, αποτελεί προορισμό που μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες του μέσου τουρίστα

Σήμερα το νησί επισκέπτονται περίπου 2.500.000 τουριστών κάθε χρόνο, αριθμός έντονα δυσανάλογος με το γηγενή πληθυσμό (πέντε φορές περισσότεροι οι επισκέπτες από τους ντόπιους). Ο κόσμος αυτός συγκεντρώνεται στο βόρειο τμήμα

του νησιού σε συγκεκριμένες ζώνες και σε ορισμένες περιοχές στα νότια παράλια. Αυτό οφείλεται στο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που επικρατεί, μαζικός τουρισμός του ήλιου και της θάλασσας, και έχει ως συνέπεια τη σταδιακή διαφοροποίηση των χρήσεων γης, την αλλαγή των κοινωνικών προτύπων και ασχολιών του πληθυσμού και τη διαφοροποίηση της ανάπτυξης μεταξύ των επιμέρους περιοχών του νησιού.

1.3 – ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

1.3.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ / ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

«Κρήτη ευλογημένος τόπος». Μια έκφραση που συνηθίζεται να λέγεται για τη μεγαλόνησο.

Η γόνιμη γη της, η πλούσια χλωρίδα της, τα «κύψη» και «βάθη» της, η θάλασσά της, έρχονται να επαληθεύσουν την παραπάνω έκφραση. Ανέκαθεν, η Κρητική οικονομία βασιζόταν στην γεωργία αλλά και στην αλιεία και στην κτηνοτροφία. Τα κυρίως αγροτικά προϊόντα που εξάγονται στην ελληνική αγορά, αλλά και στην ευρωπαϊκή, είναι:

σταφίδα (ποικιλίες σταφυλιών που ευδοκιμούν στην Κρήτη: ροζάκι, φράουλα, κοτσιφάλι, μαντιλάρι, καμπερνέ, αθήρι, θραψαθάρι, βίλινα)

κρασί . Το πλέον παραδοσιακό προϊόν τα Κρήτης το οποίο παράγεται πριν το 2000 πχ αποτελεί, το κυριότερο κρητικό προϊόν που εξάγεται σε όλο τον κόσμο.

ελιές και ελαιόλαδο. Και μόνο με το άκουσμα αυτών των λέξεων παραπέμπετε κανείς στην Κρήτη. Η καλλιέργεια ελαιών και η παραγωγή ελαιολάδου ξεκινά από πολύ παλιά και συνεχίζεται μέχρι σήμερα αφού πλέον πραγματοποιείται με τα πιο σύγχρονα μέσα.

Φρούτα κυρίως καλλιεργούνται ποικιλίες σταφυλιών, σχεδόν όλα τα είδη εσπεριδοειδών, πεπόνια και καρπούζια. Καλλιεργούνται τα και πιο «εξωτικά» φρούτα, τα ακτινίδια, αβοκάντο, μπανάνες, αφού το κλίμα τα Κρήτης είναι ευνοϊκό και για την καλλιέργεια των παραπάνω φρούτων.

κηπευτικά κυρίως αγγούρια και ντομάτες, πατάτες, πιπεριές, γλυκοκολοκύθες, μελιτζάνες και φασόλια.

μέλι

φαρμακευτικά και αρωματικά Φυτά και Βότανα κυρίως δίκταμο, θυμάρι, μέντα, ρίγανη, λάβδανο και δυόσμο.

κτηνοτροφία ο τομέας τα κτηνοτροφίας ήταν και συνεχίζει να είναι παραγωγικός,

καθώς αποτελεί έναν από τα πιο σημαντικούς παράγοντες που συντελούν στην αύξηση εισερχομένου χρήματος στη μεγαλόνησο. Κυρίως οι νομοί Ρεθύμνου και Χανίων εκτρέφουν έναν μεγάλο αριθμό αρνιών και προβάτων εξάγοντας το γάλα, το μαλλί και το κρέας τα σε ολόκληρη την Ελλάδα. Τα Κρητικά τυριά, το ανθότυρο και η γραβιέρα είναι γνωστά για την χαρακτηριστική τους γεύση και την εξαιρετική τους ποιότητα.

αλιεία τα τελευταία χρόνια ο τομέας τα αλιείας παρουσιάζει κάμψη (ύφεση) συγκριτικά με το παρελθόν. Λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι η ποσότητα των ψαριών στην Κρήτη έχει μειωθεί αρκετά, η ποιότητα τα παραγωγής είναι σε γενικές γραμμές πολύ καλή και καλύπτει κατά ένα μεγάλο ποσοστό τα απαιτήσεις τα εγχώριας αγοράς,

1.3.2 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η βιομηχανική παραγωγή στην Κρήτη αποτελείται κυρίως από μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα ή προϊόντα τα οποία υποστηρίζουν την αγροτική παραγωγή. Οι κύριοι τομείς εξαγωγών τα Κρητικής βιομηχανίας είναι:

- ◆ εμφιάλωση επιτραπέζιου νερού
- ◆ ανασκαφή και επεξεργασία μαρμάρου
- ◆ παραγωγή υλικών με βάση το πλαστικό, τα πχ καλύμματα θερμοκηπίων, αγωγούς νερού, πλαστικά συσκευασίας και πρώτες ύλες για τη βαριά βιομηχανία.
- ◆ κατασκευή μηχανημάτων που βοηθούν στην καλλιέργεια τα πχ ραντιστικά και σκαφτικά
- ◆ κατασκευή παραδοσιακών χειροτεχνημάτων, τα πχ δερμάτινα προϊόντα, κεραμικά, υφαντά και πλεκτά.
- ◆ υπάρχουν και ορισμένες εξειδικευμένες βιομηχανίες που παράγουν ανταλλακτικά αυτοκινήτων, νοσοκομειακό εξοπλισμό, ορθοπεδικά προϊόντα, καλλιέργειας υβριδίων, βιοτεχνολογικά και λογισμικά προϊόντα.

1.3.3 ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Η εμπορική δραστηριότητα στην Κρήτη ανέκαθεν υπήρχε πολύ έντονη. Λόγω της «στρατηγικής» της θέσης (ανάμεσα σε δυο ηπείρους) η Κρήτη αποτελούσε πέρασμα

εμπορικό αλλά και σημείο συνάντησης δυο διαφορετικών πολιτισμών. Στην Κρήτη σήμερα και στους τέσσερις νομούς της , υπάρχουν καταστήματα που μπορούν να ικανοποιήσουν τα ανάγκες και τα απαιτήσεις των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών του.

Ο νομός Ηρακλείου, ο μεγαλύτερος νομός και η πρωτεύουσα πόλη το Ηράκλειο, αποτελεί την τρίτη σε αγοραστική δύναμη αγορά. Επιχειρήσεις παγκοσμίου φήμης επιλέγουν να δημιουργήσουν υποκαταστήματα στο Ηράκλειο. Καθώς οι ντόπιες επιχειρήσεις αρχίζουν να εξαπλώνονται σε ολόκληρη την Ελλάδα. Είναι και οι ντόπιες επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ξένες, με απώτερο σκοπό να γίνουν τα ντόπια προϊόντα γνωστά στη διεθνή αγορά. Αυτά τα προϊόντα είναι κυρίως δερμάτινα είδη, προϊόντα αργυροχρυσοχοΐας, έπιπλα, εξοπλισμός και κατασκευαστικά υλικά κτισμάτων, γεωργικά προϊόντα, και ιατρικός εξοπλισμός. Το μέλλον της οικονομίας της Κρήτης προβλέπεται λαμπρό, οι επενδύσεις στο νησί υποστηρίζονται από την κυβέρνηση του ελληνικού κράτους, σύμφωνα με το νομό 1892/90 περί κινήτρων επενδύσεων στην Ελλάδα.

1.3.4. ΤΟΜΕΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το επίπεδο εκπαίδευσης στην περιφέρεια Κρήτης είναι ήδη αναπτυγμένο και συνεχώς εξελισσόμενο. Το γεγονός αυτό αυτόματα συνεπάγεται την βελτίωση τα ποιότητας ζωής των κρητών, προάγει το επίπεδο τα παραγωγικότητας τα και των δυνατοτήτων-δεξιοτήτων τα ως εργατικό δυναμικό.

Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ο λόγος μαθητές/καθηγητές είναι ανάλογος με εκείνον τα υπόλοιπης Ελλάδας. Στην Κρήτη υπάρχουν τα εξής τριτοβάθμια ιδρύματα:

- i. Το πανεπιστήμιο Κρήτης με έδρα το νομό Ηρακλείου, και σχολές στο Ρέθυμνο, (στο νομό Ηρακλείου στεγάζονται οι σχολές θετικών επιστημών καθώς και η ιατρική και η πληροφορική, ενώ στο Ρέθυμνο στεγάζονται οι θεωρητικές σχολές).
- ii. Ανώτερο τεχνολογικό ίδρυμα Ηρακλείου με παραρτήματα στο νομό Χανίων και στο νομό Λασιθίου και
- iii. Το πολυτεχνείο Κρήτης που εδρεύει στα Χανιά. Στην πόλη του Ηρακλείου τα έχει τη βάση του το Ίδρυμα Έρευνας και Τεχνολογίας , το οποίο αποτελεί έναν από τα σημαντικότερους ερευνητικούς οργανισμούς στην Ελλάδα.

Τέλος, υπάρχουν δημόσια Ι.Ε.Κ με σχολές διοίκησης και οικονομίας κυρίως , δημόσια σχολή τουριστικών επαγγελμάτων και ανώτερη σχολή τουριστικών επαγγελμάτων του Ε.Ο.Τ στην πόλη του Αγίου Νικολάου στο νομό Λασιθίου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

2.0 - ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ (INFRASTRUCTURE)

- 2.0.1 Συγκοινωνίες - Δρόμοι
- 2.0.2 Λιμάνια
- 2.0.3 Αεροδρόμια
- 2.0.4 Τηλεπικοινωνίες
- 2.0.5 Ενέργεια
- 2.0.6 Τα κυριότερα τουριστικά θέλγητρα του νησιού

2.1 – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ (SUPERSTRUCTURE)

- 2.1.1 Ξενοδοχειακές μονάδες
- 2.1.2 Τουριστικά γραφεία
- 2.1.3 Αεροπορικές εταιρείες
- 2.1.4 Ναυτιλιακές εταιρείες
- 2.1.5 Rentals (αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες)

2.0 - ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ (INFRASTRUCTURE)

2.0.1 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΔΡΟΜΟΙ

Η σημαντικότερη οδική αρτηρία της Κρήτης είναι ο βόρειος οδικός άξονας προς τον οποίο αρθρώνεται ολόκληρο το υπόλοιπο οδικό δίκτυο του νησιού. Αρκετά μέτρα όμως πρέπει να υλοποιηθούν προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα των υποδομών μεταφοράς. Όπως η στήριξη των παραγωγικών τομέων της οικονομίας με τη βελτίωση της πρόσβασης στα λιμάνια και στα αεροδρόμια της Κρήτης και την μείωση του χρόνου μετακίνησης και διακίνησης εμπορευμάτων. Η βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης της κυκλοφορίας μεταξύ των σημαντικότερων αστικών κέντρων της Κρήτης. Η βελτίωση των συνθηκών ενεργητικής και παθητικής ασφάλειας. Η συμβολή στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη των περιοχών παρέμβασης λόγω της βελτίωσης της εξυπηρέτησης της μείωσης του χρόνου διαδρομής και της αύξησης της προσπελασιμότητας. Κατασκευή νέων και βελτιώσεις υφιστάμενων εθνικών οδών και περιφερειακών δρόμων. Κατασκευή ανισόπεδων κόμβων. Πράξεις που αποσκοπούν στην βελτίωση ασφάλειας των οδών (σήμανση, ηλεκτροφωτισμός, στηθαία ασφαλείας, εξοπλισμός).

Στόχος του μέτρου είναι: η βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας μέσα από την θεσμοθέτηση όρων λειτουργίας, οργάνωσης, και προστασίας του χώρου. Όλα αυτά θα βοηθήσουν, στην καλύτερη διασύνδεση της Κρήτης με τα διεθνή μεταφορικά δίκτυα.

2.0.2 ΛΙΜΑΝΙΑ

Ηράκλειο

Περιγραφή

Το μεγάλο λιμάνι του Ηρακλείου φαίνεται εύκολα μπροστά από την πόλη. Είναι ένα πολυσύχναστο λιμάνι και οι γερανοί και τα καράβια φαίνονται από απόσταση. Το Διεθνές Αεροδρόμιο βρίσκεται ανατολικά της πόλης, ενώ υπάρχουν μεγάλες δεξαμενές πετρελαίου κοντά σ' αυτό.

Το εσωτερικό του λιμανιού και η νέα μαρίνα βρίσκονται στο δυτικότερο άκρο. Το Βενετικό Κάστρο του Κουλέ σημαδεύει την είσοδο του.

Το Ηράκλειο είναι η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης, όπου παρέχονται όλες οι υπηρεσίες. Υπάρχει μια νέα μαρίνα στο εσωτερικό του λιμανιού που διαθέτει ηλεκτρισμό. Ανεφοδιασμός σε νερό μπορεί να γίνει στην προκυμαία ενώ μπορεί να κανονιστεί και ανεφοδιασμός καυσίμων. Το Ηράκλειο είναι Λιμάνι Εισόδου. Το Τελωνείο, το Τμήμα Μεταναστών και η Λιμενική Αστυνομία έχουν γραφεία στο λιμάνι. Η πόλη είναι σε μικρή απόσταση από το λιμάνι. Υπάρχουν δύο Γενικά Νοσοκομεία, ιδιωτικές κλινικές, γιατροί και οδοντίατροι. Φαρμακεία βρίσκονται διάσπαρτα σε ολόκληρη την πόλη. Τα καταστήματα και οι επισκευές που γίνονται στο Ηράκλειο είναι τα καλύτερα στην Κρήτη. Υπάρχει δυνατότητα αγκυροβόλησης στη νέα μαρίνα.

Το σημείο αγκυροβόλησης μέσα στο εξωτερικό λιμάνι παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Με τις υπηρεσίες που παρέχονται στη νέα μαρίνα είναι δυνατό να ξεχειμωνιάσει κανείς εκεί. Η είσοδος του λιμανιού σημαδεύεται τη νύχτα με ένα πράσινο φως που αναβοσβήνει στο εξωτερικό βόρειο τείχος και ένα πράσινο πάνω στον Κουλέ. Ένα κόκκινο φως αναβοσβήνει στα αριστερά, απέναντι από τον Κούλε. Δύο μεγάλες προκυμαίες στα νότια έχουν κόκκινα φώτα.

Το λιμάνι είναι πολυσύχναστο και πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα καράβια που συνεχώς πηγαινοέρχονται. Στους δυνατούς βόρειους ανέμους υπάρχει φουσκοθαλασσιά στην κεντρική είσοδο του λιμανιού.

Καστέλι

Περιγραφή

(φάρος στην άκρη του εξωτερικού τείχους του λιμανιού)

Το Κύριο Λιμάνι βρίσκεται στη νοτιοδυτική γωνία του κόλπου της Κισάμου. Η Χερσόνησος της Γραμβούσας είναι στα δυτικά και η χερσόνησος της Σπάθας στα ανατολικά. Το λιμάνι βρίσκεται κάτω από μια μεγάλη μάζα βράχων που φαίνονται εύκολα από τη θάλασσα. Στα δυτικά του λιμανιού υπάρχει ένα εγκαταλελειμμένο ναυάγιο πλοίου. Στα ανατολικά βρίσκονται ένα μικρό ψαρολίμανο και η πόλη του Καστελίου.

Η προκυμαία του κυρίως λιμανιού, στην οποία υπάρχει νερό, έχει μια ταβέρνα και τα γραφεία της Λιμενικής Αστυνομίας. Η πόλη του Καστελίου βρίσκεται 3 χιλιόμετρα ανατολικά και έχει καύσιμα, μαγαζιά για μικροεπισκευές, καταστήματα για τροφοδοσία, γραφείο του Ο.Τ.Ε. και ταχυδρομείο. Υπάρχει ένα Κέντρο Υγείας στην πόλη καθώς και ιδιωτικοί γιατροί, οδοντίατροι και φαρμακεία.

Η πόλη των Χανιών απέχει μόνο μια ώρα από το Καστέλι και μπορεί εύκολα να προσεγγισθεί με λεωφορείο, ταξί ή ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο.

Το μικρό ψαρολίμανο που απέχει 2 χιλιόμετρα από το Καστέλι έχει τρεις ταβέρνες, τηλέφωνο και ένα δημόσιο αγκυροβόλιο για μικρά σκάφη.

Ο μόλος του λιμανιού παρέχει δυνατότητα αγκυροβόλησης και ένα καλό καταφύγιο από βόρειους, νότιους και βορειοδυτικούς ανέμους. Το λιμάνι είναι ανοικτό στα ανατολικά και τα νοτιανατολικά. Στα δεξιά της εισόδου του λιμανιού αναβοσβήνει ένα πράσινο φως και στα αριστερά ένα κόκκινο φως. Το καράβι για την Πελοπόννησο αράζει στο μεγάλο λιμάνι. Στο ψαρολίμανο μπορούν να αγκυροβολήσουν μικρά πλοία. Το μεγαλύτερο μέρος του λιμανιού είναι γεμάτο ψαρόβαρκες. Το λιμάνι αποτελεί καταφύγιο σε όλες τις καιρικές συνθήκες.

Ρέθυμνο

Περιγραφή

Το Ρέθυμνο είναι η τρίτη σε μέγεθος πόλη της Κρήτης και βρίσκεται ανάμεσα στα Χανιά και το Ηράκλειο. Η πόλη εύκολα αναγνωρίζεται από τη θάλασσα από το μεγάλο Βενετικό Κάστρο της Φορτέτσας που βρίσκεται στο λόφο στα δυτικά της πόλης, αμέσως ανατολικά από το οποίο βρίσκεται το λιμάνι.

Η πόλη του Ρεθύμνου παρέχει τις περισσότερες δυνατότητες για ψώνια με ευρύχωρα μαγαζιά και καταστήματα για επισκευές. Νερό και καύσιμα μπορούν να μεταφερθούν στην προκυμαία. Υπάρχει ένα Γενικό Νοσοκομείο, ιδιωτικοί γιατροί, οδοντίατροι και φαρμακεία. Στο λιμάνι υπάρχουν Τελωνειακές Αρχές και Λιμενική Αστυνομία αλλά δεν υπάρχει Τμήμα Αλλοδαπών. Το Ρέθυμνο δεν είναι Λιμάνι Εισόδου. Η πόλη είναι αμέσως μόλις στρίψετε στο λιμάνι. Υπάρχουν αρκετές ταβέρνες και ξενοδοχεία ενώ παρέχονται όλων των ειδών οι τηλεφωνικές και ταχυδρομικές υπηρεσίες.

Το μικρό Βενετικό λιμάνι μπορεί να στεγάσει 2 ή 3 μικρά σκάφη. Το βάθος της εισόδου είναι ανομοιόμορφο και απρόβλεπτο λόγω του ότι το λιμάνι φράζεται από λάσπη. Δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης και παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες.

Στο εξωτερικό λιμάνι χώρος αγκυροβόλησης μπορεί να βρεθεί στο ανατολικό και στο δυτικό τείχος. Το ανατολικό τείχος παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες.

Στο δεξιό τείχος του εξωτερικού λιμανιού αναβοσβήνει ένα πράσινο φως και ένα κόκκινο φως αναβοσβήνει στο αριστερό. Στο εσωτερικό του λιμανιού υπάρχει ένας παλιός φάρος.

Σε περίπτωση τρικυμίας τα κύματα στην είσοδο του λιμανιού μπορούν να γίνουν επικίνδυνα

Παλαιόχωρα

Περιγραφή

(φάρος στο Νησί του Σκιστού)

Η Παλαιόχωρα είναι ένα χωριό στη νοτιοδυτική ακτή της Κρήτης. Το λιμάνι βρίσκεται κάτω από τα ερείπια ενός Βενετικού κάστρου στο τέλος της χερσονήσου. Ένα μικρό νησί βρίσκεται νοτιοδυτικά της εισόδου του λιμανιού. Και στις δύο πλευρές της χερσονήσου υπάρχει μια παραλία γεμάτη ξενοδοχεία και τα σπίτια της πόλης. Ένα ψαρολίμανο βρίσκεται μέσα σε ένα μεγαλύτερο λιμάνι.

Νερό υπάρχει στην προκυμαία. Η πόλη της Παλαιόχωρας έχει καλά καταστήματα τροφοδοσίας, ενώ μπορεί να γίνουν μικροεπισκευές και ανεφοδιασμός σε καύσιμα. Η πόλη διαθέτει γραφείο του Ο.Τ.Ε., ταχυδρομείο και τράπεζες. Υπάρχουν γιατροί, οδοντίατροι, και φαρμακεία στην Παλαιόχωρα. Το ψαρολίμανο έχει ένα αγκυροβόλιο για μικρά πλοία. Το λιμάνι απέχει 1 χιλ. από την πόλη.

Η αγκυροβόληση στο λιμάνι κατά μήκος της προβλήτας παρέχει προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Μπορεί να γίνει μέσα στους κόλπους στα αριστερά και στα δεξιά της χερσονήσου ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες. Ένας φάρος βρίσκεται στο μικρό νησί μπροστά από το λιμάνι. Αυτή η περιοχή της Κρήτης υπόκειται σε ξαφνικούς και άγριους ανέμους. Το λιμάνι έχει σημαδούρες που σημαδεύουν ένα στενό κανάλι. Και στις δύο πλευρές της εισόδου του λιμανιού υπάρχουν βράχοι κάτω από το νερό. Συνιστάται να μην περάσετε ανάμεσα από το νησί και την ξηρά, γιατί είναι ρηχά. Σε περίπτωση ισχυρών νότιων ανέμων είναι δύσκολο να μπειτε ή να αναχωρήσετε από το λιμάνι.

Ιεράπετρα

Περιγραφή (φάρος στα ΝΑ του τείχους του λιμανιού)

Η πόλη της Ιεράπετρας βρίσκεται στα νοτιοανατολικά, στο στενότερο σημείο του νησιού. Φαίνεται εύκολα από τη θάλασσα και καθώς πλησιάζετε το Βενετικό κάστρο

και ο πύργος του λιμανιού γίνονται εμφανή. Δύο σημαδούρες στο κοίλο του λιμανιού οριοθετούν μια περιοχή με υποθαλάσσιους βράχους. Η είσοδος βρίσκεται ανάμεσα στις σημαδούρες και το τείχος του λιμανιού (βλέπε διάγραμμα).

Η Ιεράπετρα έχει καλά καταστήματα για όλων των ειδών τις προμήθειες. Μπορεί να γίνει ανεφοδιασμός σε καύσιμα, ενώ υπάρχει νερό στην προκυμαία. Υπάρχουν γραφεία του Ο.Τ.Ε. και του ταχυδρομείου, Λιμενική Αστυνομία, Τελωνείο και τράπεζες. Η Ιεράπετρα δεν αποτελεί Λιμάνι Εισόδου. Η πόλη διαθέτει ένα Γενικό Νοσοκομείο, ενώ υπάρχουν και ιδιωτικοί γιατροί, οδοντίατροι και φαρμακεία. Υπάρχει αγκυροβόλιο για μικρά πλοία.

Το λιμάνι δίνει τη δυνατότητα αγκυροβόλησης στην προκυμαία και παρέχει καλή προστασία για όλες τις καιρικές συνθήκες, εκτός αν πνέουν ισχυροί νότιοι άνεμοι. Υπάρχει φάρος στα ΝΑ του τείχους του λιμανιού. Δεν θα πρέπει να επιχειρηθεί είσοδος στο λιμάνι τη νύχτα, λόγω του ότι το άνοιγμα του λιμανιού είναι στενό και δύσκολο στο να προσεγγιστεί, ενώ στο βυθό της εισόδου υπάρχουν επικίνδυνοι βράχοι.

Σούδα

Περιγραφή

Το λιμάνι της Σούδας βρίσκεται στα νότια της μεγάλης χερσονήσου του Ακρωτηρίου. Στη στεριά στην άλλη πλευρά του λιμανιού υπάρχει ένα Τουρκικό κάστρο (Άπτερα) πάνω από το στόμιο του κόλπου. Το Ακρωτήριο έχει ένα Διεθνές Αεροδρόμιο καθώς και στρατιωτικές βάσεις των οποίων οι πύργοι φαίνονται από απόσταση. Στο μέσο του κόλπου της Σούδας βρίσκεται το μικρό Νησί της Σούδας όπου υπάρχει ένα Βενετικό κάστρο. Εκεί είναι ένα στενό κανάλι που σημαδεύεται από κόκκινες και ένα πράσινες σημαδούρες που φωτίζονται, στην άλλη πλευρά των οποίων βρίσκεται ένα ανθυποβρυχιακό δίκτυο που προσδιορίζεται από μεγάλες μαύρες σημαδούρες. Αυτό το δίκτυο εκτείνεται και στις δύο πλευρές της ακτής. Πέρα απ' αυτήν υπάρχει ένα αμαρκάριστο ελεύθερο κανάλι που εκτείνεται από την προβλήτα μέχρι το τέλος του κόλπου της Σούδας 3 χιλιόμετρα ανατολικά. Στο τέλος του λιμανιού βρίσκεται ένας

μεγάλος αλευρόμυλος. Υπάρχουν απαγορευμένες περιοχές στο λιμάνι κοντά στη ναυτική προβλήτα.

Στην πιο απομακρυσμένη άκρη του λιμανιού υπάρχει ένα πρόσφατα κατασκευασμένο ψαρολίμανο που μπορεί να προσφέρει σημείο αγκυροβόλησης σε μικρά πλοία.

Το λιμάνι της Σούδας παρέχει όλες τις υπηρεσίες. Εκεί μπορείτε να ανεφοδιαστείτε από καύσιμα. Δεν είναι Λιμάνι Εισόδου αλλά διαθέτει Τελωνείο και Λιμενική Αστυνομία. Τα καράβια για τον Πειραιά αράζουν εκεί. Η Σούδα έχει τράπεζες, καταστήματα και μερικές ταβέρνες. Οτιδήποτε δεν μπορείτε να βρείτε στο λιμάνι, θα το βρείτε 10 λεπτά μακρύτερα στα Χανιά.

Η Σούδα δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης κατά μήκος του λιμανιού και παρέχει τέλεια προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Οι καιρικές συνθήκες έξω από τον κόλπο μπορεί να είναι δραστικά διαφορετικές. Δεν επιτρέπεται η είσοδος στη Σούδα τη νύχτα και όλες οι δραστηριότητες στον Κόλπο θεωρούνται δευτερεύουσες μετά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η βόρεια πλευρά του Κόλπου αποτελεί απαγορευμένη περιοχή.

Χώρα Σφακίων

Περιγραφή

Το μικρό αυτό ψαροχώρι βρίσκεται 10 χιλιόμετρα ανατολικά από το Λουτρό στα Νότια της Κρήτης. Κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών τα ferry boats που μεταφέρουν πεζοπόρους από το φαράγγι της Σαμαριάς αράζουν συχνά στη νέα προβλήτα, στην ανατολική άκρη του χωριού. Ένα νέο λιμάνι κατασκευάζεται σ' αυτή την πλευρά. Το χωριό φαίνεται από τη θάλασσα καθώς είναι χτισμένο αμφιθεατρικά πάνω από τον ορμίσκο.

Το χωριό έχει μερικά μαγαζιά, ενώ ανεφοδιασμός καυσίμων μπορεί να γίνει στην πόλη. Υπάρχουν ταχυδρομείο και γραφείο του Ο.Τ.Ε., απ' όπου μπορούν να πραγματοποιηθούν διεθνείς συνδιαλέξεις. Το χωριό διαθέτει φαρμακείο, δεν έχει όμως γιατρό ούτε οδοντίατρο. Δεν υπάρχουν λιμενικές αρχές στο λιμάνι, αλλά υπάρχει σταθμός της αστυνομίας. Αρκετά ξενοδοχεία και ταβέρνες βρίσκονται στο

χωριό ενώ από πλευράς μετακίνησης υπάρχουν διαθέσιμα ταξί και ένα καθημερινό λεωφορείο για τα Χανιά. Ένα αγκυροβόλιο για μικρά σκάφη βρίσκεται δίπλα στην προβλήτα στο νέο λιμάνι. Το παλιό λιμάνι είναι κατάλληλο μόνο για μικρά σκάφη και είναι συνήθως γεμάτο.

Προς το παρόν υπάρχει σημείο αγκυροβόλησης μόνο μέσα στο μισοτελειωμένο λιμάνι, το οποίο παρέχει προστασία από βόρειους, νότιους και νοτιανατολικούς ανέμους καθώς είναι ανοικτό στα δυτικά. Το αγκυροβόλιο είναι επικίνδυνο στους δυτικούς ανέμους και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται. Ένας φάρος βρίσκεται στο μικρό νησί δυτικά του λιμανιού μπροστά από το χωριό.

Άγιος Νικόλαος

Περιγραφή

Ο Άγιος Νικόλαος φαίνεται εύκολα καθώς έρχεστε από τη Σπιναλόγκα. Ένα μικρό νησάκι πάνω στο οποίο υπάρχει μια εκκλησία βρίσκεται μπροστά από την πόλη, η οποία είναι χτισμένη στους λόφους πάνω από την ακτή. Το μικρό λιμανάκι μπροστά από τον Άγιο Νικόλαο χρησιμοποιείται από τουριστικά σκάφη το καλοκαίρι και το εσωτερικό του λιμανιού (κάτω από τη γέφυρα) από μικρές ψαρόβαρκες.

Η νέα μαρίνα που χτίστηκε ανατολικά του Ακρωτηρίου Μανδράκη παρέχει όλες τις υπηρεσίες και μπορεί να φιλοξενήσει πολλά σκάφη. Ηλεκτρισμός και νερό παρέχονται στην προκυμαία. Ανεφοδιασμός καυσίμων μπορεί εύκολα να πραγματοποιηθεί. Υπάρχει Λιμενική Αστυνομία και Τμήμα Αλλοδαπών καθώς ο Άγιος Νικόλαος είναι Λιμάνι Εισόδου. Η πόλη του Αγίου Νικολάου έχει ένα Γενικό Νοσοκομείο, ιδιωτικούς γιατρούς, οδοντιάτρους και φαρμακεία. Υπάρχουν τράπεζες, ταχυδρομεία και γραφεία του Ο.Τ.Ε. που παρέχουν κάθε είδους υπηρεσία. Αρκετά καταστήματα μπορούν να σας εφοδιάσουν με προμήθειες ενώ μπορείτε να πραγματοποιήσετε και αρκετές επισκευές. Ο Άγιος Νικόλαος έχει αρκετά ξενοδοχεία και ταβέρνες, κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου όμως ίσως είναι δύσκολο να βρείτε δωμάτιο στην πόλη.

Υπάρχει δυνατότητα αγκυροβόλησης σε όλο το μήκος της νέας μαρίνας που παρέχει θαυμάσια προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Η είσοδος του λιμανιού φωτίζεται με ένα πράσινο φως στα δεξιά και ένα κόκκινο στα αριστερά. Το Ακρωτήριο Μανδράκη έχει ένα φάρο με κόκκινο φως που αναβοσβήνει στο βορειότερο σημείο του.

Σητεία

Περιγραφή

Το λιμάνι της Σητείας είναι το ανατολικότερο λιμάνι της Κρήτης και συνδέει το νησί με τα νησιά του Αιγαίου. Η προκυμαία όπου υπάρχει η δυνατότητα αγκυροβόλησης στο λιμάνι, παρέχει αρκετά καλή προστασία από τους βόρειους και βορειοδυτικούς ανέμους. Στο ακρωτήριο και είσοδο του λιμανιού βρίσκεται ο φάρος, ο οποίος διακρίνεται καθαρά κατά τη διάρκεια της ημέρας, ενώ το βράδυ φωτίζεται με ένα πράσινο φως που αναβοσβήνει στα δεξιά και ένα κόκκινο στα αριστερά.

Αγία Γαλήνη

Περιγραφή

Το παραθαλάσσιο αυτό θέρετρο βρίσκεται στα δυτικά του κέντρου του κόλπου της Μεσσαράς στα νότια της Κρήτης. Υπάρχει ένα καινούριο λιμάνι το οποίο παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες και υπάρχει δυνατότητα αγκυροβόλησης σε όλο το μήκος της προκυμαίας. Ένας φάρος βρίσκεται στη νοτιοδυτική γωνία του τείχους του λιμανιού. Τέλος η πρόσβαση στο λιμάνι το χειμώνα γίνεται δύσκολη εξαιτίας των δυνατών κυμάτων που αναπτύσσονται στην περιοχή.

Καλοί Λιμένες

Περιγραφή

Οι Καλοί Λιμένες είναι ένα μικρό χωριό στα νότια της Κρήτης, ανατολικά του ακρωτηρίου Λίτινος. Το μικρό νησί του Αγίου Παύλου που έχει μεγάλες δεξαμενές πετρελαίου, βρίσκεται μπροστά από το χωριό και είναι εύκολα αναγνωρίσιμο. Όσον αφορά τις δυνατότητες τροφοδοσίας είναι περιορισμένες και δεν υπάρχει και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Τέλος ο κόλπος έχει βάθος 3 με 6 μέτρα και παρέχει προστασία από βόρειους και δυτικούς ανέμους, αλλά είναι ανοικτός από τα ανατολικά και τα νότια. Το μικρό νησί της Τράφου στα ανατολικά παρέχει περιορισμένη προστασία από τους ανατολικούς ανέμους.

Κόκκινος Πύργος

Περιγραφή

Το χωριό βρίσκεται περίπου 10 χιλιόμετρα ανατολικά της Αγίας Γαλήνης στον Κόλπο της Μεσαράς. Το λιμάνι βρίσκεται στα δυτικά της πόλης. Χαμηλά κτίρια και ξενοδοχεία απλώνονται σε μήκος 2 χιλιομέτρων πίσω από την παραλία.

Το μικρό χωριό διαθέτει mini markets και τηλεφωνικές και ταχυδρομικές υπηρεσίες. Υπάρχει δυνατότητα ανεφοδιασμού σε καύσιμα στην πόλη. Δεν υπάρχουν λιμενικές αρχές, ενώ ιατροφαρμακευτική περίθαλψη μπορεί να δοθεί στο Τυμπάκι, σε απόσταση 5 χιλιομέτρων. Υπάρχει αγκυροβόλιο για μικρά πλοία. Δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν επισκευές.

Το μικρό λιμάνι δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης στην προκυμαία και παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Στη περιοχή αναπτύσσονται πολύ ισχυρά νότια κύματα αέρα.

2.0.3 ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ

Η Κρήτη εξυπηρετεί την επιβατική και εμπορική κίνηση του νησιού με τρία αεροδρόμια.

Αεροδρόμιο Ηρακλείου

Ο Αερολιμένας Ηρακλείου βρίσκεται σε απόσταση 2,5 km από το λιμάνι της πόλης του Ηρακλείου, ενώ από το κέντρο της περίπου 3,5km. Υπάρχουν δύο οδοί πρόσβασης στις εγκαταστάσεις του Αερολιμένα. Αποτελεί ήδη το ισχυρότερο ελληνικό αεροδρόμιο από άποψη τουριστικής κίνησης, ενώ εξυπηρετεί και μια ευρεία επιφάνεια επιρροής με πλήθος οικονομικών εκπαιδευτικών και άλλων δραστηριοτήτων που θα μπορούσε να υποστηρίξει τακτικά δρομολόγια εξωτερικού. Συν τοις άλλοις η γεωγραφική του θέση στο νοτιότερο άκρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να το αναδείξει σε διαμετακομιστικό κόμβο της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Το αεροδρόμιο Ηρακλείου είναι το μοναδικό διεθνές αεροδρόμιο που μπορεί να εξυπηρετήσει το Νομό Ρεθύμνου.

Εδώ και αρκετά χρόνια έχει αρχίσει η επέκταση και η αναβάθμιση του αεροδρομίου. Οι νέοι χώροι οι οποίοι πιθανότατα θα δοθούν σε χρήση σε μερικούς μήνες από σήμερα διαθέτουν συνολικά 16 counter desks και καλύπτουν εμβαδόν της τάξης των 1800τ.μ περίπου, ενώ προβλέπεται και η επέκταση της πίστας.

Αεροδρόμιο Χανίων

Το αεροδρόμιο Χανίων βρίσκεται κοντά στην ομώνυμη πόλη και εξυπηρετεί κυρίως την τουριστική και επιβατική κίνηση της περιοχής. Η επιβατική του κίνηση δεν είναι τόσο αυξημένη όσο του Ηρακλείου αλλά θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα διεθνή αεροδρόμια της χώρας, καθώς είναι το μοναδικό που μπορεί να εξυπηρετήσει και πτήσεις Ηρακλείου που ορισμένες φορές δε μπορούν να προσγειωθούν εκεί εξαιτίας κακών καιρικών συνθηκών.

Αεροδρόμιο Σητείας

Το αεροδρόμιο Σητείας βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της Κρήτης και εξυπηρετεί τακτικές και εκπαιδευτικές πτήσεις εσωτερικού κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Το σημαντικό είναι ότι εξελίσσεται με σκοπό να εξυπηρετήσει την αυξανόμενη ζήτηση σε έκταση πτήσεων charter της Ανατολικής Κρήτης.

2.0.4 ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Καλωδιακή υποδομή – δίκτυο

Ο ΟΤΕ, είναι ο μοναδικός οργανισμός που παρέχει δίκτυο επικοινωνίας σε όλη την Ελλάδα, παρόλο που έχουν εμφανιστεί πολλές άλλες εταιρείες, οι οποίες όμως, μισθώνουν δίκτυα του ΟΤΕ για να δημιουργήσουν τα δικά τους.

Στο νομό Ηρακλείου η επικοινωνία διεκπεραιώνεται μέσω ψηφιακών κέντρων (siemens). Το 95% της ζεύξης των τηλεφωνικών κέντρων επιτυγχάνεται με οπτική ίνα. Η οπτική ίνα είναι μια εξελιγμένη μορφή καλωδίου με μεγαλύτερες δυνατότητες και λιγότερα προβλήματα. Συστήματα οπτικών ινών έχουν αντικαταστήσει τα συνηθισμένα καλώδια χαλκού και έχουν εγκατασταθεί κατά μήκος του βόρειου παραλιακού άξονα του νησιού, με σκοπό να στηρίξουν τις υψηλής συχνότητας λεωφόρους των επικοινωνιών. Η οπτική ίνα έχει τη δυνατότητα, σε περίπτωση που κοπεί, οπουδήποτε μέσα στο δακτύλιο, να γίνει αντίστροφη πορεία του σήματος έτσι ώστε να μην επέλθει διακοπή.

Στα χωριά της Κρήτης η ζεύξη είναι ασύρματη και ονομάζεται ROITA. Τα συστήματα οπτικών ινών βρίσκονται σε δακτυλίους στα 5 βασικά κέντρα Ηράκλειο - Χανιά - Ρέθυμνο - Άγιο Νικόλαο - Σητεία.

Μέσα στο 2008 θα έχει ολοκληρωθεί η εγκατάσταση οπτικών ινών από τρεις ιδιωτικούς παρόχους, σε ολόκληρη την πόλη του Ηρακλείου. Αυτοί θα παρέχουν κυρίως πακέτα που θα περιλαμβάνουν ευρυζωνικές υπηρεσίες ίντερνετ, τηλεφώνου

αλλά και ψηφιακής τηλεόρασης μέσα από το ιδιόκτητο τους δίκτυο, χωρίς τη μεσολάβηση του ΟΤΕ. Σε πολύ λίγο καιρό θα λειτουργήσουν ανάλογα δίκτυα και στα υπόλοιπα μεγάλα κέντρα της Κρήτης.

Σε όλη την Ελλάδα, η επικοινωνία γίνεται με 2 τρόπους σύνδεσης. Ο ένας είναι η ROITA και ο δεύτερος, με υποβρύχια καλώδια οι σταθμοί των οποίων ξεκινούν από τα Χανιά για Λαγονήσι και από την Αμνισό προς Σαντορίνη. Από εκεί συνεχίζει στα άλλα κέντρα της υπόλοιπης Ελλάδας.

Στο εξωτερικό η σύνδεση επιτυγχάνεται με συχνότητες που λαμβάνει ο σταθμός στις Θερμοπύλες από το δορυφόρο. Ο ΟΤΕ ως ο μεγαλύτερος οργανισμός τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα προσφέρει αρκετές υπηρεσίες για την διευκόλυνση των πελατών του σε απλή ψηφιακή γραμμή αλλά και στην επικοινωνία μέσω INTERNET.

Κάποιες από αυτές είναι:

- i. Μισθωμένες γραμμές : γραμμές που ενοικιάζουν άλλες εταιρείες τηλεφωνίας ή internet από τον ΟΤΕ.
- ii. ISDN : ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών. Με αυτή την υπηρεσία
- iii. υπάρχουν 4 μορφές επικοινωνίας φωνή - εικόνα - δεδομένο - κείμενο σε μια τηλεφωνική γραμμή ή ακόμα και στο internet.
- iv. ADSL: μια εξελιγμένη υπηρεσία της γραμμής ISDN για πιο γρήγορη σύνδεση στο internet. Προσφέρει μεγαλύτερη ταχύτητα πρόσβασης στο internet και προτείνεται σε αυτούς που ο υπολογιστής είναι η κύρια δουλειά τους αφού μπορεί να παραμένει συνδεδεμένος στο διαδίκτυο και όσο διάστημα επιθυμεί χωρίς επιπλέον επιβάρυνση πέραν της σταθερής μηνιαίας δόσης.

Αυτήν την περίοδο που γράφεται η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται στην περιοχή του Ηρακλείου η εγκατάσταση οπτικών ινών από ιδιωτικούς παροχείς υπηρεσιών τηλεφωνίας και ίντερνετ. Πρόγραμμα το οποίο θα ολοκληρωθεί σε μικρό χρονικό διάστημα και στα υπόλοιπα αστικά κέντρα της Κρήτης

2.0.5 ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Γενικά ενεργειακά χαρακτηριστικά

- ◆ Η Κρήτη για πολλά χρόνια αντιμετώπιζε σοβαρά ενεργειακά προβλήματα παραγωγής όπως :
- ◆ Μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις ζήτησης ηλεκτρικού φορτίου
- ◆ Πρόβλημα επάρκειας παροχής ηλεκτρικής ισχύος (έλλειψη εφεδρειών - διακοπές ηλεκτρισμού)
- ◆ Υψηλό κόστος ενέργειας
- ◆ Υψηλούς ρυθμούς αύξησης της ζήτησης για ενέργεια
- ◆ Τα προβλήματα όμως αυτά αποκαταστάθηκαν με τη δημιουργία ενός επιπλέον σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο νομό Αγίου Νικολάου, τον Αθερινόλακο, με προοπτική κάλυψης ενεργειακών προβλημάτων και ζήτησης για τουλάχιστον 2 χρόνια .

Παραγωγή και κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος

Σήμερα στη Κρήτη λειτουργούν 3 σταθμοί παραγωγής ηλεκτρισμού της ΔΕΗ:

- i. ΑΗΣ -ΛΙΝΟΠΕΡΑΜΑΤΑ: Δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρισμού 246 MW
- ii. ΞΥΛΟΚΑΜΑΡΑ-ΧΑΝΙΑ: Δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρισμού 290 MW
- iii. ΑΘΕΡΙΝΟΛΑΚΟΣ- ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ : Δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρισμού 102MW

Παράλληλα υπάρχουν εφεδρικές μηχανές που αποδίδουν συνολική ενέργεια 30MW, οι οποίες όμως βρίσκονται σε ψυχρή εφεδρεία, δηλαδή , δεν λειτουργούν πάντα παρά μόνο εάν υπάρχει ανάγκη λειτουργίας τους. Η συνολική παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος που προσφέρεται από όλους τους σταθμούς της ΔΕΗ είναι 635MW, ενώ η συνολική ζήτηση είναι 520MW και προβλέπεται ότι η αύξηση της κυμαίνεται στο 8%

από έτος σε έτος . Με αυτό λοιπόν το ποσοστό της αύξησης συμπεραίνουμε ότι για τα επόμενα 2 χρόνια, εφόσον έχει προβλεφθεί από τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της ΔΕΗ, δεν θα υπάρξουν ενεργειακά προβλήματα.

Μέσα όμως σε όλο το σύνολο της προσφοράς ηλεκτρικής ενέργειας δεν έχουμε αναφέρει τα αιολικά πάρκα που υπάρχουν και που στο σύνολο τους δίνουν επιπλέον ισχύ 85MW.

Τα αιολικά όμως πάρκα δεν έχουν σταθερή παραγωγή ισχύος και αυτό λόγω του ότι επηρεάζονται από τους ανέμους γι' αυτό και δεν λαμβάνονται υπ' όψιν στο σύνολο της προσφοράς ηλεκτρικής ενέργειας .Όλοι οι σταθμοί παραγωγής διασυνδέονται μεταξύ τους είτε μέσα στη γη είτε εναέρια.

Τα ποσοστά κατανάλωσης και κατανομής ηλεκτρικής ενέργειας ανά νομό είναι τα εξής:

- ◆ Ηράκλειο: 48,50%
- ◆ Λασιθί: 13,90%
- ◆ Ρέθυμνο: 13,30%
- ◆ Χανιά: 24,30%

2.0.6 ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η Κρήτη μας, εκτός από τον ήλιο και τη θάλασσα της, έχει να προσφέρει στον επισκέπτη μία γκάμα διαφορετικών δραστηριοτήτων που μπορεί να ικανοποιήσει οποιεσδήποτε απαιτήσεις και ενδιαφέροντα. Οι έξοχες κλιματολογικές συνθήκες, οι αρχαιολογικές της τοποθεσίες, τα μοναστήρια, τα μουσεία, οι ιστορικοί χώροι, οι εναλλαγές του τοπίου, η μεγάλη ποικιλία πολιτιστικών εκδηλώσεων και αθλητικών γεγονότων, που υπάρχουν παντού στο νησί, σε συνδυασμό με τις υψηλού επιπέδου εγκαταστάσεις και καταλύματα, συνθέτουν το ανταγωνιστικό προϊόν της Κρήτης .

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ ΑΝΑ ΝΟΜΟ

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αρχαιολογικές τοποθεσίες

Ανάκτορο Κνωσού:

Η Κνωσός αποτελεί την καρδιά του Μινωικού Πολιτισμού. Κατά την παράδοση ήταν η έδρα του μυθικού βασιλιά Μίνωα. Με τον χώρο του ανακτόρου της Κνωσού συνδέονται οι συναρπαστικοί μύθοι του Λαβύρινθου με τον Μινώταυρο και του Δαίδαλου με τον Ίκαρο. Η πόλη της Κνωσού κατοικήθηκε συνεχόμενα από τη Νεολιθική Εποχή (7.000 - 3.000 π.Χ) έως τα Ρωμαϊκά χρόνια. Αναφέρεται ως Κο-no-so στα κείμενα της γραμμικής γραφής Β' (μυκηναϊκής) του 14ου αιώνα π.Χ

Ιδιαίτερα έντονη ήταν η κατοίκηση τη μινωική εποχή, με τα λεγόμενα πρώτα (19ος-17ος αιώνα π.Χ) και δεύτερα ανάκτορα (16ος-14ος αιώνας π.Χ) και τις πολυτελείς οικίες, τον ξενώνα και τα μινωικά έργα υποδομής. Το 1450 π.Χ, μετά από μερική καταστροφή, εγκαθίστανται Μυκηναίοι στην Κνωσό. Μεγάλη άνθηση γνώρισε ξανά η πόλη κατά την ελληνιστική περίοδο (ιερό Γλαύκου, άλλα ιερά, ιερό Δήμητρας, λαξευτοί τάφοι, χρήση βόρειου νεκροταφείου, οχυρωματικοί πύργοι). Το 67 π.Χ ο Quintus Caecilius Metellus Creticus κατέλαβε την Κνωσό. Στην περίοδο αυτή ανήκει η έπαυλη Διονύσου με τα θαυμάσια ψηφιδωτά.

Η Κνωσός εντοπίστηκε το 1878 από τον Μίνωα Καλοκαιρινό. Ο Arthur Evans άρχισε συστηματικές ανασκαφές το 1900, οι οποίες συνεχίστηκαν έως το 1931 με την ανακάλυψη του ανακτόρου, μεγάλου τμήματος της μινωικής πόλης και των νεκροταφείων. Έκτοτε συνεχίζονται οι ανασκαφές στην ευρύτερη περιοχή της Κνωσού από την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή και την ΚΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Η αποκατάσταση του ανακτόρου της Κνωσού (αναστύλωση και συμπλήρωση) υπό την σημερινή μορφή οφείλεται αποκλειστικά στον Α.Εvans. Την επέμβαση αυτή σε μεγάλο ποσοστό επέβαλε η ανάγκη διατήρησης των μνημείων. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού

κατά διαστήματα προχωρεί μόνο σε στερεωτικές εργασίες.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα:

- Το Ανάκτορο της Κνωσού (2000-1350 π.Χ) είναι το μεγαλύτερο από όλα τα κέντρα της μινωικής εξουσίας. Γύρω από την κεντρική αυλή αναπτύσσονται τέσσερις πτέρυγες με τα βασιλικά διαμερίσματα, εργαστήρια, ιερά, αποθήκες, θησαυροφυλάκια, την αίθουσα θρόνου και τις αίθουσες συμποσίων.
- Το "Μικρό Ανάκτορο" (17ος-15ος αιώνας π.Χ) βρίσκεται δυτικά του κυρίως Ανακτόρου και έχει όλα τα ανακτορικά αρχιτεκτονικά στοιχεία (ξεστή τοιχοδομία, χώρους υποδοχής, περίστυλη αίθουσα, διπλό μέγαρο με πολύθυρα και δεξαμενή καθαρών νερών).
- Η "Βασιλική Έπαυλη" (14ος αιώνας π.Χ) βρίσκεται ΒΑ του ανακτόρου. Παρουσιάζει έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα και ίσως πρόκειται για κατοικία επιφανούς μέλους της αριστοκρατίας ή του ιεραρχείου. Χαρακτηριστικά στοιχεία της Έπαυλης είναι τα πολύθυρα, υπόστυλη κρύπτη με πεσσοί και το διπλό κλιμακοστάσιο.
- Η "Οικία των Τοιχογραφιών" (15,14ος-12ος αιώνας π.Χ) βρίσκεται ΒΔ του Ανακτόρου και πρόκειται για μικρού μεγέθους οικία αστικού τύπου με πλούσιο εσωτερικό τοιχογραφημένο διάκοσμο.
- Το "Καραβάν Σεράι" (Ξενώνας) βρίσκεται νότια του ανακτόρου και θεωρήθηκε χώρος υποδοχής και διαμονής επισκεπτών με αίθουσα που περιείχε τοιχογραφίες και λουτρό.
- Η "Ανεξερεύνητη Οικία" (14ος-12ος αιώνας π.Χ) βρίσκεται ΒΔ του ανακτόρου. Έχει ιδιωτικοβιοτεχνικό χαρακτήρα. Πρόκειται για ορθογώνιο κτίριο με κεντρική αίθουσα με 4 πεσσούς, διαδρόμους, αποθήκες και κλιμακοστάσιο.
- Ο "Βασιλικός Τάφος-Ιερό" βρίσκεται 600μ περίπου Ν. του ανακτόρου. Επικοινωνούσε με την Οικία του Αρχιερέα με πλακόστρωτο δρόμο. Φαίνεται ότι εδώ είχε ταφεί κάποιος από τους τελευταίους βασιλιάδες της Κνωσού (17ος- 14ος αιώνας π.Χ) Χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά στοιχεία είναι η είσοδος με αυλή, στοά και ένα μικρό προθάλαμο και υπόστυλη κρύπτη με δύο πεσσούς.
- Η "Οικία του Αρχιερέα" βρίσκεται 300μ. νότια του Καραβάν-Σεράι. Εδώ βρέθηκε πέτρινος βωμός με δύο κίονες, τον οποίο πλαισίωναν βάσεις διπλών πελέκων.
- Η "Νότια Οικία" (17ος-15ος αιώνας π.Χ) βρίσκεται νότια του ανακτόρου. Πρόκειται για ιδιωτική αστική οικία, τριώροφη με δεξαμενή καθαρμών και υπόστυλη κρύπτη.
- Η "Έπαυλη του Διονύσου" (2ος αιώνας μ.Χ) είναι ιδιωτική ρωμαϊκή περίστυλη οικία με θαυμάσια ψηφιδωτά δάπεδα του ψηφοθέτη Απολλιναρίου, που εικονίζουν το Διόνυσο. Έχει και ιδιαίτερους χώρους Διονυσιακής λατρείας.

Ανάκτορο Φαιστού

Το ανάκτορο της Φαιστού θεωρείται τυπικό δείγμα μινωικού ανακτόρου εξαιτίας της εξαιρετικής του αρχιτεκτονικής του σύνθεσης και της άψογης

κατασκευής του. Στον αρχαιολογικό χώρο της Φαιστού -στην περιοχή του ανακτόρου- διακρίνονται λείψανα του παλαιού αλλά και του νέου ανακτόρου. Τα λείψανα του παλαιού ανακτόρου είναι σήμερα στεγασμένα. Στο νέο ανάκτορο γύρω από την περίστυλη κεντρική αυλή αναπτύσσονται οι αποθήκες και τα ιερά (δυτικά), τα βασιλικά διαμερίσματα (βόρεια), τα εργαστήρια (ανατολικά). Ακόμη δυτικότερα από τις αποθήκες, υπάρχει ο "θεατρικός χώρος" με τους "πομπικούς δρόμους" και σε κατώτερα στρώματα οι παλαιοανακτορικές αποθήκες σίτου. Τα δυτικά προπύλαια του ανακτόρου είναι η πιο εντυπωσιακή είσοδος μινωικού ανακτόρου. Τα ευρήματα από το ανάκτορο εκτίθενται στο Μουσείο Ηρακλείου.

Όπως και στην Κνωσό, το πρώτο ανάκτορο κτίστηκε στην αρχή της 2ης χιλιετίας π.Χ (MM IB περίοδος). Η ζωή του πρώτου ανακτόρου διήρκησε τρεις αιώνες περίπου (2000-1700 π.Χ). Γύρω στο 1700 π.Χ καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαγιά.

Πάνω στα ερείπια ένα νέο ανάκτορο οικοδομείται, το οποίο καταστρέφεται, όπως και τα άλλα μινωικά κέντρα στα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ (YMIB). Το ανάκτορο δεν λειτουργεί πλέον. Μόνο κάποια τμήματα του, κατοικήθηκαν από ιδιώτες στην ύστερη μετανακτορική εποχή. Στα αρχαϊκά χρόνια ανήκει ο ναός της "Μεγάλης Μητέρας" ή Ρέας που βρέθηκε χτισμένος πάνω σε παλαιοανακτορικά ερείπια στο νότιο τμήμα του ανακτόρου. Οι έρευνες στο ανάκτορο άρχισαν το 1884 από τους Ιταλούς Fred, Halbherr και Ant.Taramelli. Μετά την ανακήρυξη της Κρητικής Πολιτείας το 1898, ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν από τους Halbherr και L.Pernier (1900-1914) και αργότερα από τον Doro Levi (1950-1971), υπό την αιγίδα της Ιταλικής Αρχαιολογικής Σχολής της Αθήνας. Παράλληλα με τις ανασκαφές έγιναν και μικρής κλίμακας αναστηλώσεις και στερεωτικές εργασίες. Ορισμένοι χώροι προστατεύθηκαν με πλάκα μπετόν ή πλαστικό κάλυμμα. Στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου λειτουργεί αναψυκτήριο-πωλητήριο (πωλούνται δελτάρια, οδηγοί κλπ.)

Ενετικό Φρούριο Κούλες

Η αρχική ονομασία του φρουρίου ήταν "Roca al mare". Κτίστηκε από τους Βενετούς πριν από την κατασκευή των νέων τειχών. Καταστράφηκε από τον μεγάλο σεισμό του 1303 και πήρε την οριστική του μορφή μεταξύ 1523-1540. Επί τουρκοκρατίας χρησιμοποιήθηκε σαν φυλακή. Στα υπόγεια του χάθηκαν πολλοί επαναστάτες αγωνιστές.

Είναι ενετικό φρούριο, που προστατεύει τον λιμενοβραχίονα και αποτελεί απόληξη του τείχους. Δομημένο με ογκολίθους, αποτελείται από δύο ορόφους. Το ισόγειο έχει θολωτή στέγη με μεγάλους φωταγωγούς. Χωρίζεται με παχύς τοίχους σε 26 διαμερίσματα που χρησιμοποιούνταν σαν κατοικίες του Καστελάνου, των καπετάνιων, των αξιωματικών και σαν αποθήκες. Τα ανώτερα τμήματα και η βάση του Μιναρέ είναι τούρκικα.

Εργασίες στερέωσης, αποκατάστασης και καθαρισμού έχουν

πραγματοποιηθεί από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Κατά την έκθεση έργων του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου φιλοξένησε το Διεθνές Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε. Συχνά, φιλοξενεί πολιτιστικές εκδηλώσεις και εκθέσεις. Στον δεύτερο όροφο έχει διαμορφωθεί μικρός θεατρικός χώρος. Είναι χώρος αρχαιολογικός, που δέχεται σημαντικό αριθμό επισκεπτών.

Τύλισσος:

Τα σπίτια στην Τύλισσο χτίστηκαν κατά την Τελευταία Μινωική Α Περίοδο (160-150 π.χ. αιώνα) Προσθήκες στο Α σπίτι έγιναν την Τελευταία Μινωική Β' Περίοδο (150-140 Π.Χ. αιώνα) και στο Γ σπίτι την Τελευταία Μινωική Γ Περίοδο (140 π.Χ αιώνα). Η τοποθεσία καταστράφηκε από φωτιά το 140 π.Χ αιώνα και ξαναχτίστηκε τα Ιστορικά χρόνια όπως αποδεικνύεται από τα ερείπια πάνω από τα Μινωικά.

Το σπήλαιο της Ειλειθυίας:

Η Ειλειθυία ήταν η θεά προστάτιδα της γέννησης και αυτό το σπήλαιο ήταν το σημαντικότερο μέρος της εργασίας της. Σύμφωνα με την παράδοση γεννήθηκε από την Ήρα μέσα σε αυτό το σπήλαιο, το οποίο αναφέρεται και από τον Όμηρο στην Οδύσσεια (στοίχος 188). Τα ευρήματα αποδεικνύουν ότι το χρησιμοποιούσαν συνεχώς από τη Νεολιθική μέχρι τη Μινωική και αργότερα μέχρι τη Ρωμαϊκή Περίοδο. Επίσης υπάρχουν αποδείξεις ότι χρησιμοποιήθηκαν και τη Νεότερη Χριστιανική Περίοδο (50ς μ.Χ αιώνα).

Αγία Τριάδα:

Ερείπια κτισμάτων και τάφων, αποδεικνύουν ότι η περιοχή κατοικήθηκε από τις αρχές της 3ης χιλιετίας. Το 2600-1700 π.Χ, που ήταν ακόμη η περίοδος της ακμής του πρώτου (παλιού) ανακτόρου της Φαιστού, μόνο ένα κτίσμα κατασκευάστηκε στην περιοχή της Βασιλικής Βίλλας, η οποία είχε χτιστεί το 1600 π.Χ και καταστράφηκε το 150 π.Χ αιώνα. Ένα εντυπωσιακό μέγαρο του Μυκηναϊκού τύπου κατασκευάστηκε πάνω στα ερείπιά της, το 14ο - 11ο π.Χ αιώνα και ένας σκεπαστός διάδρομος και κολώνες που χρησιμοποιούνταν σαν αγορά στα βόρεια της Βίλλας. Στη Γεωμετρική Περίοδο (80ς π.Χ αιώνας) η περιοχή ήταν πολυσύχναστη ενώ στην Ελληνιστική Περίοδο (40ος-10ος π.Χ αιώνα) κατασκευάστηκε ένα ιερό αφιερωμένο στο Βαλχάνο Δία. Η μονόκλιτη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου κατασκευάστηκε την περίοδο της Ενετοκρατίας (γύρω στο 140 μ.Χ αιώνα).

Γόρτυνα:

Η Γόρτυνα κατοικήθηκε για πρώτη φορά στη Νεολιθική Περίοδο (3.000 π.Χ)

και άνθισε πολύ αργότερα στην τελευταία Μινωική Περίοδο (1.600-1.100 π.Χ), όταν δηλαδή χτίστηκε το Ιερό στην τοποθεσία Κάννια κοντά στη Μητρόπολη. Τα σημαντικότερα μνημεία της περιοχής είναι τα παρακάτω:

- Το Ωδείο:

Είναι ένα τυπικό Ρωμαϊκό θέατρο του 10ου μ.Χ αιώνα, το οποίο είχε δύο εισόδους στη Βόρεια πλευρά του και μια σχεδόν ημικύκλια ορχήστρα. Ο Βόρειος τοίχος της σκηνής είχε τέσσερις βάσεις για αγάλματα. Σήμερα σώζονται μόνο τρεις σειρές καθισμάτων.

- Ο Νομικός Κώδικας της Γόρτυνας:

Η επιγραφή με τον Κώδικα φαίνεται στο Βόρειο τοίχο του Ωδείου, καλυμμένο από μία κατασκευή. Είναι ένας συμπληρωμένος κώδικας νομοθεσίας που βασίζεται στη Μινωική παράδοση παρά του ότι οι καταβολές της πόλεις είναι Δωρικές. Χρονολογείται γύρω στα 450 π.Χ

- Η Εκκλησία του Αγίου Τίτου:

Μεγάλη πετρόχτιστη εκκλησία σε σχήμα σταυρού και δύο μικρές αψίδες στη Βόρεια και Νότια μεριά του σταυρού. Η εκκλησία έχει περάσει από διάφορες κατασκευαστικές φάσεις, από τον 6ο π.Χ αιώνα και καταστράφηκε από τους Άραβες το 824 μ.Χ.

- Ισίοιον:

Είναι το Ιερό των Αιγυπτιακών Θεοτήτων, κατασκευασμένο τον 10 με 20 μ.Χ αιώνα και αφιερωμένο σε πολλούς θεούς όπως τον Άνουβη Ερμή, του Σέραπη-Δία και της Ίσιδος. Είχε επίσης και μια υπόγεια δεξαμενή.

- Ο Ναός του Πυθίου Απόλλωνα:

Χτίστηκε την Αρχαϊκή περίοδο (7ος π.Χ αιώνα) και ουσιαστικά ήταν ένα υπέροχο κτίριο με θησαυρούς. Την επόμενη Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Περίοδο (4ο π.Χ αιώνα-20 μ.Χ. αιώνα), έγιναν διάφορες προσθήκες στο κτίριο όπως και το σκέπαστρο για το άγαλμα του Πυθίου Απόλλωνα.

- Το Πραιτόριο:

Το Πραιτόριο ήταν η έδρα του κυβερνήτη της Κρήτης: Είναι χωρισμένο σε δύο μέρη: τον "Κυρίως τομέα", στον οποίο ανήκαν το κυρίως κτίριο με τη Βασιλική και τον "Ιδιωτικό τομέα". Οι καταστροφές του κτίσματος φαίνεται πως έγιναν το 2ο μ.Χ. αιώνα και μοιάζουν να έχουν διορθωθεί τον 4ο μ.Χ. αιώνα

- Η Βορειοανατολική δεξαμενή και το Νυμφαίο:

Βρίσκονται Βόρεια του Πραιτορίου. Η δεξαμενή είναι ορθογώνια, ανοικτή από πάνω και βάσεις σε κάθε πλευρά της: όπου στέκονταν τα αγάλματα των

Νυμφών. Τοποθετείται χρονολογικά γύρω στον 7ο μ.Χ. αιώνα.

- Ακρόπολη στο λόφο του Αγίου Ιωάννη:

Μεγάλα τμήματα βρίσκονται σε μία πολυγωνική κατασκευή που προστατεύονται από τείχη με πύργους στις γωνίες. Μέσα στον περιφραγμένο χώρο βρισκόταν ένα Αρχαϊκό ιερό, πάνω στα ερείπια του οποίου χτίστηκε αργότερα στην Πρώτη Χριστιανική Περίοδο μια Βασιλική.

Μάλια:

Η παρουσία του ανθρώπου στα Μάλια κατά τη Νεολιθική Περίοδο (6000-3000 π.Χ) αποδεικνύεται μόνο από ορισμένα θραύσματα αγγείων, αλλά η κατοίκηση τους είναι συνεχής από τα μέσα της 3ης χιλιετηρίδας Π.Χ. μέχρι το τέλος της Προϊστορίας. Σπίτια της Προανακτορικής Περιόδου (2500-2000 π.Χ) βρέθηκαν κάτω από το κυρίως ανάκτορο, με τάφους της ίδιας περιόδου κοντά στη θάλασσα. Το πρώτο ανάκτορο χτίστηκε γύρω στο 2000-1900 π.Χ Το ήδη υπάρχον κτίριο του οποίου τμήματα σώζονται μέχρι και σήμερα, σκεπάστηκαν για να χτιστεί ένα ανακτορικό κέντρο-πόλη. Το ανάκτορο καταστράφηκε γύρω στο 1700 π.χ. και ξαναχτίστηκε το 1650 Π.Χ. στην ίδια τοποθεσία, ακολουθώντας τα σχέδια του παλιού ανάκτορου, ενώ ορισμένες αλλαγές έγιναν 50 χρόνια αργότερα. Η γενική καταστροφή του ανακτόρου έγινε το 1450 π.χ. μαζί με την καταστροφή και άλλων Μινωικών ανακτόρων και κέντρων. Ερείπια των Ρωμαϊκών κτισμάτων καλύπτουν μία μεγάλη έκταση που ονομάζεται "Μαρμαράς". Επίσης στην ίδια περιοχή χτίστηκε τον 6ο μ.Χ αιώνα μια Βασιλική.

Λεβίνα:

Η πρώτη κατοίκηση της περιοχής έγινε στη Νεολιθική και Προμινωική Περίοδο (3η π.Χ χιλιετία). Στα τέλη της Κλασσικής Περιόδου (αρχές 4ου Π.Χ. αιώνα), οι Γορτύνιοι ίδρυσαν το Ιερό του Ασκληπιείου στο λιμάνι. Στον τρομερό σεισμό του 46 π.Χ η πόλη καταστράφηκε και ξαναχτίστηκε. Το 140 μ.Χ. αιώνα χτίστηκε μια μικρή Βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Ιωάννη. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές στην περιοχή άρχισαν μετά την πρώτη επίσκεψη του Βρετανού καπετάνιου Η. Spratt, στα μέσα του 19ου αιώνα. Τις ανασκαφές έκαναν οι Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών το 1900, το 1910 και το 1912-13 και αποκάλυψαν ιερά και άλλα κτίσματα. Μέχρι τότε καμία ανασκαφή δεν έγινε στην αρχαία πόλη μέχρι πρόσφατα, οπότε έγιναν ανασκαφές από την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία που έφεραν στο φως Μινωικά κτίσματα και τάφους.

Η Αρχαιολογική τοποθεσία Φουρνί στις Αρχάνες:

Ανασκαφές στο Φουρνί έφεραν στο φως 26 κτίρια τα οποία χρησιμοποιούνταν σαν τάφοι. Το νεκροταφείο χρησιμοποιούνταν από το 2400 π.Χ

μέχρι το 1200 π.Χ και κάθε σύμπλεγμα είχε παραπάνω από μία αρχιτεκτονική δομή. Τα περισσότερα κοιμητήρια περιέχουν πολύ σημαντικά αντικείμενα. Οι ανασκαφές θα αρχίσουν το 1964 από την Έφη και το Γιάννη Σακελλαράκη και θα συνεχιστούν μέχρι το 1995 με μικρές διακοπές. Τα περισσότερα κτίρια σώζονται σε πολύ καλή κατάσταση.

Ανεμόσπηλια:

Ορθογώνια κτίρια με τρεις αίθουσες, οι οποίες οδηγούσαν σε ένα μακρύ διάδρομο στα Βόρεια και εκτεινόταν σε ολόκληρο το πλάτος του κτιρίου. Η περιοχή συμπεριλάμβανε και ένα πέτρινο τοίχο και η όλη κατασκευή του θύμιζε κοχύλι. Στο κεντρικό δωμάτιο βρέθηκε ένα άγαλμα κάποιας λατρευτικής θεότητας. Στο Δυτικό δωμάτιο όπου βρισκόταν ο βωμός, σύμφωνα με τον υπεύθυνο των ανασκαφών, αποκαλύφθηκε και η πρώτη ανθρωποθυσία που έγινε ποτέ τη Μινωική Περίοδο. Το κτίριο στα Ανεμόσπηλια χρησιμοποιούταν μόνο για το μισό του αιώνα αφού καταστράφηκε ξαφνικά από σεισμό στα μέσα του 17ου π.Χ αιώνα.

Μινωικό Μέγαρο στο Βαθύπετρο:

Η μινωική Βίλλα στο Βαθύπετρο ήταν κυρίως η κατοικία κάποιου ντόπιου γεωργού. Η αρχιτεκτονική του συγκρίνεται με αυτή του "Μικρού Ανακτόρου". Έχει μια κεντρική και Δυτική αυλή, ένα σκεπαστό διάδρομο με τρεις κίονες, αποθήκες και εργαστήρια. Φαίνεται πως η κατασκευή του κτιρίου δεν τελείωσε ποτέ. Ενδιαφέροντα στοιχεία της αρχιτεκτονικής του κτίσματος είναι ο εξοπλισμός του πιεστηρίου σταφυλιών στη νότια πτέρυγα και ένα ελαιοτριβείο στην αυλή. Η κατασκευή της Βίλλας ξεκίνησε το 16ο π.Χ αιώνα στη Μεσομινωική Γ' Περίοδο και κράτησε 30 χρόνια, ολοκληρώθηκε μόνο η Δυτική πτέρυγα. Ο εσωτερικός τοίχος της Ανατολικής πτέρυγας είχε μόλις αρχίσει να χτίζεται όταν το όλο κτίριο καταστράφηκε πιθανότατα από σεισμό και εγκαταλείφθηκε το 1550π.Χ.

Το Μινωικό Μέγαρο του Νίρου Χάνι:

Πολυτελής κατοικία, δύο επιπέδων κτισμένο με μεγάλες πέτρες. Οι τοίχοι ήταν ενισχυμένοι με ξύλινα δοκάρια και καλυμμένοι με ένα φύλλο πλαστικού και μαρμάρινες πλάκες. Το κτίριο είχε μια πλακόστρωτη αυλή, αποθήκες για αγροτικά προϊόντα, σκάλες, ένα βωμό και δωμάτια με πάγκους. Εικάζεται πως ήταν του Ανώτατου Ιερέα το σπίτι, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού ιερών αντικειμένων που βρέθηκαν μέσα στο σπίτι. Το σπίτι είχε κατασκευαστεί κυρίως το 16ο π.Χ αιώνα (στην Υστερομινωική Περίοδο) και τελικά εγκαταλείφθηκε.

Μοναστήρια και Μνημεία

Μοναστήρι του Βροντησιού:

Ένα από τα γνωστότερα και μαγευτικά μοναστήρια της Κρήτης. Κατά τη διάρκεια της Κρητικής Αναγέννησης ήταν σημαντικό κέντρο των γραμμάτων και των τεχνών. Τα ονόματα διάσημων συγγραφέων, ζωγράφων και δασκάλων είναι συνδεδεμένα με την ιστορία του Μοναστηριού. Ο Μιχαήλ Δαμασκηνός, ζωγράφισε εκεί έξι από τα πιο σημαντικά έργα του. Λέγεται ότι ακόμα και ο Δομίνικος Θεοτοκόπουλος μελέτησε στα εργαστήρια του Μοναστηριού. Το μοναστήρι του Βροντισιού βρίσκεται στους Νότιους πρόποδες του Ψηλορείτη λίγο βορειοδυτικά του Ζαρού και 50 χιλιόμετρα μακριά από το Ηράκλειο.

Το Μοναστήρι των Βαλσαμόνερων:

Το Μοναστήρι αυτό χτίστηκε πιθανότατα κατά τη διάρκεια των πρώτων αιώνων της Ενετοκρατίας. Εκεί υπάρχουν και χαρακτηριστικά από το 1332. Η Βόρεια πτέρυγα είναι αυτή που χτίστηκε πρώτα ενώ το υπόλοιπο Μοναστήρι κατασκευάστηκε αργότερα.

Η Βυζαντινή Γόρτυνα:

Η Γόρτυνα ήταν πολύ σημαντική πόλη κατά τη διάρκεια της Προχριστιανικής Περιόδου μέχρι την κατάκτησή της από τους Άραβες. Σύμφωνα με την παράδοση, η Γόρτυνα ήταν η πρώτη πόλη της Κρήτης που ασπάστηκε το Χριστιανισμό. Ο πρώτος Επίσκοπος της Κρήτης ο Απόστολος Τίτος είναι αυτό που ονόμασε τη Βασιλική. Υπάρχουν πολλά Προχριστιανικά μνημεία μέσα στον Αρχαιολογικό χώρο της Γόρτυνας η οποία καλύπτει μια πολύ μεγάλη έκταση.

Ενετικά Τείχη του Ηρακλείου-Χάνδακα:

Ο οχυρωματικός περίβολος του βενετσιάνικου Χάνδακα του 15ου αιώνα, που σώζεται μέχρι τις μέρες μας, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μνημεία του είδους του, καθώς είναι μοναδικό σε μέγεθος και αρχιτεκτονική, σε ολόκληρη τη μεσογειακή λεκάνη. Σήμερα αναπαλαιώνεται και συντηρείται από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, σε συνεργασία με τους τοπικούς και κρατικούς φορείς της χώρας.

Λότζια:

Ιστορικό μνημείο το οποίο κατασκευάστηκε από τους Ενετούς πιθανότατα στα τέλη

του 16ου με αρχές του 17ου αιώνα. Η Λότζια αναπαλαιώθηκε το 1986 και διατήρησε όλα τα χαρακτηριστικά της Ενετικής αρχιτεκτονικής. Ήταν η Λέσχη των Ενετών Ευγενών της πόλης. Παραμένει ένα από τα εντυπωσιακότερα κτίσματα του κέντρου του Ηρακλείου. Σήμερα το μνημείο αυτό στεγάζει τις υπηρεσίες του Δήμου Ηρακλείου.

Κρήνη Μοροζίνι:

Από τις γνωστότερες κρήνες του Ηρακλείου, σημείο αναφοράς τόσο για τους κατοίκους του, όσο και για τους επισκέπτες του, αποτελεί σήμερα ένα από τα ωραιότερα μνημεία της πόλης του Ηρακλείου. Κατασκευάστηκε το 1628, από τον γενικό προβλεπτή Francesco Morozini, ο οποίος μέσα από ένα περίπλοκο, για την εποχή εκείνη, σύστημα αγωγών κατάφερε να φέρει νερό στη διψασμένη πόλη του Χάνδακα από τις πηγές των Αρχανών. Η οκτάλοβη δεξαμενή που στηρίζεται πάνω σε ειδική εξέδρα, διακοσμείται με ανάγλυφες μυθολογικές παραστάσεις και θαλάσσιες μορφές, όπως τρίτωνες, δελφίνια και διάφορα οικόσημα, ενώ το νερό έρεε από τα στόματα των τεσσάρων λιονταριών. Στην κορυφή της κρήνης δέσποζε ένα υπερφυσικό άγαλμα του Ποσειδώνα, το οποίο όμως κατέρρευσε, πιθανώς από σεισμό. Κατά την τουρκοκρατία η κρήνη υπέστη κάποια ακαλαίσθητη διαμόρφωση με την τοποθέτηση ενός περιμετρικού κουβουκλίου γύρω από αυτήν, το οποίο όμως αργότερα αφαιρέθηκε. Ο Morozini με την ευκαιρία των εγκαινίων της έκοψε ειδικό μετάλλιο με τη μορφή του από τη μια μεριά και την κρήνη από την άλλη.

Φιλανθρωπική Κρήνη Πλατείας Κορνάρου:

Η φιλανθρωπική κρήνη (σεμπίλι) κτίστηκε το 1776 από τον Χατζή Ιμπραήμ Αγά. Για τη συντήρησή της αφιέρωσε σχεδόν όλη του την περιουσία. Είναι το μοναδικό στο είδος του που διασώζεται σήμερα. Έχει τη μορφή κυκλικού θολωτού κτιρίου που ολόγυρά του έχει ημικυκλικά καγκελωτά παράθυρα και μπροστά από αυτά υπάρχει από μια βρύση με μια πέτρινη λεκάνη όπου συγκεντρωνόταν το νερό. Σήμερα χρησιμοποιείται σαν καφενείο.

Η Νομαρχία του Ηρακλείου:

Το κτίριο κτίστηκε το 1883 στο σημείο των ενετικών στρατώνων. Σχεδιάστηκε από τον εμπειρικό αρχιτέκτονα Αθ. Μούσση και αρχικά είχε μια στενόμακρη ξύλινη οροφή. Στη δεκαετία του 1920 χωρίστηκε σε τρεις ξεχωριστούς τομείς και ξαναχτίστηκε από την αρχή βάση των σχεδίων που έκανε ο Δ. Κυριακού, με εμφανή την επιρροή από την Νεοκλασική Περίοδο. Τα πατώματα και η στέγη ανακατασκευάστηκαν από μπετόν. Από την ημέρα της ανακατασκευής του, τα τρία κτίρια στεγάζουν διάφορες υπηρεσίες. Στο Ανατολικό κτίριο στεγάζεται η Νομαρχία Ηρακλείου, στο μεσαίο κτίριο βρίσκονται τα δικαστήρια και στο Δυτικό κτίριο στεγάζεται η Τουριστική Αστυνομία και η Λέσχη Αξιωματικών.

Άγιος Μηνάς και Παντάνασσα:

Πρόκειται για το Μικρό Ναό του Αγίου μηνά και της Παντάνασσας που βρίσκεται νοτιοδυτικά της μονής της Αγίας Αικατερίνης των Σιναΐτών. Αναφέρεται στους καταλόγους των εκκλησιών τους Χάνδακα της εποχής της Ενετοκρατίας. Από το ναό του 1735 σώζεται ένα χαρακτηριστικό γοτθικό παράθυρο στο βόρειο κλίτος. Κατά την άλωση της πόλης από τους Τούρκους, ο ναός βρέθηκε σε αχρηστία μέχρι το 1735 οπότε, μετά από ενέργειες του τότε μητροπολίτη Γεράσιμου Λετίτζη, στο πατρικό σπίτι του οποίου ανήκε η παλαιά εγκαταλελειμμένη εκκλησία, γίνονται τα εγκαίνια του ανακαινισμένου πια νέου μητροπολιτικού ναού που γίνεται το κέντρο των ορθόδοξων χριστιανών της τουρκοκρατούμενης πόλης. Ο ναός έχει δύο κλίτη καμαροσκέπαστα. Το βόρειο είναι αφιερωμένο στην Παναγία την Παντάνασσα (Υπαπαντή) και το νότιο στον Άγιο Μηνά. Η σημερινή μορφή του μνημείου ελάχιστα διαφέρει από εκείνη της τουρκοκρατίας. Το τέμπλο του ναού, ιδιαίτερα εκείνο του κλίτους της Υπαπαντής, αποτελεί εξαιρετικό δείγμα εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής (είναι επίχρυσο και χωρίζεται με κιονίσκους ανάμεσα στους οποίους τα πλαίσια των εικόνων). Πολλά από τα κειμήλια του ναού βρίσκονται σήμερα στη συλλογή της Αγίας Αικατερίνης, τα περισσότερα όμως έχουν καταστραφεί. Πολλές από τις εικόνες του ναού που σώζονται μέχρι σήμερα αποτελούν έργα Κρητών αγιογράφων του 18ου αιώνα με μεγάλη καλλιτεχνική αξία. Από τα πολυτιμότερα έργα του ναού είναι οι έξι εικόνες του Μιχαήλ Δαμασκηνού: Η Βάτος, η Θεία Λειτουργία, Μη μου Άπτου, η Προσκύνησις των Μάγων, ο Μυστικός Δείπνος και η Ά Οικουμενική Σύνοδος, που σήμερα βρίσκονται στη συλλογή της Αγίας Αικατερίνης.

Ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά συνδέεται με μία από τις πλέον φρικιαστικές στιγμές της ιστορίας του τόπου. Τον Ιούνιο του 1821 οι Τούρκοι έσφαξαν το μητροπολίτη Γεράσιμο Παρδάλη, επισκόπους, ηγούμενους, κληρικούς και απλούς πολίτες που βρέθηκαν μέσα στο ναό και στο περίβολό του. Αξίζει εδώ να αναφερθεί και το θαύμα του 1826 που συνδέεται άμεσα με τον Άγιο Μηνά και την εκκλησία του. Εκείνο το Πάσχα και ενώ εκκλησιάζονταν οι χριστιανοί μέσα στο ναό, οι Τούρκοι αποφάσισαν να τους επιτεθούν και να τους σφάξουν. Όμως την στιγμή που ήταν έτοιμοι για την αποτρόπαια αυτή πράξη, εμφανίστηκε μπροστά τους ένας αξιωματικός καβαλάρης με γυμνό σπαθί, που τους απέτρεψε και τους κατεδίωξε από το ναό. Αυτοί πάλι νομίζοντας ότι πρόκειται για το πρωτοπαλικάρο του Αγιάν Αγά έφυγαν φοβισμένοι. Οι χριστιανοί πίστεψαν ότι πρόκειται για θαύμα και ότι ο καβαλάρης ήταν ο ίδιος ο Άγιος Μηνάς που προστάτεψε του κατοίκους και την πόλη τους. Ο ναός καταστράφηκε από το μεγάλο σεισμό του 1856 και μετά από ένα χρόνο αρχίζει και πάλι να επισκευάζεται. Στα χρόνια αυτά, δηλαδή στα μέσα του 19ου αιώνα, τοποθετείται καμπάνα για πρώτη φορά στη Μητρόπολη.

Μητροπολιτικός Ναός Αγίου Μηνά:

Ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά δεν επαρκούσε πια για να καλύψει τις θρησκευτικές ανάγκες της ολοένα και αυξανόμενης κοινότητας των χριστιανών της πόλης και έτσι δημιουργήθηκε η ανάγκη για την ανέγερση ενός νέου μητροπολιτικού ναού. Ο χώρος

που θα καταλάμβανε ο νέος ναός ήταν πριν κήπος και ανήκε σε Τούρκο από τον οποίο αγοράστηκε. Ο αρχιτέκτονας ήταν ο Αθανάσιος Μούσης και το 1862 τοποθετήθηκε ο θεμέλιος λίθος ενός από τους πιο μεγαλοπρεπείς και επιβλητικούς ναούς της Ελλάδας.

Η έκρηξη της κρητικής επανάστασης το 1866 απαιτεί την άμεση διακοπή των εργασιών που θα συνεχιστούν το 1883 για να ολοκληρωθούν το 1895, οπότε και γίνονται τα εγκαίνια του περικαλλούς Μητροπολιτικού Ναού. Ο ναός παραπέμπει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο που εδράζεται σε υψηλό τύμπανο, ενώ εσωτερικά συνδυάζει και στοιχεία τρίκλιτης βασιλικής. Έχει δύο κωδωνοστάσια, ένα στη βορειοανατολική και ένα στη νοτιοανατολική γωνία. Το δεξιό κλίτος είναι αφιερωμένο στον Άγιο Τίτο και το αριστερό στους Αγίους Δέκα, Μάρτυρες της Κρήτης. Η εσωτερική όψη του ναού υπέστη κατά καιρούς διάφορες αλλαγές με προσθήκες νέων στοιχείων.

Με σχέδια του αρχιτέκτονα Αναστάσιου Ορλάνδου, το ξυλόγλυπτο τέμπλο αντικαταστάθηκε με άλλο μαρμάρινο, το ίδιο και ο επισκοπικός θρόνος. Η αγιογράφηση του ναού ανατέθηκε στον αγιογράφο Στ. Καρτάκη, που ακολούθησε πιστά τους κανόνες και τα πρότυπα της βυζαντινής αγιογραφίας.

Παναγία Ακρωτηριανή :

Στο χώρο της Εφορείας Καπνού και του ναού της Αγίας Τριάδας, στην ομώνυμη συνοικία πίσω από τη Λαχαναγορά Ηρακλείου, υπήρχε κατά το πρώτο ήμισυ του 17ου αιώνα, η ορθόδοξη μονή καλογραιών της Παναγίας της Ακρωτηριανής, μετόχι της Μονής Τοπλού (Σητείας). Κατά την Τουρκοκρατία, οι Τούρκοι κατεδάφισαν τη μονή και έκτισαν στρατώνα που με το χρόνο απέκτησε άλλες χρήσεις. Τελευταία χρησιμοποιήθηκε ο χώρος ως Καπνοκοπήτριο, ενώ σήμερα το υπάρχον κτίριο αναστηλώνεται από τη 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και πρόκειται να στεγάσει το Βυζαντινό Μουσείο.

Ναός της Παναγίας των Σταυροφόρων:

Πρόκειται για λατινική μονή των Σταυροφόρων (Crosecchierie) που κατά την τουρκοκρατία μετατράπηκε σε τζαμί με το όνομα Αγκεμπούτ Πασά. Έχει σχήμα βασιλικής με το μεσαίο κλίτος ψηλότερο από τα άλλα. Τα κλίτη επικοινωνούσαν μεταξύ τους με δύο σειρές κίωνων που σχημάτιζαν τόξα. Η στέγη στο μεσαίο κλίτος είναι δίκλινη και στα πλαϊνά μονόκλινη.

Μονή Αγίου Πέτρου και Παύλου:

Βρίσκεται στη μέση περίπου του θαλάσσιου τείχους. Κτίστηκε από τους πρώτους χρόνους της βενετσιάνικης κυριαρχίας και ανήκε στο τάγμα των Δομινικανών (Domenicani Predicate). Ήταν από τις πιο σπουδαίες και μεγαλύτερες λατινικές

εκκλησίες της πόλης. Ο σεισμός του 1508 προξένησε μεγάλες καταστροφές στο ναό. Αποτελείται από ένα μακρύ κλίτος που σκεπάζεται από δίκλινη στέγη και καταλήγει σε ιερό το οποίο στεγάζεται με δύο θόλους. Στο βόρειο και νότιο τοίχο του ναού ανοίγονται παράθυρα διαφορετικών τύπων που έγιναν είτε κατά την τουρκοκρατία είτε παλαιότερα. Συνέχεια με το ιερό και προς τη νότια πλευρά υπάρχουν παρεκκλήσια. Άλλες κτιριακές κατασκευές υπάρχουν στη βόρεια και στη δυτική πλευρά του ναού. Κατά τη διενέργεια ανασκαφών που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή του ναού (περιοχή Καστέλλας), αποκαλύφθηκαν τάφοι της Β Βυζαντινής περιόδου και κάτω από αυτούς εκτεταμένη εγκατάσταση αραβικής περιόδου από την οποία προέκυψαν πλήθος στοιχείων για την αρχιτεκτονική και τον τρόπο ζωής της εποχής εκείνης. Τα ευρήματα από την ανασκαφή αυτή, εκτίθενται στο Ιστορικό Μουσείο. Όλη δε η περιοχή αυτή έχει απαλλοτριωθεί προκειμένου να διασωθούν οι αρχαιότητες και ο ιστορικός χαρακτήρας όπως επίσης και να εξασφαλιστεί η ελεύθερη θέαση του ναού της Ενετοκρατίας.

Ο ναός του Αγίου Πέτρου, εν μέρει κατεστραμμένος κατά την τουρκοκρατία, μετατράπηκε σε τζαμί του Σουλτάν Ιμπραήμ με μιναρέ στη νοτιοδυτική του γωνία. Σήμερα δε, αναστηλώνεται υπό την επίβλεψη της 13ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Μετά την αποπεράτωση των εργασιών, ο ιερός χώρος θα χρησιμοποιηθεί ως επετειακός Ναός και τόπος διεξαγωγής διεθνών ορθόδοξων, χριστιανικών και διαθρησκευτικών συναντήσεων.

Άγιος Τίτος:

Με την ανάκτηση της Κρήτης από το Νικηφόρο Φωκά, η έδρα της επισκοπής μεταφέρεται από τη Γόρτυνα στο Χάνδακα, που γίνεται τώρα η πρωτεύουσα του νησιού. Ο νέος μητροπολιτικός ναός που είναι ο επισημότερος και μεγαλύτερος στην πόλη, είναι αφιερωμένος στον Απόστολο Τίτο. Εδώ, μεταξύ των άλλων κειμηλίων, συγκεντρώθηκαν η Τιμία Κάρα του Απόστολου Τίτου και η θαυματουργή εικόνα της Μεσοπαντίτισσας. Οι Βενετοί, όταν κατέλαβαν την Κρήτη, εγκατέστησαν στην ορθόδοξη επισκοπή το Λατίνο αρχιεπίσκοπο μετατρέποντας το ναό του Αγίου Τίτου σε επισκοπή των Λατίνων. Στα μέσα του 15ου αιώνα, ο ναός ανακαινίζεται από τον Λατίνο αρχιεπίσκοπο Φ. Ντάντολο. Όμως άλλες καταστροφές θα προκληθούν στο ναό από σεισμούς και πυρκαγιά με αποτέλεσμα να ξανακτιστεί εξ αρχής γύρω στα 1557. Είχε σχήμα βασιλικής, σχεδόν τετράγωνο, χωρίς κόγχες, με τρούλο στη μέση και κωδωνοστάσιο στη νοτιοδυτική του γωνία. Το εσωτερικό του χωριζόταν σε τρία κλίτη με δύο τοξοστοιχίες. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, ο ναός παραχωρήθηκε στον Φαζέλ Αχμέτ Κιοπρουλή και μετατράπηκε σε τζαμί, ενώ το κωδωνοστάσιο σε μιναρέ. Ο μεγάλος σεισμός του 1856 καταστρέφει το ναό που κτίζεται πάλι από την αρχή. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, η Εκκλησία της Κρήτης επισκεύασε κατάλληλα το ναό και το 1925 αφιερώθηκε και πάλι στον Απόστολο Τίτο. Ανατολικά του ναού ήταν το μέγαρο της Αρχιεπισκοπής.

Βασιλική του Αγίου Μάρκου:

Ένα από τα πρώτα και σπουδαιότερα έργα των ενετών αποίκων ήταν η

ανοικοδόμηση στο κέντρο της πόλης και απέναντι από το ανάκτορο του εκάστοτε δούκα, ενός ναού αφιερωμένου στον προστάτη τους, τον Άγιο Μάρκο. Η εκκλησία του Αγίου Μάρκου δεν εξαρτιόταν άμεσα από τη λατινική αρχιεπισκοπή, αλλά από τον εκάστοτε Δούκα του Βασιλείου της Κρήτης. Αυτός με τη σειρά του, μη μπορώντας να επιτελέσει τα θρησκευτικά του καθήκοντα, όριζε κάποιον άλλο, τον "Πριμικήριο" ή τον "Καπελλάνο" ως υπεύθυνο. Στο ναό αυτό αναλάμβαναν, με κάθε επισημότητα, τα καθήκοντά τους όλοι οι άρχοντες και αξιωματούχοι, ενώ ήταν και χώρος όπου ζητούσε την προστασία του από τον προστάτη Άγιο ο απλός λαός. Στον ίδιο χώρο ενταφιάζονταν μέσα σε σαρκοφάγους με ανάγλυφε παραστάσεις δούκες καθώς και μέλη της επίσημης αριστοκρατίας. Δίπλα στο ναό στη νοτιοδυτική γωνία υπήρχε ψηλό κωδωνοστάσιο με ρολόι. Κατά την πολύχρονη πολιορκία της πόλης από τους Τούρκους, οι καμπάνες έδιναν το σύνθημα του συναγερμού σε περιπτώσεις βομβαρδισμού και για αυτό, πολλές φορές το κωδωνοστάσιο αποτέλεσε στόχο των τουρκικών πυροβόλων. Όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν το Κάστρο, ο Άγιο Μάρκος παραχωρήθηκε στον Δεφτερδάρ Αχμέτ Πασά, που τον μετέτρεψε σε τζαμί που έφερε και το όνομά του. Το κωδωνοστάσιο κατεδαφίστηκε και στην θέση του υψώθηκε μιναρές, οι νέοι κατακτητές μη σεβόμενοι την ιερότητα του χώρου κατέστρεψαν τις τοιχογραφίες και τους χριστιανικούς τάφους. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών και την αποχώρηση των Τούρκων, ο Άγιος Μάρκος περιήλθε στη δικαιοδοσία της Εθνικής Τράπεζας και μετά στο Δήμο Ηρακλείου.

Τέλος το 1956 υπογράφεται σύμβαση μεταξύ του Δήμου και της Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών και αρχίζει έτσι η αποκατάστασή του, ώστε σήμερα να αποτελεί ένα μνημείο-κόσμημα της πόλης, στεγάζοντας παράλληλα τη Δημοτική Πινακοθήκη. Από το 1239 που άρχισε να οικοδομείται μέχρι το 1956 που άρχισε να αποκαθίσταται, το μνημείο πέρασε από διάφορες φάσεις ανοικοδόμησης που οφείλονται σε καταστροφές που υπέστη μετά από σεισμούς που έπλητταν την πόλη κατά καιρούς. Στην αρχική του μορφή, την οποία και επανέκτησε μετά την αποκατάστασή του, ο ναός ήταν τύπου τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής. Τα κλίτη χωρίζονταν με δύο σειρές κιόνων που έφεραν γοθτικά τόξα. Η στέγη ήταν τριμερής με το κεντρικό κλίτος ψηλότερο από τα άλλα δύο. Το προστώο αποτελείτο από έξι κίονες που έφεραν μεταξύ τους πέντε τόξα. Από το κωδωνοστάσιο τέλος, που ήταν πολύ ψηλό, σώζεται τμήμα της ενετικής βάσης του και του μετέπειτα τούρκικου μιναρέ που στηρίχθηκε πάνω σε αυτήν.

Μουσεία

Αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου:

Στεγάζει τα πιο σημαντικά και αντιπροσωπευτικά ευρήματα του Μινωικού Πολιτισμού. Η λειτουργία του πρώτου Μουσείου (1904-1912) έγινε εξαιτίας τις προσπάθειες δύο Κρητικών Αρχαιολόγων, του Ιωσήφ Χατζηδάκη και του Στέφανου Ξανθουδίδη, Έφοροι της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Στέγασε τα πολύτιμα ευρήματα της Κρήτης μέχρι το 1937, οπότε άρχισαν και οι προεργασίες για την κατασκευή του μοντέρνου αντισεισμικού κτιρίου. Χάρη στις προσπάθειες του Καθηγητή Πλάτωνα Νικολάου, οι θησαυροί του μουσείου επιβίωσαν κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, αν και το κτίριο είχε υποστεί σοβαρές ζημιές. Την εποπτεία της επαναλειτουργίας της εκθέσεως έγινε από τον ίδιο Καθηγητή το 1951 και το 1952

οι θησαυροί αυτοί επανακτήθηκαν από το κοινό. Το 1964 μία νέα πτέρυγα προστέθηκε στο οίκημα και οι συμφωνίες για την έκθεση έγιναν από το Διοικητή, Στ. Αλεξίου.

Σήμερα το Μουσείο έχει είκοσι αίθουσες συνολικά που περιλαμβάνουν αντικείμενα από τα ανάκτορα, τα σπίτια, τους τάφους και τα σπήλαια στην Κρήτη. Η έκθεση ξεκινάει με χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από τη Νεολιθική στη Ρωμαϊκή Περίοδο και Γεωγραφικά σύμφωνα με την καταγωγή των ευρημάτων.

Υπάρχουν ωστόσο διάφορες ομάδες ευρημάτων που εκτίθενται σε ξεχωριστά δωμάτια, όπως είναι διάφορα αγάλματα, γλυπτά, νομίσματα, σαρκοφάγοι, κοσμήματα, όπλα και τοιχογραφίες.

Η συλλογή του Στ. Γιαμαλάκη που αγοράστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση το 1962 είναι τώρα σε μια από τις αίθουσες του Μουσείου. Το ίδιο και αρχαιολογική συλλογή από τις Αρχάνες αλλά και πάρα πολλά ακόμα εκθέματα. Το Μουσείο Ηρακλείου θεωρείται από τα πιο σημαντικά μουσεία Παγκοσμίως.

Το Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου:

Το Μουσείο στεγάζεται σε ένα νεοκλασικό κτίριο το οποίο ανήκει στο Φιλανθρωπικό ίδρυμα του Ανδρέα και της Μαρίας Καλοκαιρινού. Σχεδιάστηκε από τον Λ. Καυτατζόγλου και χτίστηκε το 1870 στη θέση ενός παλιού αρχοντικού. Πυρπολήθηκε από τους Τούρκους κατά τη διάρκεια των γεγονότων της 25ης Αυγούστου το 1898 και ανακατασκευάστηκε το 1903 στα σχέδια του κ. Τσαντηράκη (σώζεται στην ίδια μορφή μέχρι και σήμερα), βασισμένο στα σχέδια της προηγούμενης κατασκευής.

Έχει χαρακτηριστεί σαν Ιστορικό κτίριο και Έργο Τέχνης ενώ προστατεύεται και από σχετική νομοθεσία. Το διώροφο κτίριο είναι ένα υπέροχο δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Η είσοδος του είναι σκεπασμένη με πλάκες μαρμάρου και πέτρινες κολώνες. Τα παράθυρα στην πρόσοψη του ισογείου και στη Νότια μεριά έχουν τριγύρω αγάλματα που υποστηρίζονται από αετώματα. Τα υπόλοιπα παράθυρα έχουν ορθογώνια πλαίσια. Η Βόρεια μεριά του κτιρίου είναι κατασκευασμένη σύμφωνα με το Ενετικό μοντέλο. Η αυλή στην Νότια μεριά του κτιρίου περιβάλλεται από ένα Νεοκλασικό χτιστό φράχτη. Το εσωτερικό είναι διακοσμημένο με τοιχογραφίες που απεικονίζουν σκηνές από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια.

Συμπεριλαμβάνει 19 αίθουσες, δύο αυλές, βιβλιοθήκη κ.τ.λ., τα οποία είναι συνδυασμός της Νεοκλασικής με τη Μοντέρνα αρχιτεκτονική. Τα έργα της επέκτασής του ξεκίνησαν το 1989 και τελείωσαν το 1997.

Η Συλλογή στην Αγία Αικατερίνη των Σιναϊτών:

Το Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης το οποίο εξαρτιόταν από το ομώνυμο

Μοναστήρι στο Όρος Σινά ήταν ένα πολύ σημαντικό πολιτιστικό κέντρο το 15ο μέχρι το 17ο αιώνα, δηλαδή την περίοδο της πτώσης της Κωνσταντινούπολης και της αιχμαλωσίας του Ηρακλείου από τους Τούρκους.

Σήμερα σώζεται ο ναός και στεγάζει συλλογές από αντιπροσωπευτικά έργα της Κρητικής Αναγέννησης, μεταξύ των οποίων και εικόνες του Μιχαήλ Δαμασκηνού. Η έκθεση περιλαμβάνει επίσης τοιχογραφίες, χειρόγραφα, θρησκευτικά υπομνήματα, λειτουργικά αντικείμενα και άλλους θησαυρούς. Στην έκθεση συμπεριλαμβάνονται οι παρακάτω συλλογές: Συλλογή εικόνων της Κρητικής Σχολής, Συλλογή εκκλησιαστικών βιβλίων, Συλλογές χειρογράφων, Συλλογές τοιχογραφιών.

Συλλογή του Αγίου Ματθαίου του Σιναΐτη:

Ορθόδοξος ναός, ίσως από τη ΄Β Βυζαντινή Περίοδο. Κατά την τουρκοκρατία παραχωρήθηκε στους Σιναΐτες καλόγερους σε αντάλλαγμα της Μονής της Αγίας Αικατερίνης που μετατράπηκε σε Τζαμί. Σήμερα ο ναός φιλοξενεί συλλογή εικόνων όπου περιλαμβάνονται σημαντικά έργα της Κρητικής Σχολής, όπως "Η Σταύρωση" του Γεωργίου Καστροφύλακα (1752), "Ο Άγιος Τίτος και σκηνές του βίου των 10 Μαρτύρων" του Ιωάννη Κορνάρου (1773) και άλλα. Στις μέρες μας ανακαινίζεται από τη 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Το Μουσείο του Καζαντζάκη:

Το Μουσείο του Καζαντζάκη είναι στο χωριό Βάρβαροι (ή αλλιώς γνωστό Μυρτιά) 20 χιλιόμετρα νότια του Ηρακλείου. Ιδρύθηκε για να εκθέσει τη δουλειά και τη ζωή του διάσημου συγγραφέα. Περιλαμβάνει ορισμένα από τα προσωπικά αντικείμενα του συγγραφέα αλλά και της οικογένειάς του, όπως ντοκουμέντα, γράμματα, οι πρώτες εκδόσεις των βιβλίων του και μεταφράσεις σε 49 γλώσσες των 54 χωρών που έχουν εκδοθεί, φωτογραφίες, έργα τέχνης, καθώς και τις νουβέλες που είχε γράψει για θεατρικές παραστάσεις, αφίσες, προγράμματα, μινιατούρες σκηνικών και κουστούμια που είχαν παρουσιάσει το έργο του και επί σκηνής σε ολόκληρο τον κόσμο. Υπάρχει επίσης οπτικοακουστικό υλικό σε πέντε γλώσσες (Ελληνικά, Αγγλικά, Γερμανικά, Γαλλικά και Δανέζικα) καθώς επίσης και αποκόμματα του τύπου που αναφέρονται στον Καζαντζάκη και εκδόθηκαν σε Ελληνικές και σε ξένες εφημερίδες.

Δημοτικό Μουσείο της Μάχης της Κρήτης και της Εθνικής Αντίστασης:

Το μουσείο δημιουργήθηκε από το Δήμο Ηρακλείου για να εορτάσει με τον τρόπο αυτό την 50η Επέτειο της Μάχης της Κρήτης. Συμπεριλαμβάνει ντοκουμέντα της περιόδου 1941-1945

Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας:

Το Μουσείο της Κρητικής Εθνολογίας βρίσκεται 2 χιλιόμετρα από το Μινωικό Ανάκτορο της Φαιστού, στην παραδοσιακή τοποθεσία στους Βώρους.

Η έκθεση ξεκίνησε το 1988 και το 1992 τιμήθηκε με το βραβείο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η έκθεση βασίζεται στο μουσειολογικό μοντέλο του G. H. Riviere και περιλαμβάνει στοιχεία της καθημερινής παραδοσιακής ζωής στην Κρήτη. Χωρίζεται σε επτά τομείς με τα ακόλουθα ονόματα: Τροφή, Αρχιτεκτονική, Παραγωγή, Μεταφορές, Ήθη και Έθιμα, Κοινωνικοί Οργανισμοί και Υφαντουργία.

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Κρήτης:

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης προσφέρει στους επισκέπτες του μια μοναδική ευκαιρία πολύπλευρης γνωριμίας με το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης και τις ιδιαιτερότητες του, έτσι όπως αναδεικνύεται μέσα στον οικολογικά και πολιτιστικά πολύπλοκο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους 800 m² περίπου, με ρεαλιστικές αναπαραστάσεις οικοτόπων, συλλογές διαφόρων φυτών και ζώων και άφθονο φωτογραφικό υλικό, ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το φυσικό πλούτο της Κρήτης και της Ηπειρωτικής Ελλάδας, φρύγανα και βλάστηση, υγρότοποι, σπηλιές, βραχώδεις και αμμώδεις ακτές, ορεινοί όγκοι καθώς και ειδικά αφιερώματα σε απειλούμενα ζώα (θαλάσσια θηλαστικά, πουλιά κλπ.), αποτελούν ορισμένα από τα εκθέματα της μόνιμης έκθεσης που δημιούργησε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Ακόμα στους χώρους με τα απολιθώματα, τα πετρώματα και τα ορυκτά, μπορεί κανείς να γνωρίσει το εντυπωσιακό γεωλογικό παρελθόν της Κρήτης και της Μεσογείου αλλά και τη μελλοντική εξέλιξή του. Στον ίδιο όροφο ένα μοναδικό αφιέρωμα στο μινωικό περιβάλλον με αναπαραστάσεις μινωικής αγροικίας (σε φυσικό μέγεθος) και καθημερινών ασχολιών των Μινωϊτών, εισάγει τον επισκέπτη στο δύσκολο θέμα της σχέσης παλαιών πολιτισμών και φυσικού περιβάλλοντος (παλαιοοικολογία). Ξεχωριστή επίσης θέση στο δεύτερο όροφο του κτιρίου καταλαμβάνει η εξελικτική πορεία του ανθρώπου. Μέσα από εκμαγεία αυθεντικού παλαιοανθρωπολογικού υλικού, φωτογραφίες και χάρτες, διαγράφεται η πορεία του ανθρώπινου γένους από τα πρώιμα στάδια των Πρωτευόντων μέχρι τη δημιουργία των πολιτισμών. Τέλος ο βοτανικός κήπος με ενδημικά φυτά της Κρήτης και της Μεσογείου, η αίθουσα προβολών αλλά και το αναψυκτήριο στο ισόγειο του Μουσείου, είναι χώροι όπου ο επισκέπτης θα συνδυάσει τη μάθηση με την διασκέδαση.

ΦΥΣΗ

Ίσως δεν υπάρχει, εκτός της Κρήτης, άλλο σημείο στη γη που μπορεί να ανταγωνιστεί την αρμονική σχέση της μυθολογίας και της Φύσης. Η Φύση είναι αυτή που ώθησε τους Κρήτες να δημιουργήσουν θεούς και μύθους που είναι πλέον μέρος της παράδοσής μας. Θεότητες και ήρωες ήταν δημιουργήματα της φύσης και

του ανθρώπινου χαρακτήρα. Στο Νομό Ηρακλείου, μπορεί κανείς να συναντήσει το Ιερό βουνό Ίδη όπου σύμφωνα με την παράδοση, κάθε Άνοιξη ο Δίας ξαναγεννιέται. Στους λόφους του Γιούχτα και των Αστερούσιων Ορέων υπάρχει σπάνια γλωρίδα και πανίδα που οφείλεται στις θαυμάσιες κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν. Από επιστημονικής άποψης είναι τα οικοσυστήματα τα οποία δημιουργήθηκαν σε μεγαλύτερες ορεινές πλαγιές. Στο Γιούχτα μάλιστα φιλοξενείται μία από τις μεγαλύτερες αποικίες αρπακτικών πουλιών. Επίσης, σύμφωνα με την παράδοση πιστεύεται ότι εκεί θάφτηκε ο Δίας. Μάλιστα από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία το βουνό έχει το σχήμα κεφαλιού με στέμμα!

Όλη η περιοχή του Νομού Ηρακλείου είναι διάσπαρτη από διάφορα αρωματικά και θεραπευτικά φυτά που γεμίζουν την Άνοιξη με ένα ευγενές άρωμα την ατμόσφαιρα.

NOMOS ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Το Ρέθυμνο είναι ένας από τους τέσσερις νομούς της Κρήτης και βρίσκεται ανάμεσα στους Νομούς Χανίων και Ηρακλείου. Περιβάλλεται από πολύ ψηλά βουνά και έχει μια αξιολύπητη πολιτιστική κληρονομιά. Τα σημαντικότερα θέλητρα του Νομού, είναι τα παρακάτω:

Αρχαιολογικές τοποθεσίες

Μοναστηράκι:

Το Μοναστηράκι βρίσκεται στην κοιλάδα του Αμαρίου στο φυσικό μονοπάτι που οδηγεί από τη βόρεια Κρήτη στην κοιλάδα της Μεσσαράς. Ανασκαφές έφεραν στο φως ένα κέντρο της Παλιάς Ανακτορικής Περιόδου (γύρω στο 1950-1700 π.Χ), το οποίο καταστράφηκε από φωτιά που ακολούθησε ένα σεισμό. Ο μεγάλος αριθμός δωματίων και οι δύο βιβλιοθήκες δίνουν ένα χαρακτήρα ανακτόρου στο οίκημα. Αντικείμενα που βρέθηκαν στην κορυφή ενός λόφου που γειτονεύει με το ανάκτορο, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να ήταν επίσης και ένα θρησκευτικό κέντρο.

Ελεύθερνα:

Η Αρχαία Ελεύθερνα βρίσκεται σε μια απόσταση 30 χιλιομέτρων Νοτιοδυτικά του Ρεθύμνου πάνω σε δύο μακριές κορυφογραμμές που ονομάζονται Πυργί και Νήσοι. Τρεις χείμαρροι περνάνε από τους πρόποδες τους και ενώνονται βόρεια. Το κυρίως κέντρο της Ελεύθερνas ήταν πάντοτε στο Πυργί. Ερείπια των Ελληνιστικών τειχών και κτισμάτων, των Ρωμαϊκών κτισμάτων και μία Βασιλική της Νεότερης Χριστιανικής περιόδου, σώζονται στην ανατολική πλαγιά του λόφου. Στη δυτική πλευρά του λόφου και στην τοποθεσία της Ορθής Πέτρας, βρίσκεται το νεκροταφείο της Τελευταίας Γεωμετρικής και Αρχαϊκής Περιόδου, μέρος του οποίου καλύφθηκε από τα Ρωμαϊκά κτίσματα. Ερείπια της αποικίας που άνθισε την Ελληνιστική περίοδο έχουν ανακαλυφθεί στο λόφο Νήσοι.

Νεκροταφείο στους Αρμένους της Τελευταίας Μινωικής Περιόδου:

Το σχέδιο του νεκροταφείου μοιάζει να έχει προσχεδιαστεί. Όλοι οι τάφοι ανήκουν σε ένα κομμένο βράχο με δρόμο εκτός, από ένα ο οποίος είναι χτιστός. Ήταν κυρίως οικογενειακοί τάφοι και περιείχαν διάφορα αγγεία, όπλα, κοσμήματα και αντικείμενα που μας προμηθεύουν με σημαντικές πληροφορίες της τέχνης, της θρησκείας και της κοινωνικής ζωής της περιόδου εκείνης.

Το 1969 δύο ομάδες οι οποίες αντιπροσώπευαν το Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου, βρήκαν δύο βάζα στην τοποθεσία Πρινοκέφαλο στην κοινότητα των Αρμένων. Έρευνες στην περιοχή απέδειξαν την ύπαρξη ενός αρκετά μεγάλου και επεκταμένου νεκροταφείου της Τελευταίας Μινωικής Περιόδου. Από τότε στην τοποθεσία αυτή έγιναν συστηματικές ανασκαφές και μέχρι τώρα έχουν ανακαλυφθεί πάνω από 220 τάφοι.

Αποδούλου:

Ερείπια ενός εκτεταμένου κέντρου της Παλιάς Ανακτορικής Περιόδου (γύρω στο 1950-1700 π.Χ), ανακαλύφθηκαν στην περιοχή των Γουρνών, κοντά στο χωριό Αποδούλου στους Δυτικούς Πρόποδες του Ψηλορείτη. Το κέντρο δέσποζε στην κοιλάδα Αμαρίου και έλεγχε το κυρίως πέρασμα για την πεδιάδα της Μεσσαράς. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως τρία κτιριακά συμπλέγματα της Μετανακτορικής Περιόδου (γύρω στο 1380-1200 π.Χ) τα οποία βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή.

Μοναστήρια και Μνημεία

Φρούριο Φορτέτσα:

Το φρούριο της Φορτέτσας κατασκευάστηκε μεταξύ 1573-1580 από τους Βενετούς, προκειμένου να προστατεύσει τους κατοίκους από την Τουρκική απειλή. Έχει αστερόμορφο σχήμα, τρεις πύλες και έξι προμαχώνες. Στο κέντρο ο ναός του S. Nicolo μετατράπηκε στο Τζαμί του Σουλτάν Ιμπραήμ Χαν. Υπήρχε το οίκημα του Διοικητή, του Συμβούλου, χώροι στρατωνισμού και σταυλισμού, αποθήκες πυρομαχικών, δεξαμενή ύδρευσης και κατοικίες που καταστράφηκαν μεταγενέστερα.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα του Φρουρίου είναι:

Η κατοικία των Συμβούλων. Αποτελείται από ισόγειο και όροφο, με μεγάλα δωμάτια. Επρόκειτο για μεγάλο επιβλητικό κτήριο, που χρησιμοποιήθηκε και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, πιθανόν ως κατοικία αξιωματούχου. Το πρότυπο του πρέπει να αναζητηθεί στα Ιταλικά Αναγεννησιακά παλάτια.

Η κατοικία του Ρέκτορα. Ήταν επιβλητικό συγκρότημα κτιρίων, του οποίου σώζονται ερείπια.

Καθεδρικός ναός. Θεμελιώθηκε το 1583 και ήταν αφιερωμένος στον Άγιο Νικόλαο. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας ερειπώθηκε και μετατράπηκε σε τέμενος του Sultan Ibrahim. Είναι μεγάλος τετράγωνος χώρος στεγασμένος με τρούλο. Σώζεται η βάση του μιναρέ και το μιχράμπ.

Πυριτιδαποθήκες. Μέσα στο φρούριο σώζονται δύο πυριτιδαποθήκες. Είναι ορθογώνια κτίσματα με σκαφοειδή θόλο και θυρίδα αερισμού. Οι τοίχοι τους είναι χοντροί με μικρές πόρτες και διαθέτουν δεύτερους χώρους για την καλύτερη ασφάλεια της πυριτίδας.

Αποθήκη πυροβολικού. Αποτελείται από ισόγειο και όροφο, καλυμμένο με δύο καμάρες. Η είσοδος του ισόγειου έφερε τοξωτό υπέρθυρο. Το ξύλινο πάτωμα του ορόφου στηριζόταν σε τρεις πεσσούς. Κατασκευάστηκε για τη φύλαξη κανονικών και διαφόρων εξαρτημάτων του πυροβολικού.

Πιθανό Επισκοπικό Μέγαρο. Αποτελείται από δύο κτίσματα, από τα οποία το μεγαλύτερο διαθέτει έναν ενιαίο χώρο, που καλύπτεται με καμάρες, ενώ το μικρότερο προστέθηκε μεταγενέστερα. Θεωρείται ως επισκοπικό μέγαρο, λόγω της γεινιάσής του με τον καθεδρικό ναό.

Στο χώρο δεν έχουν πραγματοποιηθεί συστηματικές ανασκαφικές έρευνες. Κατά καιρούς έχουν γίνει δοκιμαστικές τομές, στα πλαίσια ευρύτερων σωστικών επεμβάσεων στα υφιστάμενα μνημεία.

Αναστηλωτικές και στερεωτικές επεμβάσεις έχουν παλαιότερα πραγματοποιηθεί από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Ο αρχιτέκτων Δ. Πικιώνης είχε εκπονήσει μελέτη αξιοποίησης της Φορτέτσας η οποία προέβλεπε θέατρο για παραστάσεις μεσαιωνικού Κρητικού δραματολογίου, τουριστικές εγκαταστάσεις κλπ. Σήμερα ο Δήμος Ρεθύμνου, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες προτείνει μελέτη αναστήλωσης, αναβάθμισης και αξιοποίησης του χώρου του μνημείου.

Μονή Πρέβελης:

Σταυροπηγιακή Μονή, που ιδρύθηκε μάλλον τον 16ο αιώνα. Διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στις Κρητικές επαναστάσεις και μάλιστα στην επανάσταση του 1866, οπότε υπήρξε καταφύγιο και κέντρο των επαναστατών. Υπήρξε πλουσιότατη Μονή με μεγάλη κτηματική περιουσία. Το 1831 ιδρύθηκε σ' αυτήν η πρώτη Ελληνική Σχολή. Το καθολικό ανήκει στον τύπο του δίκλιτου ναού, αφιερωμένου στον Άγιο Ιωάννη Θεολόγο και στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, οικοδομήθηκε το 1836, αλλά έχει υποστεί μεταγενέστερες επισκευές. Η Μονή διαθέτει κελιά, το παλαιό ηγουμενείο που μετατράπηκε σε ξενώνα, το νέο ηγουμενείο του 1900, βιβλιοθήκη και μουσείο.

Μονή Αρκαδίου:

Το σημερινό καθολικό της Μονής κτίστηκε το 1587, αλλά πιθανόν υπήρχε προγενέστερος ναός του 14ου αιώνα. Υπήρξε πλουσιότατο μοναστηριακό συγκρότημα, στο οποίο λειτουργούσε κέντρο αντιγραφής ελληνικών χειρογράφων και εργαστήριο κεντητικής αμφίων. Μεγάλης στρατηγικής σημασίας Μονή, η οποία υπέστη το ολοκαύτωμα του 1866 κατά την επανάσταση εναντίον των Τούρκων. Περιβάλλεται από φρουριακό περίβολο, με δύο κύριες εισόδους και μία μικρότερη. Τα κελιά έχουν στοές προς το εσωτερικό της αυλής. Υπάρχει διώροφος ξενώνας, τράπεζα, αποθήκες, κελάρι, μαγειρείο και φούρνος. Το καθολικό είναι δίκλιτος ναός αφιερωμένος στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος και στους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη. Στο χώρο της Μονής υπάρχει οστεοφυλάκιο και στάβλοι. Σήμερα λειτουργεί ως Μονή. Διαθέτει οργανωμένο μουσείο και δέχεται μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Μουσεία

Μουσείο Μονής Πρέβελης:

Στις συλλογές της Μονής Πρέβελης περιλαμβάνονται:

- ◆ Συλλογή εικόνων
- ◆ Συλλογή αμφίων
- ◆ Συλλογή εκκλησιαστικών σκευών
- ◆ Συλλογή κειμηλίων

Τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου της Μονής είναι:

- ◆ Σιγίλιο σε μεμβράνη, με θέμα την ανακήρυξη της Μονής σε σταυροπηγιακή, 1798.
- ◆ Σταυρός ευλογίας από επίχρυσο ασήμι, πολύχρωμο σμάλτο και ημιπολύτιμες πέτρες, 1708.

- ◆ Αργυρόδετο Ευαγγέλιο, 1807.
- ◆ Ευαγγέλιο με κάλυμμα από επίχρσο ασήμι, 1847.
- ◆ Τετραβάγγελο με αργυρό κάλυμμα, 19ος αιώνας.
- ◆ Επίχρσο δισκοπότηρο, με κάλυμμα, 1847.
- ◆ Συλλογή μεταλλικών σφραγίδων 19ου αιώνα.
- ◆ Συλλογή μεταλλικών πορπών, 19ου αιώνα.
- ◆ Συλλογή χρυσοκέντητων αμφίων, 19ου αιώνα.
- ◆ Συλλογή μεταλλικών εκκλησιαστικών λειτουργικών σκευών

Μουσείο Μονής Αρκαδίου:

Στις συλλογές της Μονής Αρκαδίου περιλαμβάνονται:

- ◆ Συλλογή κρητικών εικόνων
- ◆ Συλλογή εκκλησιαστικών βιβλίων και χειρογράφων
- ◆ Συλλογή εκκλησιαστικών κειμηλίων
- ◆ Συλλογή αμφίων

Τα σημαντικότερα εκθέματα της Μονής είναι:

- ◆ Βημόθυρα με παράσταση Ευαγγελισμού και τους Αποστόλους Πέτρο και Παύλο, 15ος αιώνας.
- ◆ Άγιος Ιωάννης Πρόδρομος, τέλη 16ου αιώνα.
- ◆ Χριστός ένθρονος, 1631.

Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου:

Από το 1991 το Αρχαιολογικό Μουσείο Ρεθύμνου στεγάζεται στο Πενταγωνικό κτίριο απέναντι από την κύρια είσοδο της Φορτέτσας, το οποίο κατασκευάστηκε από τους Τούρκους σε μία προσπάθεια να δυναμώσουν την άμυνα της πόλης. Από τότε είχε διάφορες χρήσεις μέχρι το 1960 οπότε και άλλαξε δραματικά, αφού στέγασε τις πολιτικές φυλακές. Στα κυριότερα εκθέματα του Μουσείου ανήκουν οι παρακάτω συλλογές: Ευρήματα από τα σπήλαια Γεράνι, Μελιδόνι, Μαργέλες και Έλενες της Τελευταίας Νεολιθικής Περιόδου (3500-2900 π.Χ) και της Νεότερης Μινωικής Περιόδου (2800-2100 π.Χ). Ευρήματα από τα κτίρια στις τοποθεσίες Αποδούλου, Μοναστηράκι και από το κυρίως Ιερό στις Βρυσίνες, που τοποθετούνται χρονολογικά στη Μέση Μινωική Περίοδο (2100-1600 π.Χ) Ευρήματα της Τελευταίας Μινωικής Περιόδου (1600-1000 π.Χ) από τα νεκροταφεία εκ των οποίων τα αντιπροσωπευτικότερα είναι εκείνα που προέρχονται από τους Αρμένους. Ευρήματα από τη Γεωμετρική (1000-700 π.Χ) και Αρχαϊκή Περίοδο (700-500π.Χ.) από την Ελεύθερνα και την Αξό. Ευρήματα από τον Εσταυρωμένο και την Αργυρούπολη (την Αρχαία Λάππα) που τοποθετούνται χρονολογικά στην Κλασική Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Περίοδο

ΦΥΣΗ

Το Φαράγγι της Πρέβελης:

Το φαράγγι, η εκβολή του Μεγάλου Ποταμού, η διάσημη λίμνη της Πρέβελης με το Φοινικόδασός της, αποτελούν μία από τις πιο όμορφες περιοχές όχι μόνο του Νομού Ρεθύμνου αλλά και ολόκληρης της Κρήτης.

Το Φαράγγι Πατσός:

Εντυπωσιακό φαράγγι με ενδιαφέρουσα χλωρίδα και μεγάλο αριθμό σπηλαίων στα τοιχώματά του.

Το Πρασσανό Φαράγγι:

Μια μικρογραφία του Φαραγγιού στη Σαμαριά, με πολύ πλούσια πανίδα και χλωρίδα.

Το Κουρταλιώτικο Φαράγγι και το Φαράγγι του Κοτσιφού:

Δύο πολύ άγρια και εντυπωσιακά φαράγγια. Το επιβλητικό φαράγγι, στενό με άγρια ομορφιά. Οι πλαγιές του είναι γεμάτες πηγές και σπηλιές. Όταν φυσά άνεμος ακούγονται ήχοι σαν χειροκροτήματα - κούρταλα, όπως λέγονται στην τοπική διάλεκτο. Από εκεί πήρε και το όνομά του το φαράγγι. Στο βάθος κυλά ο Κουρταλιώτης ποταμός ο οποίος χύνεται κοντά στη μονή Πρέβελης. Στο φαράγγι είναι η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Η παράδοση λέει ότι μόλις ο άγιος άγγιξε το βράχο, αμέσως πετάχτηκε άφθονο νερό από τα σημεία που ακούμπησαν τα δάχτυλά του. Είναι οι πέντε πηγές του Κουρταλιώτη, κοντά στο εκκλησάκι. Αξίζει να κατεβείτε τα σκαλιά να τις δείτε. Εκεί κοντά, στο μικρό ναό του Αγίου Γεωργίου, υπάρχει τοιχογραφία της Αγίας Τριάδας, όπου το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται ως περιστέρα από τα χείλη του Πατρός, μοναδική εικόνα σε όλη την Ελλάδα.

Αγία Δύναμη στην Αργυρούπολη:

Τεράστιοι όγκοι βουνών με πηγές νερού από το σπήλιο όπου βρίσκεται η μικρή εκκλησία της Αγίας Δύναμης.

Το Σπήλαιο Γεράνι:

Το σπήλαιο, στο Γεράνι, 6 χλμ δυτικά από το Ρέθυμνο, που ανακαλύφθηκε με τη διάνοιξη της εθνικής οδού το 1969. Παρουσιάζει σπηλαιολογικό, παλαιοντολογικό ενδιαφέρον. Βρέθηκαν λίθινα και κοκάλινα εργαλεία, οστά από ελέφαντες, ελάφια και άλλα ζώα. Είναι ένα μικρό αλλά εντυπωσιακό για τη φυσική του ομορφιά σπήλαιο το οποίο δυστυχώς δεν είναι ανοικτό για το κοινό.

Το Σπήλαιο των Φαντασμάτων στον Πρίνο:

Ένα από τα ομορφότερα σπήλαια της Κρήτης, αλλά η προσέγγισή του είναι πολύ δύσκολη.

Πεζοπορίες:

Ο Νομός Ρεθύμνου είναι ένας Παράδεισος για τους ορειβάτες και για τους περιπατητές, που όμως χρειάζεται η μεγάλη εμπειρία και ο κατάλληλος εξοπλισμός.

Ρουσοσπίτι έως Βρίσινα: Διάρκεια 4 ώρες.

Αρκάδι έως Θρόνος: Διάρκεια 5 ώρες.

Κουρούτες έως Ψηλορείτη: Διάρκεια 14 ώρες με μια μικρή στάση στα 1400 μέτρα στο καταφύγιο της Ορεινής Λέσχης Ρεθύμνου.

Άνω Μέρος έως Κέδρος: Διάρκεια 8 ώρες.

Αλπαδιανά έως Κουλούκωνα: Διάρκεια 6 ώρες.

Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Ε4.

ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

Ο Νομός Χανίων είναι ο δυτικότερος νομός της Κρήτης και ο δεύτερος σε μέγεθος τόσο γεωγραφικά όσο και πληθυσμιακά. Έχει πρωτεύουσα τα Χανιά και έχει πολύ μεγάλη ιστορική παράδοση, όπως άλλωστε έχει και ολόκληρο το νησί της Κρήτης. Τα τουριστικά θέλγητρα του νομού είναι τα εξής:

Αρχαιολογικές τοποθεσίες

Άπτερα:

Η αρχαία πόλη Άπτερα δημιουργήθηκε στη γεωμετρική περίοδο. Έφτασε στο αποκορύφωμα της δόξας της την Ελληνιστική περίοδο, με έντονη οικονομική και πολιτική δράση. Στη Ρωμαϊκή περίοδο, η πόλη απέκτησε ένα πιο πρωτόγονο χαρακτήρα. Καταστράφηκε από σεισμό τον 7ο αιώνα μ.Χ. και πολύ αργότερα, το 12ο αιώνα, χτίστηκε στη θέση της το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή.

Πολυρρήνια:

Πολύ σημαντική πόλη της Ελληνιστικής περιόδου η οποία άνθισε τη Ρωμαϊκή περίοδο. Συστηματικές ανασκαφές έφεραν στο φως την πόλη το 1986.

Φαλάσαρνα:

Σημαντικό λιμάνι της Κλασικής και της Ελληνιστικής περιόδου, της οποίας η αξιοθαύμαστη αρχιτεκτονική σώζεται μέχρι σήμερα. Η πόλη καταστράφηκε από τους Ρωμαίους κατακτητές. Έγιναν διάφορες προσπάθειες ανασκαφής από το 1968, αλλά μόνο το 1986 άρχισαν συστηματικές ανασκαφές που έφεραν στο φως της ημέρας τα Φαλάσαρνα.

Λισσός:

Ήταν το θρησκευτικό κέντρο της Νοτιοδυτικής Κρήτης. Άνθησε κατά τη διάρκεια της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου. Το 1957 έως το 1958 ο Ν. Πλάτων έφερε στο φως το Ασκληπιείο.

Χανιά (Κυδώνια):

Τα Χανιά είναι γνωστά και με το αρχαίο όνομα της πόλης της Κυδωνίας, η οποία ήταν από τις πιο σημαντικές πόλεις της Μινωικής περιόδου. Μερικά από τα πιο σημαντικά ευρήματα εκθέτονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων.

Τάφος στην περιοχή Μαθιουλάκη:

Ο τάφος ανήκει σε νεκροταφείο της Ελληνιστικής πόλης της Κυδωνίας και αποδεικνύει τις σχέσεις που υπήρχαν με την Ελληνιστική Αλεξάνδρεια. Χρονολογικά τοποθετείται στο τέλος του 4ου με το πρώτο μισό του 3ου αιώνα π.Χ

Τάφος με θόλο στη Φυλακή:

Ο θολωτός αυτός τάφος αποτελείται από ένα τετραγωνισμένο δωμάτιο και κτισμένο με εκφορητικό σύστημα. Ένας μακρύς χτιστός δρόμος οδηγεί στην είσοδο. Χρονολογικά τοποθετείται στην Τελευταία Μινωική 3η περίοδο.

Τάφος με θόλο στο Μάλεμε:

Είναι ένας μεγάλος τάφος με θόλο χτισμένος με εκφορητικό σύστημα. Το κυρίως δωμάτιο είναι σχεδιασμένο τετράγωνο, ενώ ο δρόμος που οδηγεί στην είσοδο είναι 2 μέτρα πλατύς και 13,3 μέτρα μακρύς. Χρονολογικά τοποθετείται στην Τελευταία Μινωική 3η περίοδο και είναι αποδεικτικό στοιχείο της Μυκηναϊκής επιρροής στην Κρήτη.

Τάφος με θόλο στο Στύλο:

Μεγάλος θολωτός τάφος με ένα χτιστό μακρύ δρόμο. Είναι χτισμένος με εκφορητικό σύστημα και χρονολογείται και αυτό στην Τελευταία Μινωική 3η περίοδο.

Μοναστήρια και Μνημεία

Παλαιοχριστιανική βασιλική Αλμυρίδας:

Πρόκειται για τρίκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική του δεύτερου μισού του 6ου αιώνα. Σώζει ψηφιδωτό δάπεδο στο κεντρικό κλίτος. Ανήκει στον τύπο της βασιλικής με εγκάρσιο κλίτος και νάρθηκα.

Ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν στο χώρο της βασιλικής μεταξύ 1974-1989, από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Έχουν ολοκληρωθεί στερεωτικές εργασίες και έχει γίνει συντήρηση του ψηφιδωτού δαπέδου. Ο χώρος έχει περιφραχθεί και βρίσκεται υπό κατασκευή προστατευτικό στέγαστρο.

Μονή Γκουβερνέτου:

Το σημερινό συγκρότημα της Μονής κτίστηκε μεταξύ 1537 και 1548. Σύμφωνα με την παράδοση συνδέεται με τον θαυματουργό Άγιο Ιωάννη τον Ερημίτη και στέγαζε πλήθος προσκυνητών του Αγίου. Ακμάζει τον 16ο αιώνα, υφίσταται καταστροφές το 1765 και στην επανάσταση του 1821, αλλά μετά την απελευθέρωση ακμάζει ξανά λόγω της μεγάλης κτηνοτροφικής της περιουσίας.

Η Μονή είναι δείγμα ορθόδοξης μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Αποτελείται από ένα τετράπλευρο περίβολο, με το μεγάλο καθολικό στο κέντρο. Το καθολικό ανήκει στον τύπο του τρίκογχου με τρούλο και πλάγια, διαμερίσματα με πυραμιδωτούς τρούλους, που επιστέφονται με οβελίσκο. Διαθέτει τράπεζα, μαγειρεία, αποθήκες, φούρνο, κρασαποθήκη, αποθήκη λαδιού και κελιά. Η σημερινή νεοκλασική μορφή του καθολικού δόθηκε τον περασμένο αιώνα. Αναστηλωτικές και στερεωτικές εργασίες έχουν πραγματοποιηθεί στη Μονή από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Το Κάστρο στο Φραγκοκάστελλο:

Για να μπορούν να προστατέψουν τον κόλπο που βρίσκεται στην περιοχή από τους πειρατές, αποφασίστηκε το 1371 να χτίσουν αυτό το κάστρο. Κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας το κάστρο χρησιμοποιούταν πολύ λίγο ενώ την παραμονή της Τουρκικής επίθεσης εγκαταλείφθηκε. Το 1828 οι Κρητικοί επαναστάτες κατέλαβαν το κάστρο και κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του, οι πύργοι του καταστράφηκαν. Σύμφωνα με την παράδοση κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του Μαΐου και με συγκεκριμένο καιρό, οι σκιές των οπλισμένων Κρητικών στρατιωτών που έχασαν τη ζωή τους εκεί φαίνεται να προχωράνε στο κάστρο. Οι ντόπιοι τους ονομάζουν Δρουσουλίτες. Κοντά στο κάστρο είναι μία εκκλησία του Αγίου Νικήτα που κατασκευάστηκε και αυτή το 1371 και υπάρχουν ίχνη μιας νεότερης χριστιανικής

Βασιλικής. Οι εργασίες επισκευών έχουν ξεκινήσει από τη 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Μονή Τζαγκαρόλων:

Μονή του 17ου αιώνα. Έχει υποστεί επεμβάσεις την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Εγκαταλείπεται την περίοδο της Επανάστασης του 1821 και λεηλατείται από τους Τούρκους. Ακμάζει πάλι από το 1834, οπότε γίνονται νέες επισκευές. Τον 19ο αιώνα κατασκευάζεται νέο ηγουμενείο και ξενώνας και στα τέλη του αιώνα το κωδωνοστάσιο. Από το 1897 λειτουργεί εκκλησιαστική σχολή.

Είναι τυπικό δείγμα ορθόδοξης μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Ο ορθογώνιος περίβολος έχει μεγαλοπρεπή πυλώνα. Το καθολικό είναι αφιερωμένο στην Αγ. Τριάδα, ανήκει στον τύπο του αγιορείτικου τρίκογχου, με παρεκκλήσι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Χριστού και διαθέτει κοιμητηριακό χώρο κάτω από το ναό. Στη Μονή υπήρχαν χώροι ελαιοτριβείου, στάβλοι, χώροι επεξεργασίας και αποθήκευσης κρασιού. Εργασίες στερέωσης και αναστήλωσης του συγκροτήματος σε μεγάλη έκταση έχουν πραγματοποιηθεί από την 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Λειτουργεί ως Μονή. Διαθέτει μουσειακό χώρο και δέχεται συχνά επισκέπτες.

Η Δημοτική Αγορά των Χανίων:

Πολύ σημαντικό κτίριο που κατασκευάστηκε την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας. Έχει σχήμα σταυρού και επιρροές από τα κτίσματα του 19ου αιώνα που συμβολίζει την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης. Το κτίσμα είναι γνωστό για την κομψότητά του και την καλή ισορροπία που έχει σε σχέση με τα τυπικά Νεοκλασικά χαρακτηριστικά.

Η κατοικία του Ελευθέριου Βενιζέλου:

Το κτίριο κατασκευάστηκε το 1880 και χρησιμοποιούταν σαν Βίλλα στη Χαλέπα το λόφο των Χανίων. Την τελική του μορφή την απόκτησε το 1927, όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος πήρε την απόφαση να επιβλέψει ο ίδιος τις εργασίες αναπαλαίωσης του σπιτιού. Η εξωτερική Νότια σκάλα, κατεδαφίστηκε και αντικαταστάθηκε από μια βεράντα στον πρώτο όροφο και μια καλυμμένη είσοδο στο ισόγειο. Οι χώροι υποδοχής βρίσκονταν όλοι στο ισόγειο και ένα θαυμάσιο μπαλκόνι προστέθηκε στην πρόσοψη του σπιτιού. Ένα κύριο χαρακτηριστικό του κτίσματος είναι οι εξωτερικοί του χώροι και ειδικά ο μπροστινός κήπος τον οποίο περιποιούταν πολύ συχνά ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Η Νομαρχία Χανίων:

Είναι ένα χαρακτηριστικό κτίσμα που κατασκευάστηκε τα τελευταία χρόνια της τουρκικής κατοχής και έχει επηρεασθεί από τα Νεοκλασικά κτίρια των μεγάλων αστικών κέντρων, η συμμετρία που έχει σαν κτίσμα είναι ορατή τόσο στα σχέδια όσο και στην πρόσοψη. Αποτελείται από χωριστές πτέρυγες που πλαισιώνουν ένα κεντρικό ATRIUM. Το κτίριο κατασκευάστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και είχε σχεδιαστεί να στεγάσει το Τουρκικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο.

Μουσεία

Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων:

Το Μουσείο στεγάζεται στην Εκκλησία του Αγίου Φράνσις. Κατά τη διάρκεια της Τουρκικής Κατοχής ήταν το Μουσουλμανικό Τέμενος του Γιουσούφ Πασά, ενώ σε πιο σύγχρονες εποχές χρησιμοποιήθηκε σαν κινηματογράφος και αποθήκη στρατιωτικού εξοπλισμού. Από το 1963 αναπαλαιώθηκε και στεγάζει μέχρι και σήμερα το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων.

Εκτός από τη μόνιμη έκθεση, το μουσείο στεγάζει ορισμένες προσωρινές εκθέσεις στα πλαίσια συγκεκριμένων εκδηλώσεων όπως είναι η έκθεση μουσικών οργάνων, που είναι και γνωστή σας μουσικά κονσέρτα. Στο μουσείο αυτό εκτίθενται: Μινωικά ευρήματα της πόλης των Χανίων, Προϊστορικά ευρήματα από σπήλαια, Μινωικά αντικείμενα από διάφορες πόλεις του Νομού Χανίων, Ευρήματα από τάφους της Γεωμετρικής περιόδου, Ευρήματα από την πόλη των

Χανίων, που τοποθετούνται χρονολογικά στην ιστορική περίοδο, Διάφορα ευρήματα από άλλες πόλεις του Νομού Χανίων, Νομίσματα, Κοσμήματα (Προϊστορικής και Ιστορικής περιόδου), Αγάλματα και αγγεία, Μωσαϊκά.

Το Μουσείο του Μοναστηριού Γωνιά:

Στο Μουσείο ανήκουν οι παρακάτω συλλογές: Συλλογή εικόνων, Συλλογή βιβλίων και χειρογράφων, συλλογή λειτουργικών αμφίων και συλλογές οικογενειακών κειμηλίων.

Συλλογή στα Σπήλια Κισσάμου:

Εκτίθενται οι παρακάτω συλλογές: Συλλογές εικόνων της Κρητικής Τέχνης, Συλλογή δημοφιλών πινάκων τέχνης.

Μουσείο της Μονής Χρυσοπηγής:

Στο Μουσείο ανήκουν οι παρακάτω συλλογές: Συλλογές εικόνων, Συλλογές

χειρογράφων.

Μουσείο της Μονής Αγίας Τριάδας των Τσαγκαρόλων:

Στο Μουσείο ανήκουν συλλογές εικόνων και συλλογές χειρογράφων. Ορισμένα από τα πιο σημαντικά εκθέματα είναι τα εξής: Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος. Είναι μια εικόνα της Κρητικής Σχολής που χρονολογείται γύρω στα 1500. Η Τελευταία Κρίση. Είναι μια εικόνα της Κρητικής Σχολής δια χειρός Εμμανουήλ Σκορδίλη και χρονολογείται γύρω στο 170 αιώνα. Χειρόγραφο περγαμινή του Αγίου Βασιλείου, γραμμένη και από τις δύο μεριές. Αποσπάσματα. Η Άμπελος. Εικόνα του 1853. Η Ιστορία του Ιωσήφ. Εικόνα του 1858. Η Φιλοξενία του Αβραάμ. Εικόνα του 1855. Η Κάθοδος στον Άδη. Εικόνα του 1855. Η Ζωοδόχος Πηγή. Εικόνα του 170ου αιώνα. Πιθανολογείται να είναι δουλειά του πολύ σημαντικού αγιογράφου Εμμανουήλ Σκορδίλη από τα Χανιά. Ιησούς Χριστός ο Βασιλιάς της Δόξας. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος και σκηνές από τη ζωή του. Εικόνα τέμπλου του 1846.

Ναυτικό Μουσείο Κρήτης:

Το Μουσείο εγκαινιάστηκε στις 27 Μαΐου του 1973, ημερομηνία της 32ης επετείου της Μάχης της Κρήτης. Συμπεριλαμβάνει μοντέλα πλοίων, ποικίλα ναυτικά όργανα και αντικείμενα από εικόνες και ιστορικές φωτογραφίες, μέχρι διάφορες ιστορικές φωτογραφίες ακόμα και τορπίλες.

Ιστορικό και Φολκλορικό Μουσείο Τέχνης Γκαβαλοχωρίου:

Το Μουσείο κατασκευάστηκε το 1967 και εγκαινιάστηκε το Σεπτέμβριο του 1993. Στεγάζεται σε ένα κτίριο χαρακτηριστικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και έχει δύο επίπεδα. Στο ισόγειο υπάρχει μια βεράντα και μια εσωτερική αυλή. Μέρος του κτιρίου κατασκευάστηκε κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας ενώ ο πρώτος όροφος κατασκευάστηκε κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Κατοχής. Χρησιμοποιούνταν μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα σαν σπίτι και έγινε δωρεά στην κοινότητα του Γκαβαλοχωρίου από το Γεώργιο και Μαρία Στυλιανάκη.

Στα εκθέματα συμπεριλαμβάνονται διάφορες φωτογραφίες, εικόνες και κείμενα, ενώ σχεδόν κάθε χρόνο προστίθενται καινούρια αντικείμενα. Το Μουσείο είναι χωρισμένο σε επτά αίθουσες όπως: Η κυρίως Αίθουσα, Μετάξι, Εκκλησιαστικά Αντικείμενα, Ξυλόγλυπτα, Γλυπτά, Αγγειοπλαστική και Κτίσματα.

Στον Ιστορικό Τομέα του Μουσείου εκτίθενται όπλα και σπαθιά από τους αγώνες των Κρητικών που έδωσαν για την ανεξαρτησία τους. Επίσης υπάρχει μια μικρή συλλογή από πίνακες και ιστορικές λιθογραφίες που απεικονίζουν τα πιο σημαντικά γεγονότα της ιστορίας της Ελλάδος και της Κρήτης, Τέλος υπάρχουν διάφορα νομίσματα της Ρωμαϊκής, της Βυζαντινής, της Ενετικής και της Τουρκικής περιόδου, νομίσματα της Κρητικής Πολιτείας καθώς και νομίσματα των

Συρακουσών που χρονολογούνται γύρω στο 405-345 π.Χ έως και μεταλλεία που δόθηκαν σε πολίτες του Γκαβαλοχωρίου που διακρίθηκαν σε μάχες

ΦΥΣΗ

Στην Κρήτη υπάρχουν συνολικά 20 αναγνωρισμένες περιοχές, ως περιοχές "Φυσικού Κάλους", εκ των οποίων οι 14 βρίσκονται στην περιοχή των Χανίων. Για τους λάτρεις των αναβάσεων, των αναρριγήσεων και των σπηλαίων υπάρχουν αρκετά θέλγητρα από τα οποία τα σημαντικότερα είναι τα εξής:

Το Φαράγγι της Σαμαριάς:

Ορθά θεωρείται το πιο μαγευτικό και όμορφο φαράγγι της Ευρώπης, αφού του έχει τιμηθεί τρεις φορές με το Δίπλωμα Α Κατηγορίας, από το Συμβούλιο της Ευρώπης (το 1980, το 1984 και το 1989) για την αγνότητα του φυσικού περιβάλλοντός του. Βρίσκεται 43 χιλιόμετρα νότια των Χανίων και έχει μήκος 18 χιλιόμετρα. Η είσοδος του είναι στο Οροπέδιο του Ομαλού.

Από το 1962 έχει χαρακτηριστεί και προστατεύεται σαν Εθνικός Δρυμός, ενώ η προσπέλαση του επιτρέπεται μόνο από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο ενώ έχει νερό όλο το χρόνο. Η φύση είναι πολύ εντυπωσιακή, άγρια και αγνή με απροσπέλαστες περιοχές και κατά τη διάρκεια της διαδρομής μπορεί κανείς να διακρίνει τις εναλλαγές στην ποικιλία της ενώ συνάμα προκαλεί ένα αίσθημα θαυμασμού.

Απαιτείται γύρω στις 7 με 9 ώρες πεζοπορίας και η ανταμοιβή είναι μια υπέροχη αμμώδης παραλία και μια καταπληκτική θάλασσα. Υπάρχουν πολλά μέρη για να ξεκουραστεί κανείς και να απολαύσει ένα γεύμα το οποίο θα πρέπει να προνοήσει να κρατάει μαζί του, αφού δεν υπάρχουν καταστήματα μέσα στο φαράγγι. Όλα τα τουριστικά γραφεία, διοργανώνουν εκδρομές στη Σαμαριά. Τα λεωφορεία σταματάνε στον Ομαλό, απ' όπου ξεκινά και η πεζοπορία μέχρι την Αγία Ρούμελη. Έπειτα γίνεται μεταφορά με πλοίο στα Σφακιά της Παλαιόχωρας που περιμένουν τα λεωφορεία για την επιστροφή.

Το Φαράγγι της Αγίας Ειρήνης (Αγιορείτικο):

Ξεκινά από το χωριό της Αγίας Ειρήνης (42 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά των Χανίων) και τελειώνει στη Σούγια. Έχει πλούσια πανίδα και χλωρίδα και υπάρχει ένα μικρό καταφύγιο. Έχει μήκος 7 χιλιόμετρα και η πεζοπορία διαρκεί γύρω στις 3 ώρες.

Το Φαράγγι της Ίμβρου (Ίμβρου ή Νίβρου):

Βρίσκεται 57 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά των Χανίων στο Οροπέδιο Σφακίων και έχει μεγάλη ποικιλία φυτών. Έχει μήκος 6 χιλιόμετρα, χρειάζεται και αυτό γύρω στις 3 ώρες πεζοπορίας, και είναι ένα από τα στενότερα και βαθύτερα της χώρας. Σε

μερικά σημεία οι δυο πλαγιές του απέχουν μόλις δυο μέτρα και το βάθος του είναι 300 μ., ενώ αλλού συγκλίνουν ακόμα πιο πολύ, ώστε να μη φαίνεται πια ο ουρανός. Κυπαρίσσια, άλλα δέντρα και πουρνάρια φυτρώνουν άφθονα στις πλαγιές και στο βάθος του φαράγγιού. Ο αυτοκινητόδρομος, που οδηγεί στη Χώρα Σφακίων, περνάει μέσα στο φαράγγι. Το φαράγγι καταλήγει στο χωριό Κομιτάδες.

Το Φαράγγι της Αράδενας:

Ανατολικά του Φαραγγιού της Σαμαριάς. ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, ανάμεσα στην Ανώπολη και την Αράδαινα καταλήγει στην παραλία Διαλισκάρι (7 χλμ μήκος).

Το Φαράγγι της Θερίσου ή του Βενιζέλου:

Όπως είναι και αλλιώς γνωστό, βρίσκεται 7 χιλιόμετρα από τα Χανιά στην περιοχή Θερίσου. Είναι εύκολα προσπελάσιμο αφού υπάρχει δρόμος με άσφαλτο. Είναι μια μικρογραφία της Σαμαριάς.

Επίσης στην περιοχή των Χανίων υπάρχουν τουλάχιστον 1500 σπήλαια. Τα περισσότερα αξιοσημείωτα είναι στον Αποκόρωνα (Σαμόνας, Κουρνά, Κόκκινο Χωριό, Μελιδόνη), στον Άγιο Ιωάννη και στα Αρκουδοσπήλαια (Γουβερνέτο και Ακρωτήρι), το Κουμαροσπήλαιο, το Σπήλαιο των Αζογίρων και πολλά ακόμα.

Ένας ακόμα τρόπος να θαυμάσει κανείς τη φύση είναι στη Λίμνη Κουρνά (η μοναδική στην Κρήτη). Είναι μια περιοχή με πολύ νερό και πολύ μεγάλες ποσότητες ψαριού.

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Ο Νομός Λασιθίου είναι το ανατολικότερο μέρος της Κρήτης και το μικρότερο από πληθυσμιακή άποψη. Οι κάτοικοι του ασχολούνται κυρίως με τη Γεωργία και τον Τουρισμό.

Αρχαιολογικές τοποθεσίες

Ζάκρος:

Το Ανάκτορο της Ζάκρου είναι το τέταρτο από άποψη μεγέθους ανάμεσα στα Μινωικά Ανάκτορα. Βρισκόταν σε μία πλεονεκτική στρατηγικής σημασίας τοποθεσία, σε έναν προστατευμένο κόλπο και ήταν το οικονομικό και εμπορικό κέντρο που είχε συναλλαγές με τις χώρες της Ανατολής. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από τα ευρήματα των ανασκαφών όπως ελεφαντόδοντα, χάλκινα νομίσματα και πολλά άλλα. Είχε δύο κυρίως κτίρια: το παλιό ανάκτορο το οποίο κατασκευάστηκε το 1900 π.Χ και το καινούριο το οποίο κατασκευάστηκε το 1600 Π.Χ. αλλά καταστράφηκε το 1450 όπως και τα υπόλοιπα μινωικά Ανάκτορα. Το Ανάκτορο ήταν το οικονομικό, θρησκευτικό και εμπορικό κέντρο και ήταν περιτριγυρισμένο από την πόλη. Μετά την καταστροφή του δεν ξανακτίστηκε και η όλη περιοχή χρησιμοποιούταν μόνο για καλλιέργεια.

Γουρνιά:

Η Γουρνιά- η αρχαία της ονομασία δεν είναι ακόμα γνωστή- είναι το πιο χαρακτηριστικό κτίσμα μεσαιού μεγέθους από αυτά που έχουν ανασκαφεί και τοποθετείται χρονολογικά στην κορύφωση του Μινωικού Πολιτισμού (1550-1450 π.Χ) Ονομάζεται "Πομπηία της Μινωικής Κρήτης" εξαιτίας της πολύ καλής κατάστασης συντήρησης. Βρίσκεται σε ένα χαμηλό λόφο κοντά στη θάλασσα στην Ιεράπετρα. Οι πρώτοι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν εκεί την Προμινωική Περίοδο (γύρω στο 2300 π.Χ). Επίσης σώζονται ερείπια της Μεσομινωικής Περιόδου (2000-1600 π.Χ).

Λατώ:

Η Λατώ ήταν από τις σημαντικότερες Δωρικές Πόλεις-Κράτη της Κρήτης, αν και πρέπει να υπήρχε και πριν την κάθοδο των Δωριέων. Είναι χτισμένη ανάμεσα σε δύο λόφους, μια τοποθεσία που προστατεύεται από πιθανές επιθέσεις αλλά συνάμα είχε και υπέροχη θέα στον Κόλπο του Μιραμπέλλου. Η Λατώ ήταν και γενέτειρα του Νέρχου μεγάλου θαυμαστή του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Πριν το τέλος του 3ου π.Χ αιώνα οι κάτοικοι της Λητώ συμμετείχαν στη Ομοσπονδία των Κρητικών Πόλεων και μοιραζόντουσαν τους ίδιους νόμους. Είχε πολλές συναλλαγές με τη Ρόδο και με τον Ευ μένη το Βασιλιά της, Περγάμου. Ωστόσο ήταν σε συνεχή διαμάχη με τη γειτονική πόλη του όλους για τη διευθέτηση των μεταξύ τους συνόρων. Το λιμάνι της πόλης ήταν η Καμάρα, ο σημερινός Άγιος Νικόλαος και ήταν τόσο δραστήρια που το στρατηγείο μεταφέρθηκε εκεί το 20 Π.Χ. αιώνα και η Λατώ εγκαταλείφθηκε σταδιακά.

Βασιλική:

Η Βασιλική ήταν από τις πρώτες Μινωικές πόλεις που είχαν πολεοδομικό σχέδιο. Βρίσκεται στην κορυφή και στις πλαγιές ενός χαμηλού λόφου, κοντά στο χωριό Βασιλική. Η πρώτη αποικία παρουσιάζεται στην Προμινωική περίοδο (γύρω στα 2600-2300 π.Χ) και οφείλει την ανάπτυξή της όχι μόνο στη στρατηγική της θέση αλλά και στις άριστες σχέσεις με τις γειτονικές πόλεις. Το κυρίως κτίριο της τοποθεσίας καταστράφηκε από φωτιά γύρω στα 2300 Π.Χ. Ο λόφος επανακατοικήθηκε στη Μεσομινωική Περίοδο, όπως αποδεικνύεται από ένα κτίσμα της περιόδου εκείνης (γύρω στα 2200 - 1900 π.Χ), μέχρι τη Ρωμαϊκή Περίοδο.

Παλαιόκαστρο:

Στο Βορειότερο σημείο της Ανατολικής Κρήτης βρίσκονται τα ερείπια της τοποθεσίας που άνθισε κατά τη διάρκεια της Υστερομινωικής Περιόδου (1550-1220 π.Χ). Ωστόσο στην ίδια περιοχή υπάρχουν και ερείπια της Προμινωικής και Μεσομινωικής Περιόδου (3000-1550 π.Χ), κυρίως νεκροταφεία με καλοφτιαγμένες οστεοθήκες και διάφορα σπίτια. Εικάζεται πως η περιοχή κατοικήθηκε όταν εγκαταλείφθηκε η Ζάκρος (το 1450 π.Χ). Η πόλη κάλυπτε μια συνολική έκταση άνω των 50.000 τετραγωνικών μέτρων, ήταν πυκνοκατοικημένη αλλά ανοχύρωτη.

Πετράς:

Σε ένα χαμηλό λόφο ύψους περίπου 40 μέτρων βρίσκεται η πολύ σημαντική Μινωική τοποθεσία. Είχε ένα μεγάλο λιμάνι και ήταν το κέντρο μιας περιοχής περιτριγυρισμένη από την Χαμέζι στα Δυτικά, την Πραισό στα Νότια και την Αναλούκα στα Ανατολικά. Αν και υπάρχουν αποδείξεις για κατοίκηση της περιοχής από τη Νεολιθική περίοδο (γύρω στα 3500 π.Χ), η πρώτη ουσιαστική κατοίκηση έγινε την Προ μινωική περίοδο (γύρω στα 2600-2300 π.Χ) Συνέχισε να κατοικείται μέχρι το 1450 π.Χ οπότε και καταστράφηκε μαζί με τις υπόλοιπες Μινωικές πολιτείες. Στην Υστερομινωική Περίοδο (1400 - 1300 π.Χ) κατοικήθηκε για πολύ λίγο. Η περιοχή γνώρισε την άνθιση στην Παλαιά Ανακτορική Περίοδο (2000-1650 π.Χ), περίοδο που χτίστηκαν κτίρια με ανακτορικό χαρακτήρα στην κορυφή του λόφου. Ωστόσο η ακμή της ήταν στη Νέα Ανακτορική Περίοδο (1650-1450 π.Χ) όταν έγιναν και πολλές αλλαγές στα κτίσματα. Από το 120-130 Π.Χ. αιώνα η κορυφή του λόφου μετατράπηκε στο νεκροταφείο της πόλης και μέχρι τώρα έχουν ανακαλυφθεί 32 τάφοι.

Τρυπητός:

Σε μια μικρή περιοχή που ονομάζεται Τρυπητός, 3 χιλιόμετρα ανατολικά από τη μοντέρνα Σητεία βρίσκεται μία πόλη της Ελληνιστικής Περιόδου (μέσα του 4ου-μέσα του 1ου αιώνα π.Χ), που ονομαζόταν πιθανότατα Ιτεία.

Χαμέζι:

Σε έναν λόφο που ονομάζεται Σουβλωτό Μουρί βρίσκεται το μοναδικό οβάλ σπίτι της Μεσομινωικής Περιόδου (2100-2000 π.Χ). Η κατασκευή του σπιτιού είναι μία μικρή αυλή περιτριγυρισμένη από δωμάτια. Ένα από τα μεγαλύτερα δωμάτια χρησιμοποιούταν σαν Ιερό. Σε μία νεότερη αρχιτεκτονική φάση ανήκουν τα ευρήματα τριών δωματίων στην ανατολική επεκταμένη μεριά, ελάχιστα σκεπασμένα.

Μοναστήρια και μνημεία

Νησίδα Σπιναλόγκα

Νησίδα στην είσοδο του κόλπου της Ελούντας όπου κατά την αρχαιότητα υπήρχε φρούριο των Ολουνιτών. Το 1579 κτίστηκε από τους Βενετούς ισχυρότατο φρούριο, το οποίο παρέμεινε στην κυριαρχία τους και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους το 1669. Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν ασφαλής τόπος διαμονής οθωμανικών οικογενειών. Το 1903, με απόφαση της κρητικής πολιτείας, ορίστηκε ως τόπος διαμονής των λεπρών της Κρήτης. Αναστηλωτικές εργασίες από την 13 Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων έγιναν σε μεμονωμένα παλαιά κτίσματα.

Η Εκκλησία της Παναγιάς Κεράς:

Η κανονική εκκλησία με τρούλο χτίστηκε το 13ο μ.Χ. αιώνα και ήταν αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Τα υπόλοιπα κλίτη προστέθηκαν τον επόμενο αιώνα και η εκκλησία επιδιορθώθηκε.

Σήμερα η εκκλησία έχει τρία κλίτη και τρούλο. Το κεντρικό κλίτος είναι διακοσμημένο με τοιχογραφίες του 13ου αιώνα. Το βόρειο είναι αφιερωμένο στον Άγιο Αντώνιο και το Νότιο στην Αγία Άννα. Και τα δύο αυτά κλίτη είναι διακοσμημένα με τοιχογραφίες του 14ου αιώνα. Εργασίες επιδιόρθωσης και αναπαλαίωσης συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.

Μονή Τοπλού:

Είναι ένα ιστορικό Μοναστήρι του 15ου αιώνα το οποίο κατέρρευσε από σεισμό το 1612 και ξαναχτίστηκε με την τελική βοήθεια των Ενετών. Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής κατοχής στην Κρήτη το Μοναστήρι καταστράφηκε και λεηλατήθηκε από τους Τούρκους. Στην Οθωμανική κατοχή λειτούργησε στο μοναστήρι ένα σχολείο, ενώ το 1870 ιδρύθηκε μία σχολή διδασκαλίας Το Μοναστήρι είναι ένα κάστρο. Το κυρίως κτίριο είναι 800 m² και έχει τρία πατώματα και χωρίζεται σε

κελιά, ξενώνες, κουζίνες και το δωμάτιο του ηγούμενου. Ο ναός είναι μία δίκλιτη εκκλησία της οποίας το Βόρειο κλίτος είναι αφιερωμένο στην Παρθένο Μαρία και το νότιο κλίτος είναι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο. Το χαρακτηριστικό καμπαναριό του Μοναστηριού είναι διακοσμημένο με σταυρούς και αφιερώσεις που χρονολογούνται από το 1558.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Αρχαιολογικό Μουσείο Ιεράπετρας:

Το Μουσείο ιδρύθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, κατά τη διάρκεια της Τουρκικής κατοχής στην Κρήτη και είχε στεγαστεί σε πολλά κτίρια στο παρελθόν. Σήμερα στεγάζεται στο Οικονομικό Οθωμανικό Σχολείο, το οποίο έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο και έχει δωριθεί στο Υπουργείο Πολιτισμού από το Δήμο Ιεράπετρας.

Στις συλλογές που εκτίθενται συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω: Μινωική τέχνη, όπως ζωγραφισμένες σαρκοφάγους, πιθάρια, βάζα και πολλά άλλα που χρονολογούνται γύρω στο 1400-1200 π.Χ. Αγαλματίδια και αμφορείς της Γεωμετρικής Περιόδου (9ος με 8ος αιώνας π.Χ.). Αντικείμενα της Αρχαϊκής Περιόδου (κυρίως αγαλματίδια και αμφορείς του 7ου και 6ου αιώνα π.Χ.). Αμφορείς και αγαλματίδια της Ελληνιστικής και Κλασσικής Περιόδου (τέλη 10ου π.Χ. - 4ου μ.Χ. αιώνα). Ρωμαϊκές επιγραφές και αγάλματα. Νεκρικά αντικείμενα των Ελληνικών και Ρωμαϊκών ετών.

Αρχαιολογική Συλλογή Νεαπόλεως:

Η αρχαιολογική συλλογή της Νεάπολης, δημιουργήθηκε πριν το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μέσα σε δύο χρόνια συμπεριλάμβανε παραπάνω από 1000 αντικείμενα, τα περισσότερα εκ των οποίων βρέθηκαν στην περιοχή του Μεραμβέλου καθώς και σε άλλες τοποθεσίες της περιοχής. Κατά τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής και χάρις στις προσπάθειες του τότε έκτακτου έφορου αρχαιοτήτων, Εμμ. Μαυροειδή, η συλλογή προστατεύθηκε στο υπόγειο της Ένωσης. Σήμερα στεγάζεται σε ένα κτίριο το οποίο δωρίθηκε από το Υπουργείο Υγείας και το Δήμο στο Υπουργείο Πολιτισμού. Η συλλογή δεν είναι πάντα ανοικτή για το κοινό. Περιλαμβάνει:

Ευρήματα από τις ανασκαφές του Γαλλικού Σχολείου Αρχαιολογίας στην Ελούντα (1937).

Ευρήματα από τις ανασκαφές του Γαλλικού Σχολείου Αρχαιολογίας στα Ελληνικά (1937).

Ευρήματα από τις ανασκαφές του Γαλλικού Σχολείου Αρχαιολογίας στο Δρηρό (1937).

Ευρήματα των ανασκαφών του Εμμ. Μαυροειδή στον Προμινωικό τάφο στην

Τουρλωτή, κοντά στη Σητεία και στον Ελληνιστικό τάφο στο Κάτω Χωριό (η αρχαία Ιστρόνα).

Ευρήματα από το Μεραμβέλο, τα οποία μαζεύτηκαν ή δωρίθηκαν στην Εφορεία Αρχαιοτήτων.

Αρχαιότητες που μαζεύτηκαν από ιταλικές πηγές από τον Άγιο Νικόλαο (αρχαία Λατώ προς Καμάρα) και άλλες περιοχές του Νομού.

Νομισματικές συλλογές που δημιουργήθηκαν από δωρεές πολιτών.

Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου:

Το Μουσείο του Αγίου Νικολάου ιδρύθηκε το 1970 ώστε να μπορέσουν να στεγαστούν τα αναρίθμητα αρχαιολογικά ευρήματα της Ανατολικής Κρήτης, τα οποία μέχρι τότε στεγάζονταν στο Μουσείο Ηρακλείου.

Στις συλλογές του συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων: Ευρήματα της Προμινωικής Περιόδου (3000-2000 π.Χ στο νεκροταφείο της Αγίας Φωτιάς στη Σητεία, στην τοποθεσία Φούρνου Κορυφή στο Μύρτο καθώς επίσης και στο νεκροταφείο του Ιερού του Μοχλού. Ευρήματα της Μεσομινωικής Περιόδου (2600-2200 π.Χ) από τα κορυφαία Ιερά των: Πετσοφά, Μόδι, Τραόσταλος, Καλαμάκι, Πρινιά, Ετιανή και Κεφάλα. Ευρήματα της Μεταμινωικής Περιόδου (1400 - 1200 π.Χ) από τους τάφους της Μιλάτου και του Κριτσά. Ευρήματα της Γεωμετρικής Περιόδου από τον Ανάβλοχο Βραχασίου. Ευρήματα της Αρχαϊκής Περιόδου από την περιοχή του Όλους. Ευρήματα από την πόλη Λατώ έως την Καμάρα που χρονολογούνται από την Ελληνιστική στη Ρωμαϊκή περίοδο.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας:

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας συμπεριλαμβάνει τα πιο σημαντικά ευρήματα της Ανατολική Κρήτης. Εκτός από τους χώρους εκθέσεως, το Μουσείο έχει αποθήκες, εργαστήρια και γραφεία με προσωπικό. Οι επεξηγηματικές ετικέτες των εκθεμάτων είναι γραμμένες σε πέντε γλώσσες. Το Μουσείο είναι ανοικτό στο κοινό από το 1984 και σχεδιάζεται να επεκταθεί σύντομα. Τα αντικείμενα είναι εκτεθειμένα με χρονολογική σειρά, με επεξηγηματικές πληροφορίες για κάθε περίοδο.

Το Μουσείο της Μονής Τοπλού:

Στο Μουσείο της Μονής Τοπλού συμπεριλαμβάνονται οι παρακάτω συλλογές: Πολύτιμη συλλογή Κρητικών Εικόνων και μια ικανοποιητική συλλογή χαρακτικών.

ΦΥΣΗ

Το σπήλαιο του Ψυχρό:

Το σπήλαιο του Ψυχρό είναι ένας από τους σημαντικούς λατρευτικούς χώρους της Μινωικής Κρήτης. Η λειτουργία σπηλαίων ως Ιερών ήταν ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της πίστης και θρησκείας των αρχαίων Κρητών. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν στο σπήλαιο μαρτυρούν την παρουσία ανθρώπων από την Προμινωική έως και τη Ρωμαϊκή Περίοδο. Αν και έχουν γίνει ανασκαφές από πολλούς και διάσημους αρχαιολόγους όπως ο Αρθούρος Έβανς δεν έχει γίνει μέχρι τώρα κάποια συστηματική. Τα ευρήματα ήρθαν στο φως έπειτα από ιδιωτικές και παράνομες ανασκαφές και σήμερα εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, αλλά και στο Μουσείο της Οξφόρδης.

Οι ανεμόμυλοι του Λασιθίου:

Η πιο εντυπωσιακή ομάδα ανεμόμυλων στην Κρήτη. Βρίσκονται στη Βόρεια είσοδο του Οροπεδίου Λασιθίου είναι το σήμα κατατεθέν όλης της περιοχής. Σήμερα σώζονται 24 ανεμόμυλοι από τους 26 που ήταν αρχικά, εκ των οποίων οι 7 επεκτείνονται στη Νότια είσοδο του Οροπεδίου. Αυτού του είδους οι ανεμόμυλοι συναντούνται μόνο στην Κρήτη και στην Κάρπαθο, αλλά αυτοί της Κρήτης είναι γενικά πιο καλοχτισμένοι και πιο όμορφοι.

Το Φαράγγι του Χα:

Το φαράγγι αυτό βρίσκεται μπροστά από το χωριό Βασιλική. Είναι ένα σπάνιο μορφολογικό φαινόμενο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Είναι το ψηλότερο φαράγγι στην Ευρώπη (700 μέτρα ύψος και στη βάση του 8 μέτρα φάρδος). Πίσω από το φαράγγι βρίσκεται μία χαράδρα η οποία είναι απλησίαστη από την είσοδο του φαραγγιού ενώ υπάρχουν και δύο μικρές λίμνες που καθιστούν το φαράγγι σε ένα πολύ σπάνιο υγροβιότοπο.

Τα νησιά Διονυσιάδες:

Είναι ένα σύμπλεγμα από τις νησίδες Δραγονάδα, Γιννισάδα, Παξιμάδα και Παξιμαδάκι, όπου βρίσκεται ένα σπάνιο είδος γερακιού, το γνωστό επονομαζόμενο "Γεράκι Ελεονόρα".

Το νησί Χρυσή ή Γαϊδουρονήσι:

Είναι ένα νησί απέναντι από την Ιεράπετρα, το οποίο μπορεί κανείς να επισκεφθεί καθημερινά. Όπως μαρτυρά και το όνομα είναι καλυμμένο από χρυσή αμμουδιά, χρυσούς λόφους και ένα μοναδικό δάσος κέδρων.

Βάι:

Το Βάι βρίσκεται 25 χιλιόμετρα ανατολικά της Σητείας και είναι ένα μοναδικό φοινικόδασος σε ένα τοπίο ασυνήθιστης τροπικής ομορφιάς. Σύμφωνα με μία εκδοχή, το δάσος το δημιούργησαν οι Φοίνικες κατακτητές που είχαν εγκατασταθεί στη γειτονική πόλη Ίτανος και λάτρευαν το θεό Φοίνικα. Σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή, υποστηρίζεται ότι το δάσος το δημιούργησαν οι αιγύπτιοι πολεμιστές του Πτολεμαίου, οι οποίοι είχαν έρθει σαν σύμμαχοι της Ιτάνου για τη διαμάχη που είχε τότε με την Πραισό και την Ιεράπετρα. Η τρίτη εκδοχή υποστηρίζει ότι το δάσος δημιουργήθηκε από τα κουκούτσια των χουρμάδων των Σαρακηνών πειρατών που έφαγαν σαν παραδοσιακό έδεσμα μετά την κατάκτηση της νήσου το 824 π.Χ

Σελέκανος:

Στη Σελέκανο βρίσκεται ένα δάσος από κυπαρίσσια και πεύκα, μοναδικό στο είδος του και ενδείκνυται για ορειβασία και για φυσιολατρικό τουρισμό.

Δικταίο Άντρο:

Ο επισκέπτης του Οροπεδίου Λασιθίου πρέπει να επισκεφθεί και το Δικταίο Άντρο. Είναι το σπήλαιο στο οποίο σύμφωνα με τη μυθολογία μεγάλωσε ο Δίας με τη βοήθεια της κατσίκας Αμάθειας και των Κουρητών. Βρίσκεται παραπάνω από το χωριό Ψυχρό, σε υψόμετρο 1025 μέτρων.

2.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ

2.1.1 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

Χωρίς αμφιβολία, η Κρήτη, προσφέρει μια ποικιλία προσφοράς τουριστικών καταλυμάτων όλων των ειδών. Η αύξηση της τουριστικής υποδομής στην Κρήτη τα τελευταία χρόνια ήταν λίγο μικρότερη από τον αντιπροσωπευτικό μέσο όρο της Ελλάδας. Η αύξηση αυτή δικαιολογείται χρονικά από το 1995 από τότε δηλαδή που η Ελληνική κυβέρνηση χορήγησε στα καταλύματα το 'Σήμα Νόμιμης Διαχείρισης', σε μία προσπάθεια να ενθαρρύνει τους ιδιοκτήτες παράνομων κατασκευασμένων καταλυμάτων και κυρίως των αυτοεξυπηρετούμενων να νομιμοποιηθούν.

Παρατηρούμε ότι από το 1999 έως το 2003 παρατηρείται μείωση στη προσφορά κλινών ενοικιαζόμενων δωματίων ενώ παρουσιάζεται αύξηση στις κλίνες ξενοδοχειακών καταλυμάτων όλων των κατηγοριών.

Σύμφωνα με τις τελευταίες στατιστικές πληροφορίες του 2004, παρατηρούμε ότι, στο νομό Λασιθίου η προσφορά ξενοδοχείων πολυτελείας, είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς ενώ ο νομός Χανίων προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία τουριστικών καταλυμάτων τις μέσης κατηγορίας, από ξενοδοχεία μέχρι ενοικιαζόμενα διαμερίσματα.

Στο νομό Ρεθύμνου, η αναλογία των καταλυμάτων που προσφέρονται είναι ίδια σε κάθε κατηγορία και στο νομό Ηρακλείου προσφέρονται ξενοδοχειακά καταλύματα κυρίως Α κατηγορίας.

Επίσης γενικά στη Κρήτη το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα καταλύματα Β και Γ κατηγορίας ακολουθώντας τη γενική τάση της Ελληνικής ξενοδοχειακής βιομηχανίας, η οποία συγκεντρώνει το 50% του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού της σε χαμηλές κατηγορίες καταλυμάτων. Ένα κοινό χαρακτηριστικό των νομών της Κρήτης, είναι τα χαμηλά επίπεδα, των κατηγοριών Δ και Ε ενώ ο κύριος αριθμός όλων των μονάδων βρίσκεται στη βόρεια ακτή της Κρήτης και κυρίως στο νομό Ηρακλείου, όπου υπάρχει συγκεντρωμένο το 45,9% των καταλυμάτων ενώ το

Ρέθυμνο, το Λασιθί και τα Χανιά έχουν σχεδόν ίδια μερίδια (19,2%, 17,8% και 17,1% αντίστοιχα.) Παλαιότερα το Λασιθί είχε μεγαλύτερο αριθμό ξενοδοχειακών μονάδων από το Ρέθυμνο και τα Χανιά, αλλά η αύξηση της τουριστικής υποδομής στους συγκεκριμένους νομούς την τελευταία δεκαετία τους κατέστησαν το ίδιο ανταγωνιστικούς με αυτό του Λασιθίου

2.1.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Τα τουριστικά γραφεία είναι νομίμως οργανωμένες επιχειρήσεις, όπου σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες, τα μέσα και τις γνώσεις που διαθέτουν αναλαμβάνουν τη μεταφορά, διακίνηση και ψυχαγωγία μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων αλλοδαπών και μη. Οι κυριότερες εργασίες των τουριστικών γραφείων είναι:

- ◆ Κατάρτιση και εκτέλεση προγραμμάτων εκδρομών, περιηγήσεων, συνεδρίων, μέσα και έξω από την χώρα, με ιδιόκτητα ή μισθωμένα μεταφορικά μέσα.
- ◆ Μεσολάβηση για διασφάλιση και ενοικίαση καταλυμάτων διαμονής, σίτισης, αναψυχής, ψυχαγωγίας, μέσων διακίνησης κλπ
- ◆ Μεσολάβηση για την έκδοση διαβατηρίων και εισιτηρίων, κάθε μεταφορικού μέσου (εκτός από περιπτώσεις μετανάστευσης)
- ◆ Παροχή κάθε άλλης υπηρεσίας, η οποία έχει άμεση ή έμμεση σχέση με τον τουρισμό.

Τα τουριστικά γραφεία διακρίνονται σε:

- ◆ ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
- ◆ ΔΙΑΚΟΠΩΝ
- ◆ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ/ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΑΞΙΔΙΩΝ
- ◆ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ
- ◆ ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον νόμο 393/76 περί ιδρύσεως και λειτουργίας τουριστικών γραφείων ο ΕΟΤ διακρίνει και παρέχει άδειες λειτουργίας για δυο μεγάλες κατηγορίες :

- i. Γραφεία εσωτερικού τουρισμού, τα οποία ασχολούνται αποκλειστικά με τον εσωτερικό τουρισμό. Πελάτες είναι ημεδαποί και αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι της χώρας και κύριο μέλημα τους είναι η διακίνηση τους αυστηρά μέσα στα πλαίσια της χώρας .
- ii. Γραφεία γενικού τουρισμού, που το αντικείμενο της εργασίας τους εκτελείται τόσο μέσα στη χώρα όσο και στο εξωτερικό. Τα γραφεία αυτά εξυπηρετούν ημεδαπούς που επιθυμούν να ταξιδέψουν στην αλλοδαπή αλλά και αλλοδαπούς κατά την παραμονή τους στην ημεδαπή , για την αναζήτηση τυχόν πληροφοριών και παροχών υπηρεσιών. Όπως είναι λοιπόν κατανοητό τα γραφεία γενικού τουρισμού είναι ως επί το πλείστον εγκατεστημένα σε περιοχές με αυξημένο τουριστικό ενδιαφέρον.

Τα τουριστικά γραφεία που υπάρχουν στην Κρήτη και είναι μέλη της Ένωσης Τουριστικών Πρακτόρων Κρήτης είναι:

Όνομα επιχείρησης	Υπεύθυνος	Πόλη
Adal Travel	Ιωάννης Αδάμης	Ηράκλειο
Alma Travel	Ιωάννης Βεργετάκης	Αγ. Νικόλαος
Arabatzoqlou Travel	Θεόδωρος Αραπατζόγλου	Ηράκλειο
Armillis Tours	Βασίλειος Σωμαράκης	Ηράκλειο
C.I.T.A Travel	Γεώργιος Κυριακόπουλος	Ηράκλειο
Christopher Travel	Χρήστος Μερτζάνης	Ηράκλειο
Commodore Travel & Shipping Agency	Εμμανουήλ Γαβριλάκης	Ηράκλειο
Creta Travel	Πέτρος Καλογεράκης	Ηράκλειο
Cretan Holidays	Κωνσταντίνος Μπαντουβάς	Ηράκλειο
Deltanet Travel	Μιχαήλ Βαμιεδάκης	Ηράκλειο
Dolphin Travel	Ι. Λιντοβός	Ηράκλειο
El Greco Ibis	Ήβ Μάμπι	Ηράκλειο
Elite Travel	Ι. Αγαπάκης	Ηράκλειο
Eurocreta Travel	Κρίστη Γενιατάκη	Ηράκλειο
Gee Dee`s Travel Agency	Γιώργος Δημόπουλος	Χανιά
Greco Services Travel	Εμμανουήλ Παπακαλιάτης	Ηράκλειο
Hellas Tourist Services	Θεόδωρος Μυλωνάκης	Ηράκλειο
Hellenic Island Services	Ιωάννης Ντόκος	Ηράκλειο
IDA Touristic Enterprises	Εμμανουήλ Γαλανάκης	Ρέθυμνο
Ilios Travel	Νικόλαος Γρύλος	Ηράκλειο
Interdynamic	Θεοδώρα Σοφίου	Ηράκλειο
International Travel Services	Εμμανουήλ Τσαγκαράκης	Ηράκλειο
Konstantin Travel	Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης	Ηράκλειο
Kydonia Travel	Χρύσα Κόλλα	Χανιά

Kyriakakis Travel	Μιχαήλ Κυριακάκης	Χανιά
Le Grand Travel	Φωτούλα Σαπουνάκη	Ηράκλειο
Lyttos Travel	Στυλιανός Ζουραράκης	Ηράκλειο
Master Holidays	Γεώργιος Μαστοράκης	Ηράκλειο
Mika Travel	Δήμητρα Μικονιάτη	Ηράκλειο
Millennium Travel	Αντύπας Σηφάκης	Ηράκλειο
Minoan Summer	Ιωάννης Νισταζάκης	Ηράκλειο
Mondial Hospitality	Γεώργιος Δερβιτσιώτης	Ηράκλειο
Palmyra Travel	Ανδρέας Παπαβασιλόπουλος	Ηράκλειο
Rhodos Tours Traveland Crete	Κάρολος Ατσαλάκης	Ηράκλειο
Royal Travel	Γεώργιος Μαγκουσάκης	Ηράκλειο
SLS Travel	Ιωάννης Δημητριάδης	Ηράκλειο
Sbokos Tours	Αικατερίνη Σμπώκου	Ηράκλειο
So.Vy.Na Travel	Νικόλαος Λούπησης	Χανιά
Solmar Tours	Σπύρος Χιωτάκης	Ηράκλειο
South Travel Support	Εμμανουήλ Μπικάκης	Ηράκλειο
Start Travel Crete	Δημήτριος Δίβολης	Ηράκλειο
Summerland Travel	Μιχαήλ Βλατάκης	Ηράκλειο
Sunnydays Travel	Γεώργιος Παπαδάκης	Ηράκλειο
Travel Star	Σταύρος Μπριτζουλάκης	Ηράκλειο
Trend Touristic Services	Μάνος Αποστολάκης	Ηράκλειο
Triaena Destination Management	Αντώνιος Γκαρραμόνε Πατσός	Ηράκλειο
Tui Hellas	Κωνσταντίνος Σπαθιάς	Ηράκλειο
Union Coach Services	Θεοχάρης Καρουζάκης	Ηράκλειο
Vacances Heliades	Ελένη Φωτεινογιαννάκη	Ηράκλειο
Vai Travel	Μαρία Χατζηδάκη	Ηράκλειο
Zakros Tours	Παναγιώτης Πασπαλάκης	Ηράκλειο
Zeus of Crete	Εμμανουήλ Παπακαλιάτης	Ηράκλειο

2.1.3 ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

ΑEGEAN AIRLINES

Η Aegean Airlines είναι η πιο δυναμικά αναπτυσσόμενη αεροπορική εταιρία στην Ελλάδα μεταφέροντας το 2007, 5,2 εκατ. επιβάτες. Η Εταιρία προσφέρει πτήσεις προς 17 ελληνικούς προορισμούς και 12 άλλους διεθνείς προορισμούς, ενώ εκτελεί εποχιακές ναυλωμένες πτήσεις (πτήσεις charter) σε ένα σημαντικό αριθμό διεθνών προορισμών. Η Aegean Airlines είναι περιφερειακός συνεργάτης της Lufthansa και προσφέρει στους επιβάτες της πρόσβαση στο παγκόσμιο δίκτυο του Γερμανικού αερομεταφορέα.

Η AEGEAN συνεχίζει με συνέπεια την υλοποίηση της αναπτυξιακής της στρατηγικής, πετυχαίνοντας αύξηση εσόδων και επιβατών κατά το πρώτο τρίμηνο του 2008, εν μέσω δύσκολων συνθηκών που επικρατούν στον κλάδο των αερομεταφορών λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης της τιμής του πετρελαίου αλλά και του αυξημένου ανταγωνισμού.

Συγκεκριμένα, η AEGEAN μετέφερε 1,1 εκ. επιβάτες το πρώτο τρίμηνο του 2008, καταγράφοντας ετήσια αύξηση 10%. Στο δίκτυο εσωτερικού η εταιρία μετέφερε 1% περισσότερους επιβάτες με μειωμένες πτήσεις κατά 3% ενώ στο δίκτυο εξωτερικού η αύξηση της επιβατικής κίνησης ανήλθε σε 35% με 32% περισσότερες πτήσεις. Σημειώνεται ότι το πρόγραμμα δρομολογίων της εταιρίας δεν πραγματοποιήθηκε τις 4 από συνολικά 91 ημέρες το πρώτο τρίμηνο του 2008 λόγω των χιονοπτώσεων του Φεβρουαρίου και των απεργιών που πραγματοποίησαν οι Ελεγκτές Εναέριας Κυκλοφορίας.

Αναφορικά με τα οικονομικά αποτελέσματα, οι πωλήσεις του πρώτου τριμήνου ανήλθαν σε €98,8εκ., σημειώνοντας αύξηση 23%, με 6% περισσότερες πτήσεις. Σημειώνεται ότι λόγω εποχικότητας το πρώτο τρίμηνο του έτους είναι ιστορικά ζημιολόγο. Οι καθαρές ζημιές μετά από φόρους ανήλθαν σε €4,4εκ. από €2,6εκ. το προηγούμενο έτος, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης κατά 57% του κόστους καυσίμων.

Ο κ. Δημήτρης Γερογιάννης, Διευθύνων Σύμβουλος, σχολιάζοντας τα αποτελέσματα ανέφερε σχετικά:

«Η AEGEAN συνεχίζει να σημειώνει πρόοδο στην υλοποίηση της αναπτυξιακής της στρατηγικής παρά τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν στον κλάδο των αερομεταφορών λόγω της ραγδαίας αύξησης της τιμής του πετρελαίου. Η ανταπόκριση των επιβατών στην σταδιακή ανανέωση του στόλου μας είναι ιδιαίτερα θετική με την εταιρία μας να καταγράφει με λιγότερες πτήσεις εσωτερικού αύξηση της συνολικής επιβατικής κίνησης κατά 10% το πρώτο τρίμηνο, εξ ολοκλήρου από διεθνείς πτήσεις. Επιπρόσθετα, είμαστε ιδιαίτερα ικανοποιημένοι με την πορεία ωρίμανσης των διεθνών δρομολογίων που ξεκινήσαμε τα τελευταία δύο χρόνια

καθώς και με την ενδυνάμωση της θέσης μας στην πλειονότητα των αγορών εξωτερικού που δραστηριοποιούμαστε.

Παράλληλα, υλοποιούμε με συνέπεια το επενδυτικό μας πρόγραμμα καθώς το πρώτο τρίμηνο παραλάβαμε 4 νέα αεροσκάφη A320 ενώ 3 Boeing 737 βρίσκονται στη διαδικασία αποχώρησης από τον στόλο μας. Ήδη τα δρομολόγια από Αθήνα προς Λονδίνο, Ρώμη, Μιλάνο, Λάρνακα, Φρανκφούρτη, Μόναχο και Ντίσελντορφ εκτελούνται με καινούργια αεροσκάφη A320/321 (30/4/2008: Σύνολο 9 νέων αεροσκαφών A320/321). Είμαστε πεπεισμένοι ότι τα οφέλη της ανανέωσης του στόλου μας τόσο σε επίπεδο κόστους όσο και αναβάθμισης υπηρεσιών καθώς και η επέκταση του δικτύου μας με την προσθήκη νέων προορισμών εξωτερικού - με τον σημαντικότερο νέο προορισμό για το 2008 το Λονδίνο -θα ενδυναμώσουν περαιτέρω τις μελλοντικές προοπτικές της AEGEAN.

2.1.4 ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

2.1.4.α ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

(Εταιρικό προφίλ - Δρομολόγια - Στόλος)

Μια θαλάσσια δύναμη, που για 30 χρόνια πρωταγωνιστεί στο χώρο της ναυτιλίας. Μια κορυφαία ελληνική επιχείρηση, με υπερσύγχρονο στόλο 8 πλοίων, που ενώνει καθημερινά λιμάνια και ανθρώπους, με υποδειγματική ασφάλεια και άνεση. Οι Μινωικές Γραμμές, με την σταδιακή αντικατάσταση της παλαιάς τεχνολογίας πλοίων με νέα υπερσύγχρονα ταχύπλοα πλοία, με την δημιουργία νέων επικερδών δρομολογιακών γραμμών, εντός και εκτός των θαλάσσιων συνόρων της Ελλάδας και με τη διεύρυνση του εμπορικού δικτύου της σε περισσότερους σταθμούς σε Ελλάδα και εξωτερικό, επιτυγχάνουν την εδραίωση, όχι μόνο στην ελληνική αγορά, αλλά και στη διεθνή.

Η διοίκηση των Μινωικών Γραμμών, αξιοποιεί τις επενδυτικές ευκαιρίες και προκλήσεις μέσω συνεργασιών, εξαγορών ή συγχωνεύσεων, στους τομείς που δραστηριοποιείται η εταιρεία, με αφορμή τις ανακατατάξεις, που συμβαίνουν στην ελληνική ακτοπλοΐα, λόγω της άρσης του Sabotage και της απελευθέρωσης της ελληνικής ακτοπλοϊκής αγοράς. Η Minoan lines, επιδεικνύει ιδιαίτερη προσοχή στο πολύ σοβαρό θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος, πραγματοποιώντας συνεχείς ελέγχους και σχολαστική τήρηση των Διεθνών Διατάξεων (MARPLOT). Επίσης πραγματοποιείται διαχωρισμός των απορριμμάτων, σε ειδικά δοχεία περισυλλογής και απόδοση τους, σε ειδικά φορτηγά στα κατά τόπους λιμάνια, καθώς επίσης, συγκέντρωση όλων των αποβλήτων, σε ειδικές δεξαμενές και απόδοση τους σε ειδικά για το σκοπό αυτό φορτηγά, καθώς υπάρχει ειδική σήμανση σε καθορισμένα σημεία στο πλοίο, για την αποφυγή της απόρριψης άχρηστων αντικειμένων στη θάλασσα.

Η εταιρεία των Μινωικών Γραμμών είναι ενεργό μέλος της 'HELMERA' (HELLENIC MARINE ENVIRONMENT PROTECTION ASSOCIATION) της ελληνικής Ένωσης Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ - ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Minoan Lines - Καθαρά Κέρδη € 16,4 εκατ. στα Ενοποιημένα Αποτελέσματα.

Προτεινόμενο Μέρισμα € 0,05 ανά μετοχή

Η λειτουργική κερδοφορία της εταιρείας επηρεάστηκε για τρίτη συνεχόμενη χρονιά από τις δραματικά υψηλές τιμές των καυσίμων οι οποίες σημείωσαν την τριετία 2005-7, αύξηση 115,0%. Τονίζεται ιδιαίτερα, ότι το τέταρτο τρίμηνο του 2007 η αύξηση στις τιμές των καυσίμων ανήλθε σε 55,0% περίπου έναντι του αντίστοιχου περσινού διαστήματος.

Οικονομικά αποτελέσματα της Εταιρείας

Ο κύκλος εργασιών της Minoan Lines το 2007 διαμορφώθηκε σε € 195,7 εκατ., έναντι € 206,7 εκατ. το 2006, γεγονός που οφείλεται αποκλειστικά στην δραστηριοποίηση της εταιρείας το 2007 με ένα πλοίο λιγότερο, λόγω της πώλησης του H/S/F Ariadne Palace, η συνεισφορά του οποίου στον κύκλο εργασιών του 2006

ανήλθε σε € 26,9 εκατ. Το 2007, εξαιρουμένων των εσόδων του παραπάνω πλοίου, ο κύκλος εργασιών της εταιρείας σημείωσε αύξηση 8,9% έναντι του 2006.

Τα κέρδη προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων (EBITDA) διαμορφώθηκαν σε € 46,3 εκατ., από € 61,4 εκατ. το 2006. Στα παραπάνω λειτουργικά κέρδη (EBITDA) του 2006 περιλαμβάνεται συνολικό ποσό € 16,9 εκατ., το οποίο προέρχεται από τα κέρδη της πώλησης (€ 11,2 εκατ.) και τη λειτουργία του H/S/F Ariadne Palace.

Επισημαίνεται ότι παρά τη μεγάλη αύξηση στις τιμές των καύσιμων, η λειτουργική κερδοφορία (EBITDA), μη περιλαμβανομένης της συνεισφοράς του H/S/F Ariadne Palace το 2006, σημείωσε αύξηση 4,0% το 2007, έναντι της προηγούμενης χρήσης.

Τα καθαρά κέρδη της εταιρείας μετά από φόρους ανήλθαν σε € 10,6 εκατ., έναντι € 18,3 εκατ. το 2006. Η διοίκηση της Minoan Lines, για την οικονομική χρήση του 2007, θα προτείνει στην ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων τη διανομή μερίσματος € 0,05 ανά μετοχή.

Οικονομικά αποτελέσματα Ομίλου

Σε επίπεδο ομίλου, ο κύκλος εργασιών το 2007 διαμορφώθηκε σε € 195,9 εκατ., έναντι € 206,9 εκατ. της αντίστοιχης περσινής χρήσης, ενώ τα λειτουργικά κέρδη (EBITDA) διαμορφώθηκαν σε € 46,3 εκατ., έναντι € 61,4 εκατ. το 2006.

Τα καθαρά αποτελέσματα ανήλθαν σε € 16,4 εκατ., έναντι € 21,6 εκατ. το 2006. Η διαφοροποίηση που παρατηρείται στο καθαρό αποτέλεσμα του ομίλου σε σχέση με τα αποτελέσματα της μητρικής οφείλεται στο αποτέλεσμα της συγγενούς εταιρείας Hellenic Seaways το οποίο διαμορφώθηκε σε ενοποιημένη βάση το 2007 σε € 17,4 εκατ. έναντι € 10,2 εκατ. το 2006.

Μεταφορικό έργο

Στις γραμμές της Βόρειας Αδριατικής (Αγκώνα & Βενετία) η Minoan Lines, παρά το γεγονός ότι δραστηριοποιήθηκε με τέσσερα πλοία το 2007 έναντι πέντε το 2006, πέτυχε τα υψηλότερα μερίδια σε επιβάτες και I.X. μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη αγορά. Συγκεκριμένα η Minoan Lines το 2007, μετέφερε 542 χιλ. επιβάτες, 145 χιλ. I.X. αυτοκίνητα και 81 χιλ. φορτηγά.

Σημειώνεται εδώ ότι, η Minoan Lines, πραγματοποιώντας το 30,6% των ταξιδιών στην αγορά της Βόρειας Αδριατικής διακίνησε το 36,1%, των επιβατών, το 37,3% των Ι.Χ. αυτοκινήτων και το 31,3% των φορτηγών.

Στη γραμμή «Ηράκλειο – Πειραιάς» το 2007 η Minoan Lines μετέφερε 982 χιλ. επιβάτες, 130 χιλ. Ι.Χ. αυτοκίνητα και 69 χιλ. φορτηγά, διατηρώντας τη πρώτη θέση σε όλες τις κατηγορίες μεταφορικού έργου. Τα μερίδια αγοράς στη συγκεκριμένη γραμμή ανήλθαν σε 72,0% για τους επιβάτες, 62,2% για τα Ι.Χ. αυτοκίνητα και 49,6% για τα φορτηγά, ενώ στην εταιρεία αναλογεί το 45,8% του συνόλου των ταξιδιών.

MINOAN LINES: Σημαντικές εξελίξεις – Προοπτικές

Η διοίκηση της Minoan Lines προχώρησε στην αναδιαπραγμάτευση και αναδιοργάνωση του συνόλου του τραπεζικού δανεισμού της, επιτυγχάνοντας σημαντική βελτίωση των βασικών όρων χρηματοδότησής της με ετήσιο όφελος € 3,0 εκατ. περίπου στα αποτελέσματα της εταιρείας. Η παραπάνω αναδιοργάνωση του δανεισμού συμφωνήθηκε το Δεκέμβριο του 2007 με την υπογραφή της σχετικής σύμβασης και ολοκληρώθηκε με την εκταμίευση του ποσού του ομολογιακού δανείου το Φεβρουάριο του 2008.

Τα μέχρι τώρα στοιχεία κίνησης της Minoan Lines καθώς και οι κρατήσεις για την περίοδο του θέρους επιβεβαιώνουν τις επιλογές της διοίκησης της εταιρείας σχετικά με τις οργανωτικές αλλαγές που έγιναν στον εμπορικό τομέα και αποτελούν θετικές ενδείξεις για την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η διοίκηση της εταιρείας για το 2008.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Όπως όλες οι μεγάλες και επικερδείς επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερο βάρος στην οργανωτική τους δομή και στο προσωπικό τους, έτσι και οι Μινωικές Γραμμές στηρίζουν και οφείλουν ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας τους στην «εσωτερική» τους οργάνωση. Μια επιχείρηση με γερά θεμέλια με διεθνείς στόχους και αναγνώριση (καταξίωση) αποτελεί μια επιχείρηση άρτια οργανωμένη με εκπαιδευμένο και

καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό με άξια διευθυντικά στελέχη και διοικητικό συμβούλιο. Επίσης στο οργανόγραμμα των Μινωικών κατέχουν εξέχουσα θέση, οι θέσεις των νομικών συμβούλων, των επικοινωνιολόγων, η υπηρεσίες του εσωτερικού ελέγχου, η υπηρεσία marketing, η υπηρεσία συστημάτων και δικτύων και η υπηρεσία τροφοδοσίας και αναλώσιμων καυσίμων.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το 1972 στις 25 Μαΐου, με ιδρυτικό κεφάλαιο 40.000.000 δρχ. τίθενται οι βάσεις για την ίδρυση της μεγαλύτερης ελληνικής εταιρείας. Οι Μινωικές Γραμμές, αρχίζουν να κατακτούν τις θάλασσες, όταν στις 5 Ιουλίου 1974, πραγματοποιείται το πρώτο ταξίδι από τον Πειραιά για το Ηράκλειο, με το πλοίο F/B Μίνως. Στην συνέχεια, αποκτάται το υπερσύγχρονο για την εποχή του F/B Αριάδνη και το F/B Κνωσός, στη γραμμή Ηράκλειο - Πειραιάς και το F/B Μίνως αρχίζει δρομολόγια στη γραμμή Πειραιάς -Χανιά., της Αδριατικής, στο χώρο της Δυτικής Μεσογείου, συνδέοντας τη Δυτική Ιταλία με την Τυνησία σε πρώτη φάση, και στη συνέχεια τα Γαλλικά λιμάνια της Μεσογείου. Από τα ναυπηγεία SAMSUNG της Ν. Κορέας, παραλαμβάνεται το High Speed Ferry Ωκεανός, το οποίο δρομολογείται στη γραμμή Πάτρα - Ηγουμενίτσα -Βενετία.

Το 2002, παραλαμβάνεται το H/S/F Ευρώπη Πάλας, από τα ιταλικά ναυπηγεία, ενώ το H/S/F Αριάδνη Πάλας, παραλαμβάνεται από τα ναυπηγεία της Ν. Κορέας.

Το H/S/F Αριάδνη Πάλας, εκτελεί δρομολόγια στην καινούρια γραμμή Γένοβα - Μάλτα - Τυνησία, όπου επεκτείνονται οι Μινωικές Γραμμές, σε συνεργασία με τον Ιταλικό όμιλο GRIMALD.

ΣΤΟΛΟΣ ΜΙΝΩΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ

H/S/F ΦΑΙΣΤΟΣ ΠΑΛΛΑΣ

H/S/F ΚΝΩΣΣΟΣ ΠΑΛΛΑΣ

H/S/F ΕΥΡΩΠΗ ΠΑΛΛΑΣ

H/S/F ΠΑΣΙΦΑΗ ΠΑΛΛΑΣ

H/S/F ΙΚΑΡΟΣ ΠΑΛΛΑΣ

H/S/F ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΑΛΛΑΣ

2.1.4.β ANEK LINES (ΙΣΤΟΡΙΚΟ)

Η 40χρονη και πλέον πορεία της ANEK στους θαλάσσιους δρόμους της πατρίδας μας, την καθιστά κυρίαρχη στο χώρο της. Από τότε που δρομολογήθηκε το πρώτο της πλοίο μέχρι και σήμερα, η ANEK διασχίζει τα νερά του Αιγαίου και της Αδριατικής με ασύγκριτη άνεση και συνέπεια.

Η ANEK δημιουργήθηκε με μέτοχους τους απλούς ανθρώπους της Μεγαλονήσου, που ήθελαν ένα δικό τους μεταφορικό μέσο για να ταξιδεύουν με ασφάλεια από την Κρήτη προς την ηπειρωτική Ελλάδα. Αυτό άλλωστε είναι που διαφοροποιεί την ANEK από τις υπόλοιπες ναυτιλιακές εταιρίες: η πολυμετοχική βάση της. Οι άνθρωποι της Κρήτης αναζήτησαν τα δικά τους πλοία για να ταξιδεύουν στις δικές τους θάλασσες. Φαινόταν ουτοπικό, όμως όλοι συνέβαλαν σε αυτό το σκοπό.

Σήμερα, η ANEK παραμένει η πρώτη εταιρία λαϊκής βάσης αλλά όχι η μοναδική, αφού πολλοί ακολούθησαν το παράδειγμά της. Αναστήλωσε τη ναυτική παράδοση του νησιού που ανατρέχει στους Μινωικούς χρόνους. Κέρδισε και κράτησε την εμπιστοσύνη των ανθρώπων της και όλων των επιβατών της.

Η εξελικτική πορεία της ANEK συνεχίζεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Ο μεγάλος, σύγχρονος στόλος της και ο πρωτοποριακός της χαρακτήρας την καθιστούν πρότυπο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Και η ANEK με τη σειρά της ακολουθεί όλα τα πρότυπα και τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ANEK LINES ιδρύεται το 1967, με έδρα τα Χανιά. Δημιουργήθηκε με μετόχους, τους απλούς ανθρώπους της Μεγαλονήσου, που αναζητούσαν ένα δικό τους μεταφορικό μέσο, για να ταξιδεύουν με ασφάλεια, από την Κρήτη προς την Ηπειρωτική Ελλάδα. Η εταιρεία ANEK, διαφοροποιείται από τις λοιπές ναυτιλιακές εταιρείες, λόγω του πολυμετοχικού της κεφαλαίου. Σήμερα η ANEK, παραμένει η πρώτη εταιρεία λαϊκής βάσης, η οποία κερδίζει μέρα με τη μέρα την εμπιστοσύνη των ανθρώπων της και των επιβατών της. Η εξελικτική πορεία της ANEK, συνεχίζεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Η ANEK ακολουθεί όλα τα πρότυπα και τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συμμετέχει στο 50% Μ.Κ της 'ΛANE' και το 16,5 % του Μ.Κ 'NEΛ'.

Το 1999 ιδρύεται η ' ANEK LINES ITALIA s.r. με συμμετοχή στο ιδρυτικό κεφάλαιο κατά 51%. Την ίδια χρονιά ιδρύεται η 'ANEN' με συμμετοχή στο Μ.Κ με 20%. Το 2000 η ANEK LINES συμμετέχει κατά 41.9% στο Μ.Κ της 'ΔANE' στο Μ.Κ της 'ΕΤΑΝΑΠ' ΑΕ και κατά 62% στο Μ.Κ της 'ΛΕΥΚΑ ΟΡΗ Α.Β.Ε.Ε'.

ΣΤΟΛΟΣ

- ◆ F/B EL. VENIZELOS
- ◆ F/B HELLENIC SPIRIT
- ◆ F/B OLYMPIC CHAMPION
- ◆ F/B LEFKA ORI
- ◆ F/B SOFOKLIS V.
- ◆ F/B KRITI I
- ◆ F/B KRITI II
- ◆ F/B LISSOS

- ◆ F/B LATO

- ◆ F/B PREVELIS

2.1.5 Rentals (αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες)

Τα γραφεία ενοικιάσεως αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό κομμάτι του Κρητικού τουριστικού προϊόντος. Τα γραφεία αυτά προμηθεύουν στους επισκέπτες του νησιού, μεταφορικά μέσα παντός τύπου (από ποδήλατα και μοτοσυκλέτες μέχρι αυτοκίνητα μικρού και μεγάλου κυβισμού ή jeep και minibus) για να μπορέσουν να επισκεφτούν οποιαδήποτε περιοχή του νησιού. Οι επιχειρήσεις αυτές αποτελούν σημαντική πηγή τουριστικού συναλλάγματος σε όλη τη χώρα

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

3.0 ΑΦΙΞΕΙΣ-ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ-ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ-ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΠΡΟΒΟΛΗ

3.0 ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΝΑ ΝΟΜΟ, ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

Νομός Χανίων

Από τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών κατά τα έτη 2003 - 2006, όπως θα παρατηρήσουμε στους πίνακες που ακολουθούν, συμπεραίνουμε τα εξής:

- ◆ Η διάρκεια της τουριστικής περιόδου εκτείνεται από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο (7 μήνες).
- ◆ Οι μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου είναι οι μήνες Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος.
- ◆ Ιδιαίτερη ένταση σε τουριστική ζήτηση παρουσιάζουν οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος, ενώ και ο Απρίλιος εμφανίζει αυξημένη ζήτηση λόγω των εορτών του Πάσχα.

- ◆ Καλύτερη χρονιά για την τουριστική κίνηση των Χανίων υπήρξε το 2006, ενώ ακολουθούν το 2005, 2004, 2003.
- ◆ Δυστυχώς η μορφή των στατιστικών πινάκων που λάβαμε από την στατιστική υπηρεσία (μορφή txt- απλού κειμένου) δεν μας επέτρεψε την έντυπη παρουσίαση όλων των ετών, αν και αυτά επισυνάπτονται αυτούσια, στην ηλεκτρονική μορφή της εργασίας.

Νομός Ρεθύμνου

Από τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών κατά τα έτη 2003 - 2006, συμπεραίνουμε τα εξής:

- ◆ Η διάρκεια της τουριστικής περιόδου εκτείνεται από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο (7 μήνες).
- ◆ Οι μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου είναι οι μήνες Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος.
- ◆ Ιδιαίτερη ένταση σε τουριστική ζήτηση παρουσιάζουν οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος, ενώ και ο Απρίλιος εμφανίζει αυξημένη ζήτηση λόγω των εορτών του Πάσχα.
- ◆ Καλύτερη χρονιά για την τουριστική κίνηση στο νομό υπήρξε το 2006 και ακολουθούν το 2005, 2004 και 2003.

Νομός Ηρακλείου

Από τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών κατά τα έτη 2003 - 2006 όπως θα παρατηρήσουμε στον πίνακα που προηγήθηκε, συμπεραίνουμε τα εξής:

- ◆ Η διάρκεια της τουριστικής περιόδου εκτείνεται από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο (7 μήνες).
- ◆ Οι μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου είναι οι μήνες Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος, ενώ παρουσιάζουν κίνηση και οι χειμερινοί μήνες
- ◆ Ιδιαίτερη ένταση σε τουριστική ζήτηση παρουσιάζουν οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος ενώ και ο Απρίλιος εμφανίζει αυξημένη ζήτηση λόγω των εορτών του Πάσχα.
- ◆ Καλύτερη χρονιά για την τουριστική κίνηση στο νομό υπήρξε το 2006 και ακολουθούν το 2005, 2004 και 2003.

Νομός Λασιθίου

Από τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών κατά τα έτη 2003 - 2006, συμπεραίνουμε τα εξής:

Η διάρκεια της τουριστικής περιόδου εκτείνεται από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο (7 μήνες).

- ◆ Οι μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου είναι οι μήνες Μάιος, Ιούνιος,

Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος, ενώ παρουσιάζουν κίνηση και οι χειμερινοί μήνες

- ◆ Ιδιαίτερη ένταση σε τουριστική ζήτηση παρουσιάζουν οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος, ενώ και ο Απρίλιος εμφανίζει αυξημένη ζήτηση λόγω των εορτών του Πάσχα.
- ◆ Καλύτερη χρονιά για την τουριστική κίνηση στο νομό υπήρξε το 2006 και ακολουθούν το 2005, 2004 και 2003.

ΓΕΝΙΚΑ

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και των ημεδαπών τουριστών στην Κρήτη την τετραετία 2003-2006 , παρατηρούμε ότι ο Ν. Ηρακλείου υπερέρχει κατά πολύ των υπολοίπων νομών, ενώ ακολουθεί ο νομός Χανίων και στα ίδια περίπου επίπεδα κυμαίνονται οι νομοί Λασιθίου και Ρεθύμνου.

{Όσον αφορά στα στοιχεία του 2007, η στατιστική υπηρεσία διέθετε μόλις μέχρι και τον Ιούνιο του εν λόγω έτους. Εκτός του γεγονότος ότι έλλειπαν κρισιμότετοι μήνες, τα στοιχεία ακόμα συλλέγονταν για το πρώτο εξάμηνο του 2007. Αποφασίσαμε λοιπόν με τον συνάδελφο να μην τα παραθέσουμε εντός της εργασίας, καθώς μόνο άσκοπο προβληματισμό θα μπορούσαν να προσφέρουν.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

3.1 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1.1 MARKETING PLAN ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΚΠΟΝΗΘΕΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Αν και η Κρήτη αποτελεί έναν από τους πιο γνωστούς τουριστικούς προορισμούς, σε ευρωπαϊκό τουλάχιστον επίπεδο, το θέμα της προβολής δεν τέθηκε ποτέ ως πρώτη προτεραιότητα, ούτε αποτέλεσε αντικείμενο σχεδιασμού και συγκροτημένης στρατηγικής, αλλά μεμονωμένων και αποσπασματικών ενεργειών.

Στην περιφέρεια Κρήτης έχει εκπονηθεί (για λογαριασμό της Εταιρείας Τουρισμού Κρήτης) μόνο ένα marketing plan για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος. Στη μελέτη αυτή γίνεται παρουσίαση του προγράμματος διαφημιστικής προβολής της Κρήτης στη Βρετανία και τις Σκανδιναβικές χώρες (καταχωρήσεις στον τύπο), με στόχο την ανάδειξη της ως κατάλληλη περιφέρεια και προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΣΤΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1999-2000 ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ :

- ▶ Διαφημιστική καμπάνια στη Γερμανία, Βρετανία, Σκανδιναβία και Ελλάδα
- ▶ Έντυπο υλικό για το συνεδριακό τουρισμό, τη διατροφή, τις χειμερινές μονάδες και γενικό έντυπο για την Κρήτη
- ▶ Οπτικοακουστικό υλικό

- ▶ Fam trips για δημοσιογράφους και τουριστικούς πράκτορες της Γερμανίας
- ▶ Έμμεση διαφήμιση με δελτία τύπου στα γερμανικά MME
- ▶ Συμμετοχή σε εκθέσεις
- ▶ Φιλοξενία VIP'S και άλλων opinion makers

Το παραπάνω πρόγραμμα στοχεύει στη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη γερμανική αγορά και ακολούθως στη βρετανική και σκανδιναβική. Το διαφημιστικό πρόγραμμα για την ελληνική αγορά επικεντρώνεται στην «άγνωστη» Κρήτη, όπου εμφανίζονται χαμηλότερες πληρότητες στην περίοδο αιχμής.

Σε περιφερειακό επίπεδο δεν έχει γίνει κάποια άλλη προσπάθεια για την εκπόνηση ανάλογου marketing plan. Η μοναδική ενέργεια που αξίζει να αναφερθεί είναι το σχέδιο δράσης της Εταιρείας Τουρισμού Κρήτης, στο οποίο περιλαμβάνονται συνολικές δράσεις προβολής του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας Κρήτης.

Σε επίπεδο νομού, τα marketing plans που έχουν εκπονηθεί τα τελευταία χρόνια αφορούν τις 4 νομαρχίες της Κρήτης (marketing plans των Ν.Ε.Τ.Π.).

Τα σχέδια αυτά δεν αποτελούν ουσιαστικά marketing plans, με δεδομένο ότι κυρίως παρουσιάζουν το πρόγραμμα διαφημιστικής προβολής του κάθε νομού, δηλαδή τις ενέργειες που πρόκειται να υλοποιήσουν οι Ν.Ε.Τ.Π. σε χρονικό ορίζοντα ενός έτους και τον προϋπολογισμό κόστους.

Κατά κύριο λόγο αποτελούν μια απλή παράθεση των εκθέσεων στις οποίες θα συμμετέχουν, των εντύπων που θα εκδοθούν, κλπ, και προϋπολογίζεται το κόστος υλοποίησης των δράσεων αυτών, χωρίς να γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον τρόπο σχεδιασμού του προγράμματος (ποιοι παράγοντες λήφθηκαν υπόψη για να επιλεγούν

οι συγκεκριμένες δράσεις), καθώς και στα αποτελέσματα από τις δράσεις του προηγούμενου έτους.

3.1.2 ΜΕΣΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ

Δράσεις προβολής

Το τουριστικό προϊόν είναι «άυλο» (παροχή υπηρεσιών) και η ποιοτική του αξιολόγηση έχει έντονο το στοιχείο του υποκειμενισμού. Συνεπώς, για την προβολή και διαφήμιση του ιδιαίτερου αυτού προϊόντος, είναι αναγκαία η ανάπτυξη (με ιδιαίτερα μάλιστα προσοχή) εξειδικευμένων δράσεων προβολής μέσω των οποίων προκαλείται ευνοϊκή διάθεση στους δυνητικούς πελάτες και προωθούνται οι τελικές πωλήσεις.

Δράσεις προβολής του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο και μέχρι σήμερα, υλοποιήθηκαν από τους εξής :

Το τουριστικό προϊόν είναι «άυλο» (παροχή υπηρεσιών) και η ποιοτική του αξιολόγηση έχει έντονο το στοιχείο του υποκειμενισμού. Συνεπώς, για την προβολή και διαφήμιση του ιδιαίτερου αυτού προϊόντος, είναι αναγκαία η ανάπτυξη (με ιδιαίτερα μάλιστα προσοχή) εξειδικευμένων δράσεων προβολής μέσω των οποίων προκαλείται ευνοϊκή διάθεση στους δυνητικούς πελάτες και προωθούνται οι τελικές πωλήσεις.

Δράσεις προβολής του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο και μέχρι σήμερα, υλοποιήθηκαν από τους εξής :

A. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΕΟΤ)

Το περιεχόμενο της πολιτικής προβολής του ΕΟΤ μπορεί να ομαδοποιηθεί σε 7 ενότητες, ως εξής:

1. Άμεση διαφήμιση, καμπάνια, έκτακτες καταχωρήσεις στο εξωτερικό
2. Διεθνείς Εκθέσεις
3. Δημόσιες Σχέσεις
4. Εκδόσεις – Προωθητικό Υλικό
5. Συν-διαφήμιση με TOUR OPERATORS σε επιλεγμένες αγορές
6. Υποστήριξη Διεθνών Συνεδρίων και Εκδηλώσεων Διεθνούς Εμβέλειας
7. Συμμετοχή στα προγράμματα των Ν.Ε.Τ.Π.

Στα πλαίσια όλων των παραπάνω ενοτήτων προβλήθηκε και η Κρήτη, ως ένας από τους κυριότερους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας.

Β. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κρήτης (Β' ΚΠΣ) υλοποίησε σημαντικές δράσεις που αφορούσαν την τουριστική προβολή της περιφέρειας και πιο συγκεκριμένα :

- Έκδοση εντύπων.
- Συμμετοχή σε εκθέσεις και workshops.
- Καταχωρίσεις στον τύπο και εξειδικευμένα έντυπα.
- Προβολή της κρητικής διατροφής μέσα από τα έντυπα της εταιρείας, τη διοργάνωση εκδηλώσεων και καταχωρίσεις σε ειδικά έντυπα.

- Φιλοξενία δημοσιογράφων, κλπ.

Παράλληλα η Ε.Τ.Κ. συμμετείχε στην υλοποίηση διάφορων συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, όπως :

- Πρόγραμμα Creta Tournet για την ανάπτυξη περιφερειακού κόμβου σύνδεσης μέσω internet, που συνδέει τις τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό κόμβο.
- Επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα του βιοτουρισμού και της προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πρόγραμμα Leonardo Da Vinci).
- Ενίσχυση τουριστικών ΜΜΕ και τουριστικών πολιτιστικών φορέων του ιδιωτικού τομέα, Γεύση από Μεσόγειο (πρόγραμμα Interreg II).
- Πρόγραμμα για τη διάδοση εργαλείων και τεχνικών διαχείρισης της καινοτομίας και ίδρυση παρατηρητηρίου web (πρόγραμμα Innoregio).

Γ. ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ (Ν.Ε.Τ.Π.)

Οι δράσεις προβολής που υλοποιήθηκαν από τις Ν.Ε.Τ.Π. των 4 Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων του νησιού περιλαμβάνουν :

1. Έκδοση εντύπων και οπτικοακουστικού υλικού. Ειδικότερα :

Εκδόθηκαν διάφορα διαφημιστικά έντυπα όπως : αφίσες, χάρτες, τουριστικοί οδηγοί, θεματικοί οδηγοί, κλπ, ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν βιντεοταινίες, slides, CD ROM, κλπ. Όλο το παραπάνω υλικό χρησιμοποιήθηκε για την

υποβοήθηση των λοιπών δράσεων τουριστικής προβολής (διανομή σε εκθέσεις, σε tour operators, σε δημοσιογράφους του εξωτερικού, κλπ).

Πρέπει να σημειωθεί ότι το διαφημιστικό υλικό που παρήχθει δεν είναι ενιαίο για ολόκληρη την Κρήτη, αλλά κάθε Ν.Ε.Τ.Π. διαθέτει το δικό της, ανάλογα με τα χρηματοδοτικά μέσα που διαθέτει.

2. Συμμετοχή σε εκθέσεις.

Η συμμετοχή σε μεγάλες εκθέσεις του εξωτερικού γίνεται κυρίως μέσω του περιπτέρου του ΕΟΤ. Οι 4 Ν.Ε.Τ.Π. συμμετέχουν σε ενιαίο περίπτερο (Κρήτη) και κάθε εκπρόσωπος δίνει πληροφορίες και προωθεί το διαφημιστικό υλικό του Νομού του.

3. Υποστηρικτικές δράσεις.

Ανάλογα με τα χρηματοδοτικά μέσα που διαθέτει κάθε Ν.Ε.Τ.Π. υλοποιεί διάφορες δράσεις τουριστικής προβολής, όπως : οργάνωση επισκέψεων δημοσιογράφων και τουριστικών πρακτόρων, διαφημιστικές καταχωρίσεις σε εφημερίδες και περιοδικά, δώρα δημοσίων σχέσεων, οργάνωση εκδηλώσεων, κλπ.

Α. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Οι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες της Κρήτης καθώς και τα γραφεία εισερχομένου τουρισμού του νησιού συμμετέχουν ή επισκέπτονται τις τουριστικές εκθέσεις που διοργανώνονται στην Ευρώπη και κυρίως στις μεγαλύτερες τουριστικές αγορές (Γερμανία, Βρετανία, Σκανδιναβικές χώρες, Γαλλία, κλπ).

Παράλληλα παράγουν διαφημιστικό υλικό (έντυπα παρουσίασης των ξενοδοχείων, βιντεοταινίες, CD – ROM, κλπ) το οποίο διαθέτουν σε πελάτες και σε εμπλεκόμενους με τον τουρισμό φορείς, κυρίως μέσω αλληλογραφίας.

Τα τελευταία έτη έχει αρχίσει να γίνεται μια σημαντική προσπάθεια για την προβολή μέσω του internet (κατασκευή εταιρικών ιστοσελίδων, παρουσία και διαφημιστικά banners σε δικτυακούς κόμβους τουριστικού περιεχομένου), που αφορά αφενός τις μεγάλες τουριστικές μονάδες και αφετέρου την προβολή θεματικών ενοτήτων του τουρισμού της Κρήτης (π.χ. αγροτουρισμός).

3.1.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Η ανάγκη μέτρησης της αποτελεσματικότητας των δράσεων προβολής είναι δεδομένη, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών καλύπτεται από δημόσιους πόρους.

Οι δείκτες που κυρίως χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των δράσεων προβολής είναι :

$$\delta 1 = A/V$$

$$\delta 2 = R/A$$

όπου,

A = Διαφημιστικές δαπάνες

V = Αφίξεις τουριστών

R = Εισπράξεις τουριστικού συναλλάγματος

Ο πρώτος δείκτης μας δίνει την πραγματοποιηθείσα διαφημιστική δαπάνη για κάθε άφιξη τουρίστα και ο δεύτερος δείκτης τις εισπράξεις ‘τουριστικού συναλλάγματος’ ανά μονάδα πραγματοποιηθείσας διαφημιστικής δαπάνης.

Η εύρεση των τιμών των δεικτών και η εξαγωγή συμπερασμάτων από την διαχρονική εξέλιξή τους δεν αποτελεί μια αξιόπιστη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των διαφημιστικών δράσεων, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ελλάδα αποτελεί ένα ιδιαίτερα γνωστό και καταξιωμένο τουριστικό προορισμό που ανεξάρτητα από την υλοποίηση ή όχι διαφημιστικής προβολής θα έχει μεγάλο αριθμό αφίξεων τουριστών και αντίστοιχα εισπράξεων.

Παράλληλα οι τουριστικές επιχειρήσεις της χώρας μας (ξενοδοχεία και τουριστικά γραφεία) συνάπτουν συμφωνίες με τους tour operators του εξωτερικού που έχουν αποτέλεσμα την άφιξη τουριστών ανεξάρτητα από την υλοποίηση διαφημιστικών δράσεων.

Με τα παραπάνω δεν μηδενίζεται η αξία της υλοποίησης προγραμμάτων προβολής, όμως σημειώνεται ότι δεν μπορεί να υπάρξει αναλογικότητα στη σχέση διαφημιστικής δαπάνης και αφίξεων τουριστών ή εισπράξεων τουριστικού συναλλάγματος.

Τα αποτελέσματα των δράσεων προβολής που υλοποιήθηκαν από όλους τους φορείς που αναφέρθηκαν παραπάνω και τις επιχειρήσεις είναι αρκετά δύσκολο να μετρηθούν με ακρίβεια, χωρίς να έχουμε στοιχεία από μια τουλάχιστον έρευνα με ερωτηματολόγια σε τουρίστες που επισκέφτηκαν την Κρήτη τα τελευταία χρόνια.

Η υλοποίηση μιας τέτοιας έρευνας θα μας έδινε περισσότερο αξιόπιστα στοιχεία για την αποτελεσματικότητα των δράσεων προβολής, ενώ ιδιαίτερη χρησιμότητα θα είχαν τα ποιοτικά στοιχεία των απαντήσεων για την αποτελεσματικότητα των μέσων προβολής.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα παραπάνω καθώς και την δυσκολία εξεύρεσης αξιόπιστων στοιχείων για την διαφημιστική δαπάνη που πραγματοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια για την περιφέρεια της Κρήτης (π.χ. τρόπος επιμερισμού των συνολικών δαπανών του ΕΟΤ που αφορούν την Κρήτη, ύψος δαπανών που υλοποιήθηκαν από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις) επιχειρήθηκε έρευνα πεδίου για την καταγραφή των απόψεων και των θέσεων πάνω στο θέμα, με παράγοντες που δραστηριοποιούνται στον χώρο του τουρισμού της Κρήτης (ξενοδόχοι, τουριστικοί πράκτορες, Ν.Ε.Τ.Π. κλπ).

- Η διαφημιστική προβολή θεωρείται ότι έχει πάντοτε θετικά αποτελέσματα (εκτός των περιπτώσεων της αρνητικής διαφήμισης) ανεξάρτητα από το μέγεθος της επιτυχίας ή τη σχέση κόστους – οφέλους. Θα πρέπει λοιπόν να αναζητηθούν οι καταλληλότεροι τρόποι χρησιμοποίησής της, ώστε να επιτυγχάνονται τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα σε σχέση με τους διατιθέμενους πόρους.
- Η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη τουριστική προβολή δεν χαρακτηρίζεται από μεγάλη αποτελεσματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν γίνεται οργανωμένη προώθηση ανάλογα με την ομάδα στόχο (target group), τη χώρα, κλπ, αφού διάφοροι φορείς υλοποιούν (όπως εκείνοι εκτιμούν καλύτερα) δράσεις προβολής διαθέτοντας πόρους, χωρίς τα ανάλογα αποτελέσματα
- Απουσιάζει η μακροχρόνια στρατηγική τουριστικής προβολής (π.χ. σε επίπεδο δεκαετίας) και γίνεται προσέγγιση όλων των τουριστικών αγορών με τον ίδιο τρόπο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας.

- Αποτελεί ζητούμενο η εναρμόνιση όλων των εμπλεκόμενων στην διαφημιστική προβολή (ΕΟΤ, Ν.Ε.Τ.Π. κλπ), ώστε να υπάρχει συνέχεια, συντονισμός και συμπληρωματικότητα των χρησιμοποιούμενων μέσων προβολής. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί ο κατακερματισμός πόρων (μεμονωμένες ή σποραδικές ενέργειες) και οι δράσεις αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η απλή συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε αποτελέσματα, εφόσον δεν υλοποιηθούν και άλλες συνοδευτικές – συνδυαστικές ενέργειες προβολής.
- Πραγματοποιούνται μεγάλες δαπάνες για την γενική τουριστική προβολή της Ελλάδας, οι οποίες όμως δεν απαραίτητες στο σύνολό τους, αν ληφθεί υπόψη ότι η χώρα μας είναι ήδη ένας γνωστός τουριστικός προορισμός.

Μέρος των δαπανών αυτών θα μπορούσε να διατεθεί για την προβολή του θεματικού τουρισμού (θρησκευτικός, αθλητικός, συνεδριακός, κλπ) ή των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών ενός προορισμού π.χ. της Κρήτης με αναμφισβήτητα καλύτερα αποτελέσματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

4.0 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

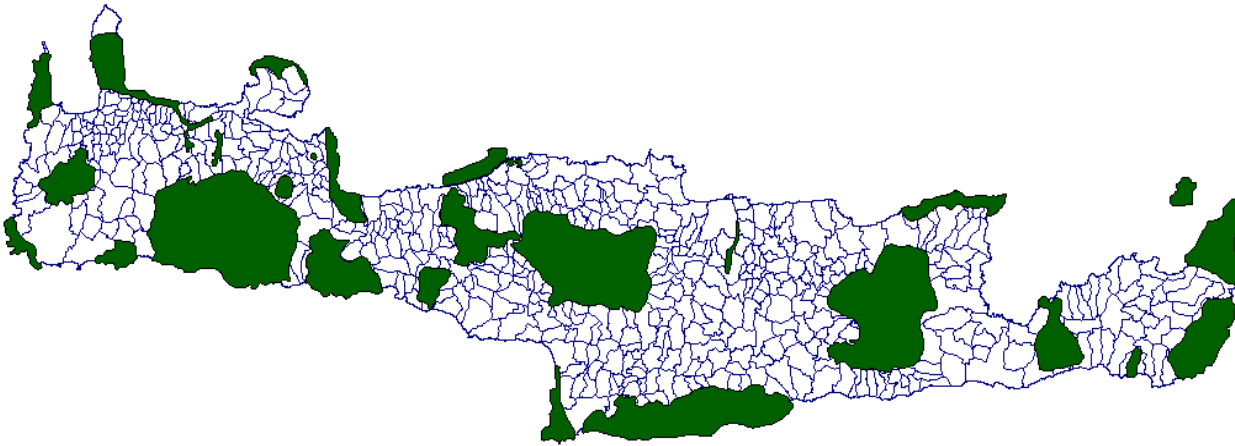
Α) ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Β) ΠΡΟΪΟΝ

Γ) ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

4.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΩΝ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ "ΔΙΚΤΥΟ ΦΥΣΗ 2000"

ΧΑΡΤΗΣ NATURA 2000

4.0 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.0.1 ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ.

Η ανάπτυξη των Εναλλακτικών Σεναρίων, βασίστηκε πάνω στη διάκριση της τυπολογίας των επιμέρους περιοχών της Κρήτης με βάση τη φυσιογνωμία, το επίπεδο τουριστικής προσφοράς και φέρουσας ικανότητας, αλλά και στη βοήθεια δεικτών και εμπειρικών προσεγγίσεων ώστε οι περιοχές αυτές να διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

Αναξιοποίητες περιοχές με λανθάνουσα δυναμική: Επιλέγεται το σενάριο της ανάπτυξης νέων μορφών τουρισμού.

Περιοχές ώριμης τουριστικής ανάπτυξης: Επιλέγεται το σενάριο της ποιοτικής διαφοροποίησης και της προληπτικής πρακτικής

Περιοχές που έχουν υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα: Το σενάριο προβλέπει ποσοτικό περιορισμό -ποιοτική αναβάθμιση- αποκατάσταση βλαβών.

Από τα παραπάνω σενάρια ανά τυπολογία περιοχής, ως κοινή συνισταμένη προβάλλεται το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Κρήτης που θα στηρίζεται στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του και στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού.

Για όλες τις περιοχές αυτές, το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης προέβαλε ως το πλέον κατάλληλο αφού εναρμονίζεται πλήρως με τα σενάρια που επιλέχθηκαν για τη διαμόρφωση μιας μεσομακροπρόθεσμης αποτελεσματικής στρατηγικής και τα οποία παράλληλα λειτουργούν συνδυαστικά και συμπληρωματικά προς την κατεύθυνση αυτή.

Ως Κεντρικός Στόχος ορίστηκε:

Η μεγιστοποίηση της συμβολής του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομία με γνώμονα το σεβασμό στις αρχές της ισόρροπης και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και της αειφορίας.

Για την επίτευξη του Κεντρικού Στόχου διατυπώθηκαν επιμέρους στόχοι, οι οποίοι διακρίθηκαν σε Στρατηγικούς και Τακτικούς.

Χαρακτηριστική είναι η συνδυασμένη προσπάθεια πολλών κρατικών φορέων για την ανάπτυξη της περιφέρειας και ειδικά της Κρήτης. Παρακάτω βλέπουμε την κοινή απόφαση υπ. περιβάλλοντος, χωροταξίας και δημοσίων έργων -υπ. εσωτερικών, δημόσιας διοίκησης και αποκέντρωσης - υπ. οικονομίας και οικονομικών, με θέμα την «Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης - Νήσων Αιγαίου, περιόδου 2007 - 2013».

Η οποία συνοπτικά αναφέρει τα εξής:

Την έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του «Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) Κρήτης και Νήσων Αιγαίου περιόδου 2007 - 2013», όπως αυτό περιγράφεται στη ΣΜΠΕ και συνοψίζεται στην ενότητα Α' της παρούσας, με τους ακόλουθους όρους, περιορισμούς και κατευθύνσεις, που θα πρέπει να τηρούνται κατά την εξειδίκευση, έγκριση και υλοποίηση του προγράμματος, με μέριμνα της Αρχής Σχεδιασμού.

Α. Συνοπτική περιγραφή του προγράμματος.

Η ΣΜΠΕ του προγράμματος έχει ως χωρικό πεδίο αναφοράς τη χωρική ενότητα των Περιφερειών Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου.

Σύμφωνα με αυτήν, η αναπτυξιακή στρατηγική της ΧΕ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου (ΧΕ Κ-ΝΑ) 2007 - 2013 υλοποιείται με βάση δύο κύριους στρατηγικούς στόχους:

- την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των Περιφερειών στο πλαίσιο του διεθνούς και Ευρωπαϊκού καταμερισμού του ανταγωνισμού και της επιχειρηματικότητας, και
- τη διασφάλιση ενός σύγχρονου και άνετου επιπέδου ποιότητας ζωής για τους κατοίκους τους.

Οι Γενικοί Στόχοι του προγράμματος είναι οι ακόλουθοι:

1. Η βελτίωση της προσπελασιμότητας (ενδοπεριφερειακής και διαπεριφερειακής)
2. Η διασφάλιση της ποιότητα ζωής των κατοίκων
3. Η ενσωμάτωση της αειφορίας στις αναπτυξιακές επιλογές και παρεμβάσεις σε συνδυασμό με προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος της χωρικής ενότητας
4. Η ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης και η ενδυνάμωση των εξωστρεφών συνεργασιών
5. Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, η καλλιέργεια της καινοτομίας, η προσέλκυση επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

6. Η συνδυασμένη αξιοποίηση των τουριστικών και πολιτισμικών πόρων.
7. Η αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και των αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων
8. Η ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων της χωρικής ενότητας και η ανάδειξη πόλων ανάπτυξης

Οι Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος των Περιφερειών της ΧΕ Κ-ΝΑ (στρατηγικοί, γενικοί), αποτελούν μέρος της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής των Περιφερειών αυτών και θα επιτευχθούν με παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας που ακολουθούν:

- Αξονας προτεραιότητας 1: Υποδομές και Υπηρεσίες προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης.
- Αξονας προτεραιότητας 2: Υποδομές και Υπηρεσίες προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 3: Υποδομές και Υπηρεσίες προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 4: Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Κρήτης.
- Αξονας προτεραιότητας 5: Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 6: Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 7: Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης.
- Αξονας προτεραιότητας 8: Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 9: Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 10: Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- Αξονας προτεραιότητας 11: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής - Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης -Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο.
- Αξονας προτεραιότητας 12: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής - Στόχου Σταδιακής Εισόδου -Νότιο Αιγαίο.

Β. Διαφοροποιήσεις που επιβάλλονται στο πρόγραμμα από την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και όροι, περιορισμοί και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος που πρέπει να συνοδεύουν την έγκριση του προγράμματος.

Επιπλέον προβλέπεται σύστημα παρακολούθησης, των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, από την εφαρμογή του προγράμματος

4.0.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ.

- ◆ Βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών
- ◆ Διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς
- ◆ Συμπλήρωση - ολοκλήρωση βασικών υποδομών
- ◆ Ανάδειξη και ενδυνάμωση της τοπικής ταυτότητας
- ◆ Ενίσχυση της προβολής της τουριστικής εικόνας

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

- ◆ Εφαρμογή θεσμικών μέτρων και ρυθμίσεων
- ◆ Ενδυνάμωση των φορέων τουριστικής ανάπτυξης
- ◆ Ενίσχυση και ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας
- ◆ Αναμόρφωση των αναπτυξιακών κινήτρων
- ◆ Θέσπιση όρων και κανόνων ελέγχου

ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

- ◆ Γεωγραφική διάχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων στην ενδοχώρα
- ◆ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

- ◆ Ορθολογική χρήση και ήπια αξιοποίηση φυσικών και ανθρωπογενών πόρων
- ◆ Πρόληψη και αποκατάσταση πολιτιστικών και περιβαλλοντικών βλαβών

ΑΡΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

- ◆ Διασύνδεση του τουρισμού με τους λοιπούς παραγωγικούς τομείς

(Πρωτογενής - Δευτερογενής)

- ◆ Συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού

4.0.3 ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ

Κριτήρια επιλογής των Αξόνων Δράσης αποτέλεσαν η συμβατότητα τους με τους στόχους, η συνέπεια τους προς τον εθνικό και περιφερειακό προγραμματισμό, η διασφάλιση του ολοκληρωμένου χαρακτήρα των παρεμβάσεων, η ακρίβεια τους σε σχέση με τη συνολική θεώρηση και άρση των μειονεκτημάτων - αδυναμιών και η πληρότητα τους ως πυλώνες μιας ουσιαστικής αναπτυξιακής διαδικασίας και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του κρητικού τουριστικού προϊόντος.

ΑΞΟΝΑΣ 1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
ΑΞΟΝΑΣ 2	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
ΑΞΟΝΑΣ 3	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΑΞΟΝΑΣ 4	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ
ΑΞΟΝΑΣ 5	ΠΡΟΒΟΛΗ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

4.0.4 ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τα μέτρα πολιτικής που προτείνονται και τα οποία στην πλειοψηφία τους κρίνονται υψηλής προτεραιότητας αφορούν τα εξής:

μέτρο 1	Επέκταση καθεστώτος ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης
μέτρο 2	Εξυγίανση περιοχών που έχουν υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα τους
μέτρο 3	Έλεγχος ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών
μέτρο 4	Θεσμοθέτηση μελέτης Φ.Ι.Τ.Α.
μέτρο 5	Παγκρήτια συντονισμένη και εστιασμένη προβολή
μέτρο 6	Στήριξη εσωτερικού τουρισμού
μέτρο 7	Εστιασμένη προώθηση τουρισμού της ενδοχώρας
μέτρο 8	Ενθάρρυνση του οικοτουρισμού σε περιοχές NATURA 2000
μέτρο 9	Προώθηση του αστικού τουρισμού
μέτρο 10	Θεσμοθέτηση προδιαγραφών αγροτουριστικών καταλυμάτων
μέτρο 11	Σήμα κρητικής κουζίνας

- μέτρο 12 Ενδυνάμωση των κινήτρων για τις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής
- μέτρο 13 Ανάπτυξη ανθρώπινου κεφαλαίου - Τουριστική Παιδεία - Εκπαίδευση και Κατάρτιση
- μέτρο 14 Διατήρηση των κινήτρων εκσυγχρονισμού των ξενοδοχειακών μονάδων
- μέτρο 15 Εκσυγχρονισμός της δημόσιας (κεντρικής και περιφερειακής) διοίκησης
- μέτρο 16 Λειτουργία περιφερειακού συμβουλίου τουρισμού
- μέτρο 17 Στήριξη της αποστολής του ΕΛΚΕ, των ΚΥΕ, του ΚΕΤΑ Κρήτης και της Δομής Στήριξης των ΟΠΑΑΧ
- μέτρο 18 Οριστική επίλυση του ενεργειακού προβλήματος και του θέματος των αερομεταφορών της Κρήτης
- μέτρο 19 Δικτύωση - συνεργασία ΜΜΕ - τουριστικών επιχειρήσεων
- μέτρο 20 Διαφύλαξη της τοπικής ταυτότητας

4.0.5 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΑΡΕΚΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ.

Οι τομείς συμμετοχής και δράσης των δημοσίων φορέων αφορούν, κατά προτεραιότητα: Το στρατηγικό σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης. Πρόκειται για τη διαδικασία:

- ◆ καταγραφής και αξιολόγησης των τουριστικών πόρων της Κρήτης και επιλογής εκείνων που θα αποτελέσουν το τουριστικό της προϊόν,
- ◆ κατάστρωσης ενός λεπτομερούς και μακρόπνοου σχεδίου δράσης με στόχο έτη με νέες προτάσεις και άξονες παρέμβασης.
- ◆ Τη διαμόρφωση του ευρύτερου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της τουριστικής αγοράς.

♦ Τη δημιουργία βασικών υποδομών και τουριστικών εγκαταστάσεων. ♦ Την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού της περιφέρειας.

♦ Τη συστηματική προβολή και προώθηση του τουριστικού προϊόντος.

♦ Την επίτευξη και έλεγχο της τουριστικής αγοράς με σκοπό τη διασφάλιση της υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και προϊόντων.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε και την μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης που ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2003.

Συνοπτικά Η μελέτη ανατέθηκε από τον Ε.Ο.Τ. τον Ιανουάριο 2002 στην Εταιρεία Αναπτυξιακών Μελετών (ΕΤ.Α.Μ. Ε.Π.Ε), ύστερα από δημόσια πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης γίνεται διάγνωση του δυναμικού της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, η οποία περιλαμβάνει αξιολόγηση των υφιστάμενων πόρων, της τουριστικής προσφοράς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, καθώς και εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας ειδικών περιοχών.

Στη συνέχεια αναλύονται τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης, επισημαίνονται οι ευκαιρίες και οι απειλές που αντιμετωπίζει το τουριστικό δυναμικό της περιφέρειας και διερευνάται η δυναμική ζήτηση. Στο δεύτερο μέρος προτείνεται η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας, καθορίζονται στόχοι και άξονες προτεραιότητας και καταστρώνεται πρόγραμμα δράσης.

4.1. ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ.

Οι τομείς παρέμβασης των ιδιωτικών φορέων συναρτάται με το είδος και το ρόλο των φορέων αυτών.

♦ Συλλογικοί φορείς, όπου ανήκουν ο ΣΕΤΕ, οι Ενώσεις Ξενοδόχων και Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων των Νομών της Κρήτης, ο Σύνδεσμος Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων Κρήτης, τα Επιμελητήρια, ο Παγκρήτιος Σύλλογος

Διευθυντών Ξενοδοχείων, η Παγκρήτια Ομοσπονδία Τουριστικών Αυτοεξυπηρετούμενων Διαμερισμάτων και η Ελληνική Ακαδημία Γεύσης.

- ◆ Ιδιωτικοί φορείς εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΚΕΚ, ΙΕΚ, Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών).
- ◆ Ομάδες εργαζομένων όπου ανήκουν οι Ενώσεις Ξενοδοχοϋπαλλήλων, ο Σύλλογος Ξεναγών και ο Σύνδεσμος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Κρήτης.
- ◆ Επιχειρηματίες του τουρισμού. Οι τουριστικές επιχειρήσεις πέραν του επιχειρηματικού κέρδους (απόλυτα θεμιτό και επιβεβλημένο) θα πρέπει να επιδιώκουν και να συμβάλλουν διαρκώς και με μεγαλύτερη ένταση σε παράγοντες που αποδεδειγμένα δημιουργούν ευνοϊκό περιβάλλον και συμβάλλουν ενεργά στις επιχειρηματικές τους επιδιώξεις: σεβασμός στους τοπικούς πόρους, ενδογενής ανάπτυξη, ενθάρρυνση τοπικού πληθυσμού, δημιουργία νέων προϊόντων, εκσυγχρονισμός υποδομών.
- ◆ ΜΚΟ περιβάλλοντος και πολιτιστικοί σύλλογοι,

Η διεθνής και ελληνική πρακτική έχουν να επιδείξουν πολλά και επιτυχημένα παραδείγματα ανάληψης κοινών δράσεων (θεσμοθετημένων και μη), το ίδιο συμβαίνει και στην Κρήτη με πιο χαρακτηριστική περίπτωση, τις Αναπτυξιακές Εταιρίες, τη Συνεταιριστική Τράπεζα, το Σύνδεσμο Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης, το Δίκτυο Προϊόντων Κρητικής Διατροφής και φυσικά την Εταιρία Τουρισμού Κρήτης η οποία παρά το έλλειμμα που εμφανίζει από πλευράς αποτελέσματος εντούτοις παραμένει ο κοινός παρανομαστής δημόσιων, συλλογικών και ιδιωτικών φορέων.

Οι τομείς που στην παρούσα φάση είναι δυνατή αλλά και αναγκαία η συνεργασία είναι οι παρακάτω:

Αναπτυξιακός σχεδιασμός.

Προβολή-προώθηση. Κρίνεται επιβεβλημένη η συνεργασία μεταξύ των ΝΕΤΠ των τεσσάρων νομών, στο πλαίσιο ενός άτυπου δικτύου και παράλληλα κρίνεται επιτακτική η ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής ενός Σχεδίου Marketing σε επίπεδο Κρήτης. Επίσης, απαιτείται συστηματική και μεθοδική εμπλοκή και συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών επιχειρήσεων) στην προβολή του νησιού ως «Κρήτη ενιαίος τουριστικός προορισμός». Προς την

κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να εργασθούν οι συλλογικοί φορείς των επιχειρήσεων και κυρίως οι σύλλογοι και οι σύνδεσμοι ξενοδόχων του νησιού αλλά και οι μεμονωμένοι επιχειρηματίες οι οποίοι θα πρέπει να αξιοποιήσουν στο έπακρο τους σχετικούς χρηματοδοτικούς πόρους.

Κατάρτιση

Ιδιωτικές επενδύσεις

Δράσεις κοινωφελούς χαρακτήρα.

4.1.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Η βασική φιλοσοφία του προγράμματος δράσης είναι: ο εντοπισμός και η υλοποίηση ενοτήτων έργων και δράσεων χωρικού και οριζόντιου χαρακτήρα που θα συμβάλλουν αποδεδειγμένα στην αλλαγή της εικόνας της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού και θα δημιουργήσουν βάσιμες προοπτικές για το μέλλον του τουρισμού της.

Κατηγορίες έργων και ενεργειών

Οι στόχοι του προγράμματος αναμένεται να επιτευχθούν μέσα από την υλοποίηση των συγκεκριμένων έργων και ενεργειών, οι οποίες αντιστοιχούν ταυτόχρονα στους άξονες δράσης αλλά και στα μέτρα πολιτικής που αναλύθηκαν σε προηγούμενη ενότητα.

1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ (έργα οδοποιίας, σήμανση, υποδομές περιβάλλοντος, λιμάνια - αεροδρόμια, υποδομές υγείας]

2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ / ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Αμιγείς τουριστικές υποδομές (εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων, δημιουργία ξενοδοχειακών συγκροτημάτων υψηλών προδιαγραφών)

- ◆ Ειδικές τουριστικές υποδομές (οικοτουριστικά - πολιτιστικά μονοπάτια, ορειβατικά καταφύγια, πίστες αναρρίχησης, μαρίνες, καταδυτικά πάρκα, κέντρα τουρισμού υγείας, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, κέντρα προπονητικού τουρισμού, κατασκηνωτικά κέντρα, ανάδειξη σπηλαίων - φαραγγίων κλπ.)

3. ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΟΥΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ & ΦΥΣΙΚΟΥ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων, αναπλάσεις οικισμών, αναστήλωση μνημείων, αποκατάσταση λοιπών ανθρωπογενών στοιχείων, πολιτιστικές εκδηλώσεις τοπικού χαρακτήρα)

4. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ (ΑΥΛΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ) (κατάρτιση - ευαισθητοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, επιμόρφωση τοπικού πληθυσμού και στελεχών δημοσίων φορέων, πολιτιστική -περιβαλλοντική εκπαίδευση)

5. ΠΡΟΒΟΛΗ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (Σχέδιο MARKETING Περιφέρειας Κρήτης)

6. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων, Πρότυπα Ορεινά Συμπλέγματα, Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, Προγραμματικές Συμβάσεις Διαχειριστικά Σχέδια)

7. ΜΕΛΕΤΕΣ (χωροταξικές - πολεοδομικές μελέτες, μελέτες ήπιας τουριστικής αξιοποίησης, μελέτες μέτρησης φέρουσας ικανότητας, μελέτες επικοινωνιακής στρατηγικής, προγράμματα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης μικροζωνών, έρευνες πεδίου).

4.1.2 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ - ΝΕΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Επενδυτικά προγράμματα που επιδοτούνται από το Κράτος. Με το Νόμο 1892/90 δίνεται η δυνατότητα εκσυγχρονισμού των ξενοδοχειακών μονάδων με στόχο την αναβάθμιση του εξοπλισμού, των κτιριακών και λοιπών υποδομών, την βελτίωση των υπηρεσιών και της εξυπηρέτησης, την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας. Οι ξενοδοχειακές μονάδες έχουν την δυνατότητα επιδότησης στην περίπτωση που οι ανάγκες τους εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ◆ Ασφάλεια προσωπικού και των πελατών της μονάδας,
- ◆ Προστασία της υγείας των προσωπικοί και των πελατών,
- ◆ Εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων
- ◆ Προστασία του περιβάλλοντος και στη φιλική διαχείριση του περιβάλλοντος,

- ◆ Σύνδεση της μονάδας με περιφερειακά εθνικά, διεθνή δίκτυα πληροφοριών και τράπεζες δεδομένων,
- ◆ Διεπιχειρηματικές πρωτοβουλίες και συνεργασίες,
- ◆ Εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανάγκες,
- ◆ Αντικατάσταση ή και συμπλήρωση του εξοπλισμού, στην αναβάθμιση τον περιβάλλοντος χώρου.

Η ανωτέρω νομοθεσία διευκολύνει στα μέγιστα τους επιχειρηματίες να ανανεωθούν καν να εκσυγχρονίσουν τις υποδομές τους, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις ιδιαίτερες εκείνες συνθήκες που οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού επιβάλλουν. Οι νέες τεχνολογίες έχουν αλλάξει πραγματικά τη δράση του επιχειρηματικού κόσμου διότι με εξοικονόμηση χρόνου και χρημάτων εξυπηρετούν πλήθος αναγκών του ανθρώπου. Από τον κανόνα αυτό δε θα μπορούσε να διαφύγει το τουριστικό προϊόν και η διακίνηση του. Το Internet με τις πολλαπλές λειτουργίες του και με τη χρήση του ήχου και εικόνας, αρχίζει να δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός νέου καναλιού πληροφόρησης και διανομής και δεν είναι υπερβολή να χαρακτηριστεί ο ρόλος του ως σύμβουλος ταξιδιών. Για την περίπτωση δε του θεματικού τουρισμού ο οποίος απευθύνεται σε ειδικό κοινό, άρα εξειδικευμένο ανά περίπτωση, το δίκτυο με τις συνδέσεις παρέχει δυνητικά μία υψηλού επιπέδου και συμβουλευτική πληροφόρηση.

Το νέο περιβάλλον που καλείται ο τουρισμός της Κρήτης να λειτουργήσει χαρακτηρίζεται από:

- ◆ Το μέγεθος των παραδοσιακών αγορών προέλευσης τουριστών παραμένει διαχρονικά στάσιμο σε επίπεδο δημογραφικό
- ◆ Το μέσο κόστος διαβίωσης στη χώρα συγκλίνει διαρκώς με τα αντίστοιχα των χωρών προέλευσης.
- ◆ Η ελαστικότητα της ζήτησης ως προς τις τιμές είναι υψηλή, διότι ο μέσος Ευρωπαίος αναζητά τις ευκαιρίες της αγοράς,
- ◆ Το εισόδημα στις χώρες προέλευσης τουριστών είναι καθοριστικός παράγοντας στη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών από τη χώρα μας.
- ◆ Υπάρχει παρόμοια προσφορά τουριστικού προϊόντος σ' όλη τη Μεσόγειο.
- ◆ Οι Μεσογειακοί προορισμοί θα κληθούν να ανταγωνιστούν τις αναπτυσσόμενες χώρες (Βραζιλία, Μεξικό, Ταϊλάνδη, Η.Π.Α. κλπ.)

καθώς τα διηπειρωτικά ταξίδια γίνονται ασφαλέστερα, η κατασκευή μεγάλων πολυτελών ξενοδοχείων είναι σχετικά φθηνή και τα λειτουργικά έξοδα χαμηλότερα.

- ♦ Αύξηση του πληθυσμού της Κρήτης κατά 7,55% ενώ ο μέσος Εθνικός όρος κατά 5,3%.
- ♦ Ο δείκτης ανεργίας μειώθηκε στο 4,8% στην Κρήτη ενώ στην Ελλάδα είναι στο 10,3% (ΕΣΥΕ2000).

ΓΕΝΙΚΑ

Η ένταξη στα προγράμματα της ΕΕ NATURA 2000 και TERRA, με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα, ενισχύει περαιτέρω την ελεγχόμενη αξιοποίηση των περιοχών αυτών μέσα από μια διαδρομή που βασίζεται στην έννοια της αειφόρου ανάπτυξης.

- ♦ Οι ενέργειες που απαιτούνται και αφορούν τις πολιτιστικές διαδρομές των τεσσάρων νομών της Κρήτης έχουν ολοκληρωθεί, ενώ η προβλεπόμενη άμεση έναρξη υλοποίησης του προγράμματος αυτού δημιουργεί κατά τρόπο συντονισμένο και ελεγχόμενο μια νέα τουριστική προσφορά που βασίζεται στην πολιτιστική κληρονομιά της Κρήτης μέσα από τη δυνατότητα σύντομης περιήγησης στην ενδοχώρα.
- ♦ Οι προβλεπόμενες ενισχύσεις για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού) (αλεξίπτωτο πλαγιάς, προετοιμασία αθλητικών ομάδων κλπ.) που αφορούν τη διαμόρφωση κατάλληλων χώρων σε επιλεγμένα σημεία της Κρήτης καθώς και η διοργάνωση εθνικών και διεθνών αθλητικών αγώνων συμπληρώνουν την ποικιλία επιλογών και αναγκών προς κάλυψη, που είναι επιθυμητό να διαθέτει η τουριστική Κρήτη.
- ♦ Τέλος, οι επιδιώξεις των τουριστικών παραγόντων, στοχεύουν στη δημιουργία θεματικών ή γεωγραφικών εστιών ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού υπό την έννοια μικρών συμπλεγμάτων ή δικτύων ώστε να αξιοποιούν ή να αξιοποιούνται (σε σχέση με τις μεγάλες παρεμβάσεις ή προτεραιότητες), να συμπληρώνουν ή να ολοκληρώνουν προηγούμενες ή νέες επενδύσεις, να διαμορφώνουν νέα "τουριστικά πακέτα" έχοντας ως τελική επιδίωξη την ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης του κρητικού τουρισμού μέσα από την ποιοτική μετεξέλιξή του.

♦ Με αφορμή το γεγονός ότι η Κρήτη ως τουριστικός προορισμός καλύπτει το 21% των διανυκτερεύσεων της χώρας συμμετέχει κατά 27% στο σύνολο των κλινών LUX και A κατηγορίας, δέχεται το 1/5 του συνόλου των αφικνούμενων στην Ελλάδα τουριστών και δίνει 58% του συνολικού τουριστικού συναλλάγματος που εισρέει στην Ελλάδα, αξίζει να συμμετέχουν όλοι στη συγκεκριμένη προσπάθεια ανανέωσης του τουριστικού προϊόντος.

4.1.3 ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ.

Αντικείμενο και στόχοι του έργου

Το προτεινόμενο έργο έχει ως αντικείμενο αφενός μεν την καταγραφή-ανάλυση και διαχρονική παρουσίαση των τουριστικών στοιχείων ζήτησης και προσφοράς και αφετέρου, τη διερεύνηση του ύψους και της σύνθεσης-επιμερισμού της δαπάνης που πραγματοποιούν οι αλλοδαποί τουρίστες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους στην Περιφέρεια Κρήτης, μέσω έρευνας αγοράς, με τη μέθοδο της προσωπικής συνέντευξης και την τεχνική τους ερωτηματολογίου.

Οι στόχοι του έργου είναι:

- ♦ Η δημιουργία βάσης τουριστικών δεδομένων ζήτησης και προσφοράς.
- ♦ Η διερεύνηση και πρόβλεψη των μεγεθών αυτών καθώς και η θέση της Κρήτης, τόσο σε επίπεδο Χώρας, όσο και σε επίπεδο Μεσογειακών Χωρών και Παγκόσμιου Τουρισμού.
- ♦ Η δημιουργία κατάλληλης υποδομής, με σκοπό τη χάραξη ορθολογικότερης τουριστικής πολιτικής, λήψης σωστών επιχειρηματικών αποφάσεων και τέλος διευκόλυνση στη σύνταξη αξιόλογων επιχειρηματικών σχεδίων και MARKETING PLAN.
- ♦ Ο επακριβής προσδιορισμός της δαπάνης των αλλοδαπών τουριστών και κατ' επέκταση του συνολικού εισοδήματος που προκύπτει από την τουριστική

δραστηριότητα για την Περιφέρεια Κρήτης.

◆ Η επακριβής σύνθεση-επιμερισμός της εν λόγω δαπάνης, ως προς τις διάφορες κατηγορίες εξόδων, καθώς και ως προς την προσέλευση των προϊόντων και υπηρεσιών που καταναλώνονται από τους τουρίστες.

◆ Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα είναι τα εξής:

- ◆ Βάση δεδομένων.
- ◆ Συνεχή παρακολούθηση της εξέλιξης του τουριστικού φαινομένου.
- ◆ Συνεχής αποτίμηση και πρόβλεψη των τάσεων τόσο της τοπικής όσο και της αντίστοιχης μεσογειακής και παγκόσμιας αγοράς.
- ◆ Περιοδική καταγραφή και ενημέρωση όλων των εμπλεκομένων (φορέων και επιχειρήσεων) με έντυπο υλικό αποτελεσμάτων.
- ◆ Να προσδιοριστεί το ύψος της δαπάνης του αλλοδαπού τουρίστα στην Κρήτη, ανά άτομα και ημέρα παραμονής.
- ◆ Να προσδιοριστεί το συνολικό εισόδημα που προκύπτει από την τουριστική δραστηριότητα στην Κρήτη.
- ◆ Να καθοριστεί η σύνθεση-επιμερισμός της εν λόγω δαπάνης, ως προς
  - : ι)Τις διάφορες κατηγορίες (κατάλυμα, ψυχαγωγία, διατροφή κλπ)
  - και ίι)Την προέλευση των προϊόντων (Κρήτη, Ελλάδα, Εξωτερικό).
- ◆ Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, να καθοριστούν τρόποι και μέσα προώθησης των ντόπιων και περιφερειακών προϊόντων και ορθολογοποίησης της παροχής υπηρεσιών προς τους τουρίστες.

Αναλυτική Τεχνική Περιγραφή

Δευτερογενές τουριστικό υλικό ζήτησης και προσφοράς: Το δευτερογενές τουριστικό υλικό ζήτησης και προσφοράς, αφού συλλεχθεί θα καταχωρηθεί σε

ειδικά διαμορφωμένη βάση δεδομένων και κατ' επέκταση θα αναλυθεί, με σκοπό την εξαγωγή και καταγραφή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Μεθοδολογία έρευνας συλλογής πρωτογενούς υλικού: Η επιλεγθείσα μεθοδολογία είναι η έρευνα αγοράς με προσωπική συνέντευξη και την τεχνική του ερωτηματολογίου, στη χρονική στιγμή της αναχώρησης των αλλοδαπών τουριστών στα αεροδρόμια και λιμάνια της Κρήτης, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους (χαμηλή, μέση και υψηλή τουριστική περίοδος).

Περιγραφή της έρευνας

Γενικά

Τα μέχρι τώρα οικονομικοστατιστικά δεδομένα του τουρισμού αλλοδαπών ως οικονομικής δραστηριότητας σε μια εθνική οικονομία έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικά για τη διερεύνηση των επιπτώσεων που έχει ο τουρισμός στην οικονομία τη χώρας υποδοχής. Στην άποψη αυτή καταλήγουν όλες σχεδόν οι διεθνείς και εθνικές συζητήσεις με θέμα τον τουρισμό. Σήμερα, οι στατιστικές που δημοσιεύονται στον τουρισμό δεν επιτρέπουν μια οργανική μελέτη του τουριστικού φαινομένου σε σχέση με την οικονομική διάρθρωση των χωρών υποδοχής. Έτσι, βλέπουμε την τουριστική έρευνα κατά τα τελευταία 35 χρόνια να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο σε μια απλουστευμένη σκιαγράφηση των μεταβολών που υφίστανται αυτά τα ίδια τα διάφορα τουριστικά μεγέθη.

Όσον αφορά την κατάσταση της τουριστικής έρευνας στην Ελλάδα, οι δύο πιο κάτω διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν τις απόψεις που αναφέρθηκαν:

Στα πλαίσια της Ελληνικής βιβλιογραφίας οι μόνες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για τη διερεύνηση των πραγματικών επιπτώσεων που έχει ο τουρισμός στην εθνική οικονομία είναι τρεις. Η πρώτη διεξήχθη από τον ΕΟΤ και αφορούσε τα χαρακτηριστικά των αλλοδαπών τουριστών και πραγματοποιήθηκε το 1984-1985, η δεύτερη από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων το 1988 και

αφορούσε τον επιμερισμό και την κατανομή της τουριστικής δαπάνης κατά κατηγορία, ενώ η τελευταία (1997-1998) πραγματοποιήθηκε από το ΤΕΙ Ηρακλείου και διερεύνησε και αυτή την κατανομή της τουριστικής δαπάνης στην Κρήτη.

Στα μέχρι σήμερα διατυπωμένα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης, ο τουρισμός αλλοδαπών αντιμετωπίζεται αποκλειστικά και μόνο κάτω από το πρίσμα προτάσεων για έργα υποδομής με στόχο την ικανοποίηση μιας μελλοντικής αύξησης της ζήτησης, η πρόγνωση της οποίας εξασφαλίζεται σαν δείκτης προσανατολισμού με τη βοήθεια ορισμένων διεθνών μελετών. Αντίθετα, αποφεύγεται η οποιαδήποτε προσπάθεια διερεύνησης και αξιολόγησης, τόσο των επιπτώσεων και του ρόλου του τουρισμού αλλοδαπών στην εθνική οικονομία γενικά, όσο και-συγκριτικά με την αξιολόγηση των επιθυμητών στόχων της περιόδου-των προηγούμενων κάθε φορά αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Έτσι, όσον αφορά τους στόχους της τουριστικής πολιτικής σε σχέση με την ακολουθούμενη αναπτυξιακή πολιτική, αυτοί παραμένουν για όλη την μεταπολεμική περίοδο, στο γενικό πλαίσιο τοποθέτησης για τον ρόλο του τουρισμού στην οικονομία της χώρας, δηλαδή ότι ο τουρισμός είναι σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή και σε όλα όσα έχουμε αναφέρει σε προηγούμενα κεφάλαια.

Η γνώση κάθε φορά των χαρακτηριστικών και του ύψους της τουριστικής δαπάνης κρίνονται αναγκαία για τη δημιουργία ενός νέου τουριστικού πλάνου ανάπτυξης και διαχειρίσεις.

Αντικειμενικοί σκοποί

Με την παρούσα έρευνα, συγκεντρώνονται πληροφορίες σχετικά με την αξία του τουριστικού πακέτου, της δαπάνης για διατροφή και των αγορών των αλλοδαπών τουριστών, της δαπάνης για μετακινήσεις, για τα διάφορα χαρακτηριστικά των τουριστών και των επιλεγθέντων ξενοδοχειακών καταλυμάτων αυτών καθώς και για την ποιότητα των προαναφερθέντων υπηρεσιών, με τους ακόλουθους αντικειμενικούς σκοπούς:

- ♦ Την εκτίμηση της συνολικής τουριστικής δαπάνης των αλλοδαπών τουριστών στην Κρήτη και κατ' επέκταση του συνολικού εισοδήματος που προκύπτει από την

τουριστική δραστηριότητα.

♦ Τη μελέτη των διαφορών στη σύνθεση των δαπανών μεταξύ των διαφόρων εθνικοτήτων τουριστών.

♦ Τη μελέτη τη σχέσης μεταξύ των αγορών και της ανά κατηγορίας ξενοδοχειακής δαπάνης των τουριστών και επομένως τον βαθμό βελτίωσης/ανάπτυξης της οικονομίας.

♦ Την μελέτη των διαφόρων χαρακτηριστικών των τουριστών και των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στα οποία διέμεναν, με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων για την μελλοντική εξέλιξή τους, καθώς και την χρησιμοποίηση των στοιχείων αυτών για τη σωστή ερμηνεία των στοιχείων που αναφέρονται στη δαπάνη.

♦ Τη μελέτη των ορίων χαμηλής δαπάνης κατά διάφορες κατηγορίες εθνικοτήτων και ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

Κάλυψη

Με την έρευνα θα καλυφθούν οι αφιχθέντες στην Κρήτη κατά σταθμό εισόδου τους ανεξάρτητα αν πρόκειται για μεμονωμένους τουρίστες, ζευγάρια, οικογένεια ή οποιαδήποτε οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους. Από τη έρευνα θα εξαιρεθούν: ι) οι ημεδαποί τουρίστες υ)οι Έλληνες μόνιμοι κάτοικοι του εξωτερικού και ιί)οι αφιχθέντες τουρίστες με κρουαζιερόπλοια.

Συλλογή πληροφοριών

Για το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου που θα χρησιμοποιηθεί στην έρευνα, θα ληφθούν υπόψη και αντίστοιχα ερωτηματολόγια των προηγούμενων ερευνών, αφού προσαρμοστούν στα δεδομένα της νέας έρευνας, καθώς και άλλα διεθνή πρότυπα.

Το ερωτηματολόγιο θα περιλαμβάνει κλειστές ερωτήσεις και τα στοιχεία που θα καταχωρούνται θα αφορούν (ενδεικτικά):

α) Την εθνικότητα του τουρίστα και τα κύρια ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του (φύλο, ηλικία και οικογενειακή κατάσταση).

β) Τη διάρκεια παραμονής του στην Κρήτη, όπως και την κατηγορία (lux, Α, Β, Γ, Δ, Ε) και τον τύπο καταλύματος (Ξενοδοχεία, Επιπλωμένα διαμερίσματα, Ενοικιαζόμενα δωμάτια, camping κ.α.) που χρησιμοποίησε κατά την παραμονή του.

γ) Τις συνολικές δαπάνες του τουρίστα όσον αφορά αφενός μεν το πακέτο διακοπών του και αφετέρου τις δαπάνες του κατά την διάρκεια της παραμονής του στην Κρήτη.

δ) Τις δαπάνες του τουρίστα για διατροφή (μέσα στο ξενοδοχείο και στα εστιατόρια) καθώς και τις δαπάνες του για αγορά τόσο μέσα όσο και έξω από το ξενοδοχείο.

ε) Τις δαπάνες του για μεταφορά με λεωφορεία (αστικά και υπεραστικά).

ζ) Τις δαπάνες για ενοικίαση αυτοκινήτων και μηχανών.

η) Τις δαπάνες του για τα θαλάσσια και αεροπορικά ταξίδια εντός της Επικράτεια.

θ) Τις δαπάνες του για οργανωμένες εκδρομές όπως και για υπηρεσίες τουριστικών γραφείων (συνάλλαγμα, έξοδα ξεναγών κλπ }

ι) Τις δαπάνες του για αγορά διαφόρων souvenirs όπως, δερμάτινα, χρυσό, ασήμι, υφαντά κλπ.

κ) Τις δαπάνες του για αγορά προϊόντων όπως προϊόντα super market, χαρτιού βενζίνης κλπ.

λ) Τις δαπάνες του τουρίστα από παροχή υπηρεσιών όπως ασφάλεια, ταχυδρομικά έξοδα, έξοδα παραλίας (ενοικίαση καρεκλών, ομπρελών, θαλάσσιων σπορ, κλπ), φιλοδωρήματα κλπ

Εκτός από τις ερωτήσεις αυτές, στο ερωτηματολόγιο θα υπάρξει και μια σειρά από καθαρά ποιοτικές ερωτήσεις όπως (ενδεικτικά):

α) Μείνατε ικανοποιημένοι από την παραμονή σας στην Κρήτη;

β) Πώς επιλέξατε την Κρήτη για διακοπές (πχ. από συστάσεις, από τουριστικό γραφείο, από διαφήμιση κλπ);

γ) Ποιά η γνώμη σας για της προσφερθείσες υπηρεσίες (πχ. υπηρεσίες αεροδρομίου, μεταφορών, δημόσιων και αρχαιολογικών χώρων, μουσείων κλπ);

δ)Πόσες φορές έχετε επισκεφθεί την Κρήτη και τέλος

ε)Θα επισκεφθείτε ξανά την Κρήτη;

4.1.4. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Π.Ε.Π ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ Γ΄ΚΠΣ

Στο Π.Ε.Π Κρήτης περιλαμβάνονται δράσεις που έχουν έμμεση ή άμεση σχέση με τον τουρισμό. Με την αποπεράτωση των έργων η μετακίνηση ατόμων διευκολύνεται, η συντήρηση και ανάδειξη μνημείων επιτυγχάνεται και γενικότερα αναπτύσσεται η ποιότητα ζωής και αναβαθμίζεται το τουριστικό προϊόν. Αναλυτικότερα τα προγράμματα έχουν ως εξής: (Οι τιμές που αναγράφονται σε κάθε έργο αναφέρονται στον προϋπολογισμό του και είναι σε ευρώ)

4.1.4.0 Οδικοί Άξονες

- Οδικός άξονας "Χουδέτσι-Παρθένι-Τεφέλι-Πύργος" 22.248.750,70
- Δρόμος "Χουδέτσι-Παρθένι-Τεφέλι-Πύργος" 1.254.099,16
- Νότιος οδικός άξονας Κρήτης εντός ν.Ηρακλείου-γέφυρα ποταμού Αναποδιάρη (κατασκευή - διευθέτηση - προσπέλαση) 1.249.756,02
- Ολοκλήρωση οδού Αγίου Νικολάου-Ελούντας 4.217.707,82
- Δρόμος Ηράκλειο -Αγ. Δέκα 1.262.552,00
- Δρόμος Ηράκλειο - Βιάννος 1.457.606,38
- Αναβάθμιση επαρχιακού δικτύου ν. Λασιθίου 990.404,00
- Αναβάθμιση επαρχιακού οδικού δικτύου νομού Χανίων 747.927,49
- Αναβάθμιση οδικού δικτύου νομού Ηρακλείου (στηθαία ασφαλείας, σήμανση) 922.379,00
- Αναβάθμιση οδικού δικτύου νόμου Ρεθύμνου (σήμανση, διαγράμμιση, στηθαία ασφαλείας) 1.467.351,43
- Βελτίωση οδικού άξονα Αλικιανός - Πρασσές - Σούγια 9.113.354,13
- Βελτίωση χάραξης οδού Κολυμβάρι - Επισκοπή - Κακόπετρος, Επισκοπή - Δελιανά 1.433.718,33
- Οδικός άξονας Ηράκλειο-Αγ. Δέκα - Βιάννος - Ιεράπετρα 29.448.284,39
- Ολοκλήρωση βελτίωσης οδού Νεάπολη-οροπέδιο Λασιθίου και Λακώνια - Δράσι 3.220.524,05
- Βελτίωση οδικού άξονα Ταυρωνίτης - Κανδανός - Παλαιόχωρα 19.397.491,79
- Βελτίωση οδικού άξονα Βρύσες-χώρα Σφακίων 9.630.759,96
- Οδικός άξονας Ηράκλειο-Βιάννος 46.297.296,65
- Κατασκευή και αναβάθμιση τμημάτων του βόρειου οδικού άξονα Κρήτης (β.ο.α.κ.) 49.900.000,00
- Οδικός άξονας Ρέθυμνο-Απόστολοι-Μάνδρες 18.600.000,00
- Οδικός άξονας Ρέθυμνο-Σπήλι-Αγ.Γαλήνη (παράκαμψη Σπηλίου) 1.646.337,64
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων δήμου Ηρακλείου 10.177.141,42

- Μέτρα ασφαλείας και βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας της πόλης της Σητείας (εφαρμογή κυκλοφοριακής μελέτης) 816.374,00
- Διανοίξεις ασφαλτοστρώσεις οδών ν.ς. πόλης Σητείας. 437.000,00
- Αστικές αναπλάσεις δήμου Χανίων 4.327.044,74
- Κατασκευή παράκαμψης Αρχανών και συνδέσεων της με την υπ' αρ. 31 επαρχιακή οδό 3.440.000,00
- Νότιος οδικός άξονας Κρήτης / ολοκλήρωση παράκαμψης Κούτσουρα - Μακρύ Γιαλού - Ανάληψης 9.335.000,00
- Διαμόρφωση πρωτεύοντος δικτύου πεζοδρόμων περιοχής Αγ. Ματθαίου 858.196,86
- Διαμόρφωση οδού Σήφακα 246.049,89
- Διαμόρφωση δικτύου πεζοδρόμων περιοχής παλιάς λαχαναγοράς 2.848.754,09
- Ανάπλαση γειτονιάς περίξ οδών Πεζανού- Κούμη- Νικηφ. Επισκόπου στην παλιά πόλη Χανίων 287.524,27
- Διαμόρφωση οδών Δασκαλογιάννη & Αρχολέων στην παλιά πόλη Χανίων 463.730,87
- Ανάπλαση επέκτασης οδού Σήφακα και οδών περίξ εργατικής πολυκατοικίας στην παλιά πόλη Χανίων 355.689,17
- Δρόμος από Μελιδони - Εξαντη προς Αχλαδέ και εθνική οδό 207.500,00
- Ασφαλτοστρώσεις-τσιμεντοστρώσεις δημοτικού οδικού δικτύου 205.000,00
- Βελτίωση δρόμου Ιεράπετρα - Καλαμαυκα 397.000,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμου από κάτω Σύμη προς αρχαιολογικό χώρο 514.200,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμων δήμου Λάμπης - δρόμος από Λίγκρες προς Αγία Φωτεινή. 308.000,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμων δήμου Λάμπης - δρόμος από Σακτουρια προς Τριοπετρα 270.000,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμου δήμου Λάμπης - δρόμος από Γυαλοποταμο προς Αμμουδι. 114.000,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμων δήμου Λάμπης - δρόμος από Ακούμια προς Αγία Παρασκευή 200.000,00
- Βελτίωση οδικών δικτύων Αγριδια-Κρυονερι-Αϊμονας-Χωνος 190.000,00
- Βελτίωση οδικών δικτύων σύνδεσης Λιβαδιών - Βενιου 220.000,00
- Βελτίωση οδικού δικτύου Επισκοπή-Δαφνεδες 120.000,00
- Βελτίωση δημοτικών οδών Πλευριανά - Σταυρωμένος προς Μαργαρίτες και επαρχιακή οδό 96.094,00
- Κεντρική δημοτική οδός Ρούμελη προς Πέραμα-Πάνορμο 208.917,00
- Ανάπλαση οδού Χάνδακος δήμου Ηρακλείου 456.819,29
- Βελτίωση οδού από "Ρεχτρα" έως Μπαλί 164.597,00
- Δρόμος Αγγελιανά - Χανοθιανά προς οικισμό Αλφα 185.746,00
- Έργα βελτίωσης οδοποιίας σύνδεσης δδ δήμου Σφακιων 329.991,57
- Διάνοιξη-διαμόρφωση συνδετήριου δρόμου δδ άνω Ασιτών με οικισμό Μετόχι δδ κάτω Ασιτων 39.999,91

- Αποπεράτωση οδικού δικτύου πρόσβασης σε ιστορικές τοποθεσίες του δήμου Ζαρού 294.665,00
- Δρόμος Καρτερός-Επισκοπή 5.500.000,00
- Βελτίωση - ανακατασκευή συνδετήριου δρόμου δδ Αγίου Μύρωνα με συνεκτικό τμήμα δδ Πυργούς 65.000,00
- Βελτίωση κατά τμήματα δρόμου έξω Μουλιανα-Ριχτή 290.000,00
- Βελτίωση κυκλοφορίας και στάθμευσης εντός οικισμού Περάματος 757.000,00
- Παρακαμπτήριος δρόμος προς Κρούστα και Καθαρό στο δδ. Κριτσάς 350.000,00
- Βελτίωση χάραξης του δρόμου χώρα Σφακίων - Ανώπολη 3.949.000,00
- Αποκατάσταση - κατασκευή μικρών τεχνικών έργων-ασφαλτόστρωση δρόμου Κρουσώνα - Λουτράκι 220.548,00
- Ανάπλαση παραλιακής ζώνης δήμου Αρκάδιου κατά μήκος της παλαιάς εθνικής οδού Ρεθύμνου-Ηρακλείου 385.044,00
- Κατασκευή γεφύρας στον πόταμο Ψωραρη 85.000,00
- Ασφαλτόστρωση δρόμου Αυλή - Αρκαλοχώρι 235.787,00
- Δημοτική οδοποιία δήμου Τυλισσου 226.000,00
- Βελτίωση περιμετρικού οδικού δικτύου οροπεδίου Λασιθίου 550.000,00
- Βελτίωση επαρχιακού δικτύου Παπαγιανναδες-Ετια-Αρμενοι-Χανδρας-Ζηρος 250.000,00
- Δημοτική οδοποιία - παράκαμψη περιφερειακής οδού Μετοχιού δήμου Ανωγείων 346.355,76
- Διαμόρφωση πεζοδρόμιων και φωτισμός επί της οδού ελ. Βενιζέλου δήμου Χερσονήσου 447.200,00
- Εσωτερική οδοποιία ορεινών οικισμών δήμου Μουσουρων 150.000,69
- Βελτίωση δημοτικού δρόμου σύνδεσης του δδ Φαλενιανων-δδ Περβολακιων δήμου Μηθυμνης 86.275,00
- Επεμβάσεις στο οδικό δίκτυο δήμων Πελεκάνου αν. Σελίνου (δρόμος Παλαιόχωρα-Ανυδροι Προδρόμι-Αϊ Γιάννης Τεμένια τμήμα: Τεμένια - Προδρομι 270.550,00
- Οδικό δίκτυο σύνδεσης ορεινών κέντρων δήμου Μουσουρων 320.000,52
- Βελτίωση - κατασκευή δικτύου εσωτερικής οδοποιίας στο δημοτικό διαμέρισμα Ελευθερνας 47.400,00
- Βελτίωση -κατασκευή δικτύου εσωτερικής οδοποιίας στο δδ Χαρκιων 69.390,00
- Βελτίωση δημοτικού δρόμου σύνδεσης δδ Κισάμου-δδ Λουσακιων Μεσων οικισμού Γαλουβα στο δήμο Κισαμου 190.000,00
- Βελτίωση δημοτικού δρόμου σύνδεσης δδ. Πολυρηνιας - δ.δ.Καλαθενων - δ.δ.Κουκουναρας μέσω ορθής πέτρας στο δήμο Κισαμου 165.000,00
- Οδοποιία δήμου Αγίας Βαρβάρας 368.680,96
- Διανοίξεις - βασικές υποδομές - ασφαλτοστρώσεις στην περιοχή του νηπιαγωγείου στην πράξη εφαρμογής Κουμπε Νεροκουρου δήμου Ελευθερίου Βενιζέλου ν. Χανίων 470.000,00
- Βελτίωση δρόμου Σκοπη - Ξερόκαμπος δήμου Σητείας 126.849,93
- Ασφαλτόστρωση δρόμων δήμου Αρχάνων 174.000,00
- Εσωτερική οδοποιία στον οικισμό άνω Βιάννου 43.500,00

- Βελτίωση δρόμου Σητεία -Παλαίικαστρο - Ζάκρος . Τμήμα Αγιά Φωτιά - Παλαικαστρο 4.620.000,00
  - Βελτίωση δημοτικού δρόμου σύνδεσης του δδ Βουλγάρω-δδ Τοπολιων δήμου Μηθμνης 186.830,00
  - Βελτίωση δημοτικού δρόμου σύνδεσης του δδ Δραπανια - δδ Χαιρεθιανων δήμου Μηθμνης 114.240,00
  - Βελτίωση δρόμου Στόμιο-Λειβαδια 628.320,00
  - Δημοτική οδοποιία δήμου Ρουβα 270.000,00
  - Ανάπλαση παραλιακού μετώπου δήμου Νέας Αλικαρνασσού ν.Ηρακλειου 1.596.000,00
  - Ασφαλτόστρωση περιφερειακού δρόμου ορεινού δήμου Μακρύ Γιαλού 130.900,00
  - Βελτίωση οδού Πραισός -Χανδρας 500.000,00
  - Ολοκλήρωση κόμβου Κλαδισσου και σύνδεση με το δίκτυο της πόλης Χανίων 2.250.000,00
  - Διαπλάτυνση υφιστάμενης περιφερειακής οδού Ανωγείων 255.000,00
  - Κατασκευή δρόμου που συνδέει το δ.δ κάτω Ασιτων με τον οικισμό Γοργολαϊνη του δήμου Γοργολαϊνη 220.000,00
  - Ενδοδημοτική οδοποιία σύνδεσης οικισμού Προφήτη Ηλία από διασταύρωση ποταμού μέχρι τη διασταύρωση αστρατηγου προς τους οικισμούς Ροκασιού και Καρκαδιωτισσας 460.000,00
  - Βελτίωση των συνθηκών ασφαλείας του επαρχιακού οδικού δικτύου Ρεθύμνου 1.187.000,00
  - Βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας του επαρχιακού οδικού δικτύου Χανίων 1.130.000,00
  - Βελτίωση των συνθηκών ασφαλείας του επαρχιακού οδικού δικτύου Λασιθίου 1.000.000,00
  - Βελτίωση των συνθηκών ασφαλείας του επαρχιακού οδικού δικτύου νομού Ηρακλείου (στηθαία ασφαλείας, σήμανση) 1.178.000,00
  - Ανάπλαση παραλιακού μετώπου από Ξεροπόταμο μέχρι Γιοφυρο 624.361,15
  - Οδικές προσβάσεις προς το Παγκρήτιο στάδιο Ηρακλείου, τμήμα: παραλιακή λεωφόρος και δυτική περιμετρική 2.928.874,69
  - Εσωτερική οδοποιία δήμου Συβριτιου 441.800,00
  - Εσωτερική οδοποιία στα δδ του δήμου Σφακιων 654.195,78
- Σύνολο Κατηγορίας Ενέργειας 299.135.439,50

4.1.4.1 ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΛΙΜΕΝΩΝ /ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΛΙΜΕΝΩΝ/ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΦΥΓΙΩΝ

- Λιμάνι Ρέθυμνου. 6.579.869,03
- Ανακατασκευή κρηπιδοτοιχου στο λιμάνι Κισαμου 2.125.325,09
- Αλιευτικό καταφύγιο Άρβης δήμου Βιάννου 2.891.187,51
- Μικρό λιμενικό Πλάκας / β' φάση 409.553,75
- Μικρό λιμενικό Μοχλού 1.800.000,00
- Λιμενίσκος Μαύρης Λιμνωνας Χώρας Σφακιων β στάδιο 3.369.625,20
- Αγκυροβόλιο νήσου Γαύδου 4.821.044,24

- Λιμάνι Σητείας / β΄ και γ΄ φάση 8.200.000,00
  - Ενίσχυση θωράκισης προσήνεμου μόλου λιμένα Κισαμου 1.550.000,00
  - Λιμένας Σούδας - ανακατασκευή κρηπιδοτοιχων επιβατικού προβλήτα αδρια 6.500.000,00
- Σύνολο Κατηγορίας Ενέργειας 38.246.604,82\

4.1.4.2 ΑΝΑΠΛΑΣΗ -ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

- Αποκατάσταση και αξιοποίηση ευθύγραμμου τμήματος προμαχώνα Μαρτινένγκο - Ιησού. 651.176,60
- Προστασία και ανάδειξη μνημείου φάρου Γαύδου 605.897,05
- Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Ελεύθερνας 2.319.709,97
- Ολοκλήρωση αναστήλωσης-ανάδειξης Τεμένους Μασταμπα Ρεθύμνου 733.675,72
- Ανάπλαση - ανάδειξη - αποκατάσταση αρχ. Χώρου Γόρτυνας 880.410,00
- Ανάπλαση - ανάδειξη - αποκατάσταση αρχ. Χώρου μινωικού ανακτόρου Φαιστού. 1.467.351,00
- Δίκτυο βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιαστικών μνημείων νομού Λασιθίου 534.000,00
- Δίκτυο βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιαστικών μνημείων νομού Χανίων. 639.764,00
- Δίκτυο βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιαστικών μνημείων νομού Ρεθύμνης. 534.110,00
- Δίκτυο βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιαστικών μνημείων νομού Ηρακλείου. 959.573,00
- Ανάδειξη αρχαιοτήτων της ρωμαϊκής Κισάμου 1.320.616,00
- Προστασία - ανάδειξη οχύρωσης αρχαίας Άπτερας / στερέωση-συντήρηση μνημείων 880.411,00
- Ανάδειξη οχυρής νησίδας Σπιναλόγκας 733.676,00
- Αποκατάσταση του τούρκικου φρουρίου "Κούλες" Απτέρων 881.000,00
- Επισκευή αποκατάσταση δημοτικής σχολής Κεφάλα 587.000,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη φάρου και δυτικού τμήματος λιμενοβραχίονα ενετικού λιμένα Χανίων 1.205.658,69
- Ανάδειξη - αποκατάσταση οικίας Βλουμ 880.410,86
- Αποκατάσταση φρουρίου Φιρκα 733.675,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη φρουρίου Φορτέτσα στην παλιά πόλη Ρεθύμνου 554.493,00
- Συντήρηση, διαμόρφωση και ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Καστέλας και ερειπίων μονής Αγίου Πέτρου των Δομινικανών Ηρακλείου 440.205,00
- Αποκατάσταση ναού Αγίου Φραγκίσκου στην πόλη Ρεθύμνου. 161.409,00
- Ανάδειξη αρχαιοτήτων της μινωικής Κυδωνίας στην παλιά πόλη Χανίων 733.675,00
- Φωτισμός και ανάδειξη των ενετικών τειχών Ηρακλείου 1.465.520,00

- Αγορά ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος στην παλιά πόλη Ρεθύμνου .αποκατάσταση και ανάδειξη του σε σπίτι του πολιτισμού. Προμήθεια εξοπλισμού λειτουργίας. 1.209.976,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη ι. Ν. Αγίου Ρόκκου στην παλιά πόλη Χανίων 89.000,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη ι.ν. Άγιας Ειρήνης στην παλιά πόλη Χανίων 147.000,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη πύλης sabbionara στην παλιά πόλη Χανίων 59.000,00
- Αποκατάσταση όψεων ι. Ν. Αγίου Νικολάου στην παλιά πόλη Χανίων 352.000,00
- Αγορά ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος στην παλιά πόλη Ρεθύμνου. Αποκατάσταση και ανάδειξη του για χρήση κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών 1.367.950,00
- Αποκατάσταση ιερού ναού Αγίου Πνεύματος στο Λιμνάκαρο οροπεδίου Λασιθίου. 120.000,00
- Αναστήλωση ιεράς μονής Βωσάκου (νότια πτέρυγα) 150.000,00
- Αναστήλωση αποκατάσταση ιεράς μονής Χαλέπας (κελιά νότιας πτέρυγας) 96.463,05
- Αναπαλαίωση παλαιάς φάμπρικας στο δημοτικό διαμέρισμα Σκουλουφίων 67.200,00
- Ανάπλαση διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου ιερού ναού Αγίας Παρασκευής δ. Δ. Μελαμπών 123.479,99
- Ανάπλαση εξωτερικών χώρων των μνημείων εκκλησίας Παναγίας και Αγίας Αικατερίνης δημοτικού διαμερίσματος Θερίσου 77.225,28
- Ανάδειξη και συντήρηση ιεράς μονής Καψα- α΄ φάση 58.000,00
- Συντήρηση τοιχογραφιών στον ι. Ναό Αγ. Νικολάου μονής Σελίνου 100.000,00
- Δημιουργία κέντρου ενημέρωσης-εξυπηρέτησης και προβολής της σπηλαιολογικής και πολιτιστικής διαδρομής Κατσιδωνίου-Σιτανού 56.000,00
- Στεγάνωση - επισκευή ιεράς μονής Κρεμαστών 65.000,00
- Αποκατάσταση ι. Ν. Μιχαήλ Αρχάγγελου (μετόχι αστρατηγος) 90.000,00
- Αποκατάσταση νοτιοδυτικής αποθήκης ιεράς μονής Αγκαράθου 100.000,00
- Αποκατάσταση και ανάδειξη ιερού ναού ζωοδόχου πηγής Αλικιανού Κυδωνίας 286.000,00
- Αποκατάσταση της ενετικής έπαυλης dei mezzo στην Ετια δήμου Λευκής Σητείας 320.000,00
- Αποκατάσταση ι. Ν. Αγ. Ιωάννη Θεολόγου και συντήρηση τοιχογραφιών 86.937,00
- Καθαρισμοί -στερεωτικές εργασίες-αποκαταστάσεις δαπέδων στο φρούριο castel selino Παλιοχωρας Σελίνου 85.000,00
- Διαμόρφωση πλατειάς Αγίου Νικολάου δδ Δρεπανιά δήμου Μηθυμνης 88.000,00
- Αξιοποίηση και διαμόρφωση του χώρου στάθμευσης στην είσοδο της ιεράς μονής Παλιανης 200.000,00

- Αποκατάσταση ιερού ναού Αγίου Γεωργίου Καμαριωτη - β' φάση 89.900,00
- Διαμόρφωση περιβαλ. Χώρου Παναγίας Κεράς Κρουσωνα 107.440,00
- Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου Προφήτη Ηλια 60.000,00
- Ανάδειξη του βυζαντινού τείχους και συντήρηση - αποκατάσταση των οθωμανικών κρηνών στην Κάτω Μερά Ιεράπετρας 245.000,00
- Κατασκευή κρηπιδώματος προστασίας νότιου τοίχου και βελτίωση θεμελίωσης του φρουρίου Καλέ Ιεράπετρας 790.000,00
- Αποκατάσταση ι. Ναού κάτω Αϊ Γιώργη στον Κρούστα Αγίου Νικολάου Λασιθίου 145.000,00
- Διαμόρφωση-σήμανση μονοπατιού πρόσβασης στον Ψηλορείτη 245.000,00
- Ολοκλήρωση εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης επισκεπτών στο κέντρο πολιτισμού δήμου Αρχανών 314.000,00
- Διαμόρφωση εισόδου και αύλειου χώρου Αγίας Μονής Βιάννου 93.500,24
- Στερέωση, αποκατάσταση ι. Ναού Αγίου Πέτρου Δομινικανών στο Ηράκλειο Κρήτης και αρχαιολογικές έρευνες - συντηρήσεις 3.200.000,00
- Αποκατάσταση ενετικού ναού Αγ. Σοφίας στην παλιά πόλη Ρεθύμνου 250.000,00
- Αποκατάσταση τεμένους " καρά Μουσά" στην παλιά πόλη Ρεθύμνου 200.000,00
- Αποκατάσταση ι. Ν. Αγίας Αικατερίνης Σιναϊτών Ηρακλείου Κρήτης 398.000,00
- Πολιτιστική διαδρομή Ξερόκαμπου Ζήρου (βουρλια-παραλία-αλατσολιμνη-Κατσουνακι- πηγή κατεβατής 53.550,00
- Ανάδειξη νοικοκυρίστικης διαδρομής από αρχαιολογικούς χώρους Μύρτους στο φαράγγι της Σαρακήνας 122.281,00
- Σήμανση πολιτιστικής διαδρομής Ζάκρου - ανάδειξη πηγής Ζάκρου, πλατειάς Μέσα Μύλου και εξωτερικού χώρου τυροκομείου - δήμου Ιανού 110.600,00
- Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου Αγίας Μαγδαληνής 560.000,00
- Ανασύλωση μοναστηριού Κισσού 192.100,00
- Περίφραξη του αρχαιολογικού χώρου στο λόφο Κεφάλας δήμου Σύριου, βελτίωση του μονοπατιού πρόσβασης και επισκευή δημοτικού σχολείου 110.000,00
- Διαμόρφωση πλατειάς Τάλω 800.000,00
- Πολιτιστική και οικοτουριστική διαδρομή Άνω Ασπιων- φαραγγίων Αγίου Αντωνίου και Αγίου Χαραλάμπους δήμου Γοργολαΐνη 66.500,00
- Στερέωση, αποκατάσταση & στατική επάρκεια ενετικών τειχών στον προμαχώνα Μαρτιάτικο 2.355.000,00

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 35.805.519,45

- Ανάπλαση - αξιοποίηση περιοχής
- Ανάπλαση-διαμόρφωση περιοχής δυτικής εισόδου της πόλης & δρόμων της παραποτάμιας ζώνης Αγίου Νικολάου 1.591.313,29
- Αναβάθμιση οδικού δικτύου τμημάτων του νέου σχεδίου πόλης Ιεράπετρας 3.374.908,29
- Ολοκλήρωση βασικών οδικών αρτηριών πόλης Ρεθύμνου 4.180.000,00

- Ανακαίνιση και ανάπτυξη οικισμών και προστασία-διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς 336.150,17
- Δημοτικός φωτισμός (τομέας α) 282.982,56
- Αποκατάσταση και αξιοποίηση ευθύγραμμου τμήματος προμαχώνα Μαρτιάτικο -Βηθλεέμ 552.500,56
- Διαμόρφωση χώρου ναυμαχίας δήμου Ιεράπετρας 202.602,54
- Διαμόρφωση οδού Χατζημιχάλη Νταλιάνη στην παλιά πόλη Χανίων 249.100,00
- Διαμόρφωση και ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου μουσουλμανικού τεμένους στην Κάτω Μερά Ιεράπετρας 91.830,23
- Ανάπλαση - διαμόρφωση του αστικού κέντρου της πόλης του Αγίου Νικολάου 1.250.297,09
- Ανάπλαση οδών και κοινοχρήστων χώρων περίξ ι.ν. Αγ. Νικολάου και πλατείας Σπλάντζιας στην παλιά πόλη Χανίων 515.104,00
- Διαμόρφωση χαρακτηριστικών περιπατητικών διαδρομών και κοινοχρήστων χώρων εντός του οικιστικού ιστού της Κάτω Μεράς πόλης Ιεράπετρας. 505.000,00
- Διαμόρφωση νότιου παραλιακού μετώπου στην Κάτω Μερά Ιεράπετρας 616.000,00
- Ανάπλαση όψης δημοσίου κτιρίου α. Γυμνασίου ,στην πόλη του Αγ. Νικολάου 110.000,00
- Διαμόρφωση οδού Μίνωος και ανατολικού αναχώματος ενετικού τείχους - ανάδειξη περιοχής πύλης sabbionara 482.513,87
- Διαμόρφωση πλατείας στην περιοχή του 1ου δημοτικού σχολείου στην παλιά πόλη Ρεθύμνου 1.556.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Άνω Βιάννου 520.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Εμπαρου 110.000,00
- «ανάπλαση πλατείας Παναγίας Φανερωμένης στο Ηράκλειο Κρήτης» 520.000,00
- Αναπλάσεις κοινοχρήστων χώρων δήμου Συβριτου 450.000,00
- Ανάπλαση και βελτίωση οδών σε τμήμα της νοτιάς περιοχής Παχιανων δήμου Χανίων 1.400.000,00
- Ανάπλαση δρόμων πόλης Ιεράπετρας 945.000,00
- Εξωραϊσμός και διαμόρφωση παραλιακής ζώνης οικισμού Γεωργιούπολης ν. Χανίων 446.250,00
- Ανάπλαση οικισμού Γαζίου 856.000,00
- Οικιστική ανάπλαση παραδοσιακού οικισμού Φαρφουρί 220.000,00
- Ανάπλαση - βελτίωση δικτύου εσωτερικής οδοποιίας στο δημοτικό διαμέρισμα Σκουλουφίων 82.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Ξενικού 90.000,00
- Αναβάθμιση-βελτίωση αστικού περιβάλλοντος και κοινοχρήστων χώρων δήμου Σητείας 1.295.399,99
- Ανάπλαση περιοχής ανατολικής εισόδου πόλης Ταμπάκου 746.773,00
- Ανάπλαση οδού δημοκρατίας δ. Μαλίων ν. Ηρακλείου 587.860,00
- Ανάπλαση οικισμών δδ Κασσανων (βελτίωση εσωτερικής οδοποιίας) 109.177,00
- Ανάπλαση οικισμού Νιπιδιτού 136.166,00
- Ανάπλαση οικισμού Καραβάδω 78.468,00

- Ανάπλαση οικισμού Δεματίου (βελτίωση εσωτερικής οδοποιίας) 125.839,00
- Ανάπλαση οικισμού Σκινια (βελτίωση εσωτερικής οδοποιίας) 164.844,31
- Ανάπλαση οικισμού Μηλιαράδων 79.355,48
- Ανάπλαση οικισμού Κατωφυγίου 172.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Ανάληψης Πεύκων (βελτίωση κυκλοφορίας πεζών και κατασκευή πεζοδρόμων εντός του οικισμού Ανάληψης Πεύκων) 153.400,00
- Ανάπλαση συνεκτικού ιστού οικισμού Ζήρου 118.800,00
- Ανάπλαση οδού Σκάλδη στο Καστέλι δήμου Κισάμου νομού Χανίων 254.660,00
- Αναπλάσεις τμημάτων παραλιακών διαμερισμάτων του δήμου Πλατανιά ν. Χανίων 1.820.862,11
- Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου στο νότιο τμήμα του μουσείου φυσικής ιστορίας στην παλιά πόλη Ηρακλείου 978.792,02
- Αναπλάσεις όψεων ιδιωτικών κτιρίων στην Κάτω Μερά Ιεράπετρας 220.000,00
- Ανάπλαση παραλιακού μετώπου οικισμών Καστριού , Ξερόκαμπου, Ύβρης και Σινδόνας δήμου Βιάννου 170.400,00
- Ανάπλαση οικισμού Πισκοκεφαλου δήμου Σητείας 142.930,40
- Ανάπλαση οικισμού Τουρλωτής 128.702,38
- Πε-2 πεζόδρομος οδού Ι.Μ. Καρδιωτίσσης 544.331,66
- Ανάπλαση οικιστικού πυρήνα στο δημοτικό διαμέρισμα Κυριαννας δήμου Αρκαδίου 297.803,00
- Ανάπλαση οικισμού έξω Μουλιανων 128.477,26
- Ανάπλαση οικισμού δδ Χαμεζίου δήμου Σητείας 108.039,39
- Ανάπλαση οικισμού Σφάκας δήμου Σητείας 115.000,00
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμού Συκίας δήμου Λεύκης 88.060,00
- Ανάπλαση-αισθητική βελτίωση κεντρικής οδού οικισμού Παπαγιανναδων 47.600,00
- Ανάπλαση οικισμού Παναγιάς (βελτίωση εσωτερικής οδοποιίας)δήμου Αρκαλοχωρίου 95.000,00
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμού Ορεινού 45.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Αγκάθια δήμου Ιτανου 299.999,00
- Βελτίωση κυκλοφορίας πεζών και κατασκευή πεζοδρόμων εντός του οικισμού Κουτσουρα δήμου Μακρύ Γιαλού 64.900,00
- Ανάπλαση τμήματος του παραλιακού μετώπου της παλιάς πόλης Ηρακλείου μεταξύ του μουσείου φυσικής ιστορίας και του προμαχώνα Αγίου Ανδρέα (τμήμα α) 1.490.000,00
- Ανάπλαση οικισμού Σχινοκαψάλων δήμου Μακρύ Γιαλού 220.000,00
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμού Λιθινων 99.008,00
- Ανάπλαση νοτιάς περιοχής Κουμ - Καπί πόλεως Χανίων 2.100.000,00
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμού Πεύκων 55.968,21
- Διαμόρφωση οδού Επιμενίδου Αγίου Νικολάου 800.000,00

- Διαμόρφωση του δημόσιου χώρου στην ευρύτερη περιοχή της παραδοσιακής αγοράς τροφίμων (περιοχή οδού 1866) της πόλης Ηρακλείου
4.072.618,74
- Ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων οικισμών Κουτσουρα δήμου Μακρύ Γιαλού
170.014,06

Σύνολο Κατηγορίας Ενέργειας 39.861.801,61

4.1.4.3 ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ/ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ/ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- Κατασκευή αυτονόμου δικτύου πυρόσβεσης (δ3) και πλακόστρωση οδών επέμβασης στη Σπλάντζια της παλιάς πόλης Χανίων 573.494,32
- «κατασκευή υπόγειου υποσταθμού της ΔΕΗ στον χώρο του μουσείου φυσικής ιστορίας στην παλιά πόλη Ηρακλείου» 100.000,00

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 673.494,32

- Διαχείριση βιοτόπων και οικολογικά ευαίσθητων περιοχών
- Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φαραγγιού της Ρόζας στην περιφέρεια των δ.δ. Γωνιών & Κεράς δ. Χερσονησου ν.Ηρακλειου 108.000,00
- Οικολογική προστασία και ανάδειξη φαραγγιού οικισμού Πλατανίων
88.545,00
- Έργα προστασίας και αποκατάστασης των πηγών Κολυμπά και του υδροβιότοπου λίμνη Αγίας δ. Θερίσου 515.707,94

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 712.252,94

4.1.4.4 ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ / ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

- Διανοίξεις -βελτιώσεις οικολογικών μονοπατιών νομού Ηρακλείου 106.294,00
- Δημιουργία μονοπατιού στο βόρειο τμήμα της νήσου Ελαφώνησος και προστασία των κέδρων σε αυτή. 52.102,82
- Διαμόρφωση οικολογικών διαδρομών για την προστασία των δασικών συγκροτημάτων Κριτσας - Καθαρού - Ταπων 194.500,00
- Διαμόρφωση μονοπατιού στο Κουναβιανο - Αστρακιανο - φαράγγι Καρτερού
884.595,92

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 1.237.492,74

4.1.4.5 ΛΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

- Προστασία και ανάδειξη κεδροδασους σαρακινικου νήσου Γαύδου 177.439,10
- Σήμανση εθνικού δρυμού Λευκών Ορέων 30.379,50

- Αντιπυρική προστασία αναδασωτέας επιφάνειας Καθιανων δήμου Ακρωτηρίου. 82.326,05
- Ολοκληρωτική αποκατάσταση αναδασωτέων εκτάσεων δήμου Καντανου 197.814,76
- Προστασία και αποκατάσταση δασούς Άριας δημοτ. Διαμ/τος Καστέλου δ.Γεωργίουπολης (νομού Χανίων). 179.041,00
- Κατασκευή ομβριοδεξαμενών για την προστασία των δασών και δασικών τμημάτων Μουρι-Λάκκοι δήμου Σφακιων. 174.651,78
- Κατασκευή δυο κλειστών υδατοδεξαμενών στις θέσεις «Αμυγδαλόλακκος» περιφέρειας δ.δ. Κρούστα και «χελώνα» περιφέρειας δ.δ. Πρινας , του δήμου Αγίου Νικόλαου 151.000,00
- Κατασκευή δυο κλειστών υδατοδεξαμενών στις θέσεις «δρομοβρυση» , και «Αγία Άννα» περιφέρειας δήμου οροπεδίου Λασιθίου 160.000,00
- Αναδασώσεις νομού Ρεθύμνης 123.616,00
- Κατασκευή υδατοδεξαμενών νομού Ρεθύμνης 159.702,00
- Προστασία δασών νομού Ηρακλείου 377.302,00
- Αποκατάσταση δασικών εκτάσεων νομού Ηρακλείου 278.158,00
- Αναδασώσεις σε καμένες δασικές εκτάσεις στην περιφέρεια του δήμου Ιεράπετρας 229.000,00
- Αναδασώσεις στη θέση «Αφέντης Χριστός», περιφέρειας δ.δ. Ορεινού, του δήμου Μακρύ Γιαλού 243.500,00
- Βελτίωση δασικών δρόμων στην περιφέρεια του δήμου Νεάπολης 55.540,00
- Βελτίωση υποδομών αντιπυρικής προστασίας κεντρικού τμήματος εθνικού δρυμού Λευκών Ορέων 210.000,00
- Προστασία δασούς αρμου Ροδοβανιου δήμου ανατολικού Σελινου 200.000,00
- Μετρά προστασίας δασών και δασικών εκτάσεων ν. Ηρακλείου από τον κίνδυνο πυρκαγιάς 32.864,29
- Μετρά πρόληψης του δασοκομικού παραγωγικού δυναμικού του νομού Ηρακλείου από φυσικές καταστροφές 24.869,61
- Προστασία επιφάνειας αναδασώσεων βαλτούς δήμου Ινναχωριου 220.000,00
- Προστασία δασών ορεινού όγκου Κυδωνίας και Αποκορωνα 257.000,00
- Μετρά αντιπυρικής προστασίας δασών και δασικών εκτάσεων ν. Ηρακλείου 44.172,80
- Προστασία - ανάδειξη και αξιοποίηση του κουμαροδάσους Χερσονήσου και της ευρύτερης περιοχής δήμου Χερσονήσου 70.228,00
- Ταμιευτήρες νερού νομού Ρεθύμνης 527.152,00
- Προστασία & αναβάθμιση δασικής έκτασης «κεφάλαια» του δ.δ Αρχανών 395.000,00

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 4.600.756,89

4.1.4.6 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων γ' τάξης και άνω 26.785.900,00

- Ενίσχυση ΜΜΕ της περιφέρειας Κρήτης ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στον τομέα του τουρισμού , μέσω του καν. 70/2001, α' προκήρυξη 546.545,06
- Ενίσχυση ΜΜΕ της περιφέρειας Κρήτης στον τομέα του τουρισμού , μέσω του καν. 70/2001, α' προκήρυξη 610.127,59
- Ενίσχυση ΜΜΕ της περιφέρειας Κρήτης στον τομέα του τουρισμού , μέσω του καν. 70/2001, β προκήρυξη. 9.316.580,22
- Ενίσχυση ΜΜΕ της περιφέρειας Κρήτης ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στον τομέα του τουρισμού , μέσω του καν. 70/2001, β προκήρυξη 2.341.510,22
- Επενδύσεις μετατροπής παραδοσιακών ή διατηρητέων οικιστικών συνόλων/κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον γ τάξης 4.400.000,00
- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων δυο (2) αστέρων και άνω του ν.3299/04. 9.897.000,00
- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων δυο (2) αστέρων και άνω του ν. 3299/04 - υποιο (2007) 5.224.773,00
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, fbb - πρώτη επιχειρηματική τράπεζα ΑΕ 569.271,64
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, e.f.g eurobank εργασίας ΑΕ 857.391,70
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Τράπεζα Αττικής ΑΕ 2.070.170,20
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Τράπεζα Αττικής ΑΕ 2.300.859,71
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ 3.717.216,74
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ 532.089,46
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 1.793.954,15
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 406.586,19
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Τράπεζα Κύπρου Δημόσια Εταιρεία Limited 3.311.415,38
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, τράπεζα Millennium Bank ΑΕ 171.762,05
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων 579.379,16
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων 1.391.905,00

- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Παγκρήτια Συνεταιριστική τράπεζα 2.797.850,29
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Παγκρήτια Συνεταιριστική τράπεζα 41.715,28
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του κανονισμού 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης, γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Alpha Bank ΑΕ 1.181.213,62
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Aspis Bank ΑΤΕ 1.183.182,82
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Alpha Bank ΑΕ 3.761.155,52
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 2.844.668,12
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 5.136.245,44
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Εγνατία 98.584,64
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Εγνατία 1.306.434,76
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 664.184,87
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 5.9, τράπεζα Probank ΑΕ 280.443,02
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο ΠΕΠ Κρήτης γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, τράπεζα Probank ΑΕ 446.028,42
- Ενίσχυση ΜΜΕ στον τομέα τουρισμός μέσω του καν. 70/2001 στο Ω' γ' προκήρυξη του μέτρου 1.4, Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ 1.042.311,05

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 97.608.455,32

4.1.4.7 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ – ΤΟΥΡΙΣΜΟ

- Ηλεκτρονικό σύστημα περιήγησης στην παλιά πόλη του Ηρακλείου. 148.880,87
- Επιχορήγηση δημοτικής πολιτιστικής επιχείρησης Χανίων του δήμου Χανίων για το έργο «προμήθεια και εγκατάσταση info kiosk ? Ανάπτυξη ηλεκτρονικού συστήματος περιήγησης, στην περιοχή της Σπλάντζιας δήμου Χανίων» 116.000,00

Σύνολο κατηγορίας ενέργειας 264.880,87

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

5.0 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

5.0 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.0.1 ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το ενδιαφέρον για τον Θαλάσσιο Τουρισμό με μικρά σκάφη αναψυχής, παρουσιάζεται σημαντικά αυξημένο τα τελευταία χρόνια, ακολουθώντας την οικονομική ανάπτυξη και τις κοινωνικές τάσεις και συνήθειες.

Τα ιστιοπλοϊκά, μηχανοκίνητα ή συνδυασμένης πρόωσης σκάφη αναψυχής, ιδιόκτητα ή ενοικιαζόμενα, έχουν αυξηθεί θεαματικά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες στην Ευρώπη, στις Η.Π.Α. και στις λοιπές αναπτυγμένες χώρες. Δεκάδες εκατομμύρια σκάφη έχουν ναυπηγηθεί και πωληθεί κατά το αντίστοιχο πρότυπο των αυτοκινήτων, πολλά απ' αυτά έχουν νηολογηθεί ενώ ένας ικανός αριθμός δεν έχει καταχωρηθεί επίσημα.

Τα σκάφη αυτά, κατά τους θερινούς μήνες κυρίως, μεμονωμένα ή κατά μικρές ή μεγάλες ομάδες πραγματοποιούν θαλάσσιες περιηγήσεις σε κοντινές αποστάσεις ή ταξίδια σε γειτονικές χώρες σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις. Διαχειμάζουν παραβεβλημένα στη θάλασσα ή εναποτεθειμένα στην ξηρά (Dry Storage) σε Μαρίνες στα λιμάνια νηολόγησης ή σε τόπους που παρουσιάζουν ιδιαίτερα τουριστικά, ναυταθλητικά, κοσμικά κλπ ενδιαφέροντα, όταν τους παρέχονται υψηλής στάθμης διευκολύνσεις, παραβολής, ανέλκυσης, επιθεώρησης, επισκευών, συντήρησης, ανεφοδιασμού, ασφάλειας και φύλαξης κατά την παραμονή. Σημαντική επιρροή ασκούν εν προκειμένω η εύκολη προσέγγιση με αεροπλάνο και η παροχή ναυτιλιακών και τουριστικών υπηρεσιών για ναυτολόγηση των πληρωμάτων, αγορά εφοδίων, εμπορικές δραστηριότητες, επιχειρήσεις ενοικίασεως αυτοκινήτων, αγοραπωλησίας και ενοικίαση σκαφών κλπ

Η ανάπτυξη του εξειδικευμένου αυτού τουριστικού τομέα, λόγω των ειδικών συνθηκών λειτουργίας και της κινητικότητας που παρουσιάζει, δε μπορεί να στηρίζεται σε σημειακά στατικά στοιχεία, αλλά σε οργανωμένα Συστήματα Μαρίνων περιφερειακού και εθνικού επιπέδου συνδεδεμένα με αντίστοιχα Διεθνή Συστήματα και καθιερωμένους θαλάσσιους διαδρόμους.

Η οργάνωση βασίζεται στα υφιστάμενα λιμενικά και λοιπά έργα υποδομής, συμπληρωμένα με πρόσθετες ειδικευμένες και σύγχρονες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό καθώς και με αναπτυγμένα δίκτυα συγκοινωνιών και επικοινωνιών σε ανταγωνιστικό επίπεδο χωρών.

Παράλληλα με τις υποδομές, είναι απαραίτητη η εξασφάλιση γενικών τουριστικών παροχών και υπηρεσιών όπως:

- ◆ Η προσωπική προστασία και ασφάλεια και γενικότερα η Δημόσια Τάξη στη θάλασσα στις παραλίες στους οικισμούς και στην ενδοχώρα, η τήρηση αυστηρών κανόνων υγιεινής, αγρονομικών ελέγχων κλπ
- ◆ Οι τραπεζικές εξυπηρετήσεις, οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές και η παροχή σωστών πληροφοριών και συμβουλών.
- ◆ Η ευγένεια και η φιλική συμπεριφορά, το τοπικό χρώμα και οι παραδόσεις.
- ◆ Οι καλά οργανωμένες περιηγήσεις και εκδρομές σε επιλεγμένες ευχάριστες διαδρομές (Tours).
- ◆ Τα καθαρά και καλά εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης και πάσης φύσεως πλούσια καταστήματα, οι φτηνές τιμές αγοράς (shopping), τα αφορολόγητα είδη κλπ
- ◆ Οι αθλητικές και ναυτιλιακές εγκαταστάσεις και εκδηλώσεις ατομικών και ομαδικών σπορ.
- ◆ Τα Μουσεία, οι Αρχαιολογικοί χώροι, οι Πολιτιστικές Εκδηλώσεις, οι Συναυλίες, οι Εκθέσεις κλπ, που υπάρχουν στην περιοχή.
- ◆ Τέλος η ευχάριστη και άνετη διαμονή, χωρίς θορύβους, πάσης φύσεως οχλήσεις ή δυσάρεστες καταστάσεις.

Οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του Τουρισμού Μαρίνων, όσον αφορά την Κρήτη συνηγορούν για αυτό, αφού όπως βλέπουμε παρακάτω πληρούνται κατά κανόνα ή μπορούν εύκολα να εξασφαλισθούν:

- ◆ Η γεωγραφική θέση της Κρήτης που βρίσκεται στο κέντρο της Ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου και έχει το βασικό πλεονέκτημα διάταξης ίσων

αποστάσεων μεταξύ των ακτών της Ευρώπης και της Αφρικής, πάνω στον διαμήκη άξονα Γιβραλτάρ-Σουέζ. Σε εθνικό επίπεδο η τοποθέτηση της στο Νότιο όριο του Αιγαίου πελάγους, της παρέχει την δυνατότητα γενικής στήριξης της ευρύτερης κλίμακας συστήματος Μαρίνων της χώρας.

- ◆ Η γενική τουριστική ανάπτυξη και οι υπάρχουσες σχετικές υποδομές, παροχές και διευκολύνσεις όπως αναπτύχθηκαν πιο πάνω.
- ◆ Οι κλιματολογικές συνθήκες που επειδή σχετίζονται αρμονικά με τις εποχές του έτους τις καθιερωμένες περιόδους των διακοπών, προσφέρονται ιδιαίτερα για τον Θαλάσσιο Τουρισμό.
- ◆ Η έλλειψη βροχοπτώσεων κατά την Άνοιξη, το Καλοκαίρι και το Φθινόπωρο. Οι αυξημένες μέσες θερμοκρασίες σε σχέση με τη Βόρεια Ευρώπη με απόλυτα ανεκτά όρια των ανωτάτων τιμών.
- ◆ Οι πνέοντες άνεμοι μικρής σχετικά έντασης κατά την τουριστική περίοδο με παντελή έλλειψη τυφώνων κλπ. Οι επικρατούντες σταθεροί άνεμοι, εντάσεως 2-4 ΜΠΟΦΩΡ, ρυθμίζουν τη θερμοκρασία και συμβάλλουν στην δημιουργία συνθηκών φυσικού κλιματισμού τους μήνες της υψηλής τουριστικής περιόδου, από Ιούνιο μέχρι και Σεπτέμβριο, καθημερινά και τις ώρες αυξημένης θερμοκρασίας 9π.μ. έως 9μ.μ.
- ◆ Τα θαλάσσια ρεύματα που κυκλοφορούν αδιάκοπα και σταθερά περιμετρικά των ακτών της Κρήτης ακολουθώντας τη φορά των δεικτών του ρολογιού με ταχύτητα 8-30 εκατοστά το δευτερόλεπτο. Τα ρεύματα αυτά συντηρούν κατάσταση αυτοκαθαρισμού, διαλύοντας και απομακρύνοντας προς το πέλαγος, στα μεγάλα βάθη, τα πάσης φύσεως υγρά απόβλητα και ρύπους. Τα ρεύματα αυτά με κατεύθυνση στις βόρειες ακτές από Δυτικά προς Ανατολικά και στις Νότιες από Ανατολικά προς Δυτικά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στην Κρήτη δεν υπάρχουν οχληρά βιομηχανικά απόβλητα, καθιστά δικαιολογημένη την πρόβλεψη διατηρήσεως καθαρού του φυσικού περιβάλλοντος.

Το μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει ο περίπλους της Κρήτης λόγω του αναπτύγματος των ακτών της (400 Ναυτικά Μίλια) και εξαιτίας των εναλλαγών του τοπίου που προσφέρονται για την πραγματοποίηση, όπως

αναφέραμε στον προηγούμενο τομέα του θαλάσσιου τουρισμού, τουριστικών ταξιδιών για ομάδες τουριστικών σκαφών, συνδυασμένων περιηγήσεων, αθλητικών αγώνων, ιστιοπλοΐας, υποβρύχιων καταδύσεων κλπ

Παρά τη φθίνουσα πορεία (εξαγορές, πτωχεύσεις, συγχωνεύσεις) των ελληνικών κρουαζιερόπλοιων παραμένει αδιαμφισβήτητη τόσο η εξαιρετικά καλή φήμη σε διεθνές επίπεδο, όσο και η ουσιαστική συνεισφορά τους στην ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στην ελληνική επικράτεια και πιο συγκεκριμένα στην Κρήτη. Οι εταιρείες που έχουν πλοία στην ελληνική αγορά απολαμβάνουν σήμερα τα 'πλεονεκτήματα' που προκύπτουν από τη διατήρηση του Cabotage (προνόμιο επιβίβασης και αποβίβασης επιβατών από ελληνικά λιμάνια και αποκλειστική απασχόληση Ελλήνων ναυτικών). Με την κατάργηση όμως του Cabotage και την είσοδο των ξένων εταιρειών, θα ενταθεί ακόμα περισσότερο ο ανταγωνισμός στην θαλάσσια αγορά της Μεσογείου. Η επιβίωση των ελληνικών εταιρειών θα εξαρτηθεί από την ποσότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν στους πελάτες τους (υψηλή παροχή υπηρεσιών και νέα προϊόντα σε νέα υπερσύγχρονα κρουαζιερόπλοια). Παράλληλα, από τον εκσυγχρονισμό της υπάρχουσας λιμενικής υποδομής, τη δημιουργία προτύπων σταθμών υποδοχής και εξυπηρέτησης επιβατών και τη σύνδεση των λιμανιών με τα οδικά δίκτυα της περιφέρειας (λιμάνια ευρωπαϊκών χωρών).

Οι αναλυτές εκτιμούν ότι από το 1999 και έπειτα, τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη, θα αποτελούν έναν από τους τέσσερις πιο ελκυστικούς προορισμούς της Ευρώπης και θα συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις μεγάλης μερίδας των επιβατών των κρουαζιερόπλοιων. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης και των προσεγγίσεων στο λιμάνι κυρίως του Ηρακλείου και σε μικρότερα βαθμό (αλλά πάντα θετικό) στα υπόλοιπα τρία κεντρικά λιμάνια της Κρήτης (Σούδας, Ρεθύμνου και Αγίου Νικολάου), συνεπάγεται σημαντικά οικονομικά οφέλη, σε περαιτέρω ενίσχυση της τοπικής οικονομίας αλλά και προβολή της ιστορίας, της παράδοσης και της φυσικής ομορφιάς της Κρήτης. Η τουριστική λοιπόν προβολή του νησιού, η βελτίωση της υποδομής και η ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, θα αποτελέσουν τα «όπλα» για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στην Κρήτη.

5.0.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Αγροτουρισμός, ένα σχετικά καινούριο προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας, βρίσκεται σήμερα σε πλήρη ανάπτυξη και εξέλιξη, καθώς θεωρείται ότι τέτοιας μορφής δραστηριότητα βοηθάει τους τουρίστες να επανακτήσουν την ισορροπία, που οι ρυθμοί εργασίας και η ζωή στην πόλη τους έκαναν να χάσουν. Συνδέεται επίσης με την άποψη ότι το φυσικό και δομημένο περιβάλλον ενός αγροκτήματος, σε αντίθεση με μια παραθαλάσσια περιοχή, επιτρέπει τη χαλάρωση και την ξεκούραση χωρίς εντάσεις. Μια δεύτερη κοινωνική επίπτωση συνδέει αυτήν την μορφή διακοπών με την ανάγκη για επιστροφή στη φύση που εννοείται σαν μια επανασύνδεση με ένα παρελθόν με κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που δεν υπάρχουν στην καθημερινότητα του τουρίστα.

Στην Κρήτη παρόλο που ήταν δύσκολο να γίνει συνολική αποτίμηση των προγραμμάτων αγροτουρισμού που αναπτύχθηκαν με την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., η βασική εκτίμηση είναι ότι ο αγροτουρισμός στις διάφορες μορφές του θα έχει διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για τους παρακάτω λόγους:

- ◆ Καλύπτει την ανάγκη φθηνών οικογενειακών διακοπών.
- ◆ Ανταποκρίνεται στο νέο πρότυπο του ενεργού πληθυσμού που, συνδυάζει τις διακοπές με άλλες δραστηριότητες.
- ◆ Προωθείται συστηματικά από πολλούς οργανισμούς γιατί θεωρείται μορφή ενταγμένης ανάπτυξης.

- ◆ Συνδυάζεται με πολλές άλλες ειδικές μορφές, γεγονός που επιτρέπει την ανάπτυξη του ως ένα "πλέγμα" δραστηριοτήτων. Άλλωστε η τουριστική υποδομή που υπάρχει στην Κρήτη δεν είναι καθόλου αμελητέα.

5.0.3. ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Κρήτη, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και κατά συνέπεια, λόγω των υψηλών μέσων θερμοκρασιών αέρος (16οC) και θαλάσσης (15.66οC), με ηλιοφάνεια 320 μέρες το χρόνο και έναν ήπιο χειμώνα, διαθέτει όλα τα

απαραίτητα για την ανάπτυξη μιας δωδεκάμηνης τουριστικής περιόδου. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού είναι η:

- ◆ παροχή κινήτρων στους ξενοδόχους να κρατούν τις επιχειρήσεις τους ανοιχτές και κατά τη διάρκεια του χειμώνα,
- ◆ οικονομική υποστήριξη των Tour Operator που εκδίδουν χειμερινό κατάλογο διακοπών και περιλαμβάνουν ξενοδοχεία της Κρήτης,
- ◆ στήριξη των προσπαθειών ανάπτυξης από τα γραφεία εξωτερικού του Ε.Ο.Τ., προβολή του χειμερινού τουρισμού της Κρήτης σε όλες τις προγραμματισμένες εκθέσεις του Ε.Ο.Τ. και συμμετοχή σε ειδικές εκθέσεις χειμερινού τουρισμού,
- ◆ δημιουργία γραφείου πληροφοριών σε όλα τα αεροδρόμια της Κρήτης,
- ◆ προσπάθεια ενημέρωση των τοπικών παραγόντων για τη σπουδαιότητα, του να κρατηθεί η Κρήτη ζωντανή κατά τη χειμερινή περίοδο.

Άλλωστε το ενδιαφέρον των ταξιδιωτών δεν είναι πάντα η θάλασσα και ο ήλιος, το κολύμπι και ο θόρυβος. Είναι γεγονός ότι οι Βόρειες χώρες που πραγματικά πάσχουν από τις κλιματολογικές συνθήκες το χειμώνα, βρίσκουν ως άσημες μερικές μέρες σε θερμότερα κλίματα. Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι αρκετοί κάτοικοι της Βόρειας Ευρώπης που το εισόδημα τους επιτρέπει, είναι ιδιοκτήτες κατοικιών σε μεσογειακές τοποθεσίες για χειμερινά ταξίδια. Στη χώρα μας και πολύ περισσότερο στην Κρήτη, δεν έχει διαδοθεί η συνήθεια αυτή, όμως η τάση είναι ενδεικτική για τις διαθέσεις τους και την ανταπόκριση που θα είχε το πρόγραμμα. Βέβαια για την επιτυχία του χειμερινού τουρισμού και τη διάρκεια του προγράμματος πέραν της μίας σεζόν, υπάρχουν λεπτά σημεία που πρέπει να προσεχθούν. Ένα από αυτά και άκρως σημαντικό είναι ότι δεν αρκεί να μένουν ανοιχτά το χειμώνα τα ξενοδοχεία. Θα πρέπει η περιοχή γύρω από τα ξενοδοχεία να σφύζει από ζωή. Εστιατόρια, καταστήματα, κέντρα αναψυχής, ακόμη και τα δρομολόγια των λεωφορείων που το χειμώνα αραιώνουν προς κάποιες περιοχές, θα πρέπει να αποκατασταθούν, ώστε ο τουρίστας να μην αισθάνεται ότι ζει σε νεκρή πόλη.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε τις ξενοδοχειακές μονάδες της Κρήτης, που παραμένουν ανοικτές και την περίοδο του Χειμώνα και μας

επιβεβαιώνουν μία πολύ σημαντική δυναμική στο χώρο του χειμερινού τουρισμού.

NOMOS ΧΑΝΙΩΝ

Κατηγορία μονάδων	De Luxe	A	B	C	D	E	Σύνολα
Αριθμός Μονάδων	—	7	14	20	3	—	44
Αριθμός Δωματίων	—	355	485	577	48	—	1465
Αριθμός Κλινών	—	914	973	1150	99	—	3136

NOMOS ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Κατηγορία μονάδων	De Luxe	A	B	C	D	E	Σύνολα
Αριθμός Μονάδων		2	7 3		—	—	12
Αριθμός Δωματίων		274	334	63	—	—	671
Αριθμός Κλινών		759	656	156	—	—	1571

NOMOS ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Κατηγορία μονάδων	De Luxe	A	B	C	D	E	Σύνολα
Αριθμός Μονάδων	2	3	8	16	—	1	30

Αριθμός Δωματίων	923	431	432	718	—	15	2519
Αριθμός Κλινών	1750	813	838	1356	—	31	4788

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Κατηγορία μονάδων	De Luxe	A	B	C	D	E	Σύνολα
Αριθμός Μονάδων	1	2	2	11	2	—	18
Αριθμός Δωματίων	150	115	79	322	18	—	584
Αριθμός Κλινών	356	290	170	602	32	—	1450

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τους παραπάνω πίνακες στην κατηγορία των πολυτελών ξενοδοχείων, τα περισσότερα δωμάτια βρίσκονται στο νομό Ηρακλείου (923) και ακολουθεί ο νομός Λασιθίου με 150 δωμάτια. Στους νομούς Χανίων και Ρεθύμνου δεν υφίστανται μονάδες τέτοιας κατηγορίας. Στα ξενοδοχεία Α κατηγορίας την πρώτη θέση κατέχει ο νομός Ηρακλείου και ακολουθεί ο νομός Χανίων. Στην κατηγορία Β προηγείται ο νομός Χανίων και ακολουθεί ο νομός Ηρακλείου. Στα ξενοδοχεία Γ κατηγορίας είναι πρώτος ο νομός Ηρακλείου και ακολουθεί ο νομός Χανίων, ενώ στην κατηγορία Δ δωμάτια υπάρχουν μόνο στους νομούς Χανίων και Λασιθίου. Τέλος, στην κατηγορία Ε υπάρχουν δωμάτια μόνο στο νομό Ηρακλείου.

5.0.4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο επιχειρηματικός τουρισμός, αφορά τη διοργάνωση εμπορικών εκθέσεων, σεμινάρια εταιρειών για την προβολή των προϊόντων τους και την εκπαίδευση των στελεχών τους εμπορικές συναντήσεις κλπ Ο επιχειρηματικός τουρισμός διαθέτει χαρακτηριστικά κοινά με εκείνον του συνεδριακού. Οι ταξιδιώτες θα επιλέξουν το πακέτο που τους προσφέρεται, ανεξάρτητα από το κόστος του.

Επίσης ο επιχειρηματικός τουρισμός λειτουργεί εκτός περιόδου αιχμής. Η θέση της Κρήτης ως σταυροδρόμι μεταξύ Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής, η ταυτότητα της ως μέλος της Ε.Ε. και της Βαλκανικής, παίζει και εδώ τον καθοριστικό της ρόλο, διότι είναι δυνατόν να προσελκύσει διοργανώσεις από την Ευρώπη, τα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο. Επίσης, η θέση της επιτρέπει να επιδιώξει να μετεξελιχθεί και σε σταθμό ταξιδιωτών. Τούτο όμως αφορά άλλο σχεδιασμό και πρωτίστως εκείνο των μεταφορών, θαλασσίων και αεροπορικών. Για την περίπτωση του επιχειρηματικού τουρισμού υπάρχουν εγκαταστάσεις κατάλληλα διαμορφωμένες στα περισσότερα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα τα οποία μπορούν να φιλοξενήσουν meetings εργασίας και σεμινάρια. Επιπλέον υπάρχουν κάποιοι χώροι για να λειτουργήσουν ως εκθεσιακά κέντρα. Χωρίς να παραβλέπεται η ύπαρξη ιστορικών και παραδοσιακών χώρων οι οποίοι με την κατάλληλη επισκευή, συντήρηση, παρέμβαση και διαμόρφωση μετατρέπονται σε άριστα ή τουλάχιστον επαρκή εμπορικά ή εκθεσιακά κέντρα.

Τιμή

Βέβαια όλα τα παραπάνω δεν θα έχουν μεγάλα ποσοστά επιτυχίας αν οι τιμές τους είναι εξωφρενικά υψηλές. Η τιμή λοιπόν του προϊόντος απαιτείται να είναι ανταγωνιστική προς άλλες χώρες η οποία σε καμία περίπτωση δεν είναι η χαμηλότερη, αφού οι συμμετέχοντες στο θεματικό τουρισμό δίνουν βαρύτητα στην παρεχόμενη υπηρεσία και την ποιότητα έναντι του χαμηλού κόστους. Ας σημειωθεί, ότι μέρος των ανωτέρω εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι εκείνες που ελκύουν ταξιδιώτες ανεξαρτήτου οικονομικής προσφοράς, λόγω κάποιων γεγονότων που συμβαίνουν στο συγκεκριμένο τόπο, όπως ο συνεδριακός και ο επιχειρηματικός. Στις περιπτώσεις αυτές άλλωστε σπανίως τα έξοδα βαρύνουν τον ταξιδιώτη, συνήθως βαρύνουν την εταιρεία ή τον οργανισμό στον οποίο ανήκει.

Πάντως η Κρήτη διατηρεί συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων τουριστικών περιοχών της Μεσογείου και αυτό είναι το σημείο στο οποίο θα πρέπει να εστιαστεί η προσοχή. Ένα τέτοιο συγκριτικό πλεονέκτημα είναι η ασφάλεια. Άλλο ένα είναι τα ήθη και τα έθιμα, τα παρθένα από τον τουρισμό

μέρη και δυνατότητα συναναστροφής με τον ντόπιο πληθυσμό. Και σίγουρα υπάρχουν πολύ περισσότερα από αυτά που αναφέρονται πιο πάνω.

5.0.5 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η διοργάνωση συνεδρίων αποτελεί έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους και δυναμικούς τομείς για το ελληνικό τουριστικό προϊόν (συνεδριακός τουρισμός). Τα τελευταία χρόνια και με αφορμή τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας 2004, κατασκευάστηκαν στην περιοχή της Αττικής ειδικές εγκαταστάσεις και αναπτύχθηκαν οι αναγκαίες υποδομές για τη διοργάνωση συνεδρίων, μεγάλου και μικρότερου μεγέθους. Εξάλλου, στις περισσότερες περιοχές της χώρας, σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες αλλά και εξειδικευμένοι χώροι οργάνωσης συνεδρίων, μπορούν να προσφέρουν διευρυμένες δραστηριότητες και υπηρεσίες υψηλού επιπέδου, καθώς και την απαιτούμενη υποδομή για να φιλοξενήσουν τόσο μικρές εκδηλώσεις όσο και μεγάλα παγκόσμια συνέδρια. Σημειώνεται πως η πρόσβαση σ' αυτές τις περιοχές, όπου υπάρχουν χώροι οργάνωσης συνεδρίων, είναι ιδιαίτερα εύκολη και σύντομη.

Οι υποδομές αυτές συνδυασμό με το εξαιρετο κλίμα, τις απaráμιλλες φυσικές της ομορφίες, τις θαυμάσιες ακτές, το σπάνιο πολιτιστικό απόθεμα, την εξαιρετική γαστρονομία, τη φημισμένη φιλοξενία και την πλούσια νυκτερινή και πολιτιστική διασκέδαση, καθιστούν αναμφίβολα την Ελλάδα ως έναν ιδανικό προορισμό για τη διοργάνωση συνεδρίων.

Βέβαια θα πρέπει να γίνει κατάλληλο μάρκετινγκ για την προσέλωση συνεδρίων ή εκθέσεων που θα συμπεριλαμβάνει:

- ◆ Δημιουργία ενημερωτικών φυλλαδίων, τα οποία θα διανεμηθούν οργανώσεις, εταιρίες και ενώσεις
- ◆ Αποστολή ειδικών στο εξωτερικό για τη διαφήμιση του νησιού
- ◆ Να κληθούν αγοραστές, δηλαδή διευθυντές μεγάλων οργανισμών και επιχειρήσεων για να γνωρίσουν από κοντά και να φιλοξενηθούν στο νησί.
- ◆ Συμμετοχή σε εκθέσεις
- ◆ Συνεργασία με τη Διεθνή Ένωση Οργανωτών Συνεδρίων

- ◆ Να γυριστούν επαγγελματικά βίντεο για κάθε ξεχωριστό τμήμα του επαγγελματικού τουρισμού και αν διοχετευτούν στην τουριστική αγορά
- ◆ Να δίνεται μεγάλη δημοσιότητα σε κάθε συνέδριο που γίνεται στο νησί από τα ΜΜΕ και να κρατούνται αρχεία για κάθε συνέδριο
- ◆ Να ειδικεύουν άτομα που θα απασχολούνται και θα εργάζονται στα Συνεδριακά Κέντρα, ώστε οι προσφερόμενες υπηρεσίες να είναι εφάμιλλες των ξένων
- ◆ Να δοθούν παροχές κινήτρων για τη δημιουργία τουριστικών γραφείων για το συνεδριακό τουρισμό.

5.0.6 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η φύση εκτός από σπάνια τοπία και ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, «χάρισε» στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές ήδη από τους αρχαίους χρόνους

Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός).

Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθριτικά και οι ρευματοπάθειες, και διακρίνεται σε δύο είδη:

- την εσωτερική, η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία (πόση ιαματικών νερών), εισπνοθεραπεία (εισπνοή των αερίων ή των σταγονιδίων των μεταλλικών νερών) και τις πλύσεις (στοματικές, ρινικές, γυναικολογικές)

- την εξωτερική, η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιονήσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με υψηλή ή χαμηλή πίεση) τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) και την πηλοθεραπεία (εφαρμογή πηλού, που έχει «ωριμάσει», σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις).

Οι υφιστάμενες υποδομές στο νησί είναι:

- ◆ Το Μεσογειακό Κέντρο Διακοπών Αιμοκάθαρσης ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ Α.Ε. Λειτουργεί από το 2001 στα Κάλεσα Ηρακλείου και αποτελεί πρότυπο κέντρο Υγείας και θεραπευτικής Αγωγής ατόμων με νεφρική ανεπάρκεια

- ◆ Τα Κέντρα θαλασσοθεραπείας . Υπάρχουν μόνο τρία στην Κρήτη, σε ιδιωτικά ξενοδοχεία, στο Creta Maris , στο Royal Mare της ALDEMAR και στο Blue Palace στην Πλάκα Λασιθίου

- ◆ Το Κέντρο ΒΕΜΜΟ για τη θεραπεία οφθαλμολογικών προβλημάτων, το οποίο λειτουργεί στο ΠΕΠΑΓΝΗ (Ν. Ηρακλείου) και πραγματοποιεί εξειδικευμένες επεμβάσεις μείωσης της μυωπίας και άλλων παθήσεων της όρασης με τη βοήθεια του λέιζερ. Ιδιαίτερα πρωτοποριακή είναι η πρωτοβουλία ίδρυσης του «Κέντρου Αθλητικής Όρασης».

5.0.7 ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟΣ ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ)

Η Ελλάδα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά τη μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Χιλιάδες δαντελωτές

ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» την ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας, καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού-εναλλακτικού τουρισμού.

Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες
- να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες
- να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγροτόπους (βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, «δέλτα» ποταμών, λίμνες, έλη, αλίπεδα κ.α.)
- να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο-να επισκεφθεί τα μοναδικά θαλάσσια πάρκα της Αλοννήσου και της Ζακύνθου, όπου βρίσκουν, αντίστοιχα, καταφύγιο δύο προστατευόμενα είδη, η μεσογειακή φώκια μονάχους-μονάχους και η θαλάσσια χελώνα καρέτα-καρέτα.
- να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανόε-καγιάκ, rafting, monoraft, hydro-speed, canyoning, ποδήλατο βουνού κ.α.), που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στην Ελλάδα
- τέλος, να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Υποδομές ορεινού τουρισμού Πεζοπορικές/ορειβατικές διαδρομές : το νησί διαθέτει μεγάλο αριθμό, πολλές εκ των οποίων είναι απλές διαδρομές και άλλες χαραγμένες επίσημα (Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4) από τοπικές πρωτοβουλίες πολιτιστικών συλλόγων, δήμων, αναπτυξιακών φορέων κλπ. Στην πλειοψηφία τους περνάνε μέσα από μοναδικής ομορφιάς τοπία, ωστόσο δεν διαθέτουν ενιαίο σύστημα σήμανσης (σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν διαθέτουν καμία σήμανση) με αποτέλεσμα να μένουν αναξιοποίητες (με την εξαίρεση του Ευρωπαϊκού Ορειβατικού Μονοπατιού E4 το οποίο ολοένα και περισσότεροι ντόπιοι και ξένοι ορειβάτες χρησιμοποιούν).

Ορειβατικά καταφύγια: Είναι οι μάνες αμιγείς ορειβατικές υποδομές στην Κρήτη. Συνολικά είναι οκτώ και βρίσκονται συγκεντρωμένα κυρίως στην κεντρική και δυτική Κρήτη (Λευκά Όρη και Ψηλορείτη). Στην ανατολική Κρήτη υπάρχει ένα μόνο, στο όρος Δίκητη.

Τα αναφέρουμε συνοπτικά:

1. Καλλέργη στα Λευκά Όρη (ανοιχτό από Απρίλιο έως Οκτώβριο).
2. Κατσιβέλη - Σβουριχτής, στο κέντρο των Λευκών Ορέων.
3. Βολικά στα Λευκά Όρη: το πρώτο ορειβατικό καταφύγιο στην Κρήτη.
4. Τάυρης στα Λευκά Όρη.
5. Τουμπωτός Πρίνος στον Ψηλορείτη.
6. Πρίνος στις Ασίτες - Κουδούνι.
7. Λαζάρου στο Όρος Δίκητη.
8. Ζαρού στη θέση Σαμάρι.

Η δυναμικότητα τους σε θέσεις φιλοξενίας ορειβατών κυμαίνεται από 15 ορειβάτες στο καταφύγιο του Λαζάρου έως 50 ορειβάτες στο «Καλλέργη» του Ομαλού.

Χιονοδρομικό κέντρο: Το 1987 εκπονήθηκε ειδική μελέτη για τη δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου στον ορεινό Όγκο του Ψηλορείτη στην περιοχή της Μίδας. Ωστόσο ο λανθασμένος σχεδιασμός και η έλλειψη συντονισμένων ενεργειών, είχαν σαν αποτέλεσμα οι υποδομές που δημιουργήθηκαν τότε (πίστα χιονοδρομική, ξενοδοχείο, εστιατόριο) να μείνουν εξ αρχής ανενεργές. Σήμερα εμφανίζουν εικόνα πλήρους εγκατάλειψης.

Αναρριχητικές Πίστες: Οι περιοχές στην Κρήτη όπου έχουν επιλεγθεί για την συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι οι παρακάτω:

- ◆ Καλαθάς Ν. Χανίων: πρόκειται για μια αναρριχητική πίστα, δίπλα στη θάλασσα, στην περιοχή του Καλαθά στο Ακρωτήρι Χανίων.
- ◆ Σταυρός στο Ακρωτήρι Ν. Χανίων, 14 χλμ. από τα Χανιά πλησίον της παραλίας του Σταυρού.
- ◆ Γκίνκιλος, στον Ομαλό Ν. Χανίων. Πρόκειται για την πιο εντυπωσιακή ορθοπλαγιά στην Κρήτη. Βρίσκεται ακριβώς πάνω από το φαράγγι της Σαμαριάς και η πρόσβαση απαιτεί πεζοπορία περίπου 1 ώρας από το μονοπάτι, ή από το Ξυλόσκαλο.
- ◆ Θέρισσος, Ν. Χανίων, 14 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά από την πόλη των Χανίων μέσα στο φαράγγι του Θερίσου.
- ◆ Παλιόκαστρο Νομού Ηρακλείου, κάτω από τη γέφυρα της εθνικής οδού Ηρακλείου-Ρεθύμνου και πλησίον της ομώνυμης παραλίας.
- ◆ Αγιοφάραγγο στα νότια του Ν. Ηρακλείου
- ◆ Κόφινα στα Αστερούσια Όρη του νομού Ηρακλείου κοντά στο χωριό Καπετανιανά.
- ◆ Αλμυρός Ν. Ηρακλείου, στην είσοδο του φαραγγιού
- ◆ Ορθοπλαγιά του Σπαθιού στο οροπέδιο Λιμνάκαρο, Όρος Δίκτυ Ν. Λασιθίου, η δεύτερη εντυπωσιακή ορθοπλαγιά της Κρήτης μετά τον Γκίγκιλο.
- ◆ Στενό φαράγγι Ν. Ηρακλείου, κοντά στο χωριό Λέντας.
- ◆ Θέση Δύο Πρίνοι, Ζαρός Ν. Ηρακλείου (πολύ κοντά στο καταφύγιο).

Εν κατακλείδι, και σε ότι αφορά τον ορεινό τουρισμό στην Κρήτη, παρά το ιδιαίτερο ανάγλυφο, τις μοναδικές εναλλαγές του τοπίου και τους αξιόλογους ορεινούς όγκους που διαθέτει:

- ◆ Οι υποδομές που υπάρχουν (ορειβατικά καταφύγια, πίστες αναρρίχησης) εξυπηρετούν αποκλειστικά τους τοπικούς φυσιολατρικούς-ορειβατικούς συλλόγους και τα μέλη τους.
- ◆ Τα καταφύγια δεν έχουν κανένα τουριστικό «προσανατολισμό», από τη σκοπιά της δυνητικής χρήσης τους και από τουρίστες-ορειβάτες. Για να μπορέσει κάποιος επισκέπτης να διαμείνει σε αυτά πρέπει να έρθει σε επαφή με τους κατά τόπους ορειβατικούς συλλόγους.
- ◆ Δεν γίνεται από κανένα σχεδόν φορέα συστηματική αξιοποίηση και κατά συνέπεια συντονισμένη προβολή και διαφήμιση τους.

5.0.8 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ - ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Κρήτη έχει μια ιστορία που αρχίζει από το 6.000 π.Χ και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Τα μινωικά της μνημεία είναι ο κύριος πόλος έλξης των τουριστών ακόμη και του μαζικού τουρισμού. Όμως η Κρήτη τους ιστορικούς χρόνους, τους Ρωμαϊκούς χρόνους τους Βυζαντινούς, συναντήθηκε με τους Ενετούς και με τους Τούρκους στη γη της, φιλοξένησε επί αιώνες Εβραίους και τέλος ενσωματώθηκε στις αρχές του αιώνα με την υπόλοιπη Ελλάδα. Όλη αυτή η πορεία έχει αφήσει τα ίχνη της. Τα μουσεία της Κρήτης μαρτυρούν το παρελθόν, αλλά και η αρχιτεκτονική των πόλεων και της υπαίθρου.

Οι αρχαιολογικοί χώροι κατακλύζονται κάθε καλοκαίρι από ξένους και Έλληνες τουρίστες. Οι επισκέπτες των Κρητικών μουσείων καταλαμβάνουν ένα ποσοστό 24% περίπου σε αναλογία με ολόκληρη την Ελλάδα, ενώ οι επισκέπτες των αρχαιολογικών χωρών καταλαμβάνουν το ποσοστό του 20% σε σύγκριση με το αντίστοιχο της Ελλάδας. Τα ποσοστά αυτά δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητα, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι η Κρήτη δεν αποτελεί το 1/5 του εδάφους της Ελλάδος αφενός και αφετέρου αν αναλογιστούμε ότι ανταγωνιστές της είναι η κλασσική και Βυζαντινή Αθήνα, η Αρχαία και Βυζαντινή Θεσσαλονίκη, η Ολύμπια, οι Δελφοί, η Κυκλαδική Σαντορίνη, η Βυζαντινή Ήπειρος και Πελοπόννησος κα.

Όσον αφορά τα μοναστήρια της και τους ναούς, σε ολόκληρη την Κρήτη σώζονται σήμερα 850 περίπου τοιχογραφημένοι ναοί. Σε πολλούς από αυτούς περιέχονται αληθινά αριστουργήματα της βυζαντινής εικονογραφίας. Λειτουργούν ακόμη 40 μοναστήρια, αριθμός πολύ μικρός αν σκεφτεί κανείς ότι έρευνες έχουν αποκαλύψει ότι πριν από την άλωση της Κρήτης από τους Τούρκους το 1669, στο νησί λειτουργούσαν πάνω από 700 μοναστήρια. Τα Κρητικά μοναστήρια προσφέρουν σήμερα τη δυνατότητα στον επισκέπτη να απολαύσει πολιτιστικούς θησαυρούς που δεν είναι ευρέως γνωστοί και να νιώσει το σκίρτημα της θρησκευτικής ζωής, όπως εκφράζεται στον ορθόδοξο κόσμο, μέσα από τους αυστηρούς κανόνες του μοναχισμού. Το πακέτο αυτό απευθύνεται σε ξένους και Έλληνες, ειδικούς και μη, που ενδιαφέρονται για την ιστορία, την αρχαιολογία και τον πολιτισμό. Μπορεί να διεξαχθεί κάθε εποχή αφού το κλίμα της Κρήτης το επιτρέπει.

Συμπληρωματικά επισημαίνεται ότι πολιτιστικές εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα στο νησί όλο το χρόνο

5.0.9 ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Αμιγής αθλητικός τουρισμός στην Κρήτη δεν υπάρχει ακόμα. Οι υφιστάμενες υποδομές έχουν δημόσιο χαρακτήρα, δημιουργήθηκαν και εξυπηρετούν τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού. Μικρής εμβέλειας υποδομές για την καθημερινή άσκηση των επισκεπτών διαθέτουν όλα τα μεγάλα ξενοδοχεία.

Οι υποδομές που με τις κατάλληλες βελτιώσεις και επεκτάσεις μπορούν να φιλοξενήσουν υπερτοπικού χαρακτήρα εκδηλώσεις ή προπονητικό τουρισμό είναι:

- ◆ Το ναυταθλητικό κέντρο Ιούδας Νομού Χανίων, το οποίο είναι το μοναδικό στη Νότιο Ελλάδα, και ένα από τα καλύτερα σε Βαλκανικό επίπεδο.
- ◆ Το ναυταθλητικό κέντρο Γαζιού στο Ν. Ηρακλείου το οποίο διαθέτει προπονητήριο, πληρότητας 80 ατόμων.
- ◆ Οι λιμενικές εγκαταστάσεις Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου όπου μπορούν να φιλοξενηθούν διοργανώσεις θαλάσσιων αθλημάτων (ιστιοπλοΐα, αγώνες ταχύπλοων σκαφών, κωπηλασία).

- ◆ Το Παγκρήτιο Στάδιο Ηρακλείου (περιοχή Λίντο), ολυμπιακών προδιαγραφών, το οποίο κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της Ολυμπιάδας του 2004.
- ◆ Οι εγκαταστάσεις γηπέδων ποδοσφαίρου της περιοχής Ανάπολης Γουβών Ν. Ηρακλείου (ιδιωτική πρωτοβουλία) οι οποίες είναι κατάλληλες για προπονητικό τουρισμό.
- ◆ Το πρότυπο αγροτουριστικό κέντρο στο Οροπέδιο Ασκύφου Ν. Χανίων (ιδιωτική πρωτοβουλία), το οποίο, εκτός των άλλων, διαθέτει υψηλών προδιαγραφών υποδομές προπονητικού τουρισμού για το άθλημα της σκοποβολής (αθλητικές εγκαταστάσεις ολυμπιακών διαστάσεων, κατάλληλοι χώροι φιλοξενίας, ήρεμο περιβάλλον).
- ◆ Το αθλητικό κέντρο του Οροπεδίου Λασιθίου, το οποίο θα φιλοξενήσει μεγάλο αριθμό αθλητικών εγκαταστάσεων (γήπεδα ποδοσφαίρου, στίβος, γήπεδα καλαθοσφαίρισης και πετοσφαίρισης κα.) καθώς και άλλων εξειδικευμένων όπως γήπεδο χόκεϊ και ποδοσφαίρου ολυμπιακών προδιαγραφών, γήπεδο baseball/Softball επίσης ολυμπιακών προδιαγραφών, ποδηλατοδρόμιο, γήπεδο για mini-soccer και εγκαταστάσεις badmington.
- ◆ Οι εγκαταστάσεις γκολφ στη Χερσόνησο Ηρακλείου.
- ◆ Το υπό κατασκευή «Νέο Κλειστό Γυμναστήριο Ηρακλείου» χωρητικότητας 5.000 θεατών στη θέση «Δύο Αοράκια» του Δήμου Ν. Αλικαρνασσού (Ν. Ηρακλείου)

5.0.10 ΑΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ανεμοπτερισμός

Ο ανεμοπτερισμός μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, προωθείται ως εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν για τους λάτρεις του αθλήματος. Επίσημος φορέας εκπροσώπησης όλων των αεραθλημάτων είναι η Αερολέσχη, η οποία έχει παράρτημα στο Ηράκλειο και στα Χανιά.

Οι βασικές πίστεις ανεμοπτερισμού στην Κρήτη είναι:

- ◆ Στο Νομό Χανίων : ο Αμμόλοφος Νέας Χώρας, 2 χλμ. από το κέντρο της

πόλη των Χανίων, το Οροπέδιο Ομαλού 45 χλμ. από την πόλη των Χανίων (η απογείωση βρίσκεται στο τέρμα του δρόμου για το καταφύγιο Καλλέργη), τα Φαλάσαρνα, το Οροπέδιο Ασκύφου, η Λίμνη Κουρνά, το Ελαφονήσι.

- ◆ Στο Νομό Ηρακλείου το Βαρύπετρο, το Αβδού Πεδιάδος, η Σταλίδα, τα Μάλια, η Ψαρή Φοράδα,
- ◆ Στο νομό Λασιθίου η Ιεράπετρα, το Καμινάκι, το Σίσι, η Θρυφή.

Κυνηγετικός Τουρισμός

Μεγάλης δυναμικότητας και υψηλών προδιαγραφών μονάδα παραδοσιακών-αγροτουριστικών καταλυμάτων υπάρχει στο Οροπέδιο Ασκύφου Ν. Χανίων, στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί εκτροφείο θηραμάτων που υποστηρίζει την ανάπτυξη του κυνηγετικού τουρισμού με ιδιαίτερη μάλιστα επιτυχία.

Ιππικός Τουρισμός

Επιχειρήσεις ιππικού τουρισμού λειτουργούν σήμερα στο Νομό Ηρακλείου (περιοχή Καρτερού και Αβδού Πεδιάδος) αλλά και στο Νομό Χανίων (Ντερές). Οι περιπτώσεις αυτές έχουν αναπτύξει μεθοδικά τη συγκεκριμένη δραστηριότητα και καταγράφουν μικρή αλλά σταθερή αύξηση της τουριστικής τους ζήτησης ετησίως.

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

5.1.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Οι ιστορικοί και πολιτισμικοί πόλοι, ο καθημερινός λαϊκός πολιτισμός, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα μνημειακά σύνολα, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα ήθη, έθιμα, τα τοπικά δρώμενα, η Κρητική κουζίνα και ο λοιπός λαογραφικός

πλούτος κλπ, εξετάζονται διεξοδικά στην μελέτη και διαπιστώνεται ότι αποτελούν ένα εξαιρετικής σημασίας πόρο για την Κρήτη.

Η προστασία και ανάδειξη τους προϋποθέτει την ανάληψη δράσεων που θα εξασφαλίσουν μακροπρόθεσμα με την αναλλοίωτη παρουσία τους την συνεισφορά τους στη διατήρηση της μοναδικότητας της ταυτότητας της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού και, κυρίως, στη συνέχιση της μακρόχρονης πολιτιστικής της πορείας, την οποία οφείλουμε να διατηρήσουμε αναλλοίωτη ως χρέος προς τους κατοίκους της.

Το φυσικό περιβάλλον επίσης, αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα για το νησί, δεδομένου ότι συνδυάζει εξαιρετικές θάλασσες με ενδιαφέροντες ορεινούς όγκους, αξιόλογα οικοσυστήματα και τοπία μοναδικής αισθητικής αξίας. Το έντονο αυτό ανάγλυφο και η ποικιλία του περιβάλλοντος διαφοροποιεί την Κρήτη έναντι άλλων (τυπικών) νησιώτικων προορισμών, δημιουργώντας έτσι προϋποθέσεις για την προσέλκυση διαφορετικών κατηγοριών επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

5.1.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Για να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για το μέλλον του τουρισμού της Κρήτης αξιολογήθηκαν δύο παράμετροι, η προσφορά και η ζήτηση, σε ένα πλαίσιο ποσοτικής και ποιοτικής αξιολόγησης που στηρίζεται σε επιστημονικές μεθόδους και ταυτόχρονα έχει εμπειρική προσέγγιση. Έτσι, χρησιμοποιήθηκε μια πολυκριτηριακή μέθοδος, προκειμένου να περιοριστεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η πιθανότητα σφάλματος

Τα κριτήρια που επιλέχθηκαν ήταν:

- ◆ Επάρκεια πόρων
- ◆ Καταλληλότητα τουριστικής υποδομής
- ◆ Προσπελασιμότητα
- ◆ Φήμη-εικόνα τουριστικών περιοχών
- ◆ Κοινωνική και παραγωγική δομή
- ◆ Πρόσθετες δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες

Τα επίπεδα Τουριστικής Προσφοράς που προέκυψαν ήταν:

- ◆ Υψηλό επίπεδο (Αρχάνες - Ρέθυμνο)
- ◆ Πολύ καλό (Ηράκλειο, Χανιά, Μάλια, Άγιος Νικόλαος , Ιεράπετρα, Αμάρι)
- ◆ Ικανοποιητικό(Χερσόνησος, Οροπέδιο Λασιθίου)
- ◆ Μέτριο (τα περισσότερα Δ.Δ της ενδοχώρας)
- ◆ Χαμηλό (όλες οι περιοχές χωρίς τουρισμό)

5.1.3 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Φέρουσα Ικανότητα Τουριστικής Ανάπτυξης είναι μια καινούργια σχετικά έννοια και παράμετρος της τουριστικής ανάπτυξης. Ως Φ.Ι.Τ.Α. ορίζεται: Ο αριθμός των χρηστών και το είδος των δραστηριοτήτων που μπορεί να δέχεται μια περιοχή χωρίς να υποβαθμίζεται το επίπεδο των τοπικών υποσυστημάτων (τοπική ισορροπία) και χωρίς να κινδυνεύει η ικανότητα της να υποστηρίζει τουριστικές δραστηριότητες ή να απειλείται η δυνατότητα αναψυχής των επισκεπτών.

Η μέτρηση της Φέρουσας ικανότητας ήταν μία πρόκληση, καθώς αφενός είναι έννοια σύνθετη, πολυδιάστατη και δυναμική, αφετέρου είναι μέγεθος δύσκολα μετρήσιμο, γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι δεν υπάρχει ακόμα μία κοινώς παραδεκτή και ευρέως χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία μέτρησης της.

Η ανάλυση έγινε σε 40 περιοχές της Κρήτης, οι οποίες επιλέχθηκαν σε συνεννόηση με την αρμόδια διεύθυνση του ΕΟΤ και σε σχέση με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την αρχική αξιολόγηση των επιπέδων τουριστικής προσφοράς Κατηγοριοποίηση περιοχών βάσει της Φ.Ι.Τ.Α:

Περιοχές που έχουν περιθώρια τουριστικής ανάπτυξης:

Αμάρι, Οροπέδιο Λασιθίου, Αβδού, Βάμος, Οροπέδιο Ασκύφου

Περιοχές που δέχονται απειλές:

Ανώγεια, Χώρα Σφακίων, Ζαρός, Ρέθυμνο, Χανιά, Παλαιόχωρα, Κουρνάς, Σούγια, Σαμαριά, Φαλάσαρνα, Άγιος Νικόλαος, Σητεία, Μακρύ Γιαλός, Ιεράπετρα

Περιοχές που βρίσκονται σε οριακό σημείο - έχουν υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα:

Ελαφονήσι, Πλατανιάς, Γεωργιούπολη, Πλακιάς, Αγία Γαλήνη, Μάταλα, Αγία Πελαγία, Γαζί, Κόκκινη Χάνι, Γούβες, Χερσόνησος, Μάλια, Τσούτσουρας, Λέντας, Ελούντα, Βάι.

Από τη συνδυασμένη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και από τη μέτρηση της τουριστικής προσφοράς και της φέρουσας ικανότητας προέκυψαν δύο σημαντικά συμπεράσματα:

- ◆ Το επίπεδο της τουριστικής προσφοράς δεν συμβαδίζει απαραίτητα με το επίπεδο της τουριστικής κίνησης
- ◆ Το επίπεδο της τουριστικής προσφοράς δεν ταυτίζεται με το επίπεδο της φέρουσας ικανότητας.

5.1.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μια συνολική εικόνα της σημερινής κατάστασης του τουρισμού στην Κρήτη δίνεται από την ανάλυση SWOT η οποία προσδιόρισε συνοπτικά τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες, καθώς και τις ευκαιρίες και απειλές που προκύπτουν από το μακροπεριβάλλον.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

- ◆ Άριστο κλίμα
- ◆ Ισχυρή γεωγραφική θέση - Νησιωτικός χαρακτήρας
- ◆ Υψηλό επίπεδο και επάρκεια φυσικών και ανθρωπογενών πόρων
- ◆ Θετική δημογραφική εξέλιξη και κοινωνική διαστρωμάτωση
- ◆ Ωριμη κοινωνική δομή

- ◆ Ισχυρή οικονομία
- ◆ Ικανοποιητική παραγωγική δομή
- ◆ Επαρκείς υπό στηρικτικές υποδομές
- ◆ Επαρκείς τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες
- ◆ Ισχυρό αναπτυξιακό περιβάλλον
- ◆ Συγκροτημένη διαφημιστική εικόνα
- ◆ Κατοχυρωμένη θέση στην παγκόσμια τουριστική αγορά
- ◆ Υψηλή τουριστική ζήτηση.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

- ◆ Χωρική συγκέντρωση υποδομών περιβάλλοντος και τουρισμού και δυσκολία διάχυσης στην ενδοχώρα
- ◆ Εποχικότητα
- ◆ Έντονη εξάρτηση από αποφάσεις, επιλογές και πολιτικές μεγάλων τουριστικών πρακτορείων του εξωτερικού
- ◆ Αποσπασματικές και μεμονωμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης
- ◆ Έλλειψη ενιαίου στρατηγικού σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης
- ◆ Απότομη διόγκωση ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας
- ◆ Έλλειψη θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των χρήσεων γης
- ◆ Έλλειψη θεσμικού πλαισίου προστασίας και καθορισμού χρήσεων προστατευόμενων περιοχών φυσικού κάλλους
- ◆ Ανεπάρκεια τεχνικών υποδομών
- ◆ Υστέρηση στην αξιοποίηση - απορρόφηση χρηματοδοτικών πόρων.

5.1.5 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

- ◆ Θετικό χρηματοδοτικό περιβάλλον
- ◆ Υπό διαμόρφωση το θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
- ◆ Τάσεις ανάπτυξης οικοτουρισμού και εναλλακτικού (γενικότερα) τουρισμού
- ◆ Προώθηση διατροφής και γαστρονομίας ως τουριστικού πόρου
- ◆ Τάσεις αύξησης του εγχώριου τουρισμού
- ◆ Ολοκλήρωση βασικών έργων τεχνικών υποδομών
- ◆ Αυξανόμενη σημασία και διείδυση των νέων τεχνολογιών στον τουρισμό
- ◆ Τάση διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης των τομέων παραγωγής,

5.1.6 ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΖΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΜΕΩΝ

ΑΠΕΙΛΕΣ

- ◆ Ισχυρός ανταγωνισμός σε διεθνές επίπεδο
- ◆ Εγκατάλειψη της υπαίθρου και συγκέντρωση σε κέντρα τουριστικής ανάπτυξης
- ◆ Συρρίκνωση της μεταποίησης και του αγροτικού τομέα - τριτογενοποίηση της οικονομίας
- ◆ Αλλοίωση της οικιστικής δομής
- ◆ Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος
- ◆ Χαλάρωση κοινωνικού ιστού, ηθών και παραδοσιακών προτύπων
- ◆ Διατήρηση της εποχικότητας της απασχόλησης και συνεπώς της ανεργίας
- ◆ Υπερσυγκέντρωση χρήσεων σε περιοχές θύλακες - μακροχρόνια υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας και απώλεια της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας τους
- ◆ Μαζικοποίηση οικοτουρισμού.

5.1.7 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ, ΤΟΣΟ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

Οι σημαντικότερες αγορές πηγές για τον κλασσικό παραθεριστικό τουρισμό της Ελλάδας και της Κρήτης στην Ευρώπη, είναι η Γερμανία, η Αγγλία και η Σκανδιναβική Χερσόνησος, οι οποίες αποτελούν το κυριότερο τμήμα της ζήτησης του Ελληνικού Τουρισμού. Χώρες όπως η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και η Αμερική αν και έχουν δείξει ενδιαφέρον για το τουριστικό προϊόν της Κρήτης, καλύπτουν ποσοστά μικρότερα του 7%.

Σύμφωνα με τα πορίσματα ειδικής μελέτης μάρκετινγκ που εκπόνησε ο ΕΟΤ, αλλά και των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν στο πλαίσιο της εκπόνησης της μελέτης της Ένωσης Ξενοδόχων Ηρακλείου, προκύπτει ότι η Κρήτη ελκύει επαναλαμβανόμενο τουρισμό (55% το καλοκαίρι του 1998 για την Ελλάδα και 41% για την Κρήτη). Οι «επαναλαμβανόμενοι τουρίστες» είναι κυρίως οι Γερμανοί και οι Σκανδιναβοί σε αντίθεση με τους Γάλλους που έρχονται πρώτη φορά στο νησί. Οι τουρίστες που επισκέπτονται την Κρήτη, εκτός του ότι είναι «σταθεροί πελάτες», δεν επισκέπτονται την ίδια χρονιά άλλο τουριστικό προορισμό. Στο εξωτερικό για το ταξίδι τους θα προτιμούσαν την Ισπανία, ενώ για την Ελλάδα θα προτιμούσαν τη Σαντορίνη και τη Ρόδο.

Επιπλέον, η Κρήτη ελκύει ένα μεγάλο μέρος ευρωπαίων επισκεπτών που καταναλώνουν περισσότερα χρήματα ανά ημέρα και ταξίδι σε σχέση με άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς και σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Η διάρκεια των διακοπών τους στο νησί ανέρχεται από μία έως δύο εβδομάδες. Τη μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής στο νησί έχουν οι μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες καθώς και κυρίως οι Βέλγοι, οι Ολλανδοί και οι Γερμανοί.

Τέλος, πάνω από τους μισούς περνούν τις διακοπές τους με την οικογένεια τους, το/τη σύζυγο ή σύντροφο τους (Σκανδιναβοί), ενώ οι Γερμανοί και οι Αγγλοι κάνουν διακοπές με τις παρέες και τους φίλους τους.

Στην Κρήτη, ο ημεδαπός τουρίστας κατά το 2000 κάλυψε το 15,2% των συνολικών αφίξεων. Πολλές περιοχές, κυρίως στα νότια παράλια και στην ενδοχώρα αποτελούν τουριστικούς προορισμούς κυρίως για Έλληνες (Παλαιόχωρα, Τσούτσουρας, Κερατόκαμπος, Βάμμος, Μηλιά).

Ο μαζικός τουρισμός, ο τουρισμός δηλαδή των τουριστικών πακέτων που οργανώνεται και πωλείται από τους τουριστικούς πράκτορες στο εξωτερικό, αποτελεί και θα εξακολουθεί να αποτελεί τα επόμενα χρόνια το σπουδαιότερο τμήμα της αγοράς και στο μέλλον. Επειδή ο τουρισμός των charters αποτελεί την κύρια πηγή ζήτησης στους κυριότερους ελληνικούς προορισμούς (και για το λόγο αυτό οι περιοχές που διαθέτουν διεθνές αεροδρόμιο είναι και οι πιο αναπτυγμένες τουριστικά), το τουριστικό προϊόν της Κρήτης και της Ελλάδας γενικότερα, είναι βαρύτερα εξαρτημένο από τους Tour Operators, Αυτό έχει αρνητικά αποτελέσματα στην προώθηση του τουριστικού προϊόντος αλλά και στη διαπραγματευτική ικανότητα των Ελλήνων επιχειρηματιών του τουριστικού τομέα. Οι εταιρείες TUI, NECKERMANN, APOLLO, THOMSON, THOMAS COOK είναι οι μεγαλύτεροι τουριστικοί πράκτορες που διακινούν και προωθούν το ελληνικό τουριστικό προϊόν στις ευρωπαϊκές χώρες.

Οι δυτικοευρωπαϊκές πηγές εμφανίζουν σημάδια "κορεσμού", συνεπώς υπάρχει κίνδυνος περιορισμού της ετήσιας αύξησης των τουριστικών ρευμάτων τους. Παρά το γεγονός ότι οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την Κρήτη ως τουριστικό προορισμό, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορέσουν να συγκριθούν με τις χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης σε ρυθμό ανάπτυξης στα επόμενα χρόνια.

5.1.8 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Οι προτεινόμενες δράσεις συσχετίζονται με τα μέτρα ανάδειξης και προβολής της Κρήτης συνολικά, ως ενιαίου τουριστικού προορισμού, στήριξης του κρητικού τουρισμού, προώθησης του θεματικού τουρισμού, διαφύλαξης της τοπικής ταυτότητας και αξιοποίησης του πλεονεκτήματος της Κρητικής Διατροφής,

Δεδομένου ότι ένα από τα κύρια προβλήματα που περιορίζουν την τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης είναι το έλλειμμα στον τομέα της προβολής προτείνεται η διαμόρφωση ενός Σχεδίου Μάρκετινγκ το οποίο θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού στην Περιφέρεια, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα της τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και στο εσωτερικό της ΕΕ και στον χώρο εκτός ΕΕ. Κατά συνέπεια για την τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης

απαιτείται η αντιμετώπιση της ως ενιαίου τουριστικού προορισμού, οπότε και είναι αναγκαία η υλοποίηση ενός Σχεδίου Μάρκετινγκ για όλη την Περιφέρεια.

Συγκεκριμένα, το Σχέδιο Μάρκετινγκ της Περιφέρειας πρέπει να διερευνά και να αποδίδει συνθετικά τα στοιχεία και τη δομή της συνολικής τουριστικής εικόνας της Κρήτης και όχι να τονίζει τα πλεονεκτήματα μιας επιμέρους χωρικής μονάδας έναντι άλλων. Η λειτουργία της προσέγγισης και προώθησης ξεχωριστά ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος στην περιφέρεια, αποτελεί καθήκον φορέων που λειτουργούν σε διοικητικά κατώτερο επίπεδο, όπως πχ. σε Νομαρχιακό ή και σε επίπεδο Δήμου. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δε μπορούν, ανεξάρτητα, να διαμορφωθούν και τοπικά σχέδια μάρκετινγκ. Συγκεκριμένα το Marketing Plan πρέπει να προβλέπει:

- * στην προσέγγιση νέων αγορών
- * στην επέκταση και υποστήριξη υφιστάμενων αγορών
- * στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- * στην διευκόλυνση της πληροφόρησης των τουριστικών αγορών.

Ενώ οι στόχοι τους οποίους επιδιώκει να επιτύχει είναι:

- ◆ να γνωρίσει στον υποψήφιο τουρίστα τον προορισμό
- ◆ να διαμορφώσει μια εικόνα για τον προορισμό στο μυαλό του υποψήφιου τουρίστα και να διαφοροποιήσει τον προορισμό από τον ανταγωνισμό
- ◆ να παρακινήσει τον υποψήφιο "αγοραστή" να επιλέξει τον συγκεκριμένο προορισμό.

Το Σχέδιο Μάρκετινγκ της Περιφέρειας Κρήτης, πρέπει να είναι αποτέλεσμα συνεργασίας, να λαμβάνει δηλαδή υπόψη τις στρατηγικές επιλογές όλων των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό υπηρεσιών και φορέων. Επιπλέον, οφείλει να παρέχει σε συνεχή βάση ένα πολύτιμο απόθεμα πληροφοριών, προκειμένου να υποστηρίξει αποφάσεις μείζονος σημασίας της περιφερειακής τουριστικής πολιτικής σε ένα μεταβαλλόμενο και έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Ως προς τα μέσα προβολής, κρίνεται πλέον επιβεβλημένη η εγκατάλειψη των παραδοσιακών μεθόδων προβολής και η στροφή σε σύγχρονες επικοινωνιακές μεθόδους που θα αξιοποιούν τις δυνατότητες που παρέχει η ψηφιακή τεχνολογία. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην προβολή μέσω του internet, το οποίο ναι μεν χρειάζεται αρκετό χρόνο έως ότου να αποτελέσει πρωταρχικό κανάλι διανομής στον τομέα του τουρισμού εντούτοις σήμερα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε ότι αφορά τη συλλογή πληροφοριών με σκοπό την τελική επιλογή ενός ταξιδιωτικού προορισμού. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η ψηφιακή τεχνολογία διευκολύνει την απευθείας επαφή των επισκεπτών με επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών φιλοξενίας μειώνοντας την εξάρτηση από μεγάλους Tour Operators.

Σημαντικό επίσης εργαλείο για την τουριστική προβολή αποτελούν οι δημόσιες σχέσεις που αντίθετα με τη διαφήμιση δεν στοχεύει στον «πελάτη» αλλά στους μεσάζοντες του τουριστικού μάρκετινγκ, τους δημοσιογράφους και εκδότες διαφόρων εντύπων.

5.1.9 Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΩΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ

Βασικά στοιχεία της στρατηγικής αυτής είναι:

- ◆ Η Κρήτη θα προβληθεί ως ενιαίος τουριστικός προορισμός δεδομένου ότι ο δυνητικός πελάτης δεν γνωρίζει και δεν ενδιαφέρεται για τα διοικητικά της όρια. Αποκλειστικό ζητούμενο για αυτόν είναι η επίσκεψη στην Κρήτη και η επιτόπια γνωριμία με αυτή.
- ◆ Η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης είναι δεδομένη και άμεσα σχετιζόμενη με το μοντέλο του μαζικού τουρισμού, συνεπώς είναι ζητούμενο να εξασφαλισθούν συνθήκες βιωσιμότητας και κερδοφορίας για τις υφιστάμενες τουριστικές επιχειρήσεις.
- ◆ Το μοντέλο του τουριστικού προϊόντος που βασίζεται στον ήλιο και τη θάλασσα αν και φθίνει διαχρονικά θα εξακολουθήσει να αποτελεί παράγοντα έλξης σημαντικού πλήθους τουριστών. Ωστόσο ο ήλιος και η θάλασσα δεν είναι τα μοναδικά στοιχεία που προσφέρει ο συγκεκριμένος προορισμός. Στη

συνείδηση των εν ενεργεία αλλά και εν δυνάμει επισκεπτών πρέπει να καθιερωθεί η Κρήτη ως ένας ιδιαίτερος προορισμός με μοναδικά χαρακτηριστικά που διαφέρουν ποιοτικά από αυτά των ανταγωνιστών της.

Συνοψίζοντας, εκτιμούμε ότι η στρατηγική αυτή θα κατευθύνει όλες τις επιμέρους στρατηγικές και δράσεις τουριστικής προβολής που θα πραγματοποιηθούν σε βάθος χρόνου δεκαετίας. Βασική προϋπόθεση επιτυχούς εφαρμογής του σχεδιασμού τουριστικής προβολής είναι η διατήρηση της στρατηγικής για το χρονικό διάστημα που αναφέρεται. Η εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι αλλαγές στρατηγικής χωρίς σοβαρό λόγο επιδρούν αρνητικά στην ομαλή εξέλιξη της διαδικασίας επίτευξης των στόχων και οδηγούν στην υιοθέτηση υποκειμενικών, αποσπασματικών και πολλές φορές στρεβλών προσεγγίσεων.

Εξάλλου η εμπειρία έχει αποδείξει ότι η έλλειψη μακροπρόθεσμης προσέγγισης για την τουριστική προβολή ήταν βασικές αιτίες της περιορισμένης αποτελεσματικότητας όσον αφορά στην προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, μέχρι σήμερα.

5.1.10 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ

Λίγο παραπάνω παρουσιάστηκε η μακροπρόθεσμη στρατηγική για την τουριστική προβολή της Περιφέρειας. Για την επίτευξη της στρατηγικής αυτής και των στόχων όπως έχουν τεθεί απαιτείται ο προσδιορισμός εξειδικευμένων - εναλλακτικών στρατηγικών. Πιο συγκεκριμένα:

Προβολή της Κρήτης ως ενιαίου τουριστικού προορισμού μέσα από την ενίσχυση της σημερινής δυναμικής και τη διαφοροποίηση της εικόνας του τουριστικού προϊόντος της.

Τμηματοποίηση της τουριστικής αγοράς

Προτού μια επιχείρηση και ειδικότερα στην περίπτωσή μας, μια τουριστική περιοχή, προχωρήσει στον σχεδιασμό, τη δημιουργία και την προώθηση ενός προϊόντος στην τουριστική αγορά, είναι απαραίτητο να κατανοήσει ότι αυτή (η αγορά):

- ◆ Αποτελείται από διαφορετικές ομάδες τουριστών - καταναλωτών και
- ◆ Ότι ο κάθε δυνητικός καταναλωτής (τουρίστας)ή το κάθε τμήμα της

τουριστικής αγοράς είναι μια διαφορετική οντότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα υποκειμενικό (προσωπικό) μείγμα εμπειριών, υποκινήσεων και επιθυμιών.

Στη βάση αυτή απαιτείται η αντιμετώπιση της αγοράς όχι ως ένα ενιαίο σύνολο, αλλά ως υποσύνολα διαφορετικών ομάδων ατόμων στα οποία θα πρέπει να προσφερθούν διαφοροποιημένα προϊόντα για την ικανοποίηση διαφορετικών αναγκών. Τα παραπάνω δεν ισχύουν μόνο στην περίπτωση δημιουργίας προϊόντων αλλά ακόμη περισσότερο στην προβολή και στην προώθηση τους.

Σύμφωνα με τον «Οι σύγχρονες εταιρείες συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο ότι δεν τις συμφέρει να εφαρμόζουν μαζικό μάρκετινγκ ή μάρκετινγκ ποικιλίας προϊόντων. Οι μαζικές αγορές «απομαζικοποιούνται», μετατρέπονται σε εκατοντάδες μικροαγορές που χαρακτηρίζονται από ομάδες ατόμων με διαφορετικό τρόπο ζωής που επιζητούν διαφορετικά προϊόντα σε διαφορετικά κανάλια διανομής και παρακολουθούν διαφορετικά κανάλια επικοινωνίας».

Η κατάσταση αυτή διαμορφώνεται ανάλογα και στον τουριστικό τομέα. Η περίοδος άνθησης του μαζικού τουρισμού όπου η εφαρμογή πολιτικών και στρατηγικών προώθησης των τουριστικών προϊόντων - προορισμών με μαζικό τρόπο, χωρίς διαφοροποίηση των μεθόδων επικοινωνίας και προβολής για το κάθε τμήμα της αγοράς περνάει σταδιακά στο παρελθόν.

Σήμερα η επιτυχία ενός τουριστικού προορισμού και των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων, βασίζεται στην ανάγκη της «εξατομικευμένης» προσέγγισης κάθε (σχεδόν) δυνητικού πελάτη - επισκέπτη. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της τουριστικής προβολής, η οποία θα πρέπει να προσαρμόζεται ανάλογα με τις αγορές στόχους όπως αυτές έχουν ήδη προσδιορισθεί - τμηματοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο τμηματοποίηση της τουριστικής αγοράς εννοούμε τη διαίρεση της σε συγκεκριμένες ομάδες καταναλωτών ή χρηστών τουριστικών προϊόντων, οι οποίοι πιθανόν να θέλουν ξεχωριστά προϊόντα, και θα πρέπει να αντιμετωπισθούν σαν μια επιμέρους εξειδικευμένη τουριστική αγορά.

Η τακτική της τμηματοποίησης της αγοράς είναι σχετικά νέα στον τουριστικό τομέα και ήρθε ως απάντηση - λύση στη μείωση των πωλήσεων και των προϊόντων των τουριστικών επιχειρήσεων εξαιτίας του ανταγωνισμού, όταν βασιζόνταν στην προσφορά τυποποιημένων προϊόντων που προορίζονταν για όλου τους χρήστες ή

καταναλωτές στην τουριστική αγορά.

Οι πρακτικές της τμηματοποίησης της αγοράς εστιάζονται:

- ◆ Στη δαπάνη πόρων και προσπάθειών στα πιθανά επικερδέστερα τμήματα της τουριστικής αγοράς
- ◆ Στο νομοσχέδιο τουριστικών προϊόντων που μπορούν να καλύψουν κατά τρόπο ικανοποιητικό τις ανάγκες ή και επιθυμίες των τουριστικών αγορών.
- ◆ Στη λήψη αποφάσεων για τη χρησιμοποίηση των καταλληλότερων μέσων για την προώθηση των προϊόντων της τουριστικής επιχείρησης σε τμήματα τουριστικών αγορών
- ◆ Στην επιλογή των αποτελεσματικότερων διαφημιστικών μέσων και τη λήψη ορθότερων αποφάσεων για την κατανομή των κονδυλίων του προϋπολογισμού για την τουριστική προβολή.
- ◆ Στον χρονικό καταμερισμό των προσπαθειών που καταβάλλονται για την προώθηση του προϊόντος σε τμήματα τουριστικών αγορών, έτσι ώστε το μάξιμουμ της απόδοσής του να συμπίπτει με περιόδους που η ανταπόκριση του βρίσκεται στο ζενίθ.

Για την τμηματοποίηση της αγοράς, ανεξάρτητα αν αφορά το σχεδιασμό - δημιουργία ή προβολή προϊόντων, χρησιμοποιούνται συγκεκριμένες μεταβλητές-κριτήρια οι οποίες διακρίνονται σε δύο ομάδες: 1ον στην ομάδα που αφορά τα χαρακτηριστικά των καταναλωτών και 2ον στην ομάδα που περιλαμβάνει τις αντιδράσεις των καταναλωτών απέναντι σε ένα συγκεκριμένο προϊόν. Στην

περίπτωση του τουριστικού τομέα κυρίως χρησιμοποιείται η πρώτη ομάδα κριτηρίων.

Ειδικότερα η προβολή θα κινηθεί στα εξής επίπεδα :

- ◆ Ενημέρωση δυνητικών τουριστών και διαμορφωτών κοινής γνώμης του εξωτερικού (Tour Operators, δημοσιογράφοι κ.α.).
- ◆ Ενημέρωση δυνητικών επισκεπτών του εσωτερικού.
- ◆ Ανάπτυξη επικοινωνίας και συνεργασιών με φορείς (ιδιωτικούς και δημόσιους) που δραστηριοποιούνται στον χώρο του τουρισμού,
- ◆ Ευαισθητοποίηση και συνεργασία των επαγγελματιών, των κατοίκων, των τοπικών φορέων και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- ◆ Ευαισθητοποίηση μαθητών.

Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των παραπάνω είναι:

- ◆ Η δημιουργία έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού προβολής
- ◆ Η διοργάνωση ταξιδιών εξοικείωσης,
- ◆ Η οργανωμένη συμμετοχή σε εξειδικευμένες εκθέσεις του εξωτερικού,
- ◆ Η διοργάνωση διαφόρων γεγονότων και εκδηλώσεων (road shows, workshops, κρητικές βραδιές φεστιβάλ) σε κατάλληλες χρονικές περιόδους.

Επιπλέον σημειώνεται ότι η αποτελεσματικότητα της επικοινωνιακής στρατηγικής εξαρτάται μεταξύ άλλων από τα συνθήματα που θα χρησιμοποιηθούν. Πολλοί είναι εκείνοι που θεωρούν ότι η επιλογή του κεντρικού μηνύματος συνιστά το κλειδί της επιτυχίας μιας διαφημιστικής καμπάνιας. Η επιλογή όμως του ιδανικού μηνύματος δεν είναι εύκολο εγχείρημα και είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων όπως της εποχικότητας του timing (χρονοδιάγραμμα εφαρμογής), της συγκυρίας κλπ. Ειδικότερα για τη δημιουργία ενός επιτυχημένου μηνύματος απαιτούνται τα εξής:

- ◆ Καλή γνώση των χαρακτηριστικών της τουριστικής αγοράς.
  - ◆ Καλή γνώση της αγοράς στόχου στην οποία απευθύνεται η διαφημιστική καμπάνια.
  - ◆ Γνώση των μεθόδων χειρισμού και διαμόρφωσης της κοινή γνώμης.
  - ◆ Γνώση της καθημερινής ζωής της τουριστικής αγοράς και των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών.
  - ◆ Γνώση των ηθών και των εθίμων και γενικά της συμπεριφοράς της τουριστικής αγοράς.
-
- ◆ Γνώση του τουριστικού προϊόντος του προορισμού.
  - ◆ Κατανόηση της αποτελεσματικότητας των μέσων στην τουριστική αγορά.

Τα στάδια τα οποία ακολουθούνται για την τελική επιλογή ενός μηνύματος ή μηνυμάτων είναι:

1.Η δημιουργία του μηνύματος: Τα βασικά μηνύματα για έναν τουριστικό προορισμό δημιουργούνται από τα ίδια τα πλεονεκτήματα του και μάλιστα η πιο αξιόπιστη πηγή για τη δημιουργία πετυχημένων μηνυμάτων είναι οι ίδιοι οι επισκέπτες. Κρίνεται αναγκαίο συνεπώς η εκπόνηση μελέτης ή διενέργεια διαγωνισμού για την επιλογή του καθώς με την συγκεκριμένη τεχνική μπορούν να προκύψουν μηνύματα αρκετά πετυχημένα και με προοπτική σε βάθος χρόνου, που να εκφράζουν τον τουριστικό προορισμό.

2.Η αξιολόγηση και επιλογή του: Προκειμένου να επιλεγεί το ιδανικό μήνυμα, κρίνεται σκόπιμο να αξιολογηθούν όλες οι ιδέες που έχουν προταθεί. Το βέλτιστο μήνυμα θα πρέπει να εκφράζει κάτι επιθυμητό και ενδιαφέρον για τον τουριστικό προορισμό άλλο και να αναφέρει κάποιο χαρακτηριστικό που προσδίδει μοναδικότητα στον προορισμό.

3.Η αξιοποίηση του μηνύματος: Η αποτελεσματικότητα του μηνύματος εξαρτάται όχι μόνο από το τι εκφράζει, αλλά και το πώς το εκφράζει. Κάποια μηνύματα έχουν σκοπό να επηρεάσουν τη λογική και κάποια άλλα το συναίσθημα του αποδέκτη,

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι: η διατύπωση ενός μηνύματος είναι ιδιαίτερα περίπλοκη διαδικασία και ως εκ τούτου προϋποθέτει ιδιαίτερη

προσοχή. Κατά συνέπεια είναι σκόπιμο να αποτελέσει ξεχωριστή δράση του. Εντούτοις στην παρούσα φάση διατυπώνονται ορισμένα συνθήματα τα οποία προκύπτουν εμπειρικά και με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις ιδιαιτερότητες της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού και τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κατά περίπτωση:

Κρήτη - έλα και συ εκεί που γεννήθηκε ο Δίας

Κρήτη - το νησί των ονείρων σου

Κρήτη - ο παράδεισος επί της γης

Κρήτη - ο τόπος των θεών

Κρήτη - μια πανδαισία γεύσεων

Κρήτη - ένα ατέλειωτο ταξίδι

Κρήτη - το νησί των αντιθέσεων

Κρήτη - αιώνιο ταξίδι στον πολιτισμό

Κρήτη - το σταυροδρόμι της Ευρώπης

Κρήτη - το συνώνυμο των διακοπών

Κρήτη - το σταυροδρόμι των πολιτισμών

Κρήτη - ταξίδι στη χώρα του Μίνωα και του Μινώταυρου

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ανέκαθεν η Κρήτη αποτελούσε ιδιαίτερη πηγή εσόδων του ελληνικού κράτους, αφού ένας τόπος ιδιαίτερα γόνιμος με κατάλληλο κλίμα για κάθε είδους καλλιέργεια, τροφοδοτούσε με γεωργικά προϊόντα όλη την ελληνική περιφέρεια, με μεγάλο πλεόνασμα μάλιστα παραγωγής, το οποίο εξάγεται σε ευρωπαϊκούς κυρίως προορισμούς και όχι μόνο.

Τα τελευταία χρόνια μετά τη δεκαετία του 60, η Κρήτη εξελίχθηκε σε προσφιλή προορισμό διακοπών, ως νησί ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, με πανέμορφες παραλίες, πεντακάθαρες θάλασσες, άγρια ομορφιά με συνεχείς εναλλαγές στο φυσικό της τοπίο, με μια ιστορία χιλιάδων ετών και με μνημεία ενός από τους μεγαλύτερους αρχαίους

πολιτισμούς του κόσμου. Έτσι φτάσαμε στο 21^ο αιώνα με την Κρήτη να υποδέχεται κάθε χρόνο χιλιάδες επισκέπτες που φτάνουν στο νησί για να ικανοποιήσουν την κάθε είδους ανάγκη τους.

Η Κρήτη προσφέρει απλόχερα τα αγαθά της, αλλά δεν φτάνει μόνο αυτό στη σημερινή εποχή. Σήμερα δεν επαρκεί μονάχα το μοντέλο « ήλιος και θάλασσα », ο ανταγωνισμός στην περιοχή είναι τεράστιος. Χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και ιδιαιτέρως η Τουρκία προσφέρουν ανάλογο προϊόν σε χαμηλότερες τιμές και με καλύτερες παροχές υπηρεσιών πολλές φορές. Και κάθε χρόνο ο ανταγωνισμός διογκώνεται. Ήδη έχουν φανεί τα πρώτα σημάδια απειλής από χώρες που μόλις μπήκαν στο « παιχνίδι », όπως είναι η Κροατία και η Βουλγαρία.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης δεν είναι ο ανταγωνισμός, αλλά η έλλειψη σωστής οργάνωσης, σχεδιασμού και προβολής του προϊόντος που χαρακτηρίζεται σαν ο στυλοβάτης της οικονομίας της Κρήτης. Η « προχειρότητα » του ελληνικού τουριστικού προϊόντος γενικότερα, αποτελεί έναν βασικό ανασταλτικό παράγοντα στην εισροή ποιοτικού τουρισμού. Η κακή νοοτροπία των ανεκπαιδευτων κυρίως εργαζομένων στον τουρισμό, που αποσκοπούν στην εξαπάτηση του πελάτη με μόνο στόχο την εξασφάλιση μεγαλύτερου κέρδους, δυσχερύνει αυτήν την κατάσταση.

Σιγά σιγά όμως, ελπίζουμε οτι αυτή η κατάσταση θα αλλάξει. Ήδη οι διάφορες επιχειρήσεις αναζητούν και προτιμούν απόφοιτους τουριστικών σχολών για να στελεχώσουν τα τμήματά τους, ενώ το επίπεδο των εργαζομένων βελτιώνεται χρόνο με το χρόνο με επιμορφώσεις, σεμινάρια, μεταπτυχιακά.

Ευχάριστο είναι επίσης το γεγονός ότι σιγά σιγά έχουν αρχίσει οι δημόσιοι φορείς να αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα του τουρισμού για το νησί και έχουν αρχίσει δειλά δειλά να κάνουν τα πρώτα βήματα με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του κρητικού τουριστικού προϊόντος και την προβολή του. Χαρακτηριστικά η Περιφέρεια Κρήτης εκπόνησε πριν 4 χρόνια μια μελέτη για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού, καταγράφοντας τα προβλήματα και προτείνοντας λύσεις προσπαθεί όπως μπορεί, μέσω ιδιωτικών και δημοσίων φορέων να βελτιώσει το επίπεδο του τουρισμού στην Κρήτη. Για το σκοπό αυτό έχει εκπονήσει Marketing Plan, στατιστικές συγκριτικές

μελέτες σε σχέση με τους ανταγωνιστές και προσπάθεια να κινητοποιήσει τους φορείς αυτού του τόπου για ένα καλύτερο μέλλον σε τουριστικό επίπεδο.

Οι προσπάθειες όμως μονάχα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης δεν είναι αρκετές. Χρειάζεται συντονισμένη προσπάθεια από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, τόσο με βραχυπρόθεσμους όσο και με μακροπρόθεσμους στόχους. Όλα τα υπουργεία θα πρέπει να συμβάλλουν σε αυτό, από το Υπουργείο Τουρισμού μέχρι το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ και από το Υπουργείο Πολιτισμού μέχρι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Θα πρέπει η Κρήτη με διάφορους τρόπους να καθιερωθεί σαν εξέχων τουριστικός προορισμός σε παγκόσμια κλίμακα. Και έχει τα προσόντα. Υπάρχουν τόσοι και τόσοι προορισμοί παγκοσμίου φήμης που δεν μπορούν να προσφέρουν αυτά που προσφέρει η Κρήτη.

Αυτό που επίσης αποτελεί επιτακτική ανάγκη στον τουρισμό της Κρήτης στη σημερινή εποχή, είναι η δημιουργία επαγγελματικής συνείδησης στους απασχολούμενους σε τουριστικές επιχειρήσεις, και αυτό μπορεί να επιτευχθεί κυρίως μέσω της εκπαίδευσης. Μόνο έτσι θα αντιληφθούμε ότι στόχος μας πρέπει να είναι όχι το εύκολο κέρδος αλλά η ικανοποίηση του επισκέπτη, που θα οδηγήσει στη διαφήμιση του τόπου που επισκέφτηκε και στην επανέπισκεψή του.

Με λίγα λόγια το τουριστικό προϊόν αποτελείται κυρίως από υπηρεσίες. Υπηρεσίες που παρέχονται από την αρχή του ταξιδιού από την πτήση του επισκέπτη μέχρι το ξενοδοχείο, το εστιατόριο, την εκδρομή και την ξενάγηση που θα επιλέξει. Όλες αυτές οι υπηρεσίες είναι κρίκοι μιας εύθραυστης αλυσίδας παροχής υπηρεσιών που όλες μαζί όταν είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους επιτυγχάνεται το υψηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών. Όλοι οι κρίκοι οφείλουν να συμπεριφέρονται σκεπτόμενοι το σύνολο και όχι το άτομο τους μεμονωμένα. Ίσως θα πρέπει όλοι μας να υιοθετήσουμε μια τουριστική συμπεριφορά, διότι εμείς οι ίδιοι όντας κάτοικοι του νησιού αποτελούμε τη πιο δυνατή και ζωντανή απόδειξη αλλά και την καλύτερη διαφήμιση για το τουριστικό προϊόν μας.

Η Κρήτη είναι ένας ευλογημένος τόπος που στηρίζεται οικονομικά κατά ένα μεγάλο βαθμό στον τουρισμό. Οι δυνατότητες ανάπτυξης όμως του νησιού είναι τεράστιες. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί ιδιαίτερα, παρόλο που έχουν απορροφηθεί κονδύλια για την ανάπτυξη τους, δεν έχουμε φτάσει σε καμιά περίπτωση το επίπεδο των ανταγωνιστών μας. Το νησί με τα θαυμάσια

ορεινά τοπία του και το εύκρατο κλίμα του θα μπορούσε να αναπτύξει τον χειμερινό τουρισμό, αλλά προς την επίτευξη του στόχου τούτου πρέπει να συμβάλλουν όλοι οι φορείς παραμερίζοντας τα προσωπικά συμφέροντα προσβλέποντας σε μακροχρόνιους στόχους. Για να μην αναφερθούμε στον μοναδικό και ιδιαίτερα ενδιαφέρον πολιτισμικό του πλούτο που θα μπορούσε από μόνος του ν' αποτελέσει πόλο έλξης και δεν προβάλλεται σχεδόν καθόλου. Όπως χαρακτηριστικά είπε πριν 2 χρόνια ένας πελάτης « το νησί είναι σε λάθος χέρια ...». Αυτή η εντύπωση λοιπόν σχηματίζεται στους επισκέπτες του νησιού. Εμείς νομίζουμε ότι το νησί είναι στα κατάλληλα χέρια, αρκεί όλοι να βάλουμε ένα λιθαράκι να οικοδομήσουμε ένα τουριστικό προϊόν αντάξιο των δυνατοτήτων του.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γενικές πληροφορίες σχετικά με λιμάνια, αξιοθέατα, χάρτες
(<http://www.crete.tournet.gr/index-el.jsp>)
2. Πληροφορίες σχετικά με τα επιδοτούμενα προγράμματα του 3^{ου} ΚΠΣ που
αφορούν τον τουρισμό (<http://www.3kps.gr>)
3. Στατιστικά στοιχεία ΕΣΥΕ για τον κρητικό τουρισμό και δημογραφικά
στοιχεία. (<http://www.statistics.gr>)
4. Μαρίνες, αγκυροβόλια, αρχ. χώροι, εναλλακτικές μορφές τουρισμού
(<http://www.gnto.gr>)
5. Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης (<http://www.pepkritis.gr/>)
6. Λίστα τουριστικών γραφείων Κρήτης (<http://www.poet.gr>)
7. <http://www.minoan.gr>
8. <http://www.anek.gr>
9. http://www.minoan.gr/highsped/mlhs_prls.htm
10. Πληροφορίες πόλης Ηρακλείου (<http://www.heraklion-city.gr/>)
11. Στατιστικά στοιχεία Ε.Ο.Τ.
12. Στατιστικά στοιχεία ΕΣΥΕ
13. Ξενοδοχεία υψηλής κατηγορίας (<http://www.ritts-crete.gr/par-krhth.htm>)
14. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον (<http://www.epper.gr/index.htm>)
15. Πληροφορίες περιφέρειας Κρήτης (<http://www.crete-region.gr/>)
16. Αρχ χώροι, εκδηλώσεις κτλ. (<http://www.culture.gr/>)
17. Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης
(<http://www.hhf.gr/default.aspx?aid=1642&id=301>)

18. Marketing Plan Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Κρήτης
(<http://www.inaep.org/arthra/3marketingplan.htm>)
19. <http://www.aegeanair.com/news.aspx?code=news>
20. <http://www.aegeanair.com>
21. <http://www.bus-service-crete-ktel.com/bindexgr.html>
22. <http://www.ktel-heraklio-lassithi.gr/courses/agnikolaos.htm>
23. ΟΑΔΥΚ (<http://www.oadyk.gr/>)
24. Στατιστικά στοιχεία Λιμεναρχείου Ηρακλείου
25. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Κρήτης
26. Κοινή απόφαση υπ. Περιβάλλοντος, χωροταξίας και δημοσίων έργων -υπ. Εσωτερικών, δημόσιας διοίκησης και αποκέντρωσης - υπ. Οικονομίας και Οικονομικών. (Αθήνα, 10 Αυγούστου 2007 Α. Π.127794)
27. Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης
28. Περιοδικό "Tourism"
29. Περιοδικό «Τουρισμός Και Οικονομία»
30. Περιοδικό «Χρήμα Και Τουρισμός»